

S. 580.

Basil Harrington Soulsby.
e C. C. C. Oxon.

Const. Lischer.
dedit
Aljaes 1882

Vecko-Skrift

FÖR

LÅKARE

OCH

NATURFORSKARE,

V:te BANDET.

er int
andigh
anler

J. W. Josefson

STOCKHOLM,

TRYCKT UTI KONGL. ORDENS-TRYCKERIET,

År 1784.

Wetters & Koff

LAKARIE

1800

NATURTOESKARIE

STOCKHOLM

Printed in London by...

1800

VECKO-SKRIFT

för

LÅKARE OCH NATURFORSKARE,
V. BANDET.

*K. Vet. Acad. Nya Handlingar, T. IV.
3:dje Quartalet, 1783.*

*P. 224. Ledi Palustris kraft emot Lepra,
ytterligare bevist på Kgl. Lazarettet, af
J. L. ODHELIUS.*

Sedan A. påmint om sina förr i K. Acad. Handl. om samma Orts egenskaper införde Rön och därpå följande mindre nödvändighet at ytterligare bestyrka detsamma, anföres anledningen til närvarande Afhandling vara en nyli- gen på K. Laz. förefallen lycklig årfarenhet, enkannerligen dårut bestående at patienten länge och fruktlust förut försökt de bästa medel under de säkraste Läkares tillsyn, men genast efter det hon började nyttja Infus. Ledi märkt tydelige tecken til förbättring. Efter $\frac{1}{2}$ års oafbrutne nyttjande utgick hon från K. Lazarettet med mycket ringa öfverlesvor af en den olyckeligaste sjukdom som mensk- ligheten är underkastad.

P. 227. *Undersökning, huruvida Kalkjord ingår uti Socker, af* PETTER JACOB HJELM, *Proberare och Mynt-Guardien.*

Genom 6 fårskilte förfök, som med A:rs bekante noggranhet och skickelighet äro gjorda, sluter han *at Socker innehåller någon del Kalkjord*; Ju gröfre det är, ju mera, och måst i Siruper. Och som af H:rr SCHÉELES och BERGMANS Rön är bevist *at Sockerlyra och Kalkjord, til en del utgöra Njure- och Blåse-stenars sammanfattning, Handels-balancen därjämte talar få högt om den myckna Maskovad som införskrifves, få styrkes A:rs tanka med goda skål, at det torde vara rådgäst och klokast sockra lagom.*

P. 234. *Anmärkningar vid Asteriæ Genus, af* A. J. RETZIUS.

En kort inledning om desse Hafs-kråkens myckenhet, upgifver tillika orsaken hvarföre hittils Natural-Historien gjordt få ringa framsteg i denna delen, som bland annat härört däråf at de flåste, som hittils blifvit beskrefne, icke varit lefvande, utan dels torre dels inlagde i Spiritus Vini. A:rs vistande nära vid Vesterhafvet har gifvit tillfälle til båt-re uplysningar häruti. Således beskrifves nu 15 species af detta genus, med mycket omständelige kännetecken och anmärkningar.

P. 244. *Ytterligare Anmärkningar om samma ämne af C. P. THUNBERG.*

Hår påminnes at *Asterias Caput Medusæ* finnes utom Medelhafvet i alla Indiske Haf. Dets torkning är mycket kinkig, som beskrifves (p. 245.) mycket noga. Äfven kan den förvaras i Spiritus Vini. Det är äfven förmonligt at först inlägga dem i Spiritus Vini och sedan torka.

P. 246. *Beskrifning på en Hallonmask af CLAS BJERKANDER.*

Sedan A., lika med många andra, länge förgäfves budit til at utröna af hvad Insect denne Mask är, har det änteligen lyckats at få honom til förvandling emellan tunnna Kersbårsbarkar. *Masken, Puppen och Insectet* beskrifvas, hvilket senare, som är af Coleoptera, kallas *Anobium atrum*. Masken skall ej föda sig af sjelfva Hallonen utan af deras fäste.

Memorie di Matematica e Fisica della Società Italiana, Verona 1782.

Til Natural-Historien, Chemien och Medicinen höra följande afhandlingar. — XII. Gref MOROZZO om mineralisk Purpur, som han århållit utur Tenn och dets kalk, genom luft:

luft: Desse Rön visa ovederfägeligen at Imulor af Tennet lyftas opp med, både vid dess uplösning i Aqva Regia, dess reduction genom phlogiston i en stark eld, och dess detonisation med Saltpetter, ty når A. lät den därvid frambrütande luften gå genom en Guld-solution, innan han kunde fälla Tennet, feck han altid en Purpurkalk. A. sluter så väl här af som af andra här upräknade försök, at Skedares olika mening om luftarternas natur härrör af de olika redskap de til sina försök nyttja. A. brukar därtill en phiol och flere Carafiner hvilka communicera med hvarannan genom flere krokige glas-rör. — XIV. Gref SALUZZO om Salmiak's sönderdelning genom Kalk. Alkali ammon. causticum brölade icke därför ej up med Syror, at Kalken betagit honom sin fasta luft, ty man kan til dess beredning äfven nyttja släckt Kalk, och hel färsk Kalk ju finare han är pulveriserad ju starkare brusar han med Aqva fortis, likaså Kieselglas och Aetz-glas, när de helt fint sönderrivvas, brusa med Alk. amm. causticum; Och detta brusar med alla slags syror sedan man destillerat honom öfver någöndera af de nu upräknade kroppar; Orsaken hvarför Kalk och andra frätande kroppar icke altid brusa med Syror ligger mycket finare uti en viss grad af concentration och alt vattens fränskiljande. Metalkalken drifva ur Salmiak väl en ganska skarp men

men icke brufande spiritus; när man nyttjar Kalk, får man, om recipienten flitigt ömfas, först en fuktighet, som, oaktadt dess utmärkta skärpa, brufar håftigt och hetligt med fyror, och sedan alltid något Acidum Salis. Denne griper an Guldets, icke därför att man borttager dess phlogiston, utan dess vatten; därför löses det ock i en blandning af Alkali Ammon. caust. med Acid. Salis. Kalk, på hvilken A. under en klocka hade låtit dunsta Aër fixus hade hvarken värkeligen tiltagit i vigt eller värkade den annorlunda på Salmiak än förut. Alkalisk luft består af allmän luft, sure, brännbare och flyktige Alkaliske delar, jämte helt fin sönderdelad Kalkjord. Brännbarheten i hvarje kropp beror icke så mycket på mängden, som på dess beskaffenhet; alla Mephitiske luftarter torde genom concentration kunna göras til phlogistika. Vid luftarternes beredande inblanda Syrorne alltid något. — XV. Abbé SPALLANZANI berättar ganska omständeligen sina försök med visla slags *Jord-Trädgårds-Skogs- och Winbergs-Snäckor* (med andre slags Snäckor har det icke lyckats) angående deras afskurde hufvudens återväxande; Så mycket han skar af, t. e. et eller alla Hornen, en del eller ock hela hufvudet (bara ingen ting af halsen) blef alltid, värtiden i Lombardiet, när årforderlig värme var, fullkomligen återstålt, hvarom A. genom en noga Anatomisk

undersökning gjordt sig öfvertygad; Af 423 som misste hela hufvudet fants efter et år 93 fullkomligen och 145 något ofullkomligen återstälte, 32 gåfvo ännu intet tecken til återväxt och de öfrige voro förkomne. Här bifogas ock de nödiga försigtighets-reglorne. — XVII. Hr. FEL. FONTANA berättar, i bref til Profess. AD. MURRAY, de talrika försök han anställt med Djurens, Brännande kroppars och Blodyarmens värkan på luften; den blir af dem alla fördärfvad (den dephlogisticerade snarare än den allmänna) och desz volum minskas; Et djur kunde ännu lefva i en luft där et ljus icke kunde brinna; äfven har A. trodt sig i allmänhet finna at phlogisticerad och bränbar luft icke är dödlig för djuren, åtminstone ej Aër Fixus, så framt hon ej insupes i lungorne. Vid desse försök blef han alltid varse Fast Luft, aldramåst där djuren länge andats; altså gifva Lungorne Aër Fixus från sig; sjelfva phlogisticerade luften får en tilökning af Aër Fixus genom kreaturens andedrägt. Bränbar luft förlorade ingen ting af sin egenskap ehuru mycket andande ock däruti hade föregått, m. m. — XIX. Herr MALACARNE i Turin beskriver i bref til Hr. GIRARDI i Parma hufvudskåls-benen på en stor hop Foglar och gör en jämförelse med dylika anmärkningar som äro gjorde af en VILLIS och af sal. Profess. HALLER. — XXI. Hr. JOH. VER. ZEVIANI i Verona styrker til

at bruka Cort. peruv. i Kopper, i affigt at förhindra det mogna koppgiftets concentration och ingång i blodet, hvilken värkan han tror sig, med några, här uppräknade, händelser, kunna visa.

(Gött. Anz. 1783. St. 144.)

Succincta descriptio Ossium et Musculorum Corporis Humani, ac horum præcipue, qui in superficie Corporis sunt obvii, methodo idonea tabellari concinnata a
 CHRIST. THEOPH. HOFMAN M. D. Anat. et Chir. Prof. P. Ord. in Univers. Altorf. et ibid. Poliatro, Ac. Imp. N. C. et Elect. Mog. Scient. Collega, c. XIX. Tab. æn.

Detta i Nürnberg 1783 utgifne arbete är en, med de nyaste Anatomiske upptäckter förbättrad, beskrifning öfver de redan för 50 år sedan, med et företal af sal. Geh. Rådet TREU i Nürnberg utgifne Dessenbachiske Koppartaflor, hvilka för sin noggranhet, äfven bland utlänningar, voro mycket begärlige, men som på flere år icke funnits. Sedan de nu mera af skickelige händer blifvit öfvergångne och rättade, har Herr Prof. HOFMAN upfattt denne omständelige beskrifning, hvil-

ken är tryckt på 50 sidor i 2 columner, Latin och Tyska, och innehåller det nödvändigaste en Medicus och Chirurgus dageligen behöfver minnas. Priset är billigt och finnas äfven illuminerade exemplar. Rec. önskar at de öfrige Anatomiens delar, förnämligast Blod-ådrorne och Nerverne måga, med bilagde lika goda och föga kostsamme Tabeller, til Allmänhetens tjenst utgifvas.

(Erl. Gel. Zeit. XL. St. 1783.)

*Rön om et nytt sätt at bota Lungfot, af
Hr. CAILLENS, M. D:r.*

Sedan jag förfökt alla möjliga medel och däraf ingen synnerlig nytta årfarit, beslöt jag låta en Lungsiiktig *andas en aldeles ren luft*, som kallas Dephlogisticerad, vid slutet af Sjukdomens andra stadium, och jag blef liktom håpen öfver des hastiga goda vårkan, i det patienten på kort tid blef småningom aldeles botad, feck krafter, matlust och år i denna dag ännu vid god hälfa.

Jag har sedermera förfökt detta medel hos flere, ibland andra en som hade antingen colliqvativ svett eller durklopp, hvilken blifvit mycket lifad; ty jag tror icke at det kan bota enår sjukdomen kommit til 3:dje graden, när bloden skåmmes genom det ständigt

digt inblandade varet och då Lungorne äro af bulnader förstörde; men det är såkert at et öppet får dårstådes kan hårigenom läkas och at patienten kan länge bibehålla lifvet fastän någon del af Lungan är skåmd.

Denna *Rena Luften* är för den sjuke ganska angenåm at andas och den uppehåller dem länge vid lif när de redan äro utan hopp. Den minskar värken, lättar uphöstningen och återställer krafterne, på hvilket lätt jag förmodar at hjälpen sker. De sjuke skulle alltid villa andas honom, så vål bekommer han dem; ehuru det ej behöfts ske mer än några gånger i dygnet.

(Journ. de Paris, 2 Oct. 1783.)

M:r LE MARQUIS DE ST. VINCENT har med *Æther Vitrioli* gjordt flere lycklige försök at bota *Colique* så vål hos Landtsfolk som hos kreatur, hvarpå han anförer åtskillige bevis.

Til människor har han gifvit 24 a 30 droppar i et litet glas vatten, hvilken dosis repeteras efter en tima, om ej den första gjordt tilräckelig värkan.

Til kreatur gifver han 50 a 60 droppar. Man låter binda kreaturet vål fast; man fyller et horn med rent vatten; i en tråsked med långt skaft lägger man pulveriserat Soc-ker, på hvilket i en hast drypes 50 a 60 d:r

A 5

Æther,

Æther, hvarpå skeden genast föres så långt ner i halften på kreaturet, som man kan, och i det samma hålles vattnet ur hornet däröfver ner i halften, som nödgar kreaturet at svälja Sockret. Så snart man efter et par minuter är viss på at alt är väl nedkommit, löses kreaturet och ledes kring, då snart öppning märkes på våder och excrementer, hvilket fullkomligen häfver sjukdomen; hvarefter det bör på 2 eller 3 timar hvarken åta eller dricka.

(Journal Encycl. Juill. 1783. p. 156.)

D:r M. J. J. MEDERER, Med. Chir. in Cæsareo Regia Univ. Friburgensi Prof. Ord. Publ. pl. Accad. Sc. et Soc. Litt. Membri, nec non Potent. Regis Poloniae Consil. Aul. Syntagma de Rabie Canina, Frib. Brig. 1783 8:o p. 52.

Afhandlingen indelas i 3 Stycken, af hvilka det *Första* innehåller *Historia rabiei caninae*. At hundar, säger Auctor, funnits från världens begynnelse, är utan all tvifvel och som det är sannolikt at de så väl förr som nu kunnat bli galna och skada andra djur, tror han såkert at äfven de första Medici haft kundskap om denna sjukdom. Til bevis härpå har han gjordt sig den mödan at ånda hos den gamla Homerus opleta spår häraf.

Teu-

Teucus kallar därstädes Hector *χυνα λυσση-
τηρα* och Auctor säge gerna om man hans
sats til styrko kunde bevisa at genom det se-
nare ordet förstodos et sådant raseri som op-
väckes af galna Hundars bett. Sedan opräk-
nas en svärm af ej mindre än 56 äldre och
nyare Scribenter som nämndt eller beskrifvit
Hydrophobien och som Förf. låsit dem alla
samt därutaf funnit huru många särskilda lä-
kemedel til des botande blifvit föreslagna,
gör han det förmodeligen sanna utropet: *ino-
pes nos copia fecit* och bekänner med Dio-
scorides, Boerhave och Moreau at man ännu
aldrig kunnat bota en redan utbruten Hydro-
phobie. Några medel hafva dock bibehållit
sitt värde til närvarande tid, som: stållets
bortskårande eller brännande med glödhett
jern, Pat. nedfänkande i vatten, askan af
brända Kråftor infunderad i Vin och Qvick-
silfret, af hvilka han påstår, dels i anledning
af de nedanföre anförde händelser, dels i
anledning af andra Auct. bevis, det första
vara så specificqt at Rabies utom des bruk
aldrig rått kan förekommas. De åter som
med andra medel låga sig hafva botat Ra-
bies, tror Förf. hafva mistagit sig på den
ångslan, som nödvändigt måste plåga den hvil-
ken trodt sig vara biten af en galen Hund,
och hvilken liknar nog Hydrophobien. Det-
ta mistag kan så mycket snarare hända, som
rabies canum är ganska svår at skilja från an-
dra

dra deras sjukdomar, och som det desutom ofta håndt at en menniska blifvit biten af en värkeligen galen hund utan elaka påföljder. Om åter aduſtion eller exciſion ej haft önskad värkan, tror Förf. det felet beſtådt antingen däruti at operationen ſkedt för ſent, eller ej nog djupt, eller har Läkaren varit för klenmodig, eller har instrumentet ej varit af jern (a), eller har jernet ej varit glödhett.

Andra Stycket innehåller berättelse om de II personer ſom d. 2 och 3 Oct. 1782 blifvit bitne af en galen hund och ſom den 6 ejusdem blifvit med et både helgadt och glödgadt jern brände på ſkadade ſtället af en Bonde, hvilket, oaktadt ceremonier, lärens ſköttfel och andra Medicamenters bruk blifvit uraktlätne, haft den lyckliga utgång at alla undsluppit denna faſeliga sjukdom. Den 27 October då Författaren tilkallades funnos allſamman vålmående, och deras får dels läkta dels ännu öppna. Efter 9 månader då denna Bok ſkrefs voro de ännu vid god hållſa. Utaf alla bekanta händelser fåger Förf. ſig ej hafva funnit någon ſom tydeligare beviſar eldens nytta (b) och har han härigenom blifvit

-
- (a) Som det förmodeligen är hettan men ej metallen ſom i detta fall är värksam, tyckes detta ſmaka något af ſuperſtition, hvilken ſom vi framdeles få ſe lårer vara bland Förf. hufvud-paſſioner.
- (b) Så vida Förf. p. 17 medger at det är ſvårt ſkilja andra Hundarnes sjukdomar från rabies och at

vit få öfvertygad om des förtäfflighet, at han, då någon dylik händelse vidare förekommer, fåger sig in nomine individuae Trinitatis skola 3 gånger applicera et helgadt jern (a) som St. Petri eller Huberts nycklar, dem han försigtigt vis förut vil opvärma vid glödande kol. Då jern ej kan nyttjas skall han bruka ljudande Olja eller Krut. Andra Medicamenter tror han sig ej behöfva bruka (NB. om ej någon ifrigt påstår smörgning med mercure då han ej vil vara så ohöflig och neka det) dels af det fysiska skålet, at som elden oplöser kropparna i sina elementer måste han äfven göra desamma vid hundarnas giftiga salive (b), dels af det historiska, at tro-
vår-

ej alla som bitas få Hydrophobie, torde det äfven hafva kunna händt at dessa utan aduption undsluppit sjukdomen. Det är ju et oförläteligt charlataneri at endast i anledning af en casus utskrika et medel, som ehuru det i sig sjelft kan vara godt, dock tör hånda här hvarken gjordt til eller ifrån. Då först bör man kunna fåga något med visshet, när af flere som blifvit bitne af en och samma galna hund, de som blifvit brända undgådt men resten fådt rabies.

- (a) Pietas ad omnia utilis! Portal får förebråelser i noterna för det han sagt at jernets oduglighet bragt Prästerna at helga desamma,
- (b) At elden retar, at reningen befördrar våtskornes tillopp til skadade stället, at våtskornes tillopp hindrar giftets opsupande är en lika sann som simpel fyllogisme, obegripeligt därför hvarföre Förf. då han skall bevisa eldens värkan tar sin

värdiga Mån ända från 2000 år tillbaka's lämnadt öfverflödiga bevis på eldens nytta. Til slut gör Auct. i anledning af alt detta en hop corollarier hvilka dels äro axiomer, dels så underliga, at de böraläfas i sitt sammanhang för at få begrep om Förf. synnerliga skriffätt och slutkonst. Til prof skola endast de fem första anföras. 1:o, Det är genom den galna hundens salive som giftet kommer i det bitna djurets kropp. 2:o, Intet slags gift kan insugas i kroppen utan då epidermis är skild ifrån huden (a) 3:o, angriper virus rabiosum ej straxt och i anledning däraf slutar han 4:o, at det ej smittar genom vidrörande eller är volatilt, ty då skulle det straxt angripa nerverna, i fall det omedelbarligen rörde dem hvilket ej sker. 5:o, Tecken til Hydrophobien äro lika med dem som visa sig i den slags feber där vires vitales förtryckas af et herskande gift (b). Den opretade naturen söker göra sig af med denna giftiga massan och kastar henne därför ät svalget (c).

Tre-

tilflyckt til en des's egenkap, hvilken ehuru i sig sjelf ganska fann dock högst orimmeligen användes at förklara detta phænomen.

- (a) Om detta vore sant skulle många slippa veneriska smittan eller kanske Auct. ej vet at urethra och vagina uteri i statu sano öfverklädas med epidermis.
- (b) Det vil säga at Hydrophobien är lik sig sjelf.
- (c) At naturen genom fauces söker evacuera, virus rabidorum är en ny optäckt; de Auctorer torde således ha rätt som påstå at det är en egen im-

Tredje Stycket. Här omtalar Förf. et lika nytt som säkert medel det han påfunnit at förekomma rabies då sådane delar äro skadade at brännande ej kan åga rum och detta är Alkali causticum. Man skulle tro det Förf. ej vågat anföra detta utan i anledning af flera försök, men huru bedragen blir icke Låfaren då han finner dess förträfilighet endast grunda sig på den stora likhet Förf. fåger sig finna millan virus venereum och rabiosum, och som det är infallibelt at förekomma det förra (a) måste äfven det samma gälla om det senare. Alkali caustic. agerar på det sättet at det destruerar mucus hvilken är sedes för bägge dessa slags gift. Då det skall appliceras dilateras fåret förut och sedan lägges därpå linneskaf doppadt i en solution af Alkali caust., vidare förband behöfves ej, men äfvan och nedanföre fåret anlåggas bindor at comprimera vasa (förmodeligen för at hindra resorbtion). Om fåret blifvit låkt råder han at åter öppna det med caust. och bruka solution af Alc. caust. den han gör af Alkali caust. dr. I. oplöst i en libr. vatn. At det äfven, då det brukas invärtes, måste göra god nytta, sluter han

pression på nerverna som förorsakar den spastiske contraction i svalget och afsky för vatten.

- (a) Se Dr: r KERNS Inaugural, Disput. de infallibili remedio prophylactico syphyleos. Friburgi 1777. Angående denna Dissert. torde man få tilfålle tala framdeles.

han af den förmån med hvilken man nyttjat infusio cinerum cancrorum, hvilket han såger helt och hållit dependera af det Sal am. causticum som finnes uti dem (a).

Til slut införes copie af den relation som Auctor om förenämde händelser ingifvit til Regeringen, tillika med den senares bevis om de bitna Personers friska tilstånd.

S'il nous faut des fables qu'ils soient au moins l'embleme de la verite. ANONYMUS. (b)

Anmärkning.

Auctor har för öfrigt icke haft sig bekant de i Hannover af Super-Int. MUNCH gjorde lyckelige försök med Belladonna. Se denna Vecko-Skrift B. I. p. 119.

J. L. O.

Opusculi Fifico Chimici, del Cav. MARSIL. LANDRIANI, 8:o Milano 1781 p. 190.

Är Tit. af Första Tomen på et Vårk, hvaraf ännu väntas 2:ne Tomer til. De hedra sin Auctor, hvilken i sin Vetenskap är väl hemma stadd och i val och tilställning af sina försök, som ock merendels i sina slutsatser

(a) Om denna saken lär Förf. få någon liten disput med H:rr Chemicci.

(b) Denna vackra Recension är upfatt af H. Mag. P. AFZELIUS, som nu gör tjenst vid Kgl. Laz. såsom Under-Chirurgus.

ser lycklig. Här förekomma I:o) *Et Instrument* (Chrono hyometron) til at uttaka tiden under rågn, hvilket han 1780 upfunnit; i nåsta Tom skola sådane förbättringar tilläggas, hvarigenom vattnets myckenhet kan utrönas. II:o) *Et nytt sätt at bibehålla de sköna färgorne på Insecter och Föglars Vingfjädrrar*: A. anser desse färgor som pastellmålningar; med en blandning af ren vanlig Färnissa af Spir. Vini, hvartil dubbelt så mycket af den starkaste Alcohol Vini är slagit och som kokhet med en pensel påstrykes så ofta til deß de blifva rätt glänfande, söker han bibehålla dem. III:o) *Syrors förvandling til en enda*; blandar man Vitriol- Nitri- Salt- Arsenic- Phosphori- och Ättike-Syra i slutne kåril med en ganska vål renad Vinsten och fångar de upstigande elastiska ångorne, så får man altid en *Aer Fixus*; Alla Syror i allmänhet, så vål rena som bundne, hvilka eljest gifva dephlogisticerad Luft, gifva en *Aer Fixus*, om man, i det ögnablicket då den förre skulle utdrifvas, lägger något phlogiston til dem. Altså låta alla Syror förvandla sig til *Aer Fixus*. IV) *Öfver den förborgade varmen*. Här profvas de i detta ämne förut anstälte försök och meningar. Vatten, som med den ena eller andra Luftarten blifvit måttat, hvilken genom köld fördrifves och därigenom sätter vattnet i rörelse, fryser i Luften förr än rent vatten. —

Ganska noga förfök om tiden på hvilken smått Svafvel småningom blir tjockare och ånteligen hårt och kalt. — Förslag til en Metallisk Thermometer af DARCEYS blandning utaf Vismut, Bly och Tenn, med hvilken A. gjordt samma slags förfök som med Svafvel. Hvilka här noga både til beskaffenhet och medel beskrivas. V:o) *Öfver beredningen af dephlogisticerad Luft med Mineral Syror.* A. har icke allenast fått honom af jordaktiga och Metalliska Salter, genom tillagning af Acidum Nitri, utan ock af flere då han tillfatt Vitriol- och Kokfalt-Syra, ja åfven af några med Arsenic-Syra. Sättet at bekomma det få kallade Essentiele-Saltet af Vinsten, som RETZIUS först beskrifvit, är en uppfinning af SCHÉELE. (a)

(Gött. anz. N:o 168, 1783.)

Jo. G. Rædereri et Car. G. Wagleri Tractatus de Morbo Mucoso, denuo recusus annexaque præfatione de Trichuridibus novo Vermium genere editus ab HENR. AUG. WRISBERG, Prof. Med. et Anat. Gætting. 1783. 8:o c. tab. æn. 3.

Emot medium 1760 upkom i Göttingen en Dysenteri, hvilken småningom förvand-

(a) Se denna Vecko-Skr. B, 2. p. 199.

vändlades til en annan sjukdom, som med de hiskeligaste symptomer dödade ganska många. Det var denna *Stemsjukan* som, Roederer henne kallade, där en otrolig myckenhet affilades genom körtlarne och uti Rectum samlades. Där utgjorde den en ganska tjock, feg och svärligen lofsnande bark, under hvilken syntes otaliga små blåsor här och där strödde. Gallen var af den inblandade slemmen äfven skämd och hade til en del förlorat sin bittra, säpartade egenskap. Af desse bägge orsaker trufdes maskar mycket väl, hvarigenom symptomerne ej annat kunde än förvärras. Hvartil kom, då sjukdomen något varade, en värkelig röta i tarmcanalen. Detta är korta begreppet af historien om denna sjukdom. Afhandlingen föreställer för öfrigt först de föregående sjukdomar och deras förvandling småningom til nu beskrefne beskaffenhet; sedan våderleken; därefter slägtskapen med Dysenteri, Intermittente Febrar och Skörbjugg. I andra Afd. förekommer sjukdomens flerfaldiga art, dels som hetlig, dels chronisk, dels lönlig och blandad in med andra sjukdomar. I tredje Afd. äro sjukberättelserne och liköppningarne med practiske anmärkningar. Det egentliga af denna sjukdom, nemligen körtelblåsornes upsvällande i magen, duodenum, lefren och colon, är på 3:ne Kopparstick afbildat; — I Företalet afhandlas de i denna

Epidemi först upptäckte nya Maskslag, kallade *Trichuris* (a), jämte afritning därpå.

(Beytr. zu Erl. Gel. Anm. 1783. W. XLII.)

Hr BANAU, Medicus i Paris, har nyligen kungjordt sin årfarenhet med *Decocten af Cort. interior Ulmi Campestris*, genom hvilket Medicament han påstår lig kunna bota alla Utlags-sjukdomar, *Skabb*, (Scabies), Råformar (Herpes), Koppor (Variolæ), Rosen (Erysip.), Kräftan (Cancer), frätande Sår, Brånfår, förkylte Leder m. m. både invårtes och utvårtes brukad. Han recommenderar det ock at tvätta anslaget med når det af Smink blifvit utlagit, samt at i stället för vatten brukas til tvål-lödder af den som rakas, ja, at det utan Tvål skall vara ännu tjenligare til samma ändamål.

(Journ. de Paris, N. 255 d. 12 Sept. 1783. Suppl.)

Anmärkning.

D. LYSONS är den första, som berättar i bref til D. ADEE, uplåst i Coll. Royal. of Phys. i London

(a) *Tricocephalus Gœzii*, Syst. Verm. p. 40. Derrne Weckp-Skr. Band. 3. p. 329.

don d. 31 Octob. 1780 (a), at han med denna Decoët, hvori litet Nitrum var solve- rat, botat flerehanda utslags-sjukdomar; det hade aldrig purgerat såsom någre föregifvit, utan hade han snarare varit nödsakad at gif- va laxerande tillika; åfven har Hr. LETTSOM (b) recommenderat denne barkens Decoët emot en slags utslags-sjukdom som han kal- lar *Lepra Ichtyosis*, och mot hvilken allehan- da medel fruktlöst blifvit nyttjade. På Kgl. Lazarettet har den åfven af H:rr ACREL och SCHULZENHEIM ofta blifvit försökt, vål icke utan, men dock ej med den utmärkta för- mån, som man förmodat, utan år dår seder- mera blefven utbytt med Infusum Ledi, hvil- ket med mera bestånd gjordt god och kraf- tig hjelp i hvarjehanda utslager. (c) Detta år således en annorstådes känd methode, hvar- med man nu vil göra sig namnkunnig i Paris.

J. L. ODHELIUS.

I Göttingen har Super-Intend. MÜNCH nyligen (1783) utgifvit: *Kurtze Anleitung*
B 3 *wie*

-
- (a) Medical Transactions, publ. by the Coll. of. Phys. in London. Vol. 2. p. 203.
(b) *Medical Memoirs of the General Dispensary in London, &c.* London 1774. 8:o.
(c) *Se K. Vet. Acad. Handl. Vol. XL. p. 222.*

wie die Belladonna sowohl bey denen Menschen als auch bey denen Thieren im Tollern Hundbiss anzuwenden ist 8:o 40 p.

Huru kraftig värkan denna ört, befynnerligen des rot, visar i denna svåra sjukdom, år af A. redan 1781 för Allmänheten uppgifvit (hvarom i denna Wecko-Skrift B. I. p. 119. en omständelig rec. år införd). Nu har Auctors andra Son förfökt des nytta, då Raseri redan var börjat, med den lyckligaste utgång. Antalet på botade personer stiger til 140.

(Beitr. zu Erl. Gel. anm. 1783. W. XLII.)

Die Neueste Methode die Blattern einzupfropfen 31 p. 8:o Ansp. 1783, öfverfättning af Doct. RUSSELS föreläsning vid Acad. i Philadelphia år 1782, torde förtjäna nämnas til uplysning om Vetenskapens tilstånd på den sidan om stora Verlds-hafvet. Auctor gör ingen svärighet at ympa vid alla åldrar, Krops-beskaffenhet, Vår och Höst, ja äfven efter CULLENS vittnesbörd vid Scrofler. Man ger et lätt sting med en i vattenaktig eller purulent Koppmateria doppad Lancett-udd, hvarvid en enda flytande bloddropa år nog, på vänstra armen, hvarvid hvarken Plåster eller Förband behöfs. Diæten kan börjas någ-

ra få dagar förut och bör vara Vegetabilisk, hvartil Mjölkmät och hos dem af Syra in primis vüs plågade, et par gånger i veckan en tunn Köttfoppa kan läggas. Det är onödigt at förut bereda kroppen genom Quickfilfver (p. 15); när nödigt blifver är et vanligt Laxermedel tillräckligt. Svaga kroppar behöfva stärkande medel. Vanligen kommer Feber den 8:de dagen, ibland senare; i vidrig händelse bör ympningen 2:dra och 3:dje gången itereras, för säkerhet skull. Åderlåtning fordras ibland vid Feber. Kylig Luft, utan at ligga til fångs, är mycket nyttig, dock bör mätteligheten i akttagas til undvikande af Hals- och Bröst-Inflammationer. Lifvet bör hållas lindrigt löst; kylande, syrlig drick nyttjas; men vid syag Feber Köttfåppor, varm drick och litet Vin jämte det patienten intager fången. Vid Convulsioner tjåna varma Fotbad, den sjuke föres ut i frisk öppen och kylig Luft samt får litet Opium; blir armen mycket inflammerad tvåt- tas han med kalt vatten eller Saturnina. Likafå ögonen. Sammanflytande Koppor, som sållan förekomma, anfas lika med naturlige. Sedan Suppurationen är förbi bör man laxera (a). Köttmat bör småningom med var-

B 4

fam-

(a) I confluerande Koppor bör man både före, under och efter Suppurations-Feber starkt laxera, så framt ej lifskrafterne åro borta, i hvilken händelse de, genom Köttfåppor och Vin, böra uphjelpas.

J. L. O.

samhet njutas, til undvikande af Bölder och hårdnackat utslag. A. har ock tagit Kopp-materien på linneskaf och förvarat, samt då han därmed velat ympa har han blött det i kalt vatten.

(Erl. Gel. zeit. St. 43. 1783.)

Rön om nyttan af Svettning uti Vattusot, samlade af D:r JAMES HAMILTON, Läkare vid Kongl. Lazarettet i Edinburgh., och insände igenom D:r J. HENR. ENGELHARDT, Med. Adjunct vid Kongl. Acad. i Lund, i bref från Edinburgh til J. G. ACREL.

Ibland de sjukdomar Människo-kroppen är underkastad, finnes knapt någon som mera förtjänar upmärksamhet, än Vattusoten.

De orsaker hvilka gifva anledning til denna sjukdom, äro få åtskillige och dess låte så mångfaldig, at om man aldrig så litet vil gifva akt på dem, må man aldeles icke undra at denna Sjukdom är så allmän, men snarare beklaga våra kunskapers otillräckelighet at afhjelpa en så ödande plåga, samt at kunna undvika det fördärf uti hvilket den otvifvelaktigt leder sit olycklige offer. I Kroppen finnes icke något värktyg eller

lär någon til lifvet nödvändig function, hvars tillfällige skadande i en eller annan måtto, ej kan å våga bringa Vattuacktiga svulnader. Ingen iholighet uti Kroppen fins, som icke visat sig kunna hyfa en emot naturen samlad mängd af Sereus våtka. Sådan är ock sammanfattningen af Tela cellulosa, hvilken omgifver och understödjer de flästa delar af Kropps-Machinen, så at hon äfven hastigt både emottager och behåller uti sig en vatten-samling, med hålfans förlust.

At nu å sido fåtta de finare indelningar af Vattufot, bör man, i anseende til läknings-metoden, kunna indela den samma i två slag: det ena slaget, som tillåter en viss och ofta skyndsam bot; det andra, mera obändigt, och svärligen eftergifvande för de kraftigaste Läkemedel vi ännu känna. Det förra slaget beror på tillfällige orfaker och då, enär något Kroppens svagare tillstånd befordrar deras framgång. Det sednare upkommer måst af visfa Kroppsdelars sjukliga ställning, och bör i allmänhet anses såsom Symptomatiskt.

Vattufot på detta vis betraktad, gifver anledning til flere botnings-sätt, och det torde vara mödan värdt at något litet undersöka de vanligaste och allmänna. I anseende til den ovifshet man ofta är uti, i anseende til sjukdomens orsak i flere händelser, hafva Läkarena varit nödsakade at antaga et

botnings-sätt, hvars största förtjenst består där-
i at det är blott et Palliatif, hvilket i några
fall förmår uppehålla lifvet på de sjuka så
länge, tils hufvud-sjukdomen bryter ut och
intager den vattuacktige svulnadens ställe.

Det som man i synnerhet påsyftar vid
Curen af Vattufot, är, at igenom kråkme-
dels och afförandes bruk öka de naturliga
uttömningar genom stolgång och urin, och
den med konst anstälta uttappning af vattnet
genom Punctur. Ocktadt denna Methoden
hånleder sig ifrån äldre tidens Praxis och de
störste Läkares Authoritet, torde den dock
tåla underkastas et närmare undersökande om
dels nytta.

Få händelser hafva hittils visat nyttan af
Puncturen eller aftappning til at aldeles-bota
Vattufot. Tvårtom hafva mindre lyckelige
afslupne förfök, bragt oss på tankan, at an-
ställa den med förigtighet, och at man en-
dast bör gripa til denna utväg i nödfall, och
endast då, när en tydelig fara af bristning
hotar uti de delar som innesluta vattnet.

Kråkmedlens värkan är åtskillig. Uti
Vattufot tyckas de göra gagn igenom den
retning de upväcka, med påföljande skak-
ning uti Kroppen: Men just härigenom blir
ock deras bruk ej alltid rådeligt. Om någ-
ra af bukens inålfvor äro förstoppade; om
något sammangroende håndt någorstädes ef-
ter föregången Inflammation, eller af Scirr-
heu-

heufiteter, då blir värkeligen den convulfiviske skakning, som igenom deras retande upväckes i Bukens Muskler, farlig, ofta i ögnablecket, och alltid fruktansvärd. Om Vattusoten härleder sig ifrån bröstets skador, de må vara sammanväxning af inålfvorna, Tuberculæ, eller knölar i Lungorna, eller hjertats och de större blodkårlens sjukdomar, då blir Kråkmedels bruk, åtminstone ovifs til sit gagn, om icke vådeligit. Som man svärligen kan vänta någon hjälp af Kråkmedel, så händer ock, at de ofta bidraga til sjukdomens förhaftade slut.

De Purger-medel som i Vattusoten äro brukelige, äro antnigen Draftica eller Mercurial-medel. De förra åftadkomma en hastig och tillika håftig uttömning, ofta åtfölgd med ansefelig minskning i Vattusamlingens storlek, och i alla de fall, där sjukdomen ej härleder sig ifrån en viss fixerad orsak, utträtta de otvifvelaktigt Curen. Men fastän de kunna ibland utträtta en slik förbättring, så äro de dock förknippade med en håftig värkan på Kroppen, hvilken man efteråt med mycken upmärksamhet måste afhjelpa. Om, å andra sidan Vattusoten upkommit af en envis fixerad orsak, så kan ej aflöpa med mindre, än at håftiga Purger-medel, igenom den svaghet de uti Kroppen förorsaka, påskynda det öde och slut, hvilka de aldrig kunna anses kraftiga nog at emotstå eller förekomma.

Sam-

Samma skäl gälla ock om de lindrigare Laxer-medel, hvilka igenom et frändigare bruk förslappa Kroppen, och, ånskönt de tyckas kunna uträtta godt til någon tid, händer likväl, at de i flere fall underhålla en sjukdom, den de förmodades aldeles häfva.

Ibland de få Urin-drifvande Medel vi kunna använda är Scillaroten den såkrafte. Men detta Medel, om det skall värka något, måste ock gifvas i tilräckelig dosis, då den äfven så ofta åstadkommer kräkning och afföring, som en ökad Urin. Det är således i många händelser farligt at drifva på med detta kraftiga Medlets bruk, emedan, i anseende til dess ågande kraft, man såkert har at förvänta den sjukas utmattande och försvagande, under det at Medlets ändamål ändock sållan vinnes. Utom allt detta, har man ock en annan ledsam omständighet at i akttaga vid detta vanliga botnings-sätt, som är, at den antingen hindrar eller ock uppskjuter användandet af sådana Medel, hvilka borde nyttjas emot sjukdomens hufvud-orsak. Det är ej få til förståendes, som skulle slika osvikelige Medel redan vara updagade: det är nog, at man igenom et blindt efterföljande af den vanlige stråten, underläter at göra nya upptäckter, och i och med det samma tager felt i Curen af en sjukdom, den våra Förfäder sjelfva tillstodo at de sållan kunde bota.

Nu återstår at omtala et annat sätt at hjälpa Vattusjuka. Utdunstningens befordrande igenom huden, ånskönt hittils ur akt läten i denna sjukdom, tyckes lofva mycken lifa i de fläste händelser, och uti åtskilliga en fullkomlig hjälp. Vattusloten och i synnerhet Vattusvulnader, som få namn af Anasarca, äro oftast förordsakade af hastiga ombyten ifrån värma til köld, eller öfverflödigt kalt drickande när Kroppen varit uphetsad. Det visaste botemedel i detta fall, är at återställa våtskornas lopp til huden, igenom ljuma bad, svett drivande medel och tillräckelig utspådande och styrkande dryck. Många händelser af detta slag, på ofvannämde sätt handterade, hafva visat en åfven så hastig afgang af svulnaden, som den visat anfall. I de händelser som varat längre, och då Vattusloten har varit en påföljd af andra sjukdomar, har åfven detta botnings-sätt blifvit med nytta användt. Fördelarna af svettningens befordran blir tydligare igenom följande Satser, hvilka ej blifvit uppgifne utan at vara grundade på förnuft och erfarenhet:

1:o, I all slags Vattuslot, bör svettning upväckas utan tilhjelp af någon utvårtes hetta.

2:o, Svettning sålunda åstadkommen ökar ej törsten, hvilken eljest är et så vanligt tilfälle i denna sjukdom.

3:o, Denna svettning, så länge den råcker, lifar den olycklige sjuka uti många plågor, för hvilka han eljest vanligen är utfatt.

4:o, Under svettningen ökas ock märkeligen Urinens aflopp.

5:o, Svettningens fortsåttjande, med förnuft anståldt, försvagar den sjuka mindre ån Purger-medlen, och åger en kraftigare vårkan ån de Urin-drifvande.

6:o, I vanliga methoden gifves liten eller ingen fri-tid, på hvilken sådana medel kunde användas, som borde håfva hufvudordfaken til sjukdomen. Tvårt om, har här en lindrig Mercurial-Cur, som ofta finnes nödig i Vattufot, befråmjat svett-drifvande medlens vårkan.

7:o, Detta föreslagna botnings-lått hindrar ej den olycklige sjuka, ifrån de fördelar han bör hånmta af rörelse i öpna luften, ej heller binder honom vid så strång diæt, som vanligen skall i akttagas: deså bågge fördelar åro hindrade om icke aldeles utelutne vid vanliga methoden.

8:o, Ljumma Bad, understödde med Dowers Pulver och utspådande samt tilfålligt vis efter behofven styrkande drycker, yllne klåders bårande nånraft kroppen och Mercurial-medel då och då intagne, hafva funnits bånst åstådkomma den påsyftade svettningen.

Följande 3 händelser tjena som styrka til ofvananföorde Satser.

J - M - en Qvinsperson af 60 års ålder och fetlagd kroppsställning, blef utslatt för svulna ben ifrån den tid hon miste sina Menfes. Intogs i Kongl. Lazarettet Vårtiden 1778, då hon var anfatt af en anseelig Vattusvulnad i de undre Ledamöter, jämte vattufamling i buken med tydelig fluctuation; straxt efter hon inkom, feck hon et Feberanfall som slöts med stark svett. Följande dagen kände hon sig bättre, och fant at svulnaden i benen aftagit. Med de förra Läke-medel hon brukat, uphöordes, i avvaktan på en ny Paroxysme, hvilken ock som en Tertian-frossa infant sig på lika tid och med samma aflopp som den förra. Man beslöt då at låta denna Frossa hafva sit lopp obehindrat. Efter 7:de eller 8:de Paroxysmen befants Vattufots-svulnaden vara aldeles borta. Under denna tid hade lifvet snarare varit förstoppat än löst, och Urinens aflopp ej ökad. China-barken gjorde slut på Frossan, och kraftigare föda återstatte henne til krafter, så at hon med fullkomlig hälsa utgeck.

R - S 45 år, hade igenom et oordentligt lefnads-sått, försvagat sin hälsa, och under flere otydliga krämpors uthårdande någon tid, blef sluteligen anfallen af Ascites eller Buk-Vattulot. Innom få veckor tiltog Bukens vidd ansehligen med tydelig squallning.

ning. Man mistänkte Lefrens fel, men den kunde ej kännas för den stora svulnaden i Buken. Törst, matleda, sparsam Urin, förfärligt utseende med flere vanlige symptom, hade nu kommit til anseelig höjd. Åtskillige Läkare hade redan på honom förfökt alla vanliga medel. Til slut, när alt var fruktlöst, föreslogs honom Svettnings-Curen, så vida den kunde värfställas. Til den åndan började han taga en Scrupel af Dowers Pulver vid långdags; hvilken Sats, så vida den ej visste någon värkan, ökades en timma därefter med 10 gran: och som det ej heller gjorde tilfyllest, togs åter 10 gran, efter 2 timmars förlopp från andra intagningen. Desse 2 Scrupler gjorde honom sjuk, het och matt, men til slut började han svettas. Denna svett som räckte hela natten til 10 eller 11 förmiddagen, var så stark at den upblötte Madrassen och Sängkläderna. Hvad som är märkvärdigare var, han kräktes up 4 Libr. Urine samma förmiddag, och när man måtte hans Buk, befants den 1 och en half tum smalare än dagen förut. Nu gafs honom svag Pouch til vanlig dryck; som tilstaddes honom at tilräckeligen njuta. När man således fortfarit några veckor, blef han sluteligen aldeles återstald. Tiden emellan svettningarna rättades efter desls krafter, och oaktadt så stor Sats af Pulvret var nödigt i början, så blefvo sedermera 10 gran tilräckeliga

lige til en anfenlig svett. Man bör ock märka, at förr än han började Svett-Curen, hade han förut nyttjat Mercurialier til den högd, at det syntes och kändes, både på tandkötret och af andedrägten, och desse Läkemedel blefvo ytterligare fortsatte emellanåt Pulvret togs.

Det är ej sagt at Svettnings-Curen kan alltid och i alla fall åga rum; i vissa händelser torde den icke åga rum, och i somliga vara otjenlig. Följande torde gifva anledning at tro det:

En medelåldrig Man, som jämte en Anasarca klagade öfver synnerlig Andetåppa, så håftig, at han aldeles icke kunde ligga. Nu först började han söka hjelp, och efter flere frugtlösa försök med de vanlige Medlen, blef beslutit at låta honom nyttja Svettnings-Curen. Man förordnade då et ljumt Bad och Dowers Pulver: knapt var han kommen ur Badet, förän han hastigt afled. Vid öfning af des Kropp, befants i bröstet en anfenlig samling af vatten.

Följande händelse i Augusti 1779, blef af lyckligare afgang, för Svett-Curen.:

A - B. omkring 50 år, med en slapp kroppsställning, och ifrån barndomen utfatt för mer och mindre Andetåppa, hade varit utfatt för håftigt arbete uti Sommar-hettan, jämte en oordentelig diæt. Härpå följde genast en håftigare Andetåppa, och därefter

stark svulnad i lår och ben. Mitt i Augusti månad såg jag honom första gången. Ur stånd fatt at kunna ligga, måste han tillbringa dag och natt sittjande, under ångest och vakande: de få ögnableck han bekom någon fömn, blefvo alltid hastigt afbrutne och utan vederqvickning: Matlusten var i det måsta förlorad, och des förra kropps-krafter aldeles förlorade. Vattusvulnaden i benen tiltog ganska hastigt i den höjd, så at man befara de dageligen skinet skulle spricka. Under detta klagade han dock ej öfver synnerlig törst, ej heller var Urinens mängd minskad. Som han i sit friska tillstånd hade lätt at svettas, så var nu åter denna evacuation mycket hämmad. Den vanliga utvägen med Expectorantia och Urin-drifvande Medel hade blifvit tagen utan nytta och sedan man någon tid därmed fortfarit, blef Svett-Curen föreslagen. Mercuren med Scilla i pulver gafs i form af piller, hvaraf snart nog följde den vanlige svulnaden i tandkøttet och en lindrig spottning. Ibland alla var nu håret stort hinder uti svettningens värkställande det, neml. Andetåppan, hvilken, igenom det at den hindrade patienten at ligga, tycktes göra hinder i operation. Men under det at man ännu tviflade på möjligheten, hände oförmodeligen at svett bröt ut, hvilken genast befordrades ansenligen därigenom at den sjuke sveptes hel och hållen in uti Flanell,

la-

lades emellan yllna Filtar, och gafs honom därjämte swag Pouch at dricka efter behag. Hårpå följde en anfenlig svett: andedrägten blef lättare, och efter den 3:dje eller 4:de natten, sedan svettningen börjat, hade benen smalnadt af til inemot deras vanliga stadga. Det är märkeligit at under allt detta, hade ock Urinen et ovanligen starkt aflopp, och det i synnerhet under svettningen. Gnidningar öfver hela kroppen, åtsnörde strumpor, en förordnad jämn kropps-rörelse och en tjenlig diæt, förtogo ej allenast den återstående ben-svulnaden, utan ock gjorde honom 2 månader efteråt fri ifrån sin Astmatiska plåga, samt för öfrigit i allt hånseende frisk. Man bör ock besinna, at denna Cur skedde i en årstid, som eljest är den minst gynnande för sjuka af dets art.

JOH. ULR. BILGUERS Practische anweisung für die Feldwundartze, mit angehängten Dispensatorium, Erst. Th. Berlin 1783. 226 p.

I denna Del förekomma endast *Skutne Sår*; i den andra skola *Huggne och Stuckne Sår* samt *Hufvudets Skador* afhandlas. Recensenten finner de af A. afhandlade ämnen vara dels otillräckeligen, dels ötydeligen ut-

redde; äfven som A:rs Dispensatorium icke utmärker sig af synnerligen recommendable föreskrifter, t. ex. *Potio antiphl. simplex*: Nitr: dep. unc. I. Aquæ Ceraf. Nigr. unc. V. Syr. Acet. Vini unc. II. at tagas hvar eller hvarannan timme en matsked. *Potio Antiphl. Camphorata*: Camph. Dr. I. contere c. Gi Arab. unc. I. solve in Aqv. font. unc. V. Adde Nitri dep. unc. I. Syr. Acet. Vini unc. II. M. hvartil kommer: *Potio Laxans Antiphl.* Sal. mir. Gl. unc. II. Pulp. Tamar. unc. III. Solve in Aquæ ferv. unc. III. D. S. 3 eller 4 unce tagas på en gång.

(Gött. anz. 1783. St. 170.)

Histoire de l'Academie R. des Sciences.
année 1779. Paris 1782. 4:o 583. p.
avec. XVI Tabl.

Efter Historien förekommer Åminnelse-Talet öfver Hr. JOSEPH DE JUSSIEU. Han var född i Lion d. 3 Sept. 1704, den yngste af 16 Syskon. Hans Bröder, ANTON och BERNHARD, gafvo honom smak för deras Vetenskap, och Academien feck på en gång 3 stora Botanister, som voro Bröder; et besynnerligt exempel. Han älskade ock Geometri och Mathematique, samt förrättade någon tid Ingenieurs-sysla. År 1735 följde han Astro-

nomerne til Peru som Botanicus; han up-
 täckte där Trådet hvaraf Feber-barken ta-
 ges och lärde sig göra Extract däraf, på in-
 vånarnes fött, hvilket var kraftigare i värkan
 än det som gjordes i Frankrike. Då Astro-
 nomerne efter 7 år reste hem, företog sig
 Hr. JUSSIEU at besöka sådane Americanke
 Provincer, som icke bebos af Europeer, där
 han som Läkare hjälpte sig fram; Han var
 hos Indianerne så välkommen, at de ej släppte
 honom från sig förrän en upkommen Farlot
 var förbi. Skada at de måsta hans där gjor-
 de upptäckter äro förlorade. I *Potosi* under-
 rättade han Låkarne, gjorde Chartor öfver
 Landet, granskade Bergvärken och förbättra-
 de de allmänna Byggnings-anstalter; til år-
 kånsla restes en Pyramid til hans äminnelle.
 Hos Gouverneuren nyttjades han som Låka-
 re och födde sig genom den Vetenskapen.
 Änteligen återkom han til Paris 1771, efter
 36 års bortovarelse, utmattad til kropps och
 finneskrafter, endast känd och värdad af sin
 älskade Bror, samt hade genom hvarjehanda
 misöden, til mycken skada för Vetenskapen,
 glömt bort alt hvad han sedt och förfarit.
 Han lefde sedan i en slags bekymmerslöshet
 til 1779 den 1 April. Han hade varit A-
 cademiens Ledamot i 36 år, utan at någon
 enda gång bevista defs sammankomster, och
 upoffrat hela sin listid til Vetenskaperne, u-
 tan at af Trycket hafva utgifvit en enda Af-
 handling Utur

Utur Afdelningen hörande til *Natural-Historien, Chemien och Medicin* märkes: N. XI. Hr. BORDENAVE Berättelse om Omentum, som fastvuxit vid en onaturlig fåck i underlifvet; hvarigenom en sluteligen dödan- de sammanförpning upkom i tarmarne. N. XIII. XVI. XXVII. Hr. TILLET berättar omständeligen de försök han anställt med Renad Platina, i afsiigt at utröna Acidi Nitri lösan- de kraft; när den endast var hopsmält med Silfver, värkade hon intet på Platina, men när Guld därtill lades, och ju mer Silfver samt ju mindre Platina var i blandningen, löste hon densamma, dock aldrig Platina full- komligen. Märkvärdigt var ock at denne i Acidum Nitri uplöste Platina, aldrig kunde reduceras utan betydelig förlust, så at en del däraf lårer blifvit förstörd, och denne Me- tall således lättare stå at förstöra än den, såsom mindre fullkomlig ansedde Kopparen. Värkan af den öfver Brunsten dephlogistice- rade Salt-syran, härleder A. från Vitriol-sy- ran, emedan han såg henne då först värka på Guld (aldrig på Platina) när hon genom Vitriol-syra blef drifven utur Brunsten, eller ock efteråt blandades därmed. (Hr. SAGE vil äfvenså redan hafva funnit, at den dephlo- gisticerade Salt-syran förlorar sin värkan på Guld, när hon åter drifves öfver på Kok- salt; men Hr. SCHÉELE feck dock sin på Guld så värkande dephlogisticerade Salt-syra utan

utan Vitriol-fyra.) N. XX--XXIII. Hr. CORNETTE feck, när han öfver kol destillerade et med Vitriol-fyra blandat rykande Acidum Salis, en isartig Syra, i hvilken fans tydeliga spår til Saltpeter-fyra; igenom repeterad destillation af Acidum Nitri öfver Svafvel, kunde han nästan aldeles uplösa det samma. Qvicksilfers Vitriol dref han up hel och ofördelt, utom litet grått stoft, hvilket genom risning förvandlades til löpande Qvicksilver. Metalliska Salter, hvilka innehöllo Vitriol eller Saltpeter-fyra, har han fördelat genom Koksalts-fyra; af hvilka det lyckats med dem som hyft Platina, Koppar, Järn, Zink och Cobolt, men icke med Vismut-salt; Guld kunde icke få beständigt uplösas i Vitriol och Saltpeter-fyra, at det icke vid afrokning af sig sjelf præcipiterades; äfvenså Platina, därest hon icke genom Mineraliskt Alkali var nedslagen och den på detta fått tilkomne Vitriol smälte ganska lätt i Luften; lättare geck det med Nitrum Platinæ; Acidum Nitri löser Järn-Vitriolen, men ej Koppar Vitriol.

Utur *Askan af Tamariscus*, när den var famlad vid Hafsstranden, feck A. utom mycken Selenit och något Koksalt, et Salt, som bestod af Acidum Salis och en Jord, samt mycket Glaubers-salt; men var örten tagen en och en half mil från stranden, så

vants ringa Glauber-salt, utan i desfs ställe
Tartarus Vitriolatus. •

(Gött. anz. St. 169. 1783.)

*Medicinisch-Chirurgische Beobachtungen,
nebst einigen Anmerkungen darüber,
von CHR. LUDV. MURSINNA, Reg.
Feldsch. &c. 2:te Saml. 8:o 184 p.
Berlin 1783.*

En märkvärdig Samling af denne stora
Chirurgus. Här finnes 1) *Om den 1782 nå-
stan öfver hela Europa grasserande epidemiske
Sjukdom.* Den utbredde sig alltid emot vå-
dret. A. anser Renskt Vin, måtteligen bruk-
kat, som det bästa förvarings-medel; Sjuk-
domen var Catharralisk och tillika inflama-
torisk, hvarföre ock åderlåtning gjorde godt
gagn; i anseende til blodens crusta infl. bruk-
kade han icke Emetica, utan Crem. Tart.
Saltpetter och Vegetabiliske Syror. Ledvärk
lindrades med Camfer och Spanskflug-plå-
ster; Sluteligen magstärkande bästa medel (a).
2) *Rön om en elak Bolde med Rötfeber förenad;*
Häraf kunna siåskige Fältskärer lära, *at det*
hvar-

(a) Se mycket om samma Sjukdom, Band. 4. under
namnet Influenza.

hvarken är Plåster eller Salfvor, utan Naturen allena, som läker och at när operationer äro nödige, böra de ske i tid, emedan dröjsmål gör dem fruktlösa; ja sjelfva Causticum Lunare är merendels öfverflödigt, ty när köttet blir för löst, behöfs endast at med compresser öka tryckningen och anlägga et tjenligt förband. 3) *Om et enwist Utslag på et 8 års Barn efter en Crustra Lactea, hvilket genom utvårtes medel måstadelis läktes. Sjukdomar i huden kräfva mycken upmärksamhet, emedan de äro svåre at bota när de blifvit likfom inbitne, om man ej noga granskar alla omständigheter, då man ock genom afhjelpande från en olågenhet kan göra stor olycka.* 4) *Om två Starr-Operationer, af hvilka den ena emot förmodan olyckades. Man bör i tvifvelaktige händelser håldre försöka detta medel, än lämna patienten til bedragares godtycko, hvarigenom både förmögenhet och hälsan åfventyras.* 5) *Om Handloge-broskens våldsamma krossning, däraf upkommen Kallbrand, med anmärkningar som vederlägga Hr. HÖFFMANS nya Lära om Skörbjugg. A. påminner at man ej bör skynda med Leders afskårande; broskerne i Människans kropp tåla länge at vara blottade för Luften, utan at fördärvas, ja en brosk, som af invårtes orsak länge varit blott, har genom borring och tjänlig skötsel, utan afskiljande, blifvit bevarad ofördärfvad.*

Hvad striden med Hr. HOFFMAN angår, önskade Rec. at A. håldre befattade sig med flere vackra Chirurgiske Røns uppgifvande.

(Beytr. zu Erl. Gel. zeit. i 783. XLIV. W.)

*Utdrag af et Bref daterat Cadix den 23
September 1783.*

- - - Med et Svenskt härifrån til Gøtheborg afgångit Skepp, sänder jag en flaskka med några Ormödlor inlagde i Spir. Vini. Sedan några veckor hafva vi här en Cur i bruk, som lyckas förunderligen, och som man ej kan draga i tvifvelsmål efter dageliga exempel under ögonen. Det är emot *Kråftan, Veneriska och alla andra slags Sår och Vårk samt Lambet, som hårrörer af orenhet i blodet.* Man tager Ödlan lefvande, skår af hufvud, fötter och stjert, flår af skinnen och intager den helt rå, half lefvande och sprittande, om man har mage därtill utan omslag, tuggande henne som en bit kött, eller för mera kråsmagade litet hackad i et Oblat; observerandes at ju varmare och närmare lefvande hon ännu är, ju bättre. Dosis är en eller flere alt som man behagar och kan. Utan præparativer eller andra Medicamenter på samma tid, allenast at man observerar diæt. Det förordfakar olika crisis efter patienten-

tientens olika naturel, mycken svett, diarrhoe, salivation; öker starkt på et af detta fått, men utan fara. Det är verkligen förunderligt hvad Curer man gjort uti alla förenämde Sjukdomar. Det är en affaire af 8 dagar. Intet exempel af olycka. Medicamentet är kommit från America. I Guatimala i Mexico hafva Indianerne från gammalt brukat det. Det är värdt all upmärksamhet. Man tror at alla Ödlor, som ej äro giftiga, äro lika goda. Dessa jag såndt äro här allmännaft och dem man här nyttjar. De tagas med händerne och göra aldeles ingen skada. - - -

Genom senare Bref berättas at den nämde Curen fortfar at göra lika god värkan. Innan den årstiden hos oss infaller at Ödlor finnas, hoppas man kunna upgifva namnet på de Ödlor som i Spanien nyttjas, och om icke denna Cur, likasom många flere, hvilka för nämde Sjukdomar blifvit i de varmare Climaten inventerade, allenast beror på en svettdrifvande kraft, och ej gör i andra Länder tillfyllest, H. GAHN.

Tillägging.

I Journ. de Paris för den 6 November 1783 omtalar Hr. DEMORANDE, Fransk Handlande i Cadix, samma Medel. Ödlorne brukas som nu sagt är, endast at inålfvorne äfven uttagas; de äro små, kallade i Encyclo-

clopedien *Anolis de terre* eller *Gobemouches*, 8 a 10 tum långa och vid pafs en half tum tjocka, somlige gullfärgade, stötande på gult och grönt, somlige grå med fläckar (a); de förra anses vara honor. Curen härleder sig från Byn St. Christoval Amatitan i Guatimala. De bota äfven Lepra. I Malaga är en sådan blefven hulpen genom 30 a 40 ft., som likväl i Mexico ej hade fordrat mer än 5 eller 6 sådane. Där präpareras icke de sjuke det minsta, men i Mallagga har man trodt sig böra öppna ådren förut. Man tror ock där at Curen endast kan lyckas om Sommaren.

Något om Quaksalverie.

Frankrike, så väl som Tyskland och de näste Länder i Europa, är plågat af en svår och dödande politisk sjukdom, neml. et nästan fritt *Quaksalverie*. Vål har hittils en sådan bedragare (som han med skål må kallas, emedan han utan kontroll härskar öfver godtrognas egendom och lif) i Frankrike bordt begåra lof af Konungens Första Lif-Medicus, som troligen gör sig möda at desförinnan granska Medlets beskaffenhet; men huru liten sårkerhet ofta vinnes, vittna ej allenast äldre utan ock nyare tider. Nyligen är därpå et bedröfligt exempel händt i Paris;

(a) *Lacerta Palustris* L.

ris; M:r PETIT, Lif-Medicus hos Duc d'ORLEANS har i Journ. de Paris för d. 10 Nov. 1783 infört berättelse om en Fru DE LA MOTTE, vid 32 års ålder, til hvilken han kallades då hon var utan puls, händer och fötter kalla, ansigtet rött, magen spänd, med starka ref och tät diarrhæ; hon hade 4 dagar förut i morgonstunden intagit af *Eau Medicinale de M. Hufson*, et privilegerat Arcanum, och 2 timmar därefter börjat få ondt i magen med upkastning och ref. Oagtadt de bästa använde hjelpemedel dog hon samma afton af Kallbrand i inålfvorne.

K. Medicinska Societeten i Paris, som nu nyligen lårer hafva fådt Embetes upsigt på alla Arcana, har genom sin Secreterare låtit varna Allmänheten för dylika opåliteliga Medel, dem Societeten ännu icke hunnit undersöka, hvaribland nämnes: *Eau Medicinal de M:r Hufson*, *Poudre de M:r de Godernau* och *Eau du S:r d'Acher*.

En Chemicus vid namn FREENHARD har undersökt det första och funnit det bestå af *Gratiola*; det andra har Apothek. Hr. CROHARÉ funnit vara *Mercurius præcipitatus Albus*, hvari några löpande korn Qvicksilfver och litet kol åro lagde at förvilla Allmänheten; det tredje skall först hafva varit en solution af Nitrum med en Mucilago, men som dess Auctor sedan ändrat och tillagt en solution af Vitriolum Album, och sluteligen förvandlat

lat til en solution af Mercur. viv. i Acidum salis.

Så leker den samvetslöse quakfalsvaren med de godtrogne. Desse Medel, som under en förnuftig Medici förordnande äro ganska goda och kunna göra utmärkt nytta, göra genom quakfalsvarens egennytta, i den enfaldigas hand, ofta de oboteligaste olyckor för lif och hålsa.

Hos oss äro sådana händelser knapt möjliga. Igenom Kgl. Maj:ts visa Medicinal Författningar och Kgl. Collegii Medici nit at dem handhafva, äro, kanske tusentals dylike olyckor förekomne. Ganska få bland Allmänheten veta årkänna en sådan trygghet och vård för deras väl. Quakfalsveriet refer väl ofta up hufvudet, besynnerligen sedan en hop tiggare-Judar hitkommit, men lika få ofta nedkufvas det och har hos oss föga annat infleg fått än vid obetydeliga utvärtes åkommor.

J. L. ODHELIUS.

Lettre de M:r le Comte MOROZZO a M:r MACQUER sur la decomposition du gaz Mephitique et du gaz Nitreux. Turin 1783. 4:o 22 p.

Bly i Jord-Retorter och med en hetta vid hvilken det ständigt kokte, äfvenfå Qvick-silf-

silfver, blefvo til Kalk uti Fix Luft; det senare äfven uti Saltpetter-Luft, och den öfverblifvande Luften var bättre än allmän Luft; Qvicksilfret liknade fullkomligen annat Qvicksilfver, som för sig sjelf blifvit calcinerat, och gaf, lika som det, i stark eld dephlogisticerad Luft: Grefven slutar häraf, at Metallerne, då de calcineras i öppen Luft, draga Syran til sig utur honom, och denne Syran har lika som andre, en helt ren Luft til grundämne; denne Luftens olika förhållande til det sura, utgör allena skiljaktigheten Syror emellan. (Gött. anz. St. 174. 1783.)

Chemisches Archiv, von D:r L. CRELL, Leipf. 1783. 1. Band 8:o 174 p. m. 2. Kupf.

Hr. Bergs-Rådet ämnar til Chemiske älskares tjenst uti tillförlitelige utdrag här samla alt hvad i Lårda Samfunds Handl. hos alla Nationer, nyttigt i Chemien finnes; hvarigenom ofelbart hvarjehanda nyttiga Rön åter uplifvas, til förtigande af Lårdoms-Historiens uplysning. I detta Band äro utdrag af: *Phil. Transact.* från 1665—1669. *Acad. de Sciences i Paris* från 1666—1699. och *Acad. Nat. Cur.* från 1670—1694. 2:ne dylika Band utkomma hvart år. (Ibid. St. 175. 1783.)

M:r RAULIN, Kon:s i Frankrike Lif-Medicus, har nyligen botat et förnåmt Fruntimmer, Madame DE PRIEL för en vida kommen *Lungfot*; Hon hade från början af år 1779 haft en Flufshofsta med Feber, hvilken väl lifades af vanliga Medel, men en värk i bröstet, en torr hofsta och en slags hemlig Feber räckte hela 2 månader med svårighet at andas. Efter et halft år slogs hårtill en snufva, som genom åderlåtning fördrefs, men kastade sig därefter på bröstet, med förut nämde olägenheter, jämte någon blodhofstning.

I Julii månad 1782 ökades det onda. Hofstan blef så skarp och envis som en Kikhofsta, blod uphofstades i större myckenhet; värken i högra underlifvet spridde sig till hela bröstet, så at armarne med svårighet kunde röras; hofstan slöts merendels med upkastning; kroppen afmagrades.

Hårtill kom at sinnet var nedslagit af sorg; och en Bror drogs med en af vårdslöshet obotelig blefven *Lungfot*.

Hr. RAULIN tröstade Patienten vid första besöket i Januarii 1783, med hopp om bättring. Han föreskref en tjenlig diät, måttelig kropps-rörelse och en Bouillon af Grenouilles, (a) morgon och afton, hvarmed hon fortfor nästan et halft år; i denne sop-
pa

(a) Rana Temporaria.

pa lades rötter af Cichoreum, Buglossa och Polypodium, blad af Purjo, Virga Aurea, Bugula och Vattenkrasse, samt en matsked Syrup. Bals. de Tolu. Til drick nyttjades Infusum Millefolij, uti hvilket Gummi Arabicum en half Dr. til libren var upplöst. En Bröst-saft togs som oftast, som var sammanfatt af Syr. Pap. Rhoead. Alth. Fernelii och Violæ aa 2 uns, uti 8 uns af Infusum Hyperici, hvori äfven uplöstes 1 Dr. Gummi Tragac. Hvar afton togs til at lisa hostan Piller af 3 gr. Myrrha, 3 gr. Massa pil. e cynogl. och 1 gr. Campher, gjorde med Syr. Tussilaginis. Lindrige Laxer-medel brukades tillika, alt som omsfändigheterna fordrade.

En annan Bröst-sirup nyttjades äfven som oftast, gjord af Infusum Marrubii Albi, Musci Arborei och Hederæ Terrestris med Bals. Canad. och sacch. rosarum.

Vid Midsommarstiden 1783 skref Fru PRIEL til Hr. RAVLIN at hon var *fullkomligen botad* igenom desse nu upräknade medel. Och hon tillåt honom gifva Allmänheten kundskap både om händelsen och hennes namn, til tröst för andra i samma svåra belågenhet varande sjuke.

(Journ. Encycl. Oct. 1783. p. 299. — 303.)

HENR. AUG. WRISBERG, Observationes Anat. Obstetr. de structura ovi et secundinarum hum. in partu maturo et perfecto collectæ. Gött. 1783. 4:o. 32 p. c. Tabula Ænea.

Denne Afhandling är utur Gött. Coment. här ensam aftryckt. De beskrefne händelser äro så märkvärdiga och fällfynta, och genom tillagde anmärkningar så viktiga, at de både därtöfve och för den utmärkta noggrannhet och skickelighet med hvilka Kopparstycket är förfärdigat, kunna in Anatomia subtiliori jämföras med ALBINI arbeten, så mycket mer, som de äro de första i sit ämne. Ibland 2000 Förlofsningar har A. endast träffat 3 där lefvande Barn kommit til verlden med hela hinnor. Läran, om Barns lit utan andedrägt efter födelsen, vinner genom A:s försök mera visshet och angär Lungprofvets gränser, hvilka A. här noga utstakar. (Beytr. zu Erl. Gel. anm. XLV. W. 1783.)

En Landtman, boende omkring Stade, som sysselsätter sig med Historia Naturalis och gärna hjälper fattigt folk med sådana medel i deras sjukdomar, som Naturen på hvarje ort frambringar, har samlat Enafet
Ca-

(Calyx) på Valnötter (Nux Juglans) och därpå prässat ut saften; därpå dröp han några droppar på allahanda friska Maskar, dem han förvarat i grumligt vatten til at hålla dem muntra, och märkte genast huru plågade de därpå blefvo; de krympte sig ihop, fingo convulsioner, sträckte sig småningom och dogo. I anledning härpå försökte han saftens kraft hos Människor, som plågades af Maskar; Han gaf 3 dagar å rad på fastande magsa i morgonstunden en matsked därpå i hvitt Vin, hvarestefter han feek den glådjen at finna sina försök lyckas, i det Patienterne miste en myckenhet Maskar. Medici i Stade försökte sedermera det samma med ömtlik framgång, och de hafva i Bref berättat det til Hr. BOMBE, hvilken åter meddelat denna upptäckt til Hr. CADET, *Led. af K. Vet. Ac.* som uppgifvit detta för Allmänheten.

(Journ. de Paris II Oct. 1783.)

Anmärkning.

Det är et mycket gammalt och bekant Medel at bruka Valnöts-saft emot Maskar, Vi hafva i vår Pharmacopée, under namn af *Extractum Juglandis*, en tilredning som just i samma ändamål är införd, men som ej brukas i Practiquen så mycket den förtjänar. I Skåne, där Valnötter trifvas och växa i myckenhet, brukas det mera och med fram-

gång, enkannerligen hos Barn, samt börde oftare än nu sker, vid sådane händelser kommas i hog; hvarvid påminnes at man ej bör nyttja för liten dosis, utan til det minsta 2 eller 4 Drachmer om dagen, med efterföljande tjenlige afförande medel.

J. L. ODHELIUS.

Car. L. B. DeGeer genera et species Insectorum, Lips. 1782. 220 p. 8:0 har Prof. RETZIUS utgifvit; det år egenteligen et Latinskt Utdrag utur det DeGeeriske stora Verket: *Memoires sur les Insectes*: Först förekommer en kort beskrifning af DeGeeriske Genera, och i lika ordning därefter Species, alla med hänvisning på Linnæus. Detta kan ock nyttjas til Register med beqvåmlighet af dem som äga Originalen.

(Gött. anz. 191. St. 1783.)

De Usu Opii in Febribus Intermittentibus, pro Gradu def. JOH. FAC. SCHÆRTLICH, Gott. 11 Apr. 1783.

Man finner först en lång Förteckning på alla som tillstyrkt at nyttja Opium i desse sjukdomar, så väl ensamt såsom hufvud-medel, som

som ock blandat med andra. LIND har i senare tider väckt de flåstas upmärksamhet därpå. Det har gjordt god nytta äfven då Sömn-sjuka varit blandad därmed. Dets värkan är Stillande och Svettdrifvande. När Inålfvorne behöfva renas kan det lätteligen skada; men när Nerverne lida är det kraftigast. Likaså när svettningen ej vil fort, eller Febren är en följd af hämmad transpiration; när Kina-barken i vissa epidemier ej vil hjälpa; när Sjukdomen länge varat m. m. Ofta är ock tjenligt blanda Opium til Kina-barken. Rätta tiden at bruka det är straxt efter hettans början; men om Sömn-sjuka är inblandad, tages det straxt vid första rysningarne; skulle Pat. ha svårt at svälja, nyttjas det i Clistir, eller ingnides, uplöst i Sp. vini, utåt ryggraden eller appliceras med sugpapper öfver mag-gropen.

(Ibid. St. 182. 1783.)

Essais Philosophiques sur les Moeurs de divers animaux etrangeres, avec des observations relatives aux principes et usages de plusieurs Peuples, ou Extrait des Voyages de M. en Asie. Chez Couturier et Tillard a Paris 1783. 8:o 430 p.

I detta Värk förekomma märkvärdige

Anmärknin^gar både för Historia Naturalis och Politiquen. A. har genomrest större delen af Asien, och 2 gånger landvågen til Ost-Indien och på någre ställen uppehållit sig flere år; des^s omdömen utmärka sig af sanning och frimodighet, at med foglighet råtta flere sine landsmäns, besynnerligen Gr. BUFFONS misstag. För många blir det välkommit at Djurens inhemska namn öfveralt äro antecknade; LINNÆI fela vål, men A. beskri^{ver} dem så noga, at man lätt känner dem igen, på några Amphibier när. *Hafsormen* på Ostindiske Kusterne är giftig. På *Glasögons-Ormen* göra vissa toner den starka värkan, at, som KEMPER redan anmärkt, folk gifvas som sysselsätta sig med at handtera honom huru de behaga. Den *Gröna flygande Ormen* hänger sig i trädens qvistar, och i skygd af dem lurar på sit rof; den är lika giftig med den föregående och rådd för menniskor. *Gift-Ormen*, den farligaste af alla, är smuts-gul och brunröd marmorerad; den *brännande Ormen*, så kallad af känslan efter des^s bett, är brunaktig med brungröna fläckar, hvars bett lätt är dödligt, genom våtskornes starka uplösning. *Dvarg-Ormen* är icke giftig. Emot giftiga Ormars bett och emot sting af den hvitlått^a samt svarta Scorpion, som eljest skall döda, inom några timar, ehuru *Camelonten* ingen känning har däraf, brukas ofta med nytta at göra inskärningar i fåret,

ret, hvaröfver sedan lägges kalk, eller et stycke ergig Koppar. Crocodiler och Salamandrer kokas med krydder och köttet ätes. Cameleontens omskiftande färg hänleder A. från det blå-violetta blodet och ådrornas gulhet. *Gråshoppor* stekas och säljas på Torgen, belynnerligen i Arabien. A. har botat sig ganska fort från *Vena Medinensis* med Mercurialsalvas inrifvande, sedan han förut fruktlöst försökt andra medel. Den sköna Foglen, som BUFFON kallar den *Malabariska Örnen*, ehuru den äfven få väl fins på andra ställen i Ostindien, är mycket mindre än en Örn och aldeles icke nogräknad på mat. I ruinerne af Bels Tempel i Chaldæen finnas många Uglor, stora som våra Höns. *Saksak*, en Fogel som älskar moras, lefver i Arabien och Egypten af kräftor och små fisk. Den som BUFFON beskriver, under namn af den *Philippinska Tjocksnabeln*, fins på andra ställen i Asien och Africa, samt liknar närmast en *Hampfink*. *Flådermöfs* ätas på *Isle de France* och *Bourbon* ganska gärna och deras fett nyttjas som Olja til Sallat. *Schakkals* äro i Asien mycket allmänna; de stjåla sig ofta til de resande när de sofva och hushålla med matsäcken. *Tigren* angriper hvarken Buffelen, eller Elefanten, eller Rhinoceros, därest icke hungren tvingar honom därtil. *Elgen* finnes ända i de södra delar af Asien. *Bison*, den skönaste af all hornboskap,

boskap, kommer gemenligen från öfversta delen af *Guzerat*; *Bison jubatus Plinii* kommer från bergen af de stora skogarne i Indien, på gränsen af Tibet. Indianerne bruka boskaps-excrementer til bränsle, så vål i köket som i smedian. Araberne kalla Buffelen *Ström-Oxe* för sin färdighet at simma. *Erödet af Bambu-Rören* är ganska födande; Invånarne på Bergen emellan Indien och Halfön lefva däraf, såsom af Ris. *Elefanten* förfaller ofta i en mjältsjuka, som är farlig för både Djur och Menniskor; A. har sedt en ung Elefant di sin mor med mun och tungan, utan at nyttja snabeln. — Knokarne på Bufflar, Bisons och Cameler äro icke följder af arbets-bördor; de senares hårdheter härröra af deras sätt at hvila; deras kött smakar tämligen godt, dock mycket tort. — *Beskrifning på Pesten i Syrien*: A. var sjelf illa sjuk däraf. Staden *Birr* vid Euphrat, hvars Atmospher vådret kunde röra, hade ringa känning däraf, men *Orpha*, som är inneslutit af 2 berg, där vådret ej fritt får spela, led mycket; sållan är Pesten så lindrig som en vanlig inflammations-feber. A. tror at om man insprutade 2 eller 3 droppar af sura Spiritus i ådrorne skulle det vara et såkert medel. (Kanske han anser Pesten vara af Alkalisk art) — *Öfversta bladerna af Hampa* brukas af somlige bland gemene man ömningt i stället för Opium, med nästan lika vär-

vårkan. — Hos vissa Sjörofvare i Ostindien vet man icke af Skörbjugg på Skeppen; deras vatu-kåril är af trå, som innantil blifvit belagde med Bomull, hvilken förut blifvit doppad i en blandning af Kalk, Harts och Olja, hvaruti Musselkals-Kalk sedan är inknädd; bland Skeps-kosten fins ock tjock torkad Mjölks. — *Dufvor* brukas emellan Bagdat och Bassora at föra bref. I Persien kallas den *Giftiga Vinden: Samiel* (a); Folk som under lömnen öfverfallas af honom, dö plötsligen, såsom af en invärtes eld och deras vätskor blifva ogement uplöste; men man vet när han kommer och varnas därför alla; blåser han öfver breda vatten så förlorar han all sin skadlighet. *Ouran - Outangs* fin-

D 5

nas

- (a) Han kallas äfven *Sam*, *Smum* eller *Sameli*. Har en svävel-lukt; Luften blir helt röd i den negden hvarifrån han kommer; Folket kastar sig på ansigtet ned mot Jorden när de märka dess ankomst, äfven hålla Kreaturen munnen mot marken; eljest dörr man merendels ganska fort ehuru somliga skola lefva några timar och några komma sig före genom upfriskande medel, til hvilken ända Araberne föra *Hvitlösk* och *Rusfin* med sig på resor. Innom 2 timar efter döden flödar blöden ur näsa och öron; kroppen håller sig länge varm, blir blå-grön, och arm eller ben kunna skiljas lätt vid kroppen. Denne farlige vind kommer alltid från de väderstreck där stora ödemarker äro belägne. Se NIEBUHR Besch. von Arabien p. 7.

J. L. O.

nas icke mer på denna sidan om Ganges och på många ställen i Indien äro de fällfynte; Honorne skola hafva månads-rening. *Loris* kallas Smygare af sin fena gång; hans knotor stå icke få ut som *BUFFON* dem afritat. Aporne äta i sitt frihets tilstånd både Ägg och Infecter; Mohamedaner och Hedningar tåla dem gärna och i de senares Tempel sitta de ofta uppe i taket i stora hopar.

(*Ibidem* St. 184. 1783.)

Utdrag af et Bref til H:r Arch. o. R. BÅCK från JOH. REFTENIUS, (a) daterat Kongsberg i Norige, i Nov. 1783.

- - - Apothekaren H. PECKEL har för några år sedan anlagt en Rhabarber-Plantage genom en enda Planta från Köpenhamn, som nu består af omkring 2000 ft. Plantor; en Rot upgräfdes i Sommar (1783) som gaf öfver 2 ikålp. torkad och skald Rhabarber, hvilken til alla delar liknar den Siberiska; 5 år är det minsta en sådan Rot behöfver växa; jordmänen bör vara mylla. (b) — Jag har, sedan min afresa från Sverige, besökt Ryssland, Curland, Polen, Schlesien, Saxen, Dan-

(a) Har varit Apothekare i Söderköping.

(b) Se om detta ämne i denna Vecko-Skrift, B. 4. p. 63.

Danmark och Norige, samt ärnar mig innan kort til England. - - - - -

JOANN. PETR. FRANK, M. D. Conf.
 Int. et Archiatri Spirens. cet. Obser-
 vationes quædam Medico-Chirurgicæ.
 4:o 28 p. Erfurt 1783.

Anmärkningarne äro 3. Den Första om en Svulst i underlifvet, som efter en barnsång för 9 år sedan förminskats, men vid en nyfs öfverståndnen barnsbörd tagit til och ånteligen gådt til bulning; efter någon tid märkte Patienten *Gallstenar* småningom komma så väl genom den öppnade bölden, som stolgången, inalles 25 st. Och genom Lifmodren afgeck mycken mogen materia. Efter många svåra anstötter läktes ånteligen denna bulning och den utmärglade Fruen hämtade åter krafterne så, at hon ån en gång fødde et 7 månaders foster. Den Andra Anmärkningen rörer en Förlossning med *Synchondrotomicus* tilhjelp, som blifvit utgifven för at vara lyckad vid en svår Casus. Barnet kom väl lefvande til verlden genom vändning, sedan Operation var skedd, men dog efter en fjerdedels time. Modren, som d. 5 Apr. 1778 undergeck denna Operation, lefde under hvarjehanda plågor; ej längre ån til d. 12 i fam-

ma månad; men döden tillskrifves icke Operationen utan en åkommen Kallbrand (?). Den Tredje handlar om åtskillige Grosleser med Vattusot blandade, där ock modren ibland blifvit tappad, födt likafullt fram fostret - men å nyo fådt Vattusot och - dödt. En annan ansågs vara hafvande, men efter döden uptåktes det vara en Hydrops sacculus, hvarpå ofta gifves exempel.

(Erl. Gel. Zeit. XLVII. St. 1783.)

Observationum Medicarum Fasciculus är titelen på den af Doct. HENR. CHR. WOELTGE i Göttingen d. 24 Maji 1783 utgifne Gradual Disputation; hvari följande märkvärdige Rön förtjena anmärkas; Genom Pulver af Valleriana och Jalappa åro flere botade från allahanda Mask-krämpor. = En af en galen hund biten bondgäffe, blef befriad både för Raferi och Hydrophobie; såret var redan låkt i 48 timmar och på 48:de dagen började det göra ondt, med andra kännetecken til smitta, och likafullt lyckades det at rådda honom. — En bulnings *Lungfot* botades med Decoct af Stip. dulcamaræ blandad med Oxymel eller Socker. — Tartarus Solubilis, tilredd af Acidum Tartari måttat med Alkali Ammoniacum, har, efter flere hår anförde prof, botat Melancholi och Manie när den, på hvarje-

jehanda fått blandad, blifvit dageligen tagentil et halft Uns. — Merc. Sublimatus från halft til et och et halft quintin uplöft i 24 Uns destillerat vatten, har botat en smittande skabb hos barn och krent folk, när därmed stället blifvit tvättat morgon och afton; den är ock bättre än feta Salfvor, hvilka stoppa svett-hålen. — Berättelse om en Patient, som varit plågad af maskar och hvarjehanda Lefver-anstötter, från hvilken ofta genom stolgången bortgingo blåsor, af hvilka A. i Spiritus Vini förvarat 528 ft. somlige genomskinlige, andre af fastare art; Sluteligen upkom en böld öfver högra Roen, som efter öppandet hade et stort djup men gaf ringa myckenhet var; på 11:te dagen kom därutur en blåsa och därpå en otalig myckenhet seg materia af samma art som blåsorne och sluteligen värklige excrementer; Oaktat alt detta viste sig en god suppuration och såret skickar sig til läkning.

(Gött. Anz. 186 St. 1783.)

I Halle utgaf H:r JOH. LUDV. BRUNOW d. 26 Apr. 1783 på 3 Ark en Acad. Strid-Skrift *de Fasciarum Cauta in Puerperis Applicatione*, under H:r Hof-R. BOEHMERS Præsidium. Först genomgås grunderne til Bindlars nyttjande. Så väl Præses som många andra

dra hafva aldrig sedt de Barnaföderskor få en slapp hängande buk, som underlåtit at linda sig; äfven brukades de aldrig, hvarken af FRIED eller LA MOTTE; de befodra äfven icke Uteri sammandragning. LE PEV såg mer skada än nytta af dem. Hof-R. BOEHMER talar om många skadeliga följder däraf när Lungorne eller Lefren äro sjuklige, eller Barnaföderskan är fallen til fömnsljuka. Vid Svimningar äro de endast at tilstyrka, allenast de anlåggas lindrigt, men kommer Svimningen af Lifmodrens råmnande, så hjelpa de icke. Vid vissa tilfällen kunna de ock lifa eftervärkarne. Ännu är ej afgjort om Lochia därigenom befodras eller minskas, eller om de äro tienlige för Brösten.

(Beitr. zu Erl. Gel. Anm. XLVIII. Woche 1783.)

Nyheter:

H:r PER AFZELIUS, Phil. Mag. och Med. Cand. har sedan Junius 1783 varit tjenstgörande vid K. Lazarettet i Stockholm som Under-Chirurgus til med. Dec. Han årnar med det första antråda en lård utländsk resa.

K. M. har i nåder tillagt Apoth. i Götheborg H:r SASSE, Assessors namn och värdighet.

Med. o. Bot. Professoren i Upsala Doct. CARL v. LINNÉ afled den 1 Nov. i des 43 år

år, til en betydlig förlust för dess Vetenskap. Om hans lefnads-lopp, sjukdom och död framdeles mera.

Stads-Physicus i Gôtheborg Doct. JOH. MARTIN GRÅBERG har under den 23 Sept. undfådt K. M. Nådiga Bref på Affessors namn och värdighet.

H:r de la MARTINIÈRE, K. i Frankr. Förste Lif-Chirurg. dog i Paris d. 19 Oct. i dess 88 år. H:r ANDOUILLE har i 22 år haft survivance på Syslan.

Efter framl. H:s Exc. H. R. R. o. Com. af K. M. Orden, Gref RUDENSKÖLD, har K. M. i Nåder til Directeur vid K. Lazarettet utnämt H:s Exc. H. R. R. o. Com. af K. M. Orden, samt Hans K. Hôgh. Kron-Prinsens Gouverneur, Baron FREDRIC SPARRE.

ANNE-CHARLES LORRY, Docteur Regent de la Faculté de Paris, Vice President de la Societé R. de Medecine, född 1726, dog vid Bourbonne Hålsobrun d. 18 Sept. 1783, i dess 57 år.

K. M:s Refa til Baden vid Pifa har gådt så lyckeligen, at Han utan synnerlig olågenhet dit ankom d. 2 siffl. Nov. Efter 2 dagars hvila nyttjades de *Varme Baden*, flere gånger, til d. 24 Nov. med den lyckelige värkan at K. Maj:t blifvit i Sit Arm-brott ansenligen lifad, och Armen kan nu med mindre svårighet rôras och nyttjas; Enl. Dess Lif-Chir. Ass. EL. SALOMONS afgifne berättelse.

K. Vet. Acad. Förste Secreterare Herr PER WARGENTIN, Ridd. af K. Nordst. Orden, afled d. 13 Dec. 1783 i des 67 år, til en *värkelig förlust för Vetenskaperna*. Han hade förestådt denna Sysla sedan 1749, in på 35:te året; var Ledamot af Kongl. Francka, Ryska, Danska, m. fl. Lärda Samfund; efterlämnar en gift och 2 ogifta Döttrar.

FRANC.

Rättelser:

Uti denna Vecko-Skrift 4:de Bandet p. 219 l. 15 för Myrt. Brab. läs: *Rhus Coriaria* Linn. p. 294. l. 14 tillägges: I Frankrike bör 100 skålp. Förtenn. Alliag hålla 97 skålp. Tenn, 2 a 2 $\frac{1}{2}$ skålp. Koppar och resten Wissmut, för mera fatthet. — p. 365 föregifves enl. Journ. de Paris, at Hr FARTHER på Engelska utgifvit en Afhandling om Krokryggigas botande, men det är enl. *Monthly Rev.* Jan. 1783. p. 93. ofelbart Hr POTT sjelf, samt et vanligt misstag af Francke Recensenter.

Det sammastådes p. 385 införde Recept röjer nog tydeligen sin härkomst från en, utan underbyggnad, med Invärtens Läkarekonsten sig befattande olegitimerad Practicus; dylike uselheter förtjäna at så ofta anföras, til des deras Författare blygas at leka med Allmänhetens godtrogenhet, åtminstone med hand på papperet.

Ibland Rättelserne för det Bandet bör L. 2. läsas för 157.

FRANC JOS. KERN, *Phil. ac Med. Doct.*
Dissertatio Inaug. Med. de Infallibili
Remedio Prophyl. Siphyleos. Frib.
 Brisg. 8:o 32 p. 1777. (a)

Sedan A. i de XI första §. vidlöftigt
 sökt visa at alla Gifter och det Veneriska en-
 kannerligen taga sit säte och utspredes från
 Tela Cellulosa, glandlerne och den från dem
 utfläde Mucus; samt i den XII:te tagit för
 afgjordt at alla Alcalier destruera Mucosite-
 ter genom sin irritation, kommer han, §.
 XIII, til sit föregifne ofelbara Medel, som är
Lixivium Saponarium upplöst i så mycket vat-
 ten, at om det tages i munnen och man sköl-
 jer sig därmed, det tager Slemmen med sig
 utan retelse. Därmed tvättas, straxt efter en
 misstänkt Concubitus, glans penis, præpu-
 tium, Vulva, Ljumskor och insidan af lären,
 samt göres en insprutning i Urethren hos man-
 folk och Vagina hos qvinkönet; tvättningen
 sker bäst genom en indoppad svamp. Ofta
 skall en enda aftvättning göra tillfyllest.
 Ju förr detta sker, ju säkrare, (§. XVI.).
 Chancröse sår böra med Alkali Causticum
 brännas och giftet qväfvas (§. XVII.). Bu-
 bones böra genom suppuration rännas, (§.
 XIX.) Condylomer böra med Caust. po-
 tentiale (eld) eller Alkali Caust. förtåras.
 Men när hela blodmassan är skänd, är intet
 annat medel öfrigt än Mercuren (§. XXI.)

N:o 5. V. B.

E

M:r

M:r DE HORNE, Medicus i Paris, har med flit sprutat Veneriskt gift i Urethren på en frisk och straxt efter med denna solution afsköljt och nedqvast desz värkan, utan elak påföljd. A. slutar håraf at Gonorrhoeé få hos man - som qvinkön medelst detta Lixiv. Sap. solution alltid kan förekommas, åfven som all smitta skall förekommas om ljumskor, lår, mage och närliggande delar därmed straxt tvättas och renas.

Anmärkning.

Det kan väl vara möjligt at en skåligen stark Alkaliik solution bättre än rent vatten, förmår afskölja en nys åkommen Venerisk smitta, men om det är et osvikeligt förvarnings-medel, blir kanske svårt at utröna, för både Physiske och Moraliske hinder. Och så länge inga värkelige försök med noggrannhet äro gjorde, blir det alltid förlåteligt at sätta detta Medels kraft i fråga.

J. L. O.

Observations on the diseases which appeared in the Army on St. Lucia, in Dec. 1778, Jan. — Maji 1779. To which are prefixed remarks, calculated to assist in ascertaining the causes, and

and in explaining the treatment of those diseases. Barbados 1780. 4:0 65 p.

Auctor kallar sig JOHN ROLLO, under dedication til Gener. VAUGHAN; Öen St. Lucia har mycket stilla stående vatten emellan berg, dålder och slätter, och många giftiga örter i sina tjocka skogar. Regn-tiden råcker längre än på de andra Caribiske Öarne. Under förenämde tid, som skulle vara den torra års-tiden, rågnade åfven ofta, dock mer i de första än i de sednaste månaderne. I August och September är Stormtiden. Jordbäfningar kännas väl ibland, dock hvarken håftige eller långvarige. Jordmänen är besynnerligen fruktsam, bestående af svart jord, thon och sand. Producterne äro Cacao, Caffé, Bomull, Socker-Rör, Simaruba, Ingefära, Cassia, Ipecachuanna (förmodeligen *Asclepias Curass. L.*) Scilla, Jalappa, Sarsaparill, och Feberbark (förmodel. icke *Cort. Peruv.*). Invånarne äro Fransoser, Negrer och några få Cariber; de första blifva, oakad en skickelig lesnad, sällan gamla. — Väderlekens omskiftelser och Bo-platsernes beskaffenhet göra Öen ofund och Invånarnes tillstånd är icke synnerligen fördelaktigt. De gångse Sjukdomar voro måst Qvotidian - dock åfven Tertian- och Qvartan-febrar, Remitterande Febrar och Dysenterie. I de Inter-

mittente nyttjades upplöst Tart. Emeticus i små doses, äfven Ipecach. och därefter Feberbark i Substance och starka doses; i Dysenterii Tart. Emet. förenad med Opium.

(Erl. Gel. Anmerk. XLVIII St. 1783.)

De rite determinanda Aëris Fixi in corpus humanum salutari efficacia. Har H. ARVID THEOD. SVENSKE från Lifland i Gött. disputerat pro gradu d. 7 Junii 1783.

A. förråder en noga kunskap om de Curer man vil hafva anstält med detta Medel; men är så mycket mindre benägen at skrifva dem alla på des råkning, som han fast mer hyser et billigt mistroende därtill. Det är bekant at man på mångahanda sätt, dels i vatten, dels genom gäsning af hvarjehanda tjänlige ämnen användt det emot *Kalbrand, Kråftan, Bölder, Sten, Lungfot*, m. m. och efter föregifvande med lycka; hvar emot A. invänder at man ofta antingen af okunnighet eller vinnings-lystnad gifvit sjukdomarne svårare namn än de förtjänt, ofta mistagir sig om deras beskaffenhet, ofta utgifvit deras lindring för deras bot, icke gifvit akt på sjukdomarnes skiften, Naturens vårkan och andra tillika nyttjade medels kraft, lå,

såsom t. e. de under den Fixe-Luftens tilredning upkomne salter, då den beredes af hvarjehanda Frukter, Morot-grötter, Malt-Decocter och det Hulmiske Medlet emot Bålningar, Skörbjugg, Rötfeber, m. m. A. tror icke heller ar Mineral-vatten hämta sin hufvudsakeligaste kraft af Aër Fixus; besynnerligen tviflar han at et sådant Vatten mera uplöser Njur- och Blåse-stenar än annat Källvatten; ty det är intet skäl at sluta från denna Luftartens värkan på Kalk til detsamma hos förenämde stenar, hvilka icke bestå af en blott Kalk-jord och icke så lätt kunna därmed måttas. A. nekar dock icke aldeles til dets kraft, utan påstår at den värkar svagare än andra Syror och Dunster. (a)

(Gött. Anz. St. 190. 1783.)

Utdrag af et Bref til H. CARRERE, Ledamot af Soc. R. de Medecine i Paris, om Dulcamara.

- - - Dulcamara (b) är utan genfågelse et kraftigt medel at bota alla Fruntimmers-sjukdomar som hörröra af mjölk-kastning; jag känner intet som därmed kan jämföras och jag försäkrar med full visshet at det är et specificum. - - -

E 3

En

(a) Se denna Wecko-Skr. Band 2. p. 39. 159 och K. Vet. Acad. Handl. Vol. XXXVII p. 327.

(b) *Solanum Dulcamara*, L.

En Fru af 20 års ålder blef angrepen af en Gicktvärk i hela kroppen, som var en följd af en Mjolk-kastning, 2 månader efter dels barnfång; hon plågades af den håftigaste värk och svårighet vid vattnets låtande, som jämte en våldsam nerv-skakning ökade sjukdomen. Hon kunde intet röra sig i fången, tålte ej heller at man rörde vid henne; hon hade intet ögnablecks hvila och all sömn var försvunnen. I denna bedröfliga ställningen föreskref jag henne at nyttja Dulcamara. Jag började med en Decoct på 2 drachmer, hvaraf dracks et godt glas morgon och afton. Tredje dagen började huden, som varit torr och skarp, at blifva len; på den fjerde tycktes transpiration villa återkomma och Patienten kunde litet röra högra foten; Femte dagen gjordes Decocten af $\frac{1}{2}$ Unst och i morgon-portionen infunderades I dr. folliculi Sennæ, hvarefter lätta öppningar följde, som afförde ystade materier och transpirationen därefter blef ömrigare. På samma sätt förfors den 6 och 7 dagen; en lindrig diarrhoe minskade nu Rheumatismen så at högra låret och benet kunde utan plåga röras. På 8:de dagen infan sig en ömrig svett utan at matta den sjuka, hvilken började få någon matlust, denna och de 2 följande dagar. Den 11:te ökades Dulcamara til 6 quintin; det lösa lifvet och transpirationen fortfor; urinen blef tjock och grum-

grumlig, hvilket råckte til 15:de dygnet; efter hvilket Patienten, som blef alt bättre och bättre, började lämna fången och kände icke vidare til någon värk. På 16:de dygnet föreskrefs 1 Unts af Dulcamara; Transpirationen ökades, likasom de följande dagarne och den lätta stölgången fortfor; urinen började klarna, den sjuke geck litet ikring med tvånne personers tilhjelp. Den 18:de hade hon styrka at gå allena, stödjande sig med en hand vid bord och stolar och transpirationen bibehölt sig. På 25:te dagen kunde hon gå utan kåpp och tog emot mig vid fångkammardörren. Dagen efter geck hon ut i de öfrige rummen och 30:de dagen for hon ut.

Hon fortfor ändå at bruka Dulcamara i 6 dagar til, efter hvilkas förlopp hon var fullkommeligen återstæld til hålfan och har nu i 8 månader varit frisk och munter, går, åker och danfar. Utan Dulcamara hade hon såhert icke så snart blifvit hulpen. Arles d. 7 Oct. 1783. PARIS.

Med. D. Corresp. af Soc. R. de Med. och af Vet. Acad. i Montpellier m. m.

(Journ. Encycl. Nov, 1783. p. 126.)

Anmärkning:

Detta är et i Sverige mycket brukeligt medel, som länge vist god värkan emot al-

lahanda af skärpa i blod-massan härrörande plågor, enkannerligen *Gickvärk*; besynnerligen när afförande medel tillika ej försummas; hvilka bägge förenade böra dela hedren. Så är ock förmodeligen i denna Casus utgången ej heller at tillskrifva *Dulcamara allena*,

J. L. O.

Dissertatio Inaug. sistens usum Vis Electricæ in Asphixia, experimentis illustratum, Auth. CHRIST. VILH. HUFELAND. Gott. d. 24 Julii 1783.

- - - Electriciteten värkar genom den retelse hon upväcker i Nerverne och Muskelibrerne och genom en invärtes i blodet åstadkommen rörelse och gäsning. A. tror, lika med HALLER at Nerv-faften och Electriciteten icke äro enahanda, icke heller stämmer denna öfverens med phlogiston. - - -

Til at uplifva en död kropp fordras at sätta dess Retlighet i rörelse, at komma de flytande delar i omlopp och at reta de til lifvet omgängeliga Inålfvor, enkannerligen Hjertat, hvarjämte kroppsvärmen bör ökas. Til hvilka ändamål ingen ting kraftigare finnes än den Electricke kraften. *Bernoulli, Bianchi, Nicolas, Abildgaard* hafva med framgång gjordt lyckeliga försök på Djur, som

som dock icke velat lyckas för DE HAEN eller Auctor, hvilken däraf slutar at det är svårare at uplifva Djuren än Menniskan. Om Menniskor anför A. et par lyckliga försök, som Hof-Rådet LODER berättat honom från England.

Den ena var en 3-årig Flicka som föll ifrån första våningen och låg som död, men genom 3 eller 4 Electricke slag på bröstet kom sig före igen. Den andra en i vatten drunknad, hvilken, efter flere fruktlösa försök, blef genom många Electricke slag upväckt, 4 timmar därpå. Som det härvid besynnerligen ankommer på handgreppen, så beskriver A. dem ock noga; hvaribland märkes at icke allenast de smänningom förstärkte slagen, utan ock den Electricke Atmosphæren, gniftors framlockande, gnidning med en Electric krops och Prof. LICHTENBERGS så kallade ofullkomlige Slag, hafva visat värkan. Authors egna 6 försök, som under Profess. LICHTENBERGS tillsyn äro gjorde, dels på hundar, dels på Dufvor, de där blifvit dränkte eller genom kol-os dödade, hafva väl icke så lyckats at någondera kommit til-lifs igen, ehuru Electricke slagen blifvit gradvis starkare gifne: dock hafva de däraf upväckte mångfaldige rörelser bevisat Electricitetens kraft och upmuntra til vidare försök.

(Gött. Anz. St. 192. 1783.)

Ifrån Aristotelis intil våra tider har man anse-
 det *Jorden, Luften, Vattnet* och *Elden*
 såsom Elementariske varelser: Nu börja Phy-
 sique och Chemie i samråd beröfva dem den-
 na enkla Character, de hittils hafvit och fåtta
 dem i Clafs med de sammansatta Kroppar.
 H:r LAVOISIER är en af de första som tyffel-
 fatt sig med at bevisa det. En stor hop för-
 sök som han sedan 1777 gjort i sällskap
 med H:r BUCQUET hafva gifvit anledning til
 den tankan: Han blef förundrande at finna
 det Inflammabel Lufts antåndande (som var år-
 hållen af Järnets uplösning i Acidum Vitrioli)
 uti slutne kåril gaf icke minsta spår til Aër
 Fixus eller någon syra. H:r CAVENDISH ha-
 de ock i England funnit at Inflammabel-Luft,
 når den itändes i slutna kåril, lämnade på si-
 dorne en påtagelig våtska. H:r LAVOISIER
 och DE LA PLACE repeterade dessa försök i
 närvaro af flere Academici; de afbrände en
 blandning, af 30 pintes Inflammabel-Luft och
 15 pintes dephlogisticerad Luft, under en glas-
 klocka som var stoppad ner i Qvicksilfver,
 då inre sidan af klockan genast blef dunkel
 och straxt efter blef man varse små vattudrop-
 par som runno långs efter kårilet och före-
 nade sig på ytan af Qvicksilfret, samt vågde
 5 quintin, som ungefärligen svarade til vigten
 af bågge Luftarterne. Detta vatten var lika
 rent med destillerat vatten. Som desse för-
 sök lyckades både för H:r LAVOISIER, DE LA
 PLA-

PLACE, CAVENDISH och MONGE, är det svårt at neka, *det et sålunda drhållit Vatten dr artificiellt och dess bestånds-delar Inflammabel-Luft och Dephlog. Luft, med afdrag af den portion eld, som skilde sig därifrån under afbränningen.*

Til at decomponera vatten, betjente han sig af järnfil-spån och vatten, af hvilken blandning Inflammabel-Luft upsteg och Järnkalken insöp dephlogisticerad Luft.

Når nu på ena sidan desse bägge Luftarters afbränning gifver rent vatten, och tvärtom vatten låter uplösa sig i desse slags arter af Luft, är man nästan oöfvervinnerligen tvungen at bekänna *det vatten icke dr en enkel varelse*, eller et så kallat Element, såsom man hittils trodt, utan *en sammansatt Kropp* af flere slags Luft, så at Vatten och Luft äro i sjelfva värdet et och desamma Element. Denne qvicka Theori kan gifva anledning at förklara många hittills obegripeliga phenomener. Och H:r LAVOISIER kan blifva lika så rycktbar som en HALES om han fullföljer, med sin årkända flit och skicklighet, at använda desse Rön til Chemiske och Physiske phenomens uplysning, såsom Metallers uplösning och Calcination, gäsningar, vegetation, m. m.

(Journ. de Paris N. 319. 1783.)

Väderleken och de måst gångbara Sjukdomar, under Månaderne October, November och December 1783.

October:

1. Morg. klart, 9 gr. v. Bar. 25,94. Midd. 17 gr. v.
 2. Morg. strömoln, 12 gr. v. Bar. 25,46. Midd. 16 gr. v.
 3. Morg.ullet, 11 gr. v. Barom. 25,30, rågn hela dagen. Midd. 8, aftonen 3 gr. v.
 4. Morg. klart, frost, Therm. O. Barom. 25,65. Midd.ullet, rågn och e. m. inöflagg, 6 gr. v.
 5. Måst klart, morg. 14, midd. 19 gr. v.
 6. Morg. klart, 13 gr. v. Barom. 25,20. Midd. 16 gr. v.
 7. Morg.ullet, 13 gr. v. Barom. 25,28, e. m. litet rågn, 18 gr. v.
 8. Morg.ullet, 11 gr. v. Barom. 25,28. Midd. 14 gr. v.
 9. Morg. halfklart, 6 gr. v. Bar. 25,54. Midd. 10 gr. v.
 10. Morg. klart, frost, 5 gr. v. Midd. 11 gr. v.
 11. Mulet, 14 gr. v.
 12. Morg. klart, 10 gr. v. Barom. 25,78. Midd. 16 gr. v.
 13. Morg.ullet, 8 gr. v. Barom. 26,05. Midd. 10 gr. v.
14. Morg.

14. Morg. mulet, 8 gr. v. Barom. 26,16.
Midd. 11 gr. v.
15. Morg. mulet, 7 gr. v. Barom. 25,98.
Midd. klarnade, 11 gr. v.
16. Morg. klart, 7 gr. v. Barom. 25,77.
Midd. 11 gr. v.
17. Morg. klart, dimma öfver Staden, 8 gr.
v. Bar. 25,68. Midd. 13 gr. v.
18. Morg. mulet med litet rågn, 10 gr. v.
Bar. 25,65. Midd. 14 gr. v.
19. Mulet, 13 gr. v.
20. Morg. mulet, rågn, 11 gr. v. Barom.
25,20. Midd. klarnade, 13 gr. v.
21. Morg. klart, frost, 2 gr. v. Bar. 25,66.
Midd. 7 gr. v.
22. Morg. klart, stark frost, 1 gr. v. Bar.
25,75. Midd. mulet, litet rågn, 10
gr. v.
23. Morg. mulet, 9 gr. v. Barom. 25,43.
Midd. duggrågn, 11 gr. v.
24. Morg. klart, 6 gr. v. Bar. 25,19. Midd.
10 gr. v.
25. Morg. mulet, starkt rågn öfver natten,
10 gr. v. Bar. 25,00. Midd. klart, 11
gr. varmt.
26. Morg. mulet, duggrågn, 10 gr. v.
27. Morg. tjock dimma, 4 gr. v. Bar 25,30.
Midd. half-klart, 10 gr. v.
28. Morg. mulet, 8 gr. v. Bar. 25,05. Midd.
12 gr. v. e. m. rågn.
29. Morg.

29. Morg. klart, 6 gr. v. Bar. 25,17. Midd.
9 gr. v. til aft, mulet med rågn.
30. Morg. klart, 8 gr. v. Barom. 25,27.
Midd. 11 gr. v.
31. Morg. mulet, 6 gr. v. Barom. 25,45.
Midd. 9 gr. v.

November:

1. Morg. klart med frost, 3 gr. v. Bar.
25,76. Midd. 11 gr. v.
2. Måst mulet, 9 gr. v.
3. Morg. mulet, duggrågn, 8 gr. v. Bar.
25,63. Midd. 8 gr. v.
4. Morg. mulet, 8 gr. v. Bar. 25,60. Midd.
rågn, 9 gr. v.
5. Morg. klart, stark frost med is på vatt-
net första gången i höst, 1 grad kalt.
Bar. 25,73. Midd. en half gr. v.
6. Morg. mul., 1 gr. v. Bar. 25,95. Midd.
2 gr. v. Klart.
7. Morg. klart, 4 gr. k. Bar. 25,86. Midd.
2 gr. v.
8. Morg. strömoln, 1 gr. v. Bar. 25,90.
Midd. 2 gr. v.
9. Dimma och strömoln, 4 gr. v.
10. Morg. mulet, en half gr. v. Bar. 25,45.
Midd. snöbl. rågn, 2 gr. v.
11. Morg. mulet, rågn, 3 gr. v. Bar. 24,95.
Midd. en half gr. kalt, mot natten snö.
12. Morg. mulet med snö och urväder, 2
gr. kalt. Bar. 25,05. Midd. 1 gr. kalt.
13. Morg.

13. Morg. mulet, rågn, 1 gr. v. Bar. 25,00.
Midd. våt snö, Therm. O.
14. Morg. mulet med våt snö, 1 gr. kalt.
Bar. 25,14. Midd. 1 gr. k.
15. Morg. mulet, rågn, 3 gr. v. Bar. 25,09.
Midd. 3 gr. v.
16. Mulet med våt snö, 1 gr. v.
17. Morg. klart, 2 gr. kalt. Barom. 25,56.
Snön ligger helt tunt kvar. Midd. mulnade, 1 gr. v.
18. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,18. rågnade hela e. m. 3 gr. v.
19. Morg. mulet, 1 gr. kalt. Barom. 25,21.
Midd. 1 gr. v.
20. Morg. mulet, 4 gr. k. Bar. 25,30. Midd. grof snö, 6 gr. kalt.
21. Morg. mulet, 5 gr. kalt. Barom. 25,53.
Litet och knapt åkføre. Midd. 4 gr. k.
22. Morg. klart, 6 gr. k. Bar. 25,62. I natt frös Clara-Fjorden och Brunsviken. Midd. 4 gr. k.
23. Klart, morg. 10 och midd. 6 gr. kalt.
24. Morg. klart, 4 grad. kalt. Bar. 25,33.
Midd. 4 gr. k.
25. Morg. klart, 9 gr. kalt. Barom. 25,40.
Midd. mulnade och småsnögade, 6 gr. k.
26. Morg. mulet, 5 gr. k. Barom. 25,82.
Midd. 1 gr. k.
27. Morg. klart, 1 gr. k. Bar. 25,47. Midd. 2 gr. v.
28. Morg.

28. Morg. tunna moln, 1 gr. k. Bar. 25,65.
Midd. 1 gr. v.
29. Morg. mulet, 8 gr. v. Bar. 25,59. Midd.
4 gr. v.
30. Mulet, 7 gr. v.

December:

1. Morg. mulet, 6 gr. v. Bar. 25,28. Snö
och åkføre bortgångne, e. m. rågn. 4
gr. v.
2. Morg. klart, 2 gr. k. Bar. 25,76. Midd.
1 gr. k.
3. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,95. Midd.
5 gr. v.
4. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 26,06. Midd.
3 gr. v.
5. Morg. mulet, 1 gr. v. Bar. 26,12. Midd.
1 gr. v.
6. Morg. mulet, 1 gr. k. Bar. 26,06. Midd.
2 gr. v.
7. Mulet, 1 gr. v.
8. Morg. mulet, Therm. O. Bar. 25,94.
Midd. litet ånå, 1 gr. v.
9. Morg. mulet, 1 gr. k. Bar. 25,84. Midd.
Therm. O.
10. Morg. mulet, 2 gr. k. Bar. 25,70. Midd.
Therm. O.
11. Morg. dimma, 3 gr. kalt. Bar. 25,74.
Midd. smått rågn, 1 gr. v.
12. Morg. klart, 2 grad. kalt. Bar. 25,82.
Midd. Therm. O.
13. Morg.

13. Morg. stark dimma, 1 gr. v. Bar. 25,77.
Midd. 3 gr. v.
14. Mulet, 5 gr. v. e. m. klarnade.
15. Morg. klart, Barom. 25,22. Midd. 4
gr. varmt.
16. Morg. klart, 3 gr. v. Bar. 25,10. Midd.
2 gr. v.
17. Morg. klart, 6 gr. kalt. Barom. 25,20.
Midd. 6 gr. k.
18. Morg. klart, 8 gr. kalt. Barom. 25,43.
Midd. 7 gr. k.
19. Morg. mulet, 1 gr. k. Bar. 25,50. Midd.
1 gr. varmt, om natten litet snö.
20. Morg. mulet, Therm. O. Bar. 24,90.
Midd. 3 gr. kalt, litet snö om natten.
21. Klart, 4 gr. kalt. Bar. 25,43.
22. Morg. småsnögade, 10 gr. k. Bar. 25,53.
Midd. 8 gr. k. Natten förut lade sig
Riddare-Fjerden, hela dagen snögade.
23. Morg. småsnögade, 9 gr. k. Bar. 25,77.
Midd. 8 gr. k. e. m. klarnade.
24. Morg. snö, 5 gr. k. mot aft. klart. Bar.
25,75.
25. Snögade hela dagen, 5 gr. k. Barom.
25,75.
26. Morg. snögade, 6 gr. k. Barom. 25,60.
Midd. 4 gr. k.
27. Morg. yrväder, 8 gr. k. Barom. 25,11.
Midd. 10 gr. k.
28. Snö f. m. 15 gr. k. Afton, kl. 18 gr.
kalt. Bar. 25,19.
- V. B. N:o 6. F 29. Morg.

29. Morg. klart, 19 gr. k. Bar. 25,41. kl.
II f. m. 20 och en half gr. kalt.
30. Morg. mulet, II gr. k. Barom. 25,22.
Midd. 8 gr. k.
31. Morg. klart, 8 gr. k. Bar. 25,18. Midd.
6 gr. kalt.

**

**

**

Kopporne hafva desse 3 Månader grufveligen härjat; Befynnerligen i October och November, då flere fullvuxne personer där af fatte lifvet til, äfven som bland de fattigas barn skedt et stort nederlag, hvilket ofelbart bör tillskrifvas dels den hos menige man vanliga bekymmerlösheten at rådfråga kunnige Läkare, dels ock måst den olyckligen inrotade fördomen at bruka hetlige medel, i tanka at drifva ut *Kopporne* och at därunder, så mycket de kunna, innestånga en qvas ruten luft, samt utestånga den hålsosamme och friska. Kongl. Collegium Med. nödgades i anledning här af utgifva en allmän varning emot desse högst skadeliga omständigheter. Långre fram skall man söka til at gifva nogare kunskap om hvarjehanda hörande til denne Epidemien, och enkannerligen des förhållande på *Stora Barnhuset*, *Politie Barnhuset* och *Frimurare Barnhuset*.

Mitt under epidemien och oacktadt den fena årstiden, äro flere Barn lyckeligen ympade.

Mot

Mot slutet af December viste sig *Kikhostan* hos Barn och hos äldre en *Remitterande Feber*, som ibland var med gallactig röta förbunden.

Kurtzer Inbegriff aller Chirurgischen Operationen, von LUDV. LE BLANC, aus dem Französifchen herausgegeben von CHR. FR. LUDVIG, M. D. Prof. 2 th. Leipf. 1783. p. 468 & 290.

Första Delen, där A. dock ofta gjort utdrag ord från ord af andras arbeten, åger den fördelen at där finnes de nyaste och lättast tillämpeliga botnings-sått tydeligen och begripligen förestälte. Där förekomma följande Operationer: 1) *Om Enkla Sårs förening*; A. förkastar Suturer och recommenderar håstplåster och et lämpeligt låge, t. e. då halven är tvärs öfver så djupt skuren, at Luft- och Mat-strupen tillika åro öppnade. Öfverfåttaren anförer bevis från en i London förefallen händelse. 2) *Föreningen af Tendines*. 3) *Vid Tungans sårande*, där PIBRACS bandager förbättras. 4) *Operationen på Harmynte*, där en förbättring upgifves på VALLENTINS håstning, hvarmed A. dock ej är aldeles nöjd. 5) *Cystiske, Scirröse och Kräftartade växters bortskärande*. 6) *Bul-*

ningars öppnande, hvarest A. ogillar Caustica, utom i några få händelser, (i hvilket ändamål *Clare* äfven kunnat åberopas, se *Neue Saml. f. W. St. I.*) Emot Salfvor och mycket upstoppande med charpie, ifrar A. likaledes. 7) *Castration.* 8) *Phimosi och Para-Phimosi operation.* 9) *Borrningar.* 10) *Fistula Ani.* 11) *Urinens aftappande med Catheter*, samt huru den, eller sond, bör införas; Hr. THEDENS böjliga Cathetrer gillas icke synnerligen, och hade A. bland skålen emot dem kunnat anföra at Urinen är et värkeligt Menstruum af *Resina Elastica*, så at de af honom blifva angrepne och frätte. (Den nya Vienerska upptäckten af böjliga Cathetrer, gjorde af Silke, felar.) 12) *Urinblåsans genomskårande.* 13 & 14) *Stenoperationen hos Manfolk och Fruntimmer.* 15) *Bästa sättet at göra sig förvissad om i Blåsan finnes en fasthängande eller innesluten Sten.* 16) *Operatio Casarea*; hvilken gemenligen mislyckas därför, at han altid företages för sent. Skårningen på Lifmodren bör ske på den undre och tunnare delen, 2 eller 3 tvårfinger från modermun; (men hos de kvinnor som hafva en hängande buk, är det vift omöjligt at göra skårningen så lågt ner) 17) *Operation af Bröstsbulningar.* 18) *Trepanation*; i London brukas Trepan-kronor af 2 tums diameter, som på 3 ställen äro öppne, så at spånorne kunna uttagas utan at lossa kronan,

nan. 19) *Broncho-tomien*, hvarvid BAUCHOTS Instrument beskrifves. 20) *Operation af Pulsåder-brock*. 21) *Lemmars aftagande*. 22) *Polypers opererande*, efter LEVRETS fått; p. 395 beskrifves DAVIDS Instrument at underbinda Moderpolyper, hvilket A. hos upfinnaren sedt i Rouen. 23) *Starr-operation*. 24) *De ställen utsatte där Fontaneller kunna anläggas och huru det sker; jämte Blindkoppors och Blodiglars applicerande*. 25) *Anmärkingar vid Vattubråks op: och huru Patienterne vid Stenskårningen böra præpareras, samt huru Sten-operation kan i vissa händelser göras på 2 fårskildte tider; (hvilket dock behöfver närmare utflakas, för nybörjares skull, hålft SCHMUCKER, Verm. Chir. Schrift. Th. 3 p. 56 håller före at det år mycket ålventyrligt).*

I *Senare B.* som år besynnerligen vigtigt, upptäcker A. sin method at operera Bråk med et *Uttöjnings-Instrument*, jämte bevis om dess förmåner framför Skårning, grundade både på Theoretiske skäl och Practisk årfarenhet. Här finnes ock Hr. HOINS vackra Rön öfver åtskillige sållsynte slags Bråk, t. e. genom *nedre delen af Bäckenet*, hos bägge könen, och om *Magens Bråk*. Afritning på ofvannämde Bråk-operations Instrument, samt til en Artificiel Anus, bifogas. (Beitr. zu Erl. Gel. Zeit. L. Woche, 1783.)

Vid den K. Vet. Societetens i Göttingen allmänna årliga Sammankomst d. 29 Nov. 1783, uplästes en berättelse från Hr. Hof-Medicus MARX i Hannover, om *et tåmmeligen sällsynt utvidgande af Svalget, som förorsakade hinder i matens nedsväljande; hvarpå döden följde.* En Man af 73 år hade på 20 de sednaste åren småningom blifvit plågad af en tiltagande svårighet, då han åt och drack, at få det ned i magen, utan at han visste uppgifva någon orsak därtill. Ånteligen tilstötte åfven ömsom kråkningar, ömsom et slags idifslande, så at han til sin lindring nödgades med hosta spotta från sig en hop slem; under desse dag från dag tiltagande plågor, utmattades och afled ånteligen den sjuke, fastån man som oftast satte honom födande Cliftirer. Utvårtes kunde hvarken den sjuke sjelf eller Läkaren finna något det ringaste fel, men när Liket, i Hr. Hof-Medici WICKMANS närvaro öppnades, fant man 1:o, Glandula Thyr. på högra sidan så hård at hon tryckte ihop svalget. 2:o, På Pharynx en säck af 5 tums längd och 2 tums bredd, som sänkte sig ned emellan Oesophagus och halskotorne, (hvarpå ritning är bifogad) och hvarutur den inkomne maten måste gå ned i Oesophagus genom samma öppning som den ditkommit; Luftrörets brosk i granskapet voro platt sammantryckte, hvarifrån den besvärliga andedrägten och hostan ofel-

ofelbart hårrörde. Rec. anmärker härvid, först at teckningen ej är den bästa, och därnäst at beskaffenheten af de sammandragande Musklerne, Hyophar. Thyreoph. och Crico-phar., hade behöft blifva nogare granskad, hvilket vid detta ondas förklaring gifver mera uplysning.

(Gött. anz. St. 203. 1783.)

De Morbis quibusdam Commentarii. Auctore CLIFTON WINTRINGHAM Baro- netto, M. D. Coll. Med. Lond. et Par. Soc. Reg. Sod. et Med. Reg. apud Cadell. London 1783. 8:o 219 p. c. Indice.

A:rs 40-åriga vidlöftiga praxis har gifvit honom mycken anledning til anmärkningar. Arbetet är indelt i 119 §., som ingen gemenskap hafva fins emellan, ej heller efter affigt åro indelte, utan innehålla merendels hvar och en sit särskildta ämne. Til prof vele vi utan urval nämna följande: ”§. 4) När blåsor finnas vid Sphacelus betyder det at han är en följd af Inflammation; ty vid en långsamt, af brist på lifskrafter och rörelse upkommen, finnas de fällan eller aldrig.” (Rec. ville snarare antaga at vid det

senare slaget är det sällsynt om den är utan blåsor) §. 5) Bulningar som upkomma i en fördärfvad kropp läkas svårligen, utan slutas ofta med Gangræn". §. 6) Vid en af róta upkommen Gangræn är et skedblad Åtticka bättre och kraftigare hjertstärkning, än en stor portion af det bästa och starkaste Vin". §. 37) Til at förvara klena personer för Spalmer, Svimningar m. m. efter värkan af Kråkmedel, är rådligit at låta dem förut dricka en myckenhet vatten". §. 47) Crisis är det kroppens tillstånd då den största förändring är at förmoda, hvarmed evacuationer stundom icke äro förenade, utan kan Crisis ibland, dem förutan, gå för sig". §. 48) At under Frosbrytningarne hos en Feber-patient upvärma des lång med glödande kol i en sängvärmare, låter sällan bekomma dem väl". §. 49) De äldrigas fläste sjukdomar, i synnerhet svår andedrägt och hosta, komma af hämmad Transpiration: Man kan således aldrig skaffa dem hastigare hjelp än genom des befordrande". §. 173) När Skörbjugg är af den Sura arten, ser tandköttet blekt ut och andedrägten stinker föga; är den Alkalisk blir tandköttet brunt, besatt med saltartad slem; är den åter Muriatisk, ser tandköttet merendels rött ut; i bägge senare händelserne stinker andan mycket" (a). §. 174) Fötrens

(a) Måne desse indelningar äro grundade på annat än Theoretiske speculationer? och måne stanken

rens Scorbutiske Svulnad kommer och för-
går af sig sjelf, så väl om dagen som nat-
ten; men den vattusicktige går endast bort
mot morgonen och ökas mot natten.”

(Ibidem, 205 St. 1783.)

*In gangrænam Scroti observatio, ani-
madversionibus nonnullis illustrata.*

Är Titeln på en Disputation, som under
Hr. Professor MURRAYS præsidio försvara-
des den 8 October 1783 af Licentiaten
JOSEPH G. PIPPING.

Auctör afhandlar först Historia Morbi af
den casus, som gifvit anledning til detta ar-
betet. Patienten, som dödde 64 år gam-
mal, hade klen kropps - constitution, hvilken
därtill förskämd genom elak diæt och för myc-
ket bruk af Spirituosa, ådragit honom Rheu-
matiska, Gicktaktiga och Scorbutiska plågor.
Desse tiltogo så at han årligen var 2 gån-
ger fångliggande af Gickt, som dock alltid
gaf vika för tjenliga Medicamenter. Hårpå
seck han en mycket kliande våt skabb, som

F 5

va-

ej hårrör af mer och mindre oren Maga samt
underlåtenhet at skölja mun, tänder och hals re-
na? Se ock därom något i K. Vet. Acad. Nya
Handl. T. IV. p. 55. Denna Vecko-Skr. Band.
IV. p. 172.

varade 2 år, hvilken genom et ständigt tvätande i kallt vatten förbyttes först i torr Skabb och sluteligen aldeles försvann, så at han 1781 var aldeles frisk, utom en fårdeles mattighet och tyngd. I detta tillstånd förblef Patienten tils följande Påskhålg, då han angreps af en håftig Febre, hvilken med krafternes totala förlorande fortfor tils Patienten feck en metastas til Scrotum efter 3 dagar, hvilket började rodna och svålla, Febren aftog i samma mån som denna tumearn tiltog. På fjerde dagen började rodnaden afstagna vid roten och sidorne af Penis och en separations-linea formera sig mellan det nu nästan känslolösa Scrotum och de friska partierna. Suppuration tiltog jämt och fårnaden trängde djupare. Fjerde dagen därefter blef Prof. MURRAY kallad; patienten var då matt och utmagrad och hade svag puls samt natt-Ivett jämte matleda, ehuru inga tecken voro til cruditeter i magen. Scrotum var hopfallit, känslolöst, skrynkligt och helt och hållet skildt genom separations-linen. Testiclarne däremot voro svållande och ömma. Invärtes föreskrefs genast China och utvärtes varma Fomentationer med Decocta Saturatissima af balska örter, hvartil blandades Camphers Spiritus och litet Salmiak. Fyra dagar härefter afföll hela Scrotum likt en mössa och Testiclarne visade sig svullne och blotta. Febren minskades sedan och krafterne samt

samt matlusten tiltogo, dock utan at fåret på 8 dagar undergeck någon märkelig förändring. Spänningen i Testiclarne minskades vål, men varet som hitintills varit godt, blef nu malignt och nåstgränfande huden blek och flaccid. Sedan Ungv. de Styrace sáfångt förfökts, beströddes Såret med et pulver af 1 unts China, 2 drachm. Myrha och 1 drachma Camphert, och täcktes med compresser fugtade i antiseptisk Decoct; för ombytes skull lades på sår-kanterne plumacauer bestrukne med digestiv af Terpentin och Äggula, som ibland acuerades med Vaxolja, ibland med Alöe Tinctur; detta oagtadt förblefvo Testiclarne flaccida och sår-kanterne, som voro updrefne och glänfande, började böja sig inåt. Medlertid fortfors at med Chinan och tjenlig diæt corrigera våtskorne. Sedan man nu länge förgåfves våntat Sårets förbättring och genom tåta Scarificationer sökt båttra kanterne, började desse mot förmodan dra sig ihop. Tunica vaginalis blef nu rödare, men den var redan täckt med hud innan den hant uppskjuta något grånigt kött. Testiclarne hånge lösa i denna nya säck som helt tillstöts på 10:de veckan med långt och knöligt årr, ehuru kanterne beståndigt förblefvo glänfande och inbögte under hela Curn. Nya Scrotum var vål i början mindre ån det förra, men efter en tid blef det både i storlek, mjukhet och structur likt det.

det. Patienten blef fri sin Skabb och kunde förrätta sina vanliga fyslor. Våren därpå föll han in i en remittent Feber, som åndades defs dagar.

Härpå följer nu de utlofvade anmärkningar. Auctor påstår at ehuru partium genitalium virilium sina Structur ger anledning at hålla deras skador för högst farliga, så finner man dock at de mot förmodan ofta kunna botas; Vissa ställen som måst åro ömtåliga anföres därpå. Exempel på sådane lyckeligen curerade utvärtes skador anföres ur BONETUS, HORSTIUS, SCHENKIUS, ACREL m. f. Skador, som komma mindre hastigt och tyckas vara ännu förfärligare, som abscesser, kråfsningar, som antingen åtföljas af gangræn, eller förvandla hela Testiclen i en Schirr &c., kunna åndock fullkomligt cureras, och vissa förlorade delar kunna återväxa e. g. corpus cavernos. urethræ, Scrotum, glans, ja, til och med delar af Penis. Detta härledes af Telæ cellularis egenskaper.

Exempel på dylika lyckliga curer, anföras från p. II til p. 18 ur HILDANUS, VANDER VIEL, ENGEL, JOSEPH CAVALLANI DI CIVOLI, THIERMAYER, CHIZEAU, KRAMPHER, DONALD MONRO, ACREL, BAURIENNE, LE KAULT, TRECOURT, ALIX, C. F. v. SCHULZENHEIM, MILLANDI och JOH. BAPT. LAMZUENDER.

Dårfpå kommer Auctor til indelingen af Gangræn; Han antager vål då den vanliga i Humida och Sicca och upräknar deras Signa diagnostica, men påstår at alla tecken til och med mortificatio partis kunna vara ofäkra; hårfpå anföres exempel ur DE HAENS Rat. med. Tom. X p. 233. Vidare antages et nytt Species, som kallas Mixta, som är medium mellan de föregående. Mjukheten och svampaktigheten som fins i humida, saknas här; äfven som delen ej är så torr, som i Sicca; Rötan kommer förrån i Sicca, men sednare ån i Humida. I anseende til angrepne delens svällande, känslans förlorande och purulenta suppuration vid separations-linien, liknar den Gangræna Humida, men i anseende til den förutgående råta linien Gangræna Sicca; Huden sammanfnörpes och torkas här äfven som i Sicca. Hårfpå afhandlar Auctor de olika sätt på hvilka Nerverne angripas i Gangræn, och utlägger dårfpå skilnaden mellan Species i de mer och mindre stora hinder mot våtskornes circulation i pars affecta. Auctor anför så de förmåner man i curen kan hafva af Causarum nogare kännedom, äfven som kundskapen af orfakerne til de olika Symptomer som ofta i lika Species yppa sig.

Nu kommer Auctor til curen, som i anseende til olika Species och Causa måste bli olika. Opium passas då någon acredo irriterar

rar Nerverne; då de åter äro dufne och inactive, tjena Valleriana, Sal. volat. Cornu Cervi, Arnica, Theriac, Vin, Vesicatoria m. m. Chinan anses som et bland de bästa medel, emedan hon corrigerar värskorne, motstår róta och styrker krafterne; i hvilket afseende Arnica och Serpentaria Virginiana ock föreflås; Cautelerne vid deras bruk anför han därpå. I Gangrænæ criticæ väntar han ingen hjälp förr än orsaken är hälften och angrepna delen förskörd. Medlertid förkastas förhaftade Amputationer och Scarificationer ända til det friska. Cautelerne och förmånen vid och af Scarificationer upräknas därefter. Vidare klagar Auctor öfver bristande urval vid remediorum externorum bruk. Medici förnämsta ögonmärke bör vara lifskrafternes tillstånd hos Patienten. Kållan til den besynnerliga Suppuration beskrives därpå; och den anmärkning göres at naturen ofta mot alla konstens lagar botar en skada; som här skedde med Scrotum utan at varet kunde corrigeras eller botten och kanterne kunde bringas til tjenligt utseende. Som Testiclarne utan skada lågo hela 6 veckor blotta, förkastar Auctor förhaftade castrationer. Scrotum blef aldeles naturligt och året var mjukt och litet.

Disputation slutas med den anmärkning, at denna casus ger både beyis på indref-

drefven Skabbs farliga fölgher och Cellulosa-
belynnerliga kraft at kunna reproducera sig
då den blifvit förstörd. (a)

*Utdrag af et Bref ifrån Doct. REINEGGS
til Prof. HACQVET i Laybach, daterat
Teflis (b) d. 21 Jan. 1780.*

(*Recension och öfversättning utur Schriften der
Berlin. Gesellsch. naturforsch. Freunde, 3:r
Band, Seit. 398 folg.*) af ADAM AFZELIUS.

Sedan Doct. REINEGGS länge uppehållit
sig i Bagdad, och äfven därifrån skrifvit et
Bref til Prof. HACQVET i Jan. 1778, hvilket
likväl icke framkommit; hade han förhopp-
ning, at strax därefter få se Persien. Men
KERIM CHAN dog och tilståndet i Riket blef
mycket bullersamt. Hans vän, HAROUN IL
RESCHID, blef ihjålslagen. Han sjelf slapp
dock lyckeligen undan med tilhjelp af den
Caravan, som öfver Nineve genom Medien
gick til större Armenien. Han genomreste
således *Nineve* och besåg des ålderdoms
qvarlesvor. — *Arbelens* präktiga och omätli-
ga Slåttmarker. — *Mediens* fruktbara fält, —
de med Naphta (Nift) upfyllda *Berg* på As-
syriska gränsen; for altjämt utmed *Euphrats*
stran-

(a) Rec. är upfatt af Med. Cand. Hr. ERIC ODHELIUS,

(b) Hufvudstaden i Asiatiska Georgien.

stränder och anlände ändtligen til *Större Armeniens* kalla Bergstrakter och til den nyssnämde Flodens ursprung. Hon upkommer utur oräkneliga hål i en svart Lave-artad stenart. (a) Dets vatten kan här hvarken af människor eller kreatur drickas, i anseende til dess undransvårda köld, hvilken är så stark, at en Fogel, som til hufvudet doppas ned däruti, dör därpå på 3 minuter. Doct. REINEGGS, som endast 5 minuter höll sin hand i detta vatten, kunde, under outfägelig smärta, knapt få henne varm igen på et helt dygn.

Härifrån staldes resan til *Erzerum*, och sedan alt, som där fans märkvärdigt, blifvit beskrifvit och Staden *Arzte* besedd, gick Hr. REINEGGS öfver *Kars* til *Uetsch-Mihasin*, betraktade Bergets irrgång och det II dagsresor långa Berget *Ararat*. Tanken var, at därifrån fara långs utmed Floden *Araxes* genom *Aderbigona* til Caspiska Hafvet och så vidare til *Persien*. Men ödet skickade annorledes.

IBRAHIM CHAN, som regerade i en del af *Aderbigona*, vid namn *Karabagh*, låg sjuk i en *Febris acuta*. Hr. REINEGGS blef kallad til honom och med *Cantarides*, dem man aldeles icke känner i Österlanden, gjorde honom åter frisk, och blef därför öfverhopad med

(a) Är Lava af eldsprutande Berg.

med vänskap och skänker: endast af rått Silke fick han af denne Prins tusende Pund. Han gjorde honom också bekant hos sin vän, Konung HERACLIUS i Georgien, hvilken strax lät skicka efter honom och med en ovanlig tilfredsställelse samt många årebevisningar emottog honom i sin Hufvudstad *Teflis*. Denne Konung, som är en stor och värdig Regent, fattade allt mer och mer vänskap för D:r REINEGGS och gick däruti så långt, at han lät honom kalla sig för Far. En händelse gjorde dock, at han kom i ännu större nåd. Den äldste Sonen och Thronföljaren, GEORGE CHAN, blef ganska farligt sjuk. REINEGGS stälte honom åter til hälsan och HERACLIUS trodde sig numera berättigad at stöla på honom välgärningar. Han skänkte honom Kongliga kläder, de präktigaste Tyger, de dyrbaraste Pålsvärk och ansefliga summor i reda penningar, och på det han beständigt, utan förebräelse, måtte kunna visa sig hos Konungen, vid hans Taffel och ibland hans Söner, gaf han honom värdighet af *Bey*, som här i Landet är den högsta Class af Adeln. Dessutom tillslog han honom, så länge han vistades i Georgien, 7 Byar med 500 Familier, af hvilka han årligen hade i inkomst vid pafs 4000 Gyllen. Ifrån den tiden kallades han där i Landet **JAKOP BEY.**

Sedan Hr. REINEGGS kommit til denna värdighet, blefvo också många och viktiga göromål honom updragna, såsom at undervisa Georgianerna om et bättre sätt at smälta ädla Metaller, som i stor mängd finnas där i Landet: at lära dem Järn-gjutning: at inrätta åt dem Ugnar, samt Fabriker för Stål- och Järn-smiden: under hans uppsigt blefvo de första Canoner, som ditintills med stor möda och kostnad måste föras ifrån Ryssland, gjutna, borrhade och fullkomligen färdiggjorda: En slags Rödfärga, Landets dyrbaraste afkastning, fattes också under hans vård. Denna lärde han innevanarne at tillreda på Europeiskt vis och til större quantum än förut. Låt äfven härtil upbygga sköna och stora Pulver-Qvarnar och Magaziner, öfver hvilkas ingång hans namn och gjerningar blefvo, på Regentens befallning, inhuggna. Dessutom har alt detta och mycket annat, som han gjort, blifvit upptecknat i Kyrko-Böckerna och Prinsens egna Dag-böcker.

Herr REINEGGS har också på alla orter, där han varit, under sina resor ifrån Constantinopel ända til Georgien, samlat alt, hvad han kommit öfver, til en Historia om de fyrfotade Djuren på vårt Jordklot. Dessa samlingar inpackade i 3 kistor, låfvar han at den påföljande Våren sända til *Bottum*, en Hamn vid Svarta Hafvet, ar därifrån gå öfver *Stambul* til *Triest*. I Brevet til Prof.

Prof. HACQVET skickade han denna gången både den *ächta Balsamen ifrån Mecca*, och den *Våxten*, hvaraf denna Balsam samlas. Glaskärlet, hvaruti den förra var, hölt 25 Arabiska *Mis-Kal* eller $38\frac{1}{2}$ Drachmer, och hade kostat i sjelfva Mecca 25 Venetianska Zechiner. Ockfå får man honom aldrig äckta, så vida man icke förut öfverenskommer om priset. Den senare tror Hr. REIGNEGGS aldeles icke förut vara bekant i Europa. (a) Bägge delarne hade han fått til skänks af sin vän, ACHMET EFFENDI i Constantinopel, hvilken sjelf fört dem med sig ifrån Mecca i Arabien. Under sit vistande härstädes och i sin egen närvaro, lät han 7 Man i 20 dagar samla Balsam af denna Buskens blad, hvilket sker med naglarne, som man för den orfaken låter växa ganska långa, och fick ändå icke mer än 87 Mis-Kal. Om man således eftertänker den stora mängd af Balsam, som föres til Europa och utgifves för den ächta Meccanska,

G 2

(a) En qvist häraf finnes afritad på Tab. 3. fig. 2, dock utan blomma. Enligt både Hr HACQVETS anmärkning och Hof-Rådet GLEDITSCHS vidlöftiga undersökning här om i sin Afhandling om den *Rätta Balsam-Våxten ifrån Mecca*, införd i detta samma 3. Band af Berl. Sällsk. Skrift. sid. 103 -- 131, är denne Våxt icke någon *Ammyris*, som man hitintills trodt, utan, enl. den sednares underrättelse, et aldeles nytt slagte, hvilket han kallar *Balsamea Meccanensis*, och utförligen beskriver.

ska, så finner man lätteligen, ar största delen måste vara förfalskad.

Sluteligen berättar Herr REINEGGS, at han, efter et års och 7 månaders förlopp, tänkte företaga sin långväga resa igenom Persien, China, öfver Indianska Hafvet och Africanska Kusterna tillbaka til Europa. Skulle ock all hans förmögenhet ätgå under denna långa väg, så säger han sig ändå äga nog öfrigt at beqvåmligt kunna lefva i Europa; ty han har grundeligen lärt sig at fåtta den rätta röda färgen på Bomull, eller at färga det så kallade Turkiska garnet, och därjämte genom Chemiska undersökningar funnit de fel, som förorsaka, at det icke vil lyckas i Europa. Dessutom känner han också konsten at göra Saffian och fåtta hvad slags färg han vil därpå.

Utdrag af Hrr. Prov. Medicorum, til K. Collegium Med. ingifne Embets-Berättelser för 1783.

*1:o, För Borås distrikt i Elfsborgs Län,
af Pr. Med. D:r CARL CLEM. FLODIN.*

Til Kongl. Collegium får jag härmed ödmjukast infånda berättelse om den allmänna Rödspoten, som i förleden sommar och höst här i distriktet grasserat, sedan den nu,
Gu-

Gudi lof! nästan öfver allt är afstannad.

Denna Rödfeber har sedan förledit år uti Lenghems Församling varit sporadisk, men började allt mer och mer blifva epidemisk vid sommartiden i år.

Sedan Prästerskapet underrättat mig om Sjukdomens utbredande, och tillika, enligt Landshöfdingens Kungörelse, anmodat mig att personligen infinna mig, för att söka hindra denna farliga smitta, har jag, så mycket min tid tillätit, på flere ställen mig infunnit, såsom uti Sexdrega, Kalf, Svenijunga, Lenghem, Ving och Båne Församlingar; men till Kongsfätter, Mjöbeck, Istorp, Örby och Seglora, har jag endast skickat Medicamenter och underrättelse om deras bruk.

Sjukdomen har begynt hos en del äldre folk hastigt och håftigt, att de trodt sig genast dö, med starka kräkningar och upkastning, värk öfver ryggen, knipningar i magen och efter 1 a 2 dygn begyntes diarrheen. Alla hafva haft magplåga och retats till trågen stölgång med vända, men ej hos alla blodgång, hos många hafver visat sig litet eller intet blod; hos andra hafver varit Feber med stark hufvudvärk, värk i hela kroppen och tillika knipningar med utflöt, hvarst Rötfebern äfven infunnit sig. De som så hastigt blifvit angripne, hafva sällan stått emot sjukdomen mera än 5 a 6 dagar. Hos Barn hafver sjukdomen begynt antingen med

starka kräkningar eller diarrhée, som alltid varit blodblandat. Hos dem som varit under 8 år och sjukdomen begynt med håftiga kräkningar, hafva alla varit i högsta fara och en stor del dödt.

Vid denna gångbara sjukdom har Tart. Emetic. tycks haft företräde, här på orten för Ipecacuanha. Vitrum Antimon. Cerat. hafva ock en del nyttjat, men som min närvarelse ej allestädes kunnat vara, har jag ej vågat lämna detta Medicament i oförfarne och ovalige Bönders händer. Rhabarber, Cremor Tartari, Theriac och Diascordium samt Gummi Arab., Infus. Sem. Lini, Decoct af Ekebark, hafva alltid då de i rättan tid blifvit brukade, visat stor nytta. Flor. Sulphuris hafva hos Barn tyckts göra bästa nytta, då det varit för sent at bruka Kräkmedel, och hafva ganska många endast härmed blifvit hulpne.

Såsom præserverande medel hafver Rad. Calami, Angelicæ, Baccæ Juniperi, Spec. Hjer-neri (a) & Bilsenii (b) nyttjats med förman. Äfven som för lättre folk Tinct. Pest. Reg. Dan. och Acet. Prophylactic.

Folkets vana at söka quakksalvare här på orten, hvarest flere finnes än på något annat

(a) Bestå ungefär samma ingredientier som Elixir Aloës ph. sv.

(b) Af beska och aromatiska krydder, på Spir. Vini.

nat ställe i Riket, har gjort at de onaturligaste och skadeligaste saker blifvit nyttjade, hvarigenom en stor del satt lifvet til. Såsom 1 a 2 stekta Sillar och et halffstop Brånvin åfvanpå, Tjåra och Brånvin, Krut, Ingefåra och Peppar m. m., hafva varit vanlig Cur i Kinds Hårad.

Då varmen varit för stark inne i rummen, lägga de sig ute på fuktiga marken både dag och natt, som mycket bidragit til deras undergång.

Barnen, framtidens hopp, hafva varit de måste som dödt, dem man ej kunnat rådda på något lått, hållt de ej kunnat förmas at nyttja medel.

De sjukas antal här i distriktet har varit ganska stort; af de Präster jag ännu kunnat årnå någon underrättelse, hafva följande Församlingar varit de måst betydliga: I Kalfs Församling hafva emot 500 varit sjuke och nyttjat Medicamenter, däribland 90 dödt. I Lenghems emot 300, 119 nyttjat Medicamenter, 148 restituerade och 31 döde. I Svenjunga och Sexdrega vist öfver 5 a 600, hvarifrån jag ännu ej fått någon underrättelse. I Bøne öfver 200 sjuke, 86 nyttjat Medicamenter, och endast 4 dödt. I Frista Församling, där nästan ingen undansluppit, enligt Prosten HJERTONS bref, endast några och 20 dödt. Från de andra Församlingar har jag ännu ej kunnat årnå någon underrättelse.

Befynnerligt har denna smitta gått; vissa orter hafva varit aldeles fria, då däremot i nästgränsande knapt något hus undanfluppit, såsom i Frista där någon i hvarit hus varit sjuk, då i Seglora, som är nästintill, ingen, ehuru folket ofta samlats af bägge Församlingarne i en Kyrka, som Prosten HJERTON berättar.

Mycket har väl bidragit til denna sjukdom folkets usla föda, hållt i Kinds Hårad i vissa Församlingar, där de nödgats äta barkbröd och söndermalna ben.

En Man hade i flere år haft Binnickemasken: blef för några månader sedan af med en anfenlig hop, under sit vistande ner i Landet; då han kom tillbakars hit til Staden mädde han tämmeligen väl, men efter någon tid blef han åter af Masken plågad, då för honom ordinerades Rad. Filic. 3 Drachm. och 2 timmar därefter Bol. ad Tæniam Ph. Paup., och som det ej gjorde någon värkan, gafs åter efter 2 timmar Sal. Angl. 2 Uns, hvilket utdref en Mask som var 80 alnar lång. Mannen har allsedan mått väl.

Så väl i slutet af Junii, som Julii och de följande månader, voro många Barn här i Staden angripne af hvita Friselen, hvilken begyntes med upkastning eller diarrhée, mattighet, ångslan och gråt, samt feber och hettta. På andra och tredje dygnen kom et rödt utslag först på bröstet, sedan öfver hela kroppen.

pen. Somlige fingo genast ondt i halsen, andra ej förr än på tredje dygnet, hvilket continuerade i några dagar. Somlige yrade åfven på desse dagarne, alt som sjukdomen var svår til. På 5:te dygnet hvitnade detta utslag med en liten blåsa, hvilken var helt tom och var en början til hudens affjällning, på samma dygn uphörde ock Febren, sedan de emellan det 4:de och 5:te fädt en stark svett, hvilken aldrig förr än mellan desse dygnen kom. Härefter började sjukdomen aftaga, appetiten återkomma och fina huden affjällas, så at man ibland kunde afdraga epidermis långa stycket.

Hos några få kom utslaget genast, slog in och ut, med mörka fläckar, de kunde intet svälja, et slags slem intog hela halsen och på 5:te dygnet dogo. I början nyttjades lindriga afförande, som Tinct. Rhei dulc. eller Infus. Sennæ Tamarind., Gröt-omslag om halsen, samt sprutningar, som altid lindrade halsplågan. På 4:de dygnet gaf jag Infus. Sambuc. eller Emuls. com med Antim. Diaph., hvilket merendels förorsakade en god svettning. Et Barn fick efteråt Vattusoten, hela kroppen upsvulnade och vattnet gick trögt; genom Scillitica, Crem. Tart. och The af Enebår öfvervans sjukdomen inom 14 dagar.

Som den Veneriske sjukdomen så mycket gått och ännu grasserar uti Kinds Härad,

rad, så hafver jag varit nödfakad at emottaga uti et hår i Staden af Magiftraten mig låmnat Sjukrum, 6 ft. Veneriske sjuke at curera.

Bland dem var Pigan BRITA TORSTENS-DOTTER från Mjöbeck, 30 år gammal, inkom den 5 Martii, hade af Venerisk sjukdom varit i många år angripen och nyttjat Medicamenter under D:r MONTINS inseende i Halmstad. Nu hade åter sjukdomen inrotat sig, at hon vid intagningen här på Sjukhuset, hade flere hål genom gommen, tungspenen bortfrått, näsan nedfallen, öfre läppen måst borta, värk i armar och ben. Hon började med afförings-medel, sedan försökte jag Opium, enligt Doct. SCHÖPFFS upgift; hon tog först et gran och ökte sedan dosis, at hon efter några dagar tog 10 gran om dagen, värken stadnade och såren låktes, men hon fick efter 10 dygns bruk af Opium, en håftig hufvudvärk och mycket svåra ref i underlifvet, hvarföre jag nödfakades hålla up med Opii bruk och gaf henne Laxer-medel, emedan magen blef hård. Då desse symptom efter 2:ne dagar försvunno, och jag åter försökte Opium, viste plågorne sig återkomma genast, hvarföre jag nödgades aldeles uphöra därmed, och i det stället nyttja Mercurialia, hvaraf hon ej kände någon olågenhet, utan utgick frisk den 10 Maji.

- En

En Gåffe, 14 år gammal, så snart han började med Mixt. Merc. och Ung. Neapol. fick han så stark diarrhée, at jag nödgades låta honom därmed uphöra, gaf honom därför Pill. Opii, hvaraf han mycket förbättrades; han utgick den 12 Augusti.

Jag har sedan hört at efter en kort tids vistande hemma hos sina föräldrar, fick han Rödfoten, hvilken på den orten då mycket grasserade, hvaraf han efter få dagars sjukdom dog.

Lazarettet som här i Staden är inrättat, har sedan slutet af December månad varit färdigt til sjukas emottagande i 6 Sångar.

2) *För Wadstena district, i Linköpings Lån, af Prov. Med. Doct. ERIC RYDBÄCK.*

§. 2. Så väl tidigt förledne Vår, som sedan, och jämväl mitt i Sommaren var en Angina Catarrhalis gängbar, förenad med Urticaria, hvarvid under stundom händer och armarna mycket svullnade, med en passagere Svulst, som stundom tiltog, men åter snart försvann: kring armbogarna varade den långst. Medelst flitig sprutning öfvervans dock svårigheten at svälja på 2 a 3 dagar, då tillika fördelande omslag kring halsen och Spansk fluga i nacken nyttjades. Merendels var Febrén så stark, at jag straxt måste öppna ådran.

Så

Så mycket jag har mig bekant, blef ingen död af denna sjukdom.

§. 5. I slutet af Augusti månad fick Dansmåstaren DE LA CROIX, som uppehöll sig större delen af Sommaren här i Staden, en liten röd blemma mitt i pannan, en tvårfinger från hårfästet: straxt svullnade hela ansigtet så mycket, at ögonen voro aldeles igensvälde, och inom 3 dygn var hela blemman och någon del af nästgränsfande skinn och kött helt svart. Patienten låg i en beständig slumring, helt blind, 3 a 4 dagar, med låg, tät och ojämn puls. Blodiglar, fördelande omslag, små Campher-pulver med 5 gran Rad. Arnicae uti, ofta tagne, jämte lindrigt afförande medel, Spanska flugor och antiseptiska drycker, förmådde ånteligen lägga svulnaden och febren; men det spåcellerade stycket, så stort som en hvit styfver, måste aldeles skåras bort; ty det ville med inga medel gå til fund suppuration, förrän det blef skurit; men en fanieus samling formerade sig icke des mindre imellan denna öppning och näsan, så tjock som en tumme; och som materien ej kunde med compresser tvingas at evacuera sig genom öfre öppningen, så var man tvungen at göra en ny incision emellan bågge ögnebrynen, som gjorde sin goda nytta. Ånteligen, och efter en hel månads tid, som första Såret geck öppet, blef Mannen frisk. Men de som ingen
tjen-

tjenlig skötsel hade, blefvo döde: Detta hände Kyrkovåktaren i Herrstads Församling uti Dahls Hårad, och en Bonde i Kyrko-byn därfammanstades, hvilka hafva haft denna *Phlyctena Mortæ* på kindbenet. Likaledes en Hustru i Kållstens Socken, Aska Hårad, på hvilken Kallbrand så vidgade sig, at hela Kindbenet föll bort, då Maxillerna på den sidan blefvo helt nakna, i förstone röda, men inom dygnet svarta. Hon var i et stadigvarande delirium och slummer, utan at fråga efter hvad man gjorde henne.

Efter sal. Hr. Archiat. LINNÉES lilla Systema Morborum, är detta vårkeligen et Species af *Morta*, och är icke smittosam.

§. 6. Hela hösten har *Kikboflan* mycket grasserat håromkring på Landet, men aldeles icke i Staden, hvilket är besynnerligt. De som länge och flitigt nyttjat *Ledum Palustre*, hafva därpå blifvit hulpne, sedan de förut tagit *Ipecacuanha*, och därpå *Infusum Rhei*. Hagby, Fivelstads och Motala med Vinnerstads Socknar i Aska Hårad, hafva måst varit besökta af denna farfot.

§. 7. *Veneriska* Sjukdomar blifva allt mera gängle, så at icke allenast många inom Vadstena Stad angifvit sig och blifvit curerade, utan ock åtskillige på Landet, som ännu nyttja Medicamenter, i Hagby, Egebyborna och Klockerike Socknar, fast på et obeqvämt sätt och utan dagelig tillsyn, i brist af Sjukhus.

hus. Det ofullkomliga, så kallade Låns-Lazarettet i Linköping för 4 Veneriske sjuke, är otillräckeligt.

Nästa höst blifver Kongl. Krigsmans-Huset aldeles evacuerat; men man vet ej hvar-til *Hans Maj:t* årnar det; icke des mindre vore väl om Kongl. Colleg. Medicum för- sökte at få några Rum där. (a)

3) För Linköpings distrikt, af Pr. Med. Dr: JOH. OTTO HAGSTRÖM.

Rycktet och ropet om *Luis Venereæ* ut- spridande i Landet, har injagat en terror Pa- nicus hos Herrskaper, Präster och Stånds- personer, hvilka samfält önska, at Linköpings Hospital måtte förvandlas til Låns-Lazarettets utvidgande, at därmedelst kunna utrota, el- ler åtminstone bota den öfver hand tagande Lues Venerea i denna ort.

Prostinnan KRAFT i Norra Wi, uti detta Stift, kom i början af Octob. månad detta år från Norrköping, där hon uti 7 månader varit under Bergsmannens PETER i Thor- skeps vård och cur för Kråftan, in mamma dextra, om jag mins rätt. Hon berättade mig hela operation, som i det måsta finnes inta- gen uti Naturforskaren (b), utom Läkemed- let,

(a) K. Collegium har genast därom gjort underdånig föreställning hos K. Maj:t.

(b) Band. 4 p. 9.

let, det PETTER ännu håller doldt, ehuru Rådman EKERMAN skall gifvit 4000 daler Kop:mt på handen.

Prosten KRAFT visste mig PETTERS qvittence på 130 R:daler specie, dem KRAFT betalt för curen til PETTER. Såret går dock ännu något öppet, skrifver KRAFT til Doct. BUSSE härstädes. En annan Fru undergick samma tid en lika operation af PETTER, i Norrköping. Hon betalte äfvenvål 130 R:dal. specie, och som Såret därefter går ännu öppet, utan at kunna öfverdragas med naturlig hud, har EKERMAN innehållit med köpskillingens rest, tils Såren blifvit beklådde med hud, hvilket lårer länge utdragas på tiden, sårdeles som bägge Fruarne äro vål til åren komne.

Rön med en lefvande Sköldpadda (*Testudo Pusilla*) insändes af mig til K. Svensk. Vetensk. Academien, den 24 sistl. Novemb. Jag glömde däruti at nämna, det min Sköldpadda är ganska benågen at rymma, äfven at gömma sig om sommaren uti gråset, hvarföre jag varit nödsakad, at binda vid henne et carmosin-rödt band, af en alns längd, hvilket rögte henne, så ofta hon gömde sig i gråset. Hon öfverdrager sit hufvud ibland liksom med en hufva (*præputium*) hvarmed hufvudet betäckes, när hon indragit det uti sit skal. Det synes troligit, at denna Lill-Padda är til könnet Hanne, ty den trifs båt-
tre

tre hos qvinnor än hos manfolk, och är af et envist sinnelag. Man har til ordspråk här på orten: Du är en Padda, hvilket vil säga, Du är mågta envis. Min Lillpadda lärer vara fullväxt, ty så många Exemplar jag sedt af denna, och des nära slägtinge *Testudo geometrica*, hafva alle varit af lika storlek som min *Testudo pusilla*. Clasfen *Amphibia* tål ännu mycken utarbetning och flitig underfökning, hvarföre Kännare af Vetenskapen kunna bäst dömma, om mit Rön är nytt, eller icke.

Kägelrifvaren, som ock kallas *Kårsnäf* (*Loxia Curvirostra*) föddes lefvande uti bur, en månad hos mig, sistledne Vår, då jag hade tillfälle at betragta *Kårsnäfvens* besynnerliga egenskaper: Han utskalade frön af 20 Grankåttar om dagen, och om han fått 30 kåttar, hade han säkert rensat ut alla frön därpå på en dag, ty han var nästan omättelig, hållt då han bekom grankåttar, hvilkas frön smakade honom bättre, än Hampfrö, dem han ock i nödfall förtårde, men grep straxt an sina kåttar, ehuru mått han förut var af Hampfrön. Han träckade väl 10 gånger hvar fjerdels timma, således väl 40 gånger om timman, därföre var han ständigt hungrig, at des flitigare uträtta sit kall med Granfröns utsäende, ty när han med sin öfre kåk uttager et granfrö, spiller han det andra på jorden, som härpå befrödas. Det

är

är en vållust at se Skaparens inrättning med denna Fogel, som blir ganska tam och spak uti bur, ropar ständigt på mat, när grankåttarna äro af honom renfäde från sina frön. Jag kunde med en frisk grankätte narra honom ur buren, at följa mig allestädes i min kammare, då han fatt stilla på min hand och med sin ena fot fattade kätten, hämtade ut frön, då alltid hälften däraf spildes ned, til utfäning. Det var uti början af April, som denna Fogel blef tagen med snaror. En hus-katt mördade oförmodeligen min älskade *Kårsnäf*. Jag bör icke obemålt lämna, at *Kårsnäfvens* excrementa likna aldeles mjölk til hvithet och consistence.

Detta år har jag låtit Siphilitiske Patienter intaga 12 droppar i sänder af Spiritus Horrendus (a) uti et kvarter Kornvatten, morgon och afton, därigenom dosis Mercurii sublimati blifvit för dem lindrigare at intaga. Jag har sedt en välsignad värkän härat, i synnerhet uti början af Lues Venerea, däremot fordras långsam cur, och merendels lindrig Salvation hos dem, som i många år varit behäftade med sjukdomen.

Fortf. e. a. g.

V. B. N:o 8.

H

K.

(a) En starkt concentrerad solutio Spirituosa af Mercurius Corr. Albus.

K. Vet. Acad. Nya Handl. T. IV. 4:de Quart. 1783.

P. 256. *Underrättelse om Loka Källor af T. BERGMAN.*

Detta Hälso-vatten, som efter 1720 först blifvit ordenteligen nyttjat, flyter nu utur 3 Källor, *Gamel-brunn*, *Ny-brunn* och *Bad-brunn*, alla 3 inom 50 alnar från hvarannan belägne.

Hr. Prof. har med *Ny-brunn* anställt Chemiske undersökningar, hvaraf slutas (§. 3.) at en kanna vatten, efter afdunstning, lämnar 2,28 Medicinal grans residuum, som nästan til en fjerndel var et fint *Kiselsloft*, det öfriga *Kalk*, til större delen förenad med *Salisyra*, och resten med *Luftsyra*. Intet sporr til *Vitriolsyra* eller *Järn*.

De flygtiga ämnen äro äfven ganska ringa. *Luftsyra* finnes 2 eller 3 cubic-tum på kannan. *Hepatisk Luft*, föga öfver en cubic-tum på kannan.

§. 4. *Bad-Gyttjan*, som så mycket brukas, härstammar enligt Prof. BERGH gjorde Rön, af förrutnad *Rödmossa*, (*Sphagnum palustre*). Hon håller, efter gjorde prof, litet *Vitriol*. Et bevis at *Brunsvattnet* upkomma mycket djupare än den marken där *gyttjan* tages, emedan *Brunsvattnet* är aldeles fritt därifrån.

En

En förteckning bifogas på de som under 8 år i Bruns-Lazarettet af Brunsvattnet och Badningarne skola blifvit botade, upfatt af Bruns-Intendenten Herr KN. AUG. LÉNÆUS. (a)

P. 267. *Chemiske Försök med de Gyttringar, som af en Hecticus uphostade blifvit, af ANDREAS RÖRING, Chemicæ Adjunct vid Åbo Academie.*

Sedan A. med desse ämnen gjordt alla nödige undersökningar, slutar han: (p. 270.) at desse Calculi Bronchiales hafva samma jord som djurens ben, nemligen Kalk förenad med Acidum Phosphori, et i eld flygtigt ämne, som dock, för län ringa myckenhet,

H 2

het,

(a) Denna förteckning är visserligen icke pålitlig. Utom många skrif- och tryckfel, förekomma bland annat, flere sådana sjukdoms-namn, som ingen ting vist uttaka, t. e. p. 266. *Cæcitas*; hvad kan väl därmed menas? sedan förut *Ophthalmia*, *Cataracta*, *Hebetudo* (Visus?). *Glaucoma* (när blef den någonsin förut hulpen i mer eller mindre mån) *Amavrosia* och *Lippitudo* blifvit nämde. Hvad är *Diarrhoea mortua*? — Säkrare kunskap om detta Hållsvattens kraft emot sjukdomar, kan hämtas af Prof. BERGII *Tal om kalla Bad och Loka Bad* m. m. Man får af p. 68 sq. anledning at i detta ämne läsa framl. Assess. Dr: E. VICTORINS härom utgifne Arbeten; samt af Hr. Professor BERGII omdöme p. 89. se i hvilka sjukdomar bästa nyttan där kan vara at hoppas.

het, til sin natur ej kunnat utrönas, ehuru troligt är at det kommer öfverens med benens; alla i den proportion, at 100 delar Calculi Bronchiales hålla 28 i eld flygtige delar, 34 delar Kalk och 38 af Phosphori Syra.

P. 299. *Svamp-slägtet Helvella, beskrifvit af ADAM AFZELIUS, Phil. Adjunct i Upsala.*

A. anmärker huru mycket ännu återstår uti Svamparnes tillförlitliga kännande, bland hvilka endast *Agarici*, *Boleti* och *Hydna* hafva såkra skiljetecken. — De böra upställas efter frö-redningen, som är grunden til Linnéiske Systemet. — A. har genom sanning af det fina mjöl, som finnes på och uti dem, kunnat fortplanta flere arter, hvilket följakteligen är deras frö.

Sedan utstakas orfakerna och grunden til Character Generis *Helvellæ*, under hvilket Arch. LINNÉ endast uptagit 2 species, *H. Mitra* och *H. Pineti*, hvilken senare dock ej hör dit, emedan hon växer på olika stätt och på andra ställen, samt har sina frön på undra sidan. Til *Helvellæ* genus räknar A. nu 8 såkra species, dem han alla, utom en enda, växande beskrifvit; de framkomma i September och October — äro tvåformige, det är, bestå af tvänne delar: *stjeln* och *hatt* — den senare öfver alt slåt, utan nåtlika

lika skrynkor, är horisontelt fästad vid stjelen och har den yttre eller öfre sidan tunt beströdd med et mjölkigt väfande, likt et fint doft, — hvilket är des frö. Genus har 3 hufvud-afdelningar: a) PILEO DEFLEXO, hvarunder hörer 1:o *H. Mitra*, 2:o *H. Lacunosa*, 3:o *H. Sulcata*, af hvilken varieteten *fusca* finnes Tab. X. f. 1. afritad, 4:o *H. Atra*, 5:o *H. Perizoides* Tab. X. f. 2. β) PILEO PLANO, hvartil hörer: 6:o *H. Revoluta*, 7:o *H. Horizontalis* Tab. X. f. 3. δ) PILEO VERTICALI, hvartil hörer *H. Spathulata*.

P. 313. *Ornithologiske Anmärkningar om Al-fogelen (Anas Hiemalis) af SAMUEL ÖDMAN.*

Denne vid Östersjön få ganska talrike Fogel, är dock i Fn. Fv. införd under galit namn och i Systema Naturæ delt i 2 skilda arter. Des rätta Character är följande: *Anas hiemalis*, rostri facie rubra, rectricibus duabus intermediis longissimis, speculo alarum nullo. En spegel på hvardera vingen är det enda som skiljer *A. acuta* ifrån *A. hiemalis*, för öfrigt förändrar denna sin färg, så at af 50 med möda 2 träffas lika. Näfvets röda band är beständigt på alla hannar, men saknas ej fallan på gamla honor; är äfven hos det könet blekare. Foglen kläcker inom Pol-Cirkelen och viftas hos oss vid början af Vintren.

P. 324. *Rön betröffande et särskildt Sockerämne uti exprimerade Oljor och Fettmor, af C. W. SCHÉELE.*

Ännu är förmodeligen obekant at alla feta och utpräffade Oljor hafva en sötma, skiljaktig från allmänna vegetabiliske Sockerämnena. Metboden at årbålla den är: at koka en del fint pulveriserad Blykalk med 2 delar färsk Bomolja och en del vatten, under beständigt rörande tills all Kalken är af Oljan upplöst, då tilblandas åter en del vatten och kokas ännu en par minuter, hvarpå kittelen tages af elden och sättes affides; sedan det kallnat afhålles vattnet, hvilket nu innehåller denna sötma; det filtreras och afkokas så länge tills resten blir tjock som Sirup.

Denna sötma uppkommer ej af Blykalken, som af någon Syra kunde vara upplöst, ty då borde den med Alkalier eller Vitriol-Syra præcipiteras, hvilket ej sker utan då Oljan är gammal och hård.

Lika sötma fås af Mandel-Olja, Lin-Olja och Rof-Olja, den Oljan som genom Syror skiljes från tvål, samt af färskt Smör och Svin-ister.

Sedan A. försökt denna sötma på flere sätt, blir slutsatsen: at den skiljer sig från Socker och Honing däruti, at den 1:o ej kan bringas til Crystillifation; 2:o tål starkare het-

ta innan den destrueras, och går til en del öfver i recipienten oförändrad; 3:o kan ej bringas til gäsning; 4:o blandar sig med Spirituösa Alkaliska solutioner; hvilket alt tyckes härröra af en större myckenhet phlogiston, emedan til dephlogistication åtgår större portion Saltpetter-Syra, innan Socker-Syran visar sig, än til ordinert Socker.

Oevres posthumes de M:r POUTEAU, D:r en Medicine, Chirurgien en Chef de l'Hotel-Dieu a Lyon. T. I. II. III. Chez Mequignon l'ainé. Paris 1783.

Oanfedt man redan, såsom A. anförer, sntligt nog uttänkt huru *Kräftan* upkommer, så vål af invärtes som utvärtes orfaker, som dock icke alltid torde ståmma öfverens med Naturens gång, så torde dock fåttet at sköta Kräftan förtjäna Läfarens upmärksamhet. Sedan A. länge och förgäfves brukt flere invärtes medel, låt han Patienterne, flere veckor, njuta intet annat än *Is* och *iskalt Vatten*, och årfor ofta en grundelig hjelp, ehuru ibland endast anseelig lindring i de håftigaste plågorne; så pinsam denne cur var de första dagarne, så vål kunde de i längden lefva utan en mångartad föda, och behöllo krafterne mycket länge, emot all förmodan, hvil-

ket syntes härröra af den lilla och styrkande fömn som nu infant sig, men förut länge varit borta. Til at bota öfverblifvande hårda knölar, betjente A. sig ibland af itände bomullsvekar, hvilka fattes på stället, en eller flere gånger; samma medel nyttjades äfven med fördel vid annan Rhevmatisk fixerad värk; äfven som A. anför exempel på en som plågades af en envis stark värk vid bröstbenen, med uphostning af et gröngult var, på hvilken fattes 4 sådane brinnande bomulls-vekar efter hvarannan, och den sjuke blef hulpen. Med lofvård upriktighet återkallar A. hvad han fordom påstådt *om glöddande Järns kraft mot envis Hufvudvärk* m. m. när det fattes på sjelfva hufvudet och synes gilla hvad Hr. DE HAEN om detta medel skrifvit. Fastän A. här och där gåckas med Conii kraft mot Kräftan, lämnar han dock Baron STÖRCK i så måtto rätt, at därigenom någon lisa kan åstadkommas, så at, fastän det ej helar alla Kräftor, det dock ej bör förkastas. Til at utrota Kräftan gifves väl ingen allmän method, man måste rätta sig efter hvarje händelse. A. styrker til operation med knifven, fastän vid Bröst-kräftan den tillika skulle fåst sig i Lifmodren, och det i hopp, at den senare torde lättare låta bota sig sedan Bröstet är opererat. (så mycket Rec. ock tviflar på lycklig utgång, skulle han dock äfven råda til det samma,

en-

endast för at skaffa lindring) Til invärtes botemedel styrker A. sedan allena til Is och iskalt Vatten; til utvärtes medel, sedan första förbandet är förbi, cataplasma af Røbeter, Morötter, röda Rofvor, Huslök, Portlaka och andra saftiga örter. Under denna cur-method afföres mycket af Kräftmiasma på 14 dagar genom Urin. Kalt bad gillar A. mycket, äfvenledes Spanska flugor når huden behöfver frias från stäckade våtskor; deras flytning underhåller han med Ungv. egypt. hvori Spanska flugor utan vingar äro i pulver irblandade; andra konstige lärnader tror han, vid längre nyttjande, blifva kräftlöse.

På de brinnande Bomulls-velarnes kraft anföres flere Rön. De göras vid basis så vida som en dubbel Louisd'or, fattas på medelpuncten af värken, och sedan de nedbrunnit upblåses kol-askan, så at huden genombrännes; skorpan förbindes med Ungv. Basil. och suppurationen underhålles länge, samt förvandlas vid svåra händelser til en Fontanelle. När Rhevm. materien kastat sig in på Magmunnen, fatte han flere Velar på bägge sidor om Cartilago ensiformis, med största nytta. — Genom detta medel påstår A. at gamla stockade våtskor uplösas, slappa Fibrer retas til sammandragande och en långvarig flytning skaffar bort det onda: altså Topisk Feber och Crisis.

I andra Tomen förekomma Rön om *Velarnes* kraft i Anchylofes, Ledsvamp, svart Starr och Epilepsie; i bägge senare fallen på hufvudet applicerade.

Efter contusioner på hufvudet blifva ofta hela året allahanda svår värk kvar på stället, ja ibland följa lamheter och spasmer, ehuru ingen ting utvårtes synes; detta botas endast genom djupa inskärningar inpå benet, som länge hållas suppurerande. Bulningar i Lefren, som ofta upkomma efter Hufvudets skador, härleder han af nervernes minskade kraft på den Inålfvan. — Om drunknade och deras hjälp, fåges: at den olyckliges öde beror därpå huruvida han kunnat undvika at efter sista andtaget bjuda til at ån en gång hämta luft, eller dödsutseendet angripit honom förr ån detta förloök kunnat göras, så at han med sista andtaget ej upfylt Lungan med vatten; ty om det skedd vore des uplifvande omöjligt; men det skall kunna undvikas genom en hastig skrämnel eller rysning i kalla vattnet, när den olycklige faller däri med uphettad kropp. Man kan således ej af et skummande vatten i Luftröret och des fördelningar sluta, at en sådan kropp blifvit efter döden kastad i vattnet. Likasom, jämte flere kännemärken på anfigte och hals, et uphögt rundt bröst ger förut tilkänna, at Lungan i sista andtaget blifvit fylld med vatten; så blir ock första och nödvändigaste hjälpen

pen at öppna Luftröret och med all flit rensa bort alt skummigt vatten (Rec. fruktar at blodens nödiga omlopp härigenom hämmas, och A. har ju anset den handelsen för obotlig.)

Musklerne kunna ibland liksom förräckas genom Krampe, besynnerligen i Vaderne, öfverarmen och ryggraden; hvaremot starka frotteringar äro bästa medlet. Vid Arterernes skador råknar A. icke mycket på en upkommande blodlevers eller Arterens sammankrympning, såsom medel at stilla blodet; cellulosas upsvällande, som underhjälpes genom underbindningar, håller han för det kraftigaste. Den därefter ofta kvarblifvande smärtan, hårrör icke så mycket af nervernes lidande, ty då skulle värken endast räckta några ögnableck, utan snarare af det ständiga dragandet i enkla muskel-fibrer, som genom bindningar spännas, besynnerligen när den göres nära en Cartilago; den bör således egentligen göras inuti köttet, och vid brosk bör compression håldre brukas. A. ger ock tilkännat lit ogillande af circulaire förband vid Amputationer.

(Gött. anz. 1783. St. 206.)

*De Rhododendro Chrysantho, pro gradu
 Disf. Acad. Auth. JOH. HEINR. ZAHN.
 Jenæ d. 24 Sept. 1783. 4:to 24 p.*

Prof. GMELIN har först i Flora Sibirica nämnt denna ört, och Pr. KÖLRIN har först beskrifvit henne. Ryssarne bruka henne i Arthritis och Cossakerne emot all slags värk. Tartarerna bereda därpå en dryck, som gör rus och yrsel samt en retelse i alla sjuka leder, hvarefter all värk snart förgår; de sjuka få af detta medels bruk håftig törst och när de dricka kallt vatten följer stolgång därpå. Såsom örten är kraftigast i infusum, slår man 9 uns vatten på 2 quintin blad och stjelkår, hvilket inkokas til 8 uns, hvaraf sedan om morgonen drickes en half thekopp; år Feber och Inflammation därvid, måste de först botas. Detta bestyrkes vidare genom 2:ne bifogade Sjuk-berättelser, som lyckligen aflupit.

(Beitr. zu Erl. Gel. Zeit. LII. W. 1783.)

Beschreibung und Abbildung eines neugebohrnen Elephanten, nebst Verschiedenen bisher ungedruchten Nachrichten die Naturgeschichte des Elephanten betreffend. Von EBERH. AUG. ZIMMERMAN.

MAN. Prof. Math. et Phys. in Brauns-
vig. 1783. Reg. 4:to. 16 p. c. Tab.
Ænea.

Denne Elephant, som nu förvaras i Hertigliga Natural-Cabinettet, är från Ceilon, något öfver 1 fot lång, hvitgrå med mörka fläckar af olika storlek, i en slags oordentlig ordning strödde. Han har icke det plumpa oskickeliga utseende, som man velat tillskrifva en nyburen Elephant; i hast synes det vara en hona, men vid närmare granskning har man funnit den vara hanne. De mellan frambenen befintliga sugvärtorne äro ansevärt stora. Örat är nästan fyrkantigt; tungan Conisk. Framfötterne hafva 5 och bakfötterne 4 med naglar försedde tår. Svansen är på ändan afplattad och med styfva hår redan försedd. Elephanterne äro gemenligen blacksvarta, och den Embryo som ZEBÄ ägde var enfärgad; at den närvarande är fläckig, är fällsynt. Dets ålder är vid pås 3 månader.

Efter Hr. MARCEL DU BLES berättelse, som länge uppehållit sig i Indien och gifvit noga akt på desse kreatur, går Elephant-honan endast 9 månader med sitt foster; Elephanten växer, som Människan, vid pås 20 år och uppnår endast en hög Människo-ålder. Tama Elephanter kunna icke paras, emedan man näst för brunsttiden binder dem fast, och man ser af en på hufvudet sig utträng-

gan-

gande oljacktig fuktighet at brunsten instundar; men honorne slita sig ibland löse, paras i skogarne med vilda hannar och komma sedan hem i stallet igen. Ungarne få ock di andra honor än egen mor. Knapt hvar 10:de Elephant har stora tänder. När man befäller en Elephant fälla et tråd eller bära det, visar han en förundransvärd klokhet, som p. 15 omständeligen beskrives. De Elefanter som hafva stora tänder, äro anförare för den hop til hvilken de höra, befunnerligen då de simma öfver vatten, hvilket sker i rad och med mycken omsorg för ungarne; likheten i många mål med människor anföres p. 16, ehuru den Colossaliske storleken, yttre utseendet och inre delarne nog mycket skilja dem ifrån Människo-slågtet. — Detta kan vara nog at visa huru mycket denne afhandling bidrager til et så märkvärdigt djurs Natural-historia; hvilken äfven utkommit uti Fransysk öfversättning; den Hert. Brunsv. Ministern Baron FERONCE VON ROTENCREUTZ har skänkt denne Embryo til Cabinettet. (Erl. Gel. Zeit. LIII. St. 1783.)

Dissertatione Chimica sopra il bleu di Prussia e Pocali flogistico, del Cav. MARS. LANDRIANI; 4:0 45 P. utan namn på Trycknings-orten.

A. har med mycken flit och beläsenhet sam-

samlat det viktigaste, som i detta ämne skrivit är; då han funnit stridige årfarenheter eller tvifvelsmål, har han genom egne försök budit til at utleta sanningen.

A. anser det förgående ämnet i blodluten vara en *Djarisk Syra med phlogiston smittad*. At Alkali Causticum återställer Silfret utur Luna Cornea, kan Rec. icke antaga för bevis til dets phlogiston, ty hvar och en kropp, som upsuper sin Syra, är kraftig nog därtill. Ehuru Metallerne i allmänhet, sedan de genom Galläple äro præcipiterade, likafullt uplösas i Syror, så går det ingalunda an, om man betjenar sig af blodlut til præcipation; Wismut allena undantagen; alla andra Metaller, til och med Arsenik, fällas af blodluten, de må vara uplöste i hvad Syra som hållt; när Reg. Arsenici och Reg. Antimonii (den senare må vara aldrig så ren från Järn) äro uplöste, fällas de lika blå som Järn af blodluten; i sjelfva Saltpettersluften upptäcker blodluten Järn. At man redan i THEOPHRASTI och PLINII tid kände Coboltglas, önskade Rec. få bevist.

Vid denna afhandling är bifogat et bref från Hr. Bergs-R. SCOPOLI til A. med svar, bägge detta ämne angående. (a)

(Gött. Anz. 2 St. 1783.)

De

(a) Se om samma ämne Band, 4 pag. 113, 171, 217, 220, 221.

*De Bononiensi Scient. et art. Instituto
atque Academia Commentarii, Tom. VI.
Bononiæ 1783. 4:o 428 p.*

Af Med. Chir. Bot. Chem. och Hist. Naturalis Classen märkes: 1) i *Commentariene*: Hr. TACCONI fant, vid öppningen af en 15 års Flicka, hvilken flere år förut gjordt et högt fall och haft hvarjehanda svåra plågor, at Arteria pulmonalis var nästan aldeles sluten, Canalis arteriosus aldeles förvuxen, men forancen ovale ännu öppet: hvilket han tillskrifver förskräckelsen vid fallet. Hr. SGARGI berömmet et pulver, som göres af Residuum efter Laud. Liq. Syd:ii, hvilket torkas, fuktas med Ätticka och åter torkas, samt pulveriferas; och har varit nyttigt, icke allenast i Dysenterie, utan ock emot blodflöder, hvarmed han botat åtskillige, redan på fjerde dagen, hvilka förgäfves brukat Nesselsaft, Kräftögon, Hjorthorn, Coraller m. m. Hr. TACCONI råder, at när Urinblåsan behöfver öppnas, göra det framtil där blåsan är fastare, då urinen bättre kan ledas naturliga vägen, och såret lider ej därpå så mycket. Hr. BRAMBILLA berättar om en Soldat, som hastigt dog efter en hård stölgång med grufveliga plågor, at Omentum vid öppningen befants til en stor del vara löst och et stycke af Colon, som var gangrænerat, hade trängt sig in i hålet.

2) I *Opuscula* förekommer Hr. D:r G. GALEAZZI beskrifning på en blåck-svart Svett och Urin; Et Kloster-Fruntimmer var efter en maligne Fläckfeber blefven *Hæctica*, men började genom denna afgangen bättras; svetten som var allmän öfver hela kroppen, kändes torr som dam och bestod af fina kulor med inblandade saltstrimmor; urinen var ganska tjock och lemnade all svärtan då han silades, hvilken då aldeles liknade svetten, på glödande järn hvarken brann eller sprakade, utan til en del förvandlade färgen til hvit, och när den sedan blåstes genom et ljus, gaf gnistor. Syror och Alkalier, Alkohol vini och vatten, gjorde därpå ingen förändring. Denne svarta färg blandade sig icke med annan frisk urin, utan skiljde sig och föll til botten, om man squalpade dem ihop, ehuru den uti den sjukas urin var väl blandad och länge höll sig oskild; han synes således innehålla Jord, Svafvel (rättare phlogiston) och Salt (a). Hr. FERD BASSI beskriver den inflamable hepatiske Luften som sväfvade öfver vattnen i *Porretta*; håller man Silfver däröfver så blir det svart; A. fant ingen olågenhet af at andas däruti (Rec. kan knapt tro, at A. varit okunnig om Hr. VOLTAS upptäckter, såsom denne afhandling dock tyckes visa). Hr. VINCENT PUZZI har destillerat åtskillige slag af Bomolja; ju slätare hon

V. B. N:o 9. I år,

(a) Troligen de gamlas *atra bilis*.

år, ju mer får man vatten, ju mera och renare syra, ju mera tjock olja och drägg, samt ju mindre fin olja, och tvärtom; A. synes icke hafva velat föka däruti en Fett- eller Säckersyra. Hr. Jos. Mosca berömmar, i stället för Kina-barken, en Sirop af lika delar utpräffad saft, eller, i brist därpå, destillerade vatten eller stark decoct, af Scordium, Card. benedict, Chamomille och Centaur. minus, på hvilkens kraft han anför egna och andras rön. Hr. J. A. GALLI talar om Sublimatets kraft emot svart Starr, som upkommit efter en stoppad Gonorrhœ, hvilken han nästan aldeles botat; han löste 1 gran i 1 unts dest. vattn och lika mycket Spir. vini med 2 drachmer Citron-sirup. Hr. Jos. VERATTI afhandlar Mjölken, de förändringar som med henne ske i magen och tarmarne, och de djuriske safter som yfta henne; hvarom han anställt rön hos Kattor, Hundar, Lam, Bäckar, Kalfvar, Capuner och Kalkoner; ingen tillsats, icke en gång upkokning, kan förekomma Mjölakens yftning i deras magar; och hon kommer sedan all annan Mjolk at yftas, man må hafva tagit henne ur magen eller hvad ställe som hållt i tarmarne; älfå gifves hvarken i magen eller tarm-canalen någon våtika, som sedan Mjolk är yftad, kan betaga henne sin yftande egenkap. Galla yfter icke Mjolk, men A. tror at Pancreas-saften, äfven som Människo-spätt, hvilket han med flere rön upptäckt, skall haf-

va den egenkapen; en naturlig värme, sådan som vanligen fins hos friske djuriske kroppar, kommer icke Mjölke at ysta (hvaruti dock undantag torde gifvas, hållt i anseende til gräs-slaget hvaraf de mjölkande lefvat). Hr. CAJ. MONTI handlar om Ålens generations-fått; sedan han anfört VALISNERI mening om Ålens äggstock, visar han at det varit sim-blåsan han mistagit sig på; dock tror A. at Ålen lägger ägg, men at man ej kan finna dem, därför at fisken då håller sig på djupet. Hr. CARL MUNDINI beskriver Ålens äggstäckar och öfrige inålfvor ganska noga, med bifogade tydeliga ritningar. Hr. ALOYS. GALVANI beskriver, jämte goda afritningar, Foglarnes hörsel-värktyg, hvaraf man ser de stämna mera öfverens med djuren, än man förmodat.

(Gött. anz. 3 St. 1784.)

*Chemisches Archiv von D:r LOR. CRELL,
Bergs-Rath, Prof. &c. Leipf. 8:vo.
p. 348. 2:ter Band (a).*

Här förekomma utdrag 1) af Acad. Imp. Nat. Cur. 72 St. til år 1721. 2) Af Eng. Transactionerne endast 30 st. utur 22—23

I 2

vol,

(a) Se pag. 47 det föregående B.

vol., som går ändock til år 1725; under hvilket tidehvarf Newtons oväntade styrka i sin vetenskap, retade hans Landsmän til smak för den samma, och at söka likna honom.

3) Utur Parisiske Academien 54 St., som endast går til år 1707, där en HOMBERG, LEMERY, GEOFFROI, BOULDUC m. fl. denna tiden gifvo Chemien mycket anseende. Man blir med förundran varse, at här mycket förkommer såsom försökt, årfarit och funnit, hvilket man nu snart skulle hålla för nytt; och som våra tider vunnit i vissa delar mera ljus, har A. här och där bifogat nödige anmärkningar.

(Erl. Gel. anmerk. I. St. 1784.)

Observations on the superior efficacy of the red peruvian bark, in the cure of agues and other fevers. &c. Third edition by WILLIAM SAUNDERS, M. D. London 1783. 8:o p. 188.

A. tror at denna *Röda Kina-barken* är den samma, med hvilken SYDENHAM, MORTON med flere på den tiden, så hastigt botade Intermittente Febrar. Denne Bark är tjock, röd inuti och ganska skör. Den innehåller mera resina och adstringerande egenskap, än den tunna bleka.

Fle-

Flere Practicorum bref bifogas om dels stora kraft, ibland hvilka D:r SINIMONS berättar, at i *Santa Fe* en stor skog af desse träd nyligen blifvit uptäckt (a).

(Comm. Lips. Voll. XXV. p. 329.)

Programma de Suffusionis per acum curatione Auct. D:r CHRIST. FR. LUDVIG. P. P. Lips. 1783. 4:o p. 24.

Auctors ändamål är at, efter en föregången *Historia Litteraria*, utstaka, när depositions- eller extractions-metoden bör väljas.

Sedan han upräknat, och dels uplyst, dels vederlagt hvarjehanda emot depressionen gjorde inkast, beskriver han hvarjehanda Starr-nålar, och bland dem POTTS och MORENHEIMS. POTTENS Nål har et 8:kantigt skaf af 4 tums längd, märkt med 3 hvita prickar på den sidan där spetsen är litet uphögd; sjelfva Nålen är 2 tum lång, hufvudet är rundat på ena sidan, och har på den andra 2 slipningar hvardera af 2 lineers bredd; det bör vara tunt, något bredt, med nedra kanten hvast och den öfre rundad, på det Operatorn må kunna skåra genom *Capsula Lentis* nedåt, utan at skada andra delar.

(a) Se om denna drogue, Band. 3 p. 370.

Depositions-Methoden väljes: när Camera anterior är trång, med liten och hopdragen pupill, Cornea för slapp eller för hård, Starren blöt, Ögat djupt i hufvudet belågit och där man befarar orena våtskor hos patienten.

Extraction-Methoden väljes: när man icke har at frukta för orena och skarpa våtskor, icke plågas af blodfullhet, där Cornea är väl uphöjd af mjuk men ej slapp beskaffenhet, Camera anterior rymlig, pupillen stor och ögat väl utstående.

Således bör en Operator vara vand at efter omständigheterna kunna nyttja hvilketdera sättet som för den sjuka är förmånligast.

(Ibidem, p. 332.)

Anmärkning:

Efter min erfarenhet bör *depression väljas* för små insjunkna ögon och där strabismus eller en för stark irritabilitet gör ögon-globen svår, om icke ofta omöjelig, at stadga. *Extraction* åter, när ögonen äro skålligen utstående och ögon-globen ej för mycket retelig.

De öfrige af A. uppräknade omständigheter hindra hvarken den ena eller andra methoden. Rymlig eller trång Camera anterior bör icke afskräcka en med fåker hand försedd Operator, ty antingen kan han undvika Iris, eller ock skada dess särande in-

tet,

tet, hålft i Extractions-methoden, men öpnas något blodkärl i depression, kan det blifva farligare; Pupillens beskaffenhet bör få mycket mindre göra svårighet, som den dels kan vid operationen länkas efter som ljuset starkare eller svagare släppes därpå, dels ibland bör, och alltid utan skada, kan skåras op; Starrens och Corneæ blöthet eller hårdhet, är lika beqväm eller hinderlig i bägge methoderne; samt orena eller skarpa våtskor blifva alltid farlige, hålft om något siphilitiskt är inblandat, hvilket nödvändigt först måste botas.

För öfrigt är et godt Instrument och en skickelig hand, det förnämsta som fordras til en lyckelig Starr-operation.

J. L. ODHELIUS.

Vid Påsk-Mässan 1784 utkommer i Leip-
 zig CAR. PETRI THUNBERG *Flora Japonica,*
sistens Plantas Insularum Japonicarum secun-
dum Systema Sexuale emendatum redactas ad
XX Classes, ordines, genera et species, cum
differentiis specificis, Synonymis paucis, de-
scriptionibus concinnis et iconibus adjectis.

Detta Värk skall lika hedra vår Nation och sin Auctor, besynnerligen däruti, at Clasferne blifvit reducerade til XX. En i Botaniken stor och märkvärdig revolution, hvil-

ken ock redan varit under öfverläggning och tilårnad af vår så mycket fagnade nyls afl. Professor v. LINNÉ den yngre. Om detta märkvärdiga arbete blir framdeles mer tillfälle at tala.

Et nytt slag af böjelige Cathetrer (utur Richters Chirurg. Biblioth. 6 Band. 3 St. pag. 512.)

De äro upfundne af Hr. Professor D:r PICKEL uti Wirtzburg, hvilken i Bref til Hr. Hof-Rådet m. m. RICHTER beskrifvit deras tilredande på följande sätt:

Dessa Cathetrer bestå af Siden-Cylindrer (a), som Hr. PICKEL låter af Snörmakare väfvas eller förfärdigas kring en sonde, samt sedan med en fernissa öfverdrages. Fernissan tilredes således, at man slår en del smält Bårnsten och äfven så mycket Terpentins-olja til 3 delar vanlig fernissa, som är gjord af Linolja, kokad med Silfverglitt, Blyhvitt och Mönja eller Bly-socker. Med denna tillblandning bestrykes Silkes-Cylindrerna 3 gånger; mellan hvarje gång låter man dem torka i fria luften; sedan läggas de en morgon bittida uti en bakugn, hvaruti man

24 timmar förut gräddat bröd, och således har 60 a 70 graders värma, efter REAUMURS Thermometer; där lemnas de uti 10 a 12 timmar, för at få mycket bättre genomtorkas.

När Catheterne tagas utur ugnen, afrifves det ojämna med Pimpsten, man fyr til dem uti ena ändan, skår up de aflånge öppningarne på sidorne, och så bestrykes de 12 a 15 gånger med fernissan. Emellan hvarje påstrykning skall man ånteligen låta dem torka i fria luften, innan man å nyo anstryker dem, och emellan hvar tredje anstrykning, torkas de på förenämde fått i Bakugn, så at de 15 a 18 gånger med fernissan anstrykas, och 5 a 6 gånger mellanåt uti ugnen torkas. Til slut göras de slåta med Trippel och Olja.

Hr. RICHTER tillägger at Hr. PICKEL har såndt några af dessa Cathetrer til honom, och at han funnit dem ganska smidiga och böjeliga, samt at Hr. P. försåkrat, det han kunde göra dem ånnu mer böjelige, om man hölt det rådeligt. Han har redan et tåmmeligt stort förråd däraf färdige, och 5 stycken kunna säljas för en Louis d'or.

Oacktadt Hr. THEDENS Cathetrer af Resina elastica, håller Hr. RICHTER denna uppfinning för mycket brukbar och välkommen. Det måtteliga pris man satt på dem, recommenderar dem redan. Dessa åro ock långre

re brukbare än de af Elastisk Kåda, på hvilka, efter några dagars nyttjande, kådan låsningar, liksom uplöses och gör Catheterns yta ojämn, samt blottar sjelfva trådarne där och hvar. En del brytas ock lätt, då de äro kalla. Detta alt behöfver man ej frukta före vid desse nya Cathetrer. Det kommer allenast an på en omständighet, fåger Herr RICHTER, neml. om de ej af blåshallen sammantryckas och tillslutas, då de ligga i blåsan och genomvärmas, emedan de ej hafva något hårdt ämne inuti sig. Dock tviflar han äfven därpå, ty han har funnit dem ganska faste, så at man ej med fingret kan sammanklåmma dem, ehuru hårdt man än trycker.

Medel mot Åder-Bråk, som ofta plågar hafvande Fruntimmers ben.

Uti en uplösning af 6 quintin Sal amoniac. uti 12 uns vatten, blötes fler-dubbla Lårfts-dukar, som slås kring benen samt tillbindes; med samma uplösning öfvergjutes äfven benen några gånger om dagen, som haft den goda värkan, at dessa Åder-Bråk ej allenast då försvunnit, utan äfven sedermera under hela grossessen ej återkommit.

(RICHTERS Chir. Bibl. 6 Band. 3 St. p. 541.)

Botemedel för Skabb.

Mån börjar med några varma Bader och Laxativer, sedermera tages hvar afton et af följande pulfver:

Rc. Flor: Sulphur:

Antim: crud:

Nitri depurat:

Rad: Ireos Flor: aa gr: iv.

Tillika låter man Patienten af följande falfva til en hassel-nöts storlek, dageligen, morgon och afton inuti flata handen ingnida.

Rc. Vitriol: alb:

Flor: sulph:

Pulv: bacc: Lauri aa.

Ol: Lini feu Oliv: qv: fat: ad consist:

Ungv: fluid:

Första dagarne efter, sedan man börjat nyttja dessa medel, börjar utslaget med mycket kliande tiltaga, men sedan torkar det, och inom 14 dagar är Curen merendels slutad. Man behöfver endast ingnida falfvan inuti flata handen.

Så väl barn, som äldre, få väl bättre folk som Soldater i fält och Casserner och uslingar i Hospitaler, hafva härigenom utan någon olågenhet blifvit hulpne. Det botar äfven Chronisk Skabb, ja, til och med följer af genom andra medel indrefven Skabb, såsom Vattufot. Venerisk Skabb hjälper det dock ej. (Se SCHMUCKERS *Vermisch. Chir. Schrift.*

Schrift. 3 Band. p. 169, hvarest det år infördt af Hr. Regem. Chirurg. JASSER, men bekräftat af Hr. SCHMUCKERS egen samt Hr. THEDENS med fleres årfarenhet.)

*Fortfättning af Hrr. Prov. Medicorum
Embets-Berättelse til Kongl. Collegium
Medicum för år 1783 (a).*

4) *Af Prov. Med. i Gefleborgs Län Asses-
soren Doct. ERIC NORDBLAD.*

Ibland de sjukdomar som i förflutne året varit här i Provinzen gängle, har Röd-
foten varit den farlot, som i förledne Som-
mar ifrån slutet af Maji månad til början af
Augusti måst härjat i Socknarne och dödat i
synnerhet barnen; och har sjukdomen gjordt
första nederlaget i Torsåkers Socken, som
dock ej år den folkrikaste, där af 150 sjuke
nästan tredjedelen måste stryka med, oack-
tadt tjenlige Medicamenter blefvo i tid ut-
fånde, och af Pastorn Hr. Prosten LUNDQUIST
utdelade.

I de andre Socknarne, hvilka jag åfven
beordrades at besöka, fants sjukdomen mer
och mindre svår och för barnen dödlig,
tills den vid hettans aftagande i Augusti må-
nad småningom afstodnade.

In-

(a) Se det föregående p. 100.

Innan farfoten började visa sig, hade jag, i slutet af April månad i Torsåkers Socken företagit Koppympning på allmogens barn, och äfven sedan i nästgränsande Ofvanljö Socken, hvilke alle lyckeligen genomgingo sjukdomen, och årnade jag den samma vidare fullfölja, men nödgades vid Rödso- tens yppande först i Torsåker, och sedan i Ofvanljö Socken, därmed uphöra.

5) *Från Prov. Med. i Christianstads Län D:r*
CARL SAUER.

Til Kongl. Collegium får jag ödmjukast hafva åran inberätta, det från 2:ne ställen här uti Lånet Rapporter til Respective Landshöfdingen inkommit, den ena från Kro- no-Fogden RISBERG och den andra från Kro- no-Fogden JUTMAN, at Dysenterie uti Fög- derierne sig yppats. Beträffande ställen, så anmäler den förra Ahlbo Hårad och Reflun- da, hvarest antalet icke är mer än 8 sjuka, men den senare Tyngby By i Smalström Soc- ken och Ingelstad Hårad, därest 5 personer redan dött och 20 som med sjukdomen äro behäftade.

Så snart desse Rapporter mig commu- nicerades, och efter de Relationer som in- kommit om Rödso- ten, har des s början varit med åckel och feber, hvaraf, så väl som ock af status epidemien, jag anser den vara af
bi-

bilieus natur och snart hulpen, om meddelte råd efterkommas. Min Præscription innehåller: at de Plethorique och Feberaktige, alt efter omständigheterna mer och mindre starkt åderlätas, därefter tages Emeticum af pulv. Ipecacuanhæ exacuerat med Tart. Antim., sedan laxering af pulv. Rhei och Cremore Tart., hvilka remedier alt efter behof til hel eller half dosis repeteras; såsom demulcens och leniens, föreskrefs Infusum fl. chamomillæ & Sem. Lini samt sluteligen post debit: evacuationem Elect. e Scordio, såsom Anodynum och Corroborans. Externe, förordnades Cataplasme af Hvete-kli eller Korn-mjöl, som med Aceto & Aqua kokades, hvilken flere gånger om dygnet upvärmas borde. Jag afrådde all communication de sjuka och friska emellan, undantagandes de som utfågos at vårda patienterna, likaledes, at excrementer utskaffas och nedgråvas, åfvenvål at de, som af sjukdomen angripas, genast sådant vidgå, på det tidig hjälp erhållas kan. Genom fårskildt skrifvelse til Herrar Pastores, har jag föranstaltat, det noga annotation öfver de sjuka, som medel undfå, hållas bör, på det de förmögna re sina Medicamenter sjelfve betala må, och de utfattige utan betalning undfåttas. Huru härmed framdeles sig förhåller, så vål som om sjelfva sjukdomens til eller aftagande, skall jag icke underlåta til Kgl. Colleg. ödmjukast rapportera.

För

För någon tid tillbakars har Tuffis convulsiva epidemice grasserat, den var rått envis och svår; Inciderande, evacuerande och corroborerande medel gjorde väl nytta, men gick långt ut på tiden; en Feber som dageligen återkom, associerade sig til hosta, hvilken genom Hauti Salini bruk gouvernerades, men då hostan håftigt och envist continuerade, såg jag ingen ting hastigare lindra, än tilräckelig dryck af Moscho; Decoctum Chinæ med Inf. Aurant. voro mit allmänna refugium, som ock de fläste gånger visade önskelig effect. Nu mera har denne Epidemie aldeles cesserat.

En Amphemerina Catarrhalis har anfallit många, den var i början bilieuse och räckte öfver 20:de dygnet, då tilbörliche evacuationer i början underlätas; nu mera liknar den vår allmänna Flussfeber, som grasserade för 2:ne år, fast mindre mangrant.

6) *Prov. Med. i Upsala Ldn* D:r JONAS P. HALENIUS.

Uti detta nu förledne året hafver på flere ställen här i Lånet varit mycken sjuk allmoge, förnämligast af en svår hetlig Feber och Rödsot, för hvilka farfoter jag äfven, dels igenom Landshöfdingen, dels ock igenom Prästerskapet directe, blifvit ifrån åtskilliga Församlingar om råd och hjelp anlitad.

Den-

Denne hetliga Feber hafver på somlige ställen yppat sig redan i första början af året, ja i December månad förra året, på andre åter något senare, och sedan continuerat inpå Sommaren. Det var väl egentligen en Synochus, men varierade mycket, och visade hos ganska många tecken til röta och äfven något bilieust, medelst bilieusa kråkningar, i synnerhet i början af sjukdomen, med Petechiis, håftig yrsel, eller ocken stupor.

Hufvudet och magen var det mästa de klagade öfver, samt håftig värk i alla lemmar, synnerligen de första dagarne. Til obstruction voro de sjuke i allmänhet benägne, så at öppning nästan aldrig erhöits, hela sjukdomen igenom, utan hjelp af Laxer-medel eller Lavementer, där sådana kunde fås. Och var det ändock hos somlige rätt svårt, at skaffa öppning. Mycket långvarig hafver denna Feber varit, så at den ej slutats, innan 14 dygn voro framfarne, men hos ganska många dragit ut hela 3 a 4 veckorne, ja ofta längre, dock ej med lika håftighet. Någon tydelig Crisis har aldrig visat sig. På et och annat ställe hafver äfven denna Feber varit complicerad med något pleuritiskt, som i synnerhet observerades uti Mars, April och Maji månader. Hvarvid jag dock alltid hade tillika mit affeende på den dominerande tarsfoten, och ej på Pleuresien allena.

Ifrån

Ifrån all smitta torde man väl icke få frifåga denna Feber, hållt man funnit den angripa, ej allenast hela hushållen, utan ock hela Byar, där den inkommit.

Emot denna Feber hafver jag nyttjat den vänliga Cur-methoden, neml. Emetica Antimonialia och tillräckeliga Laxantia, i första början; sedermera, under sjukdomens förtgång, Tartar. Antim. i refracta Dosi; blandad med Crem. Tart., eller ock andre Digestiver, efter omständigheterna, Laxantia efter behof, och Oxym. Simpl., eller Ätticka allena uti dageliga dricken och mot slutet af sjukdomen Mixt. Diatr. Med åderlätning hafver jag gådt varslamt tilväga, hållt mycken prostratio virium och en mera låg, än hög puls, under denna Feber försports. Och hafver denna method, med någon förändring, efter förefallande omständigheter, visat allmän god värkan, då den ordenteligen efter föreskrift, ifrån sjukdomens första början blifvit fölgd, som dock svårligen hos allmogen på Landet står at århålla.

Rödfoten, har äfven mot slutet af sommaren varit här i Länet något gångse, dock just icke af elak art, utan tämmeligen lätt at öfvervinna, då de, i första början af sjukdomen, kommit at få ordenteligen nyttja de vanlige medel däremot.

Kopporne hafva här i Upsala gådt tämmeligen allmänt, ända från slutet af somma-

ren, och continuera ännu. De hafva förhål-
lit sig mycket olika, så at en del barn gådt
dem mycket lätt igenom, en del svårare, en
del åter haft dem confluenta och så svåre,
at de ej stådt at hjälpas, utan åtskillige af
de fattigas barn, förnämligast af försüm-
melse at söka tidig hjälp och annan vansköt-
sel, fått lifvet til, så at flere barn här blif-
vit döde. At Koppor äfven på flere ställen
ute på Landet, varit detta år gängse, hafver
jag tillfälligt vis sådt höra. Men ifrån intet
enda ställe sådt minsta underrättelse därom,
eller blifvit om råd och hjälp däremot an-
modad; är således ej heller i stånd at inläm-
na därom någon berättelse.

7) *Prov. Med. i Vennersborgs Län, Doctor*
DAVID HULTMAN.

Kopporne togo sin början uti Februarii
månad och fortforo sedan at vara mer och
mindre gängbare, ända til November må-
nads slut, då de blefvo mycket sällsynta och
änteligen aldeles afstannade, De voro i all-
mänhet goda och vålartade; fast det under-
tiden hände at de funnos svåra och dödan-
de; hvilket likväl måst kunde tillskrivas elak
vård och skötsel, hvarpå i denna farfot, åt-
minstone här i orten, sållan eller aldrig är
någon brist.

Rödfoten upkom i Julii månad, och var
i synnerhet gängbar under Augusti och Sep-
tem-

tember månader, men tycktes därefter småningom aftaga, och uphörde nästan aldeles uti October månad. Den var på vissa trakter mycket svår och dödade ofta inom få dagar, angrep så väl unga som gamla och gjorde bland allmänheten mycken skada, innan däremot någon hjälp påfordrades. Än-
teligen gafs tilståndet tillkänna, då ock straxt, på höga ordres, jag gjorde resor til åtskilliga sjukställen, såsom til Åmåls Stad, Töftö och Fårglanda Socknar på Dals Land, äfven til Fluxerna, Skepplanda och Tunhems Socknar &c. åt Västergyls kanten. På alla dessa ställen underrättades vederbörande om de bästa och kraftigaste utvägar til folkets räddning. Botemedlen bestodo förnämligast i Emetico-Laxantia, hvilka ock hade all önskad värkan, där de i tider vidtogos och efter föreskriften nyttjades.

Veneriska smittan har förekommit ofta, och tyckes beklageligen nästan mer til-
aftaga. Många därmed behåftade hafva södt Medicamenter at nyttja hemma; men de flesta hafva blifvit på härvarande Lazarettet intagne och curerade.

8) *Prov. Medicus i Eksjö Distrikt af Jönköpings Län, Doc. J. A. WADSTRÖM.*

Symptomerne hos de Veneriske Patienterne hafva varit af alla grader, och alla haf-

va återvunnit hälfan. Det är dock skada at vi sakna uti Lånet tilräckelig inrättning med Lazarett och Cur-hus, för at dymedelt kunna under dagelig tillsyn vårda de sjuke, hvar af händer, at då allmogen efter föreskrift, hemma nödsakas nyttja läkemedel, Curen ofta blifver otillräckelig, må hända omöjelig, oackadt Läkarens yttersta bemödande och Medicamentets fulla godhet. Mätte således under den Vifaste och Hushållsaktigaste Konungs Regering, en gång tilgångarne blifva så stärke, at den angelågnaste delen af Nationen, arbetande hopen, kan ryckas från denne härjande och fäselige sjukdom.

Jag har tilföre uti et Memorial haft åran visa nödvändigheten af allmänna visitationer och extraordinaire Cur-hus inrättningar uti hvart Hårad eller Socken; jag vågar således icke repetera det samma, försäkrad at det förut nog ömmat Kongl. Collegium, som har varmt hjerta för Publici hälfa, at icke efter des egen önskan kunna råcka en fullkomligt hjälpsam hand.

Rödsfoten har i år, Gudi årat! varit drägelig, oanfedt man bordt vänta honom efter så mycken misfväxt; det tyckes således som Allmagten ån icke dragit Sit beskydd ifrån Svea Land.

Hår i Ekfjöd Socken har en remitterande Feber med Rödsfots symtomer uti Julii månad grasserat. Våderleken, som varit växlan-

lande, har hämmat den omärkeliga utdunstningen, hvilken kastat sig på tarm-canalerna och väckt Rödsfots symptomerne. Rhabarbarina hafva i synnerhet gjort det måsta och därefter Diaphoretica. Ledum Palustre har jag med mycken nytta försökt för Diarrhéer och Rödsot utan Feber; jag har äfven hört af Hr. Befallningsman LJUNG, at den under hans inseende värvat samma gagn.

Koppor, som på flere år varit sållsynte, hafva nu börjat och spridas dageligen; Läkaren är dock icke ofta rådfrågad för en sjukdom, som, oaktadt fäselig och dödande, dock icke skrämmar den enfaldige.

Fortf. e. a. g.

Förteckning på de Sjuke, som år 1783 varit antagne och blifvit vårdade på Kongl. Lazarettet.

1.	<i>Veneriska</i> i alla grader	- - -	182.
2.	<i>Febrar</i> , af alla slag, Remitterande, Rötaktiga och Intermittente	-	72.
3.	<i>Inflamatoriska Bröst-febrar</i>	- - -	12.
4.	<i>Blod-spottning</i> , Lunglot och Tårande Feber	- - - - -	11.
5.	<i>Vattusot</i> , i hela kroppen, buken och bröstet	- - - - -	35.
6.	<i>Skörbjugg</i> , med och utan sårnader	-	19.
7.	<i>Bulningar</i> , mer och mindre stora	-	29.

K 3

Transp. 360.

(a) Se de förra åren, Band. IV. p. 57.

Transp. 360.

8. *Chroniske Sjukdomar*, såsom Gickt, svag Maga, Lefver-sjukdomar, Lamheter, Döfhet, och Sinnes-svaghet (4 ft.) - - - - - 15.
9. *Rödsot, Diarrhoe, Maskplågor, Colique, Moderpassion* - - - - 13.
10. Förkylningar och brända Sår, med och utan Gangrén - - - - - 9.
11. Sjukdomar, som fordrat Chirur-gisk operation, såsom: Vattu-bråk, Bröst-bölder, Ledsvam-par, Hölsefvulster, Kråftknölar, oboteliga Lemmars aftagande, samt Blåfesten, (en sådan, som vågde öfver 9 lod, blef i Sept. af Öfv. Dir. D:r THÉEL lyckeligen utskuren) - - - - - 19.
12. Benbrott och Ledvridningar - - 15.
13. Ögon-sjukdomar af åtskilliga slag, hvaribl. 6 opererade för Cataracta - 12.
14. *Tinea Capitis* med elakt utslag - 19.

 Summa: 462.

Af desse voro:

Öfverblefne från 1782 - - 41.

Intagne år 1783 - - - 421.

 462.

Friske utgingo - . - - 358.

Döde blefvo - - - - 59.

Öfverblefne til år 1784 - 45.

 462.

Vid

Vid Kongl. Lazarettet har ock den ändring förefallit, at från Junii månad til Dec. 1783 förestods Under-Chirurgi Syffan af Med. Licent. Hr. PER AFZELIUS (a), hvilken där-efter antrådt en utländsk Refa; Hr. J. L. WESTBERG, som imedlertid vid Kgl. Acad. i Lund blifvit Med. Licentiat, har åter sedermera tiltrådt samma Syffa.

Sex nya Sångar äro ock detta år af Kgl. Directionen inrättade, neml. 4 genom Stockholms Stads Gåfva (Se B. 4 p. 400) och 2 af Lazarett-fonden. Innevarande år skola ännu flere inredas.

Kort berättelse om Sahlgrenske Sjukhuset i Gøtheborg. (Sammandragen af Upf. S. Tidn. N:o 14. 1784 (b).)

Framledne Directeuren vid Ost-Indiska Comp. o. Comm. af K. Vasa Orden Hr. N. SAHLGREN har, bland många andra hederliga Gåtvor låmnat *En och en half Tunna Guld*, som genom dets Mågs, Hr. Canc. o. Com-
K 4 men-

(a) Se om honom detta Band, p. 16 och 62.

(b) Cancelli-Rådet o. Comm. af K. Vasa Orden Baron CLAS ALSTRÖMER har i Bref til K. Coll. Med. dat. d. 17 April 1784, ansedt denne Berättelse aldeles fullständig, såsom upfatt af Sjukhusets Medicus och Styresman Dr PER DUBB.

mendeuren af K. Vasa Orden Baron CLAS ALSTRÖMERS patriotiska förforg blifvit använd til et Sjukhus Inrättande i Götheborg.

Denna högst-nyttiga anstalt öppnades til sjukas emottagande i slutet af Martii månad 1782, ifrån hvilken tid, til och med 1783 års slut, eller 1 och 3 fjerndels år, där blifvit vårdade 240 personer, af hvilka 139 varit gratis intagne, och 101 hafva betalt för sin skötsel; 185 hafva utgådt friske, 11 förbättrade, 10 ohulpne, 18 hafva dödt och 16 varit qvar vid början af detta år. Under samma tid äro där födda 29 Barn i tvänne för fattiga Barnaföderskor inrättade Sångar.

År 1783 vårdades 154 personer uti följande sjukdomar:

<i>Allehanda slags Febrar</i> , Hetsige, Catharale, Bröst- Gall- Röt- Fläck- Tårande och Intermittente, med därpå följande methastaser	- - -	61.
Urslinnighet, Lamhet, Slag, Fallandesot, Svart Starr,	- - - -	8.
Skörbjugg	- - - -	6.
Vattusot, af flere slag	- - - -	7.
Andtåppa, Blod-hostning, Gall-colique och Rödsot	- - - -	13.
Torrvärk, Kråfta, Scrophler, Spetålska	-	10.
Hufvudskador, Benbrott, Bensskador och Rötfsår med benröta, Ledvridningar, Svulnader, Contusioner, Varsamlingar		28.

Transp. 133.

Moderfall	-	-	-	-	-	2.
Barnfång	-	-	-	-	-	19.

Summa: 154.

Af desse hade 78 fådt underhåll, 76 betalte för sig; 10 Gossar och 9 Flickor föddes, af hvilka 2 voro dödfödde och en dog straxt efter födelsen (a).

Medicinal-Staten består af en *Medicus*, som tillika är Föreståndare, och som nu är Amir. *Medicus* Hr. Dr PER DUBB, emot 133 R:dal. 16 skill. lön; en *Öfver-Chirurgus*, som nu är Hr. Reg. Fältskårn P. B. WEINBERG, med 50 R:dalers lön; en *Under-Chirurgus* med 32 R:dal. 16 skill. lön, samt 2 *Chirurgiske Elever*, utan lön. *Barnmorskan* får 32 skill. för hvar förlofsning.

Betalningen af de sjuke är 6 skill. om dagen för de mindre, och 8 skill. för mer förmögne. Utlåningar, bättre slags *Barnaföderiskor* och de som kräfva mycket och dyrbara *Medicamenter*, böra betala 10 skill. dageligen (b).

K 5

Om

-
- (a) Få *Veneriske* icke intagas, eller finnes för dem någon särskild inrättning?
- (b) På K. Lazarettet i Stockholm betalas för hvar dag af minst förmögne 3 och 3-7:dels skill.; mera förmögne 4 och 3-7:dels skill.; Gefäller, vid pass 5 skill. och af de som få särskildt rum litet öfver 9 skill. om dagen. Samma lindring lårer framdeles ofelbart kunna gifvas i Göteborg, när Inrättningen vinner mera stadga.

Om denna hedrande och lysande Barmhertighets-Inrättning, torde framdeles blifva mera tillfälle at tala.

Bref til G. D. och R. af A. från Kgl. Amir. och Lazar. Med. i Gøtheborg Hr. D:r P. DUBB, dat. d. 17 Martii 1784.

- - - Til svar på årade skrifvelsen, får jag nu lof lämna följande uplysning och berättelse.

De tvänne uti Sahlgrenska Sjukhuset förledit är förefallna casus af Lepra, voro olika; den ena var Elephantiasis och den andra Lepra Græcorum. Dock voro båda, enligt Auctororum beskrifningar, ej Genuina; men huru många invärtes sjukdomar äro det? Jag får härmedelst åran at underkasta dessa Hr. G. D:s urskiljning.

1) *Elephantiasis*. HANS HEDBERG 27 år, af en reslig och vacker växt, samt mörkt hår och ögon; hade med god hålsa tjent hår i Staden för Bryggaredrång i några år, men för något mer än et år sedan blifvit besvärad af en starkare rodna i ansigtet, än vanligt, hvilken jämte tiltagande klåda gådt öfver kindbenen, hakan, halsen och fläcktals på den öfriga kroppen innom en kort tid; alt som den spridde sig ut, blef huden tjock och

och ojåmn med små knottor och torra rufvor, som åstadkommo en odråglig klåda; för et halft år sedan började först händerna at spricka inuti, sedan kring handlofven, utanpå händerna, sedan halsen och sluteligen lären, och (en bland Auctorerne onåmnd be-
synnerlighet) alla naglarne förvandlades inom et par månader til kartnaglar, utan at först falla af eller någon inflammation eller bulning kring kanterna; håret var ej affallit men ganska stråft, nästan som tagel; knölarne i huden voro ganska många, men mycket små, och där huden ej var betäckt med dem, torra rufvor eller sprickor, var den rödblå; tandköttet var mörkrödt, upsvåldt och stinkande, halsen var inuti fri och rösten klar, fast han talade något litet i nåsan.

Jämte en ganska mild föda och en månads oafbrutna bruk af ymnigt både Infusum och Decoctum Ledi, vants ej mera än at sprickorna och några få andra ställen började suppurera, men klådan blef mera svår.

Därpå bruktes Syrupus Antisepticus jämte Ledum, hvarigenom klådan något minskades, och tandköttet blef tåmmeligen bra.

Hvarefter nyttjades Æth. antimon. Huxh. tillika med Ledum; men då rösten började blifva hes och nog slem flöt utur halsen, uphörde jag därmed efter 14 dagar.

Sedan gafs honom Conii Extract i piller, som då dagliga dosis inom 10 dygn,
hun-

hunnit til 2 quintin om dagen, redan minskade klådan; hvarföre honom föreskrefs tillika Conii Decoct til at qväll och morgon tvätta sig med, hvilken författes med 3 gr. Sublimat på libern, hvilket inom kort tid helade sprickorne, förändrade hudens färg och borttog alla rufvorne; men därvid stånade det och knölnes fördelande tycktes blifva ganska långsamt.

Hvarföre han jämte bruket af Conium in & externe fick hvarannan dag ljumma karbad, uti hvilka slogs en kokad lut af 2 uns Soda och 1 uns flor. Sulphuris, som gjorde dem hepatiska lika Akens bad; samt et nåstan dylikt pulfver med Antimonium, efter denna formel. R \bar{c} . Flor. Sulph., Magnes. non calcinat. aa $\frac{1}{2}$ Scr. Kerm. min gr. $\frac{1}{4}$ M. F. P. D:r pro dosi, bis de die.

Hvilken method lyckades så väl, at han aldeles frisk, med bibehållande af några knölar och en nåstan omärkelig heshet lämnade Sjukhuset på 13:de veckan. Decoct. Cortic. Ulmi bruktes någon tid tillika med Conium, men eljest var Decoct. Radic. Juniperi den vanliga drycken, hvilken stundom blandades med något Mjölck.

2) *Lepra Græcorum*: MÅRTHA COOPMAN, 36 år, af medelmåttig växt, mycket afmagrad af sin långvariga sjukdom, och i hög grad brunette: har sedan barndomen varit plågad af et svårt utslag, i synnerhet röd-
fna-

fnafigt anfigte, små lärnader i hufvudet och kring hårfästet, och ulcera phagedænica crurum, som ej läktes jämte det gamla utslaget förr än hon vid 23 års ålder blifvit lagd uti en länge underhållen Salivation; men ses komma dock ej, fast hon därefter var fri från annat utslag än torra fjäll i hufvudet och var eljest frisk i 5 år; då började det under håret kvarblefna torra utslaget gå ned åt pannan, nacken, ofvanpå skuldorne och fram på bröstet åt axlarne, med stark klåda spridande sig alt vidare och vidare.

Efter en beständig Medicin, föreskrefven så väl af artis peritis, som af kloka gubbar och gummor, under hvilkas hand sjukdomen varit uti ständigt tiltagande, intogs hon på Sahlgrenska Sjukhuset den 24 Januarii förledit år.

En ganska ringa del af kroppen var då fri från mörk rodnad, torra hvita rufvor, knottror i skinnet, som ej kunna kallas knölar, emedan de största voro knapt större än hampfrön, samt sprickor på många ställen, utur hvilka hår och där framslades et klart vatten, som ligstades kändes äfven uti huden af långa knölar, nästan så hårda som calli, men med mera känsla, dock utan ömhet för påklämning, näsan var för flera år sedan något infallen, men halsen fants ren och rösten klar och gäll.

I anseende til den myckna Mercure hon brukat i flera år, och de sista åren utan fördel, och den hon brukat in och utvartes, både i Salfvor och i svarta pulfver &c, och hennes stinkande tandkött och uttorkade kropp, trodde jag at första indication vore at adoucera våtskorne, hvarföre början skedd med ljumma kar-bad och ömnic Decoët af Radices Graminis, Glycyrizæ med något Althæa, tillika med Mjölkvafsla om mornarne, samt et kvarter vältning af Islands Mossa två gånger om dygnet, hvartil efter 3 veckor lades mit så kallade Pulvis absorbens Sulphuratus, utaf Flor. Sulphuris och Magnesia utan Kermes, för at, om jag så får såga, mineralisera Mercuren.

Efter 5 veckor var klådan dragelig och sömnen bättre, men eljest ingen förändring; Simpel Conii Decoët gafs därför til utvartes bruk qväll och morgon, och den förra Medicin fortfattes; detta hade om några veckor samma goda värkan som uti den föregående casus: Alla fjäll-rufvorne föllo af, utan at komma igen; huden feck sin färg; största delen af de små knölarne resolverades eller suppurerade lika som uti Serpigo; men de aflånga fingers-tjocka calli, om jag så får kalla dem, blefvo oförändrade; och började hon tillika denna tiden, som jag gjorde mig så godt hopp, at hosta.

Hostan var i åtta dagar torr och convulsivisk, men lindrades mycket af Extract. Hyoschyami, hvilket sedan författes med Gummi Ammoniacum, då den blef flytande med ömning expectoration af ganska tjockt gult slem. Under denna perioden uphöordes med karbadan och Conium, ty jag fruktade at detta senare, genom någon repulsion förorsakat hostan, hvilken continuerade med en otrolig och obegriplig stark expectoration; hvilken jag ville minska med et exutorium mēzeraicum på den ena armen och en stark Cerefolii vafsla, men lät henne likafullt få om afsnarne pillerna af Extract. Hyosch. och G. Ammon. Ehuru exutorium gjorde god värkan, minskades dock ej uphostningen mycket, men en ny tillfällighet kom mig til hjelp, fast den i början gjorde mig mycket bekymrad: bröstet och glandul. Subaxill. började värka och svälla med en hårdhet som trä, fina violetta strimmor syntes här och där i skinnets öfver svulnaden, och alt som svulnaden inom få dagar mycket ökte sig, blef huden däröfver violette; detta var på den sidan som exutorium låg på armen; genom min Collega Hr. Regements-Fältskär WEINBERG, blef jag föranlåten at söka lätta den i bulnad genom mognande gröt-omslag, som så lyckades, at hon redan första dygnet slapp en del af värken, hvilken sedermera jämte svulnaden, som började mjukna, concentrera-

rades under armholan, och bragtes til en stor thekopps vidd och högd; vid des öpnande rann därutur en gråfelig mängd god materia; den hölts länge öppen; hostan förgick och åfven knölarne; så at hon frisk, men med bibehållande af exutorium, lämnade Sjukhuset på 21:sta veckan, den 16 Junii.

Af våra Veckoblad har jag fädt veta, at denna Människan dödt uti Septemb. månad, men ej kunnat utspana af hvad sjukdom, eller huru hon mådt sedan hon kom från Sjukhuset.

Mot dessa casus skulle väl någon nogräknad kunna invända, at de ej böra anles för äckta Lepra; men jag tilstår at jag ej vet at gifva dem tjenligare namn; kanske jag felar; jag har hvarken thycken erfarenhet eller Lecture; men utaf Sauvage, Vogel och Cullen, är jag autoriserad til denna denomination; et inkast mot min diagnosis kan väl defectus raucae vocis in Elephantiasi vara, men Vogel har den intet uti sin definition.

Hr. G. D. och R. finner åfven af dessa casus, at mina sjuka skötas mera Empirice än Systematice; ty jag har antagit den principe, at så länge Diagnosis är osäker, bör jag hålla mig til symptomerne, och noga utspana de indicationer, som utaf dem kunna inhämtas.

Af samma hand under den 3 April 1784.

Ehuru ingen ting kan vara för mig mera smickrande, än Hr. G. D. och R:s ynnestfulla omdöme om mit förfarande med de tvänne Leprosi, hade jag dock sjelf trodt dessa casus nog ofullkomliga at förtjäna rum uti den ganska nyttiga och väl valda Samling, som Hr. Assessor ODHELIUS gör allmän. Men ingen större heder kan vederfaras mig, än om de blifva ditlämnade af G. D. och R:s hand.

Då jag igenom några års observationer framdeles hoppas kunna meddela til Vecko-Skriften för Läkare &c. berättelse om denna ortens Climat och Epidemiska Sjukdomar, torde äfven finnas lägenhet til några anmärkningar om vissa Läkemedels olika värkan på et eller annat ställe på jordytan.

Flores Zinci, är til exempel et bland sådana; jag har brukt det med ganska stor fördel i många slags sjukdomar, och har til och med 2:ne Casus Epileptici lyckligen botade därmed utan något annat medel. Äfven så *Extr. Hyoschyami* uti all catarrhal-hosta, men uti stor dosis ifrån 1 Scr, til $1\frac{1}{2}$ Scr. 2 eller 3 gånger om dagen. *Lichen Islandicus* uti Marasmus.

Rhododendron crysanthum, Kõlpins (a), har jag brukt utan minsta fördel; til och med, at mina patienter druckit 1 lib. om dagen, utan at känna god eller elak värkan därpå.

V. B. N:o 11.

L

Och

(a) Se pag. 124.

Och Folia hafva dock kommit från Petersburg, så at det varit af den rätta forten.

Cortex Ruber, eller Engelsmännernas Read-Bark, har jag uti intet fall kunnat finna bättre än den vanliga Chinchina.

Under all den tid jag hittills sedt sjuka i Gøtheborg, har jag ännu ej sedt mer än en enda Inflammatorisk Feber.

Anmärkning.

Icke allenast vox rauca, utan ock nodi circa palatum och på tungan, samt uti ögonbrynen, specielt det vänstra, med härens affallande, såsom Signa Characteristica til Lepra, och händers samt fötters så starka svulnad, at hvarken finger eller tår kunna böjas, såsom Character Elephantialis, saknas hår (a). Hr. Am. M. D. DUBBS bägge vackra Casus tyckas äfven vara nog complicerade med Syphilis, hvarifrån ock förmodeligen Conii goda värkan kan hänledas; på K. Lazarettet har emot Lepra intet medel kunnat jämföras med Ledum Palustre, hvilket dårjämte år til kostnaden så lindrigt, at det på et Sjukhus och i Fattig-practique har et fördubblat värde.

J. L. ODHELIUS.

An-

(a) Om denna hiskeliga Sjukdom fås den bästa Diagnostis af Hr. JOH. PETERSEN, *Afb. om den Ijlandske Skörbug. Sorøe 1769, 8:o.*

*Anmärkningar vid första årets Kopp-farsot
i Stockholm.*

*Berättelse til Kongl. Collegium Medicum,
om Kopp-smittan i Stockholm från Ju-
lii månads början til slutet af Decem-
ber 1783.*

Vid början af Julii månad började Kopporna yppa sig på Kongsholmen, först bland den fattigare hopens Barn och sedan äfven hos bättre folk; man trodde at de från någre dår ympade barn förut blifvit kringspredda (a); sedermera såg jag i slutet af Julii och början af Augusti månad flere barn på Norrmalm i kopporna, då smittan efter hand blef mer och mer allmän kring hela Staden. De första jag såg af smittan angrepne, hade vårkeligen ej så svåra koppor, men de tycktes nu tiltaga i elak art, alt som de mer och mer kringspreddes.

De barn jag under denna tiden hår i Staden och på Malmarne skött i koppor, stiga til et antal af 31 —, hvilkas namn härjämte i en bifogad förteckning i samma ordning de sjuknat, medföljer. Af dessa 31 barn hafva tvånne dött, hvilket äfven på den bifogade Listan står antecknat.

Utom dessa, började sistledne October månads slut, Koppsmittan at visa sig vid Dan-

(a) Se härom Band, 4 p. 235

viken bland betjeningens barn, då man straxt förböd alt umgänge mellan det dår inrättade Politie-Barnhufet och de besmittade ställen; detta oacktadt började smittan vid slutet af November visa sig hos 3:ne barn på Barnhufet, men ganska lindrig; så snart desse började gå uppe och Kopporne torkade, sjuknade på en dag 10 barn, af 84 som då voro på Barnhufet, och den 2 Decemb. om morgonen viste sig hos 6, bland dessa, mörka fläckfebers-fläckar med klen puls, nedslagenhet och dunkla ögon, jämte näsblod. Tjenlige medel förordnades straxt, jämte rummens rökande och vådrande. Efter genast skedd rapport til Högvalborne Hr. Under-Ståthållaren och Commendeuren Baron von AXELSSON, samt lofi. Politie-Collegium, blef genast befallning gifven om de af Fläckfeber smittade barnens utflyttande i fränskiljde rum, samt at de som hade Koppor skulle skiljas från de ånnu friske; hvarjämte alla nödiga befallningar gafs om frisk lufts skaffande genom rummens vådrande, rökande med Enris och Tjåra, tilträckelig betjåning tillattes och befaltes samt upmuntrades at straxt och noga exequera alt hvad som förordnades.

Tjenlig matordning inrättades för alla barnen, så sjuke som ånnu friske, och de vårksamaste Medicamenter anordnades.

Det-

Detta allt hade den välsignade värkan, at af 40 barn som sedermera därstädes haft Kopporna, hvaraf 6 tillika haft både Koppor och Fläckfeber samt 2:ne endast Fläckfeber utan något synligt Kopp-utslag, hafva endast sju dödt.

Et antal som ej är stort, hålft då man betraktar at på detta Barnhus intagas de u-slaste barn, som merendels förut utstådt den måst tryckande fattigdom, hvars kroppar således både därigenom och ofta för andre orsaker blifvit til en betydelig del försvagade.

De som dogo, afledo 3 på 3:dje dygnet, de andra på 4:de. Hos 2:ne af dem var bloden så upplöst, at de utom nåsblod, blödde utur tandköttet, och blod följde med urin och excrementerne, stora fläckar gangrænerades och tandköttet bortföll.

Jag efterfrågade noga om fläckar visat sig vid samma tid hos andre sjuke i Staden, på det jag skulle blifva underrättad om någon värdelig Fläckfeber, så kallad, vore gångse, eller om desse barns särskilte onda våtskor gjorde, at fläckar hos dem visat sig, eller om stället, at de äro flere i hvart rum med mera, skulle därtill vara orsaken; men man har förfåkrat mig at åtskillige sjuke, hålft på Södermalm, men äfven i Staden, vid samma tid haft fläckar. Jag har ej nu sedt några utom vid Barnhuset.

Af de 44 Barn, som äro på detta Barnhus och nu ej haft Kopporna, befinnes vid nogare efterseende, at största delen förut haft dem, och någre torde väl framdeles ännu kunna få dem, ehuru de hittills blifvit osmitade.

Utaf Betjeningens Barn vid Hospitalet hafva under denna tiden 12 haft Kopporna, merendels ganska svåre, hvartil kanske bidrager deras stora fattigdom, af den ringa lön de njuta, samt at dem ej bestås frie Medicamenter; af dessa 12 dogo 3;ne.

Således har jag tils dato under denna Koppfmitta här i Stockholm vårdat

Uti min privata practise i Staden - - 31.

På Danviks Barnhus - - - - - 40.

Bland Betjeningens Barn vid Danviken 12.

Summa: 83.

Hvaraf aflidit - - - - - 12.

De medel jag för desse Barn nyttjat, hafva varit ganska okonstlade; jag har alltid först låtit dem väl laxera, stundom med calomel, men oftast, då jag funnit röta i Kopporna, med Infusum Sennæ Citrat. acuerat med Tartarus Antimonialis, så at det tillika gjordt någre upkastningar. Sällan har jag behöft gifva något för at hjälpa utslaget, med några droppar mixtura diatriom har det dock stundom skedd; men då man behöft uphjelpa krafterna, har jag alltid af China infusion,

så

få väl vid början som mot slutet af sjukdomen, funnit välfignad nytta. Vin har då äfven, hållt då rötan genom fläckar m. m. gifvit sig tillkänna, stundom blifvit förordnat. Af Mjöd tror jag äfven man vid slikt tillfälle skulle finna utslaget pådrifvas, samt kroppen upvärmad och torde hända krafterna ökte; men jag fruktar at detta medel, som nu tilvunnit sig våre Husmödrars allmänna förtroende, ofta ges då det ej behöfves, ännu oftare mer än som fordras, hvarigenom en för stor myckenhet Koppor utdrifvas, samt Feber i onödighet påtrugas. Til vanlig dryck hafva de måsta Barnen hållt emottagit söt Mjök och Vattn; stundom har under utslagsdagarne blifvit gifvit Fläder-Thée. Då rötan varit stark har en vasla yst med Tamarinder och söt gjord med Manna, blifvit nyttjad, äfven stundom Lemonade.

Uti 2:dra och 3:dje Stadium har jag äfven stundom behöft gifva Infusum Sennæ, eljest har Lavementer hållit lifvet öppet.

Syrupus Antisepticus Ph. P. har gifvits som kylande och emot rötan stående.

Sedan Kopporna börjat torra har jag hvarannan dag alltid gifvit et godt Laxativ, hvarmed jag, då mycket Koppor varit, continuerat hela 3 a 4 veckorna, och därigenom merendels undgått utslag och bölder, hvilket jag sedt händt dem som detta försummat, hvaribland jag i synnerhet sedt et

Flickebarn om 4 års ålder, som under Kopporne ej nyttjat någon Medicus, ehuru hon haft både mycket och svåra Koppor, hvilken hade en bulning på bröstet som genomfrått Själfva Bröstbenet (Sternum), så at Hjertats och stora Puls-åderns (Aortæ) rörelse och bultningar tydeligen syntes, hvaraf hon omsider dog. Bader hafva ej heller blifvit försummade.

Utal de 31 Barn jag i min enskildta practique skött, har ej mer än et Barn blifvit ympat, som äfven ganska lätt genomgått Kopporna, men 6 har jag genom tjenlig Diæt och vanliga Laxantia Mercurialia och Antimonialia präparerat, hvarigenom de, då smittan kommit, fådt både litet och goda Koppor.

Den äldsta bland de jag skött var på 19:de året, och den yngsta på 18:de veckan; bägge dessa hade goda Koppor.

Ingen ting ovanligt eller särdeles, har jag vid denna Kopp-smitta observerat, utom det at i et hus en liten 3 års gammal gäse, under det Kopporna på en mindre bror afföll, feck en Koppa på hvar sida om näsan, som efter någon sömn och Feber utstog, bulnade och började redan torkas; då jag försäkrade föräldrarna at han ej skulle få flera Koppor; men då dessa voro måst torra, feck han ny Feber, hvarestefter dessa Koppor började åter bulna omkring, och nya så
vål

vål i anfigtet som på kroppen utflogo, hvilka voro lindrige och bulnade, torkade och afföllo, alt ordenteligen. Mellan första och andra Kopp-utslaget var jämt 9 dygn. — Som detta barnet tagit många præparativer för Kopporna, och ej hade särdeles stark complexion, så torde hända at kroppen ej hade nog styrka at drifva fram alt utslaget efter smittan; då jag såg at ej mer än de 2 Kopporna utflogo, låt jag honom ej nyttja någon Medicin, hvarföre kroppen på de 8 dagarne likfom litet tiltog i krafter, då de öfrige utflogo.

Detta är endast en förslags-vis framställd förklaring af denna händelse, som jag dock håldre antager, än at tro en dubbel smitta åga rum (a).

De Barn som dödt hafva alla dödt under Koppornas torkning, utom de på Barnhuset som dogo på 3:dje och 4:de dygnet.

Af de 3:ne som i min practise i Staden dogo, hade den ena haft flere sjukdomar hela året, hade hård maga och blek hy, samt emottog ej några Medicamenter; den

L 5 all söst bils 2:dra

- (a) Så vål jag, som i synnerhet de, som närmast skött Kopp-patienterna, hafva merendels altid på armar och anfigte fått någre ordentlige Koppor, dock utan alt illamående; det vore curieust at försöka, om man med den materia som är uti like Koppor, kunde ympa rätta Koppor.

2:dra hade förut en puffig hy, hosta och var plågad af en otrolig myckenhet slem.

Kopp-smittan har väl ej varit god i år, men jag tror dock at den ej varit bland de svåraste; där tjenlige medel och god skötsel blifvit nyttjad, har mortaliteten ej varit så fårdeles stor.

AND. JOH. HAGSTRÖM.

Med. Dir, Profect. m. m.

År 1783, har undertecknad, såsom Läkare uti Epidemiske Sjukdomar vårdat, neml. förleden Vår uti Målsling (a) 80 Barn, af hvilka ej något dödt.

Uti Rödsfoten 4 gamla Personer och 6 Barn af hvilka 1 dödt.

Uti Kikhosta 23 Barn, af hvilka 1 dödt.

Uti Koppor ifrån Julii månad til årets slut, et Fruntimmer om 25 år, som lyckeligen genomgeck sjukdomen, och 72 Barn, af hvilka 7 blifvit döde.

Jag har ock ögonskenligen märkt, at de Barn som genom Tjär-vattens drickande och tjenlige afföringar blifvit präparerade, hafva alltid fådt lindriga Koppor.

ISAC SVENSSON.

Från

Från Julii månads början 1783 til årets slut, hafva bland 16 Kopp-sjuka Barn, som jag vårdat, endast et enda haft confluerande Koppor, hvaraf det ock dog på 9:de dygnet; det hade, innan Kopporne kommo, varit flere veckor plågat af en svår Skabb med stora rufvor, som den yngre brodrens Amma först smittat på Di-barnet och sedan denne äldre. Straxt Kopporne började slå ut, började ock desse skabb-sår torka, vidgade sig och feck en mörkbrun skorpa; Evacuantia, Kinkina, och Vin voro otillräckelige at rådda lifvet. Amman var redan bortkörd, så at man ej feck undersöka om hon var Venerisk.

Uti et hus bland 8 syskon förhöllö Kopporne sig besynnerligen. 1777 om Hösten hade de äldre 4 Kopporne, såsom det af perioden syntes, af rätt slag, men mycket lindrigt; sedan den tiden var hufet förökt med 4 nya syskon; den yngste af de 4 äldre, hvilken som sagt år haft Kopporne 1777, en Flicka, SARA, på 12:te året, gick i Skola mot Hösten 1783; därifrån kom hon hem med klagan öfver hufvudvärk, hetta och kräkningar d. 14 September; den 16 slogo flere blemmor ut på ansigte och kropp, hvilka vid min ankomst den 17 f. m. voro redan suppurerade, mörkgula, ojämt stora och med skorpa på, lade sig den 18 mot aftonen ned, samt borttorkade, så at den 21 syntes endast flåc-

fläckar; hela deras period var således knappa 8 dagar, hvilket, jämte utseendet, nogsam bevisar, at de voro *Variolæ Anomalæ* (Vattu-Koppor eller Svinköln). Et af de yngre syskonen, CARL, på 7:de året, som icke förra gången haft Koppor, sjuknade med Feber, kräkning m. m. den 25 Sept. Fläckar visste sig den 28, som höjde sig och förvandlades til *Variolæ distinctæ* samt genomlupo den vanlige perioden omkring 21 dygn. Et annat af syskonen, JOACHIM, på 5:te året, sjuknade den 26, hvilket aflopp på lika sätt och han feck goda distincte Koppor. Et annat, HEDDA, på 3:dje året, sjuknade den 27 med lika förlopp. Nu sjuknade ock den 28 et af de äldsta, CAROLINA, på 8:de året, hvilken 1777 haft kopporne; likaså ANNA MAJA på 13:de året den 29, och d. 3 Oct. älfte Sonen PER, 16 år, hvilka 3:ne genomgingo den vanliga 3 veckors kopp-perioden, med goda *variolæ distinctæ*. Sedermera återflod det yngsta Syskonet, som ännu didde sin mor; men det blef osmittat och har ej heller på et halft år därefter märkt til Kopporne; detta barn var nog plågat af vanlig barn-skabb.

At SARA hade Vattukoppor är således ostridigt, äfven som det ej är fälltsynt at de komma hos dem som förut haft *Variolæ Vera*; men jag vet ej om någon anmärkt at *Variolæ Anomalæ* komma fler än en gång.

Det

Det är ej heller besynnerligt at de yngre Syskonen, som voro födde sedan 1777, nu fingo Koppor; ehuru troligt synes at de därmed blifvit smittade af SARA, hvilken sjelf smittades i Skolan. Men kunna Vattukoppor gifva Variolæ Veræ? det torde ännu vara oafgjordt och behöfva uplyfas (a).

Men det som är besynnerligast och som ej så lätt torde kunna förklaras, är, at de 3 äldre Syskonen, CAROLINA, ANNA MAJA och PER, hvilka, efter alt utseende, 1777 hade goda Variolæ distinctæ, skulle nu 1783 kunna få lika beskaffade Koppor, ehuru desse senare tycktes vara litet håftigare, då likväl SARA, som med dem var för öfrigt i samma prædicament, fick endast Vattukoppor. Vil man supponera at deras Variolæ år 1777 voro Anomalæ, så följer 1:o at desse kunna ock komma igen 2 gånger, emedan SARA, som var en ibland de år 1777 Koppsjuke Barnen, och som nu först sjuknade samt hemdrog smittan, hade nu onkeligen Variolæ Anomalæ; 2:o skulle ock häraf följa, at Variolæ Anomalæ kunna smitta andra med Variolæ Veræ, emedan alla dess öfrige Syskon straxt därpå fingo dem, utom den yngsta, på hvilken ingen smitta ännu tagit.

Vid en påföljande observation af Och

- (a) Måne man icke til den åndan genom ympning af värdeliga Vattukoppor borde utröna, om de äro et särskildt species eller en variation (at tala i Botanisk stil) af de rätta Kopporne? Man skulle ofelbart därpå låra mycket.

Och änteligen gifva desse händelser anledning at, vid tilfälle, noga undersöka huruvida Variolæ Veræ kunna värligen komma mer än en gång på samma person. Flerre trovärdige Observatores hafva väl trodt sig märka det; men som det onkeligen måste hända ganska fållan och laken är af mycken betydighet, fordrar den ock en oväldig pröfning och urskilning.

I alla fall blir det ingalunda et bevis emot Koppypmpningen; ty den måste ju gifva Koppor af samma art som de i sig sjelfve äro; och man vinner i det aldräminsta den förmånen at, den gången de ympas, få dem lindrige.

JOH. L. ODHELIUS.

Casus Medico-Legalis.

Ödmjukaste Ämbets-Memorial.

Hos Kongl. Collegium Medicum anhåller jag ödmjukast om hög-gunstig uplysning och förklaring öfver JAN ANDERSSONS Hustrus ANNA PERSDOTTERS i Halsbergs Förfamling och Tomta By, så hastigt åkomna död, som nedanstående beskrifning utvisar.

År 1784 d. 13 Januarii besigtigades och öppnades efter Högvederbörligit förordnande Bonden JAN ANDERSSONS Hustrus ANNA PERSDOT-

DOT-

DOTTERS döda kropp, i Tomta By och Halsbergs Församling, hvilken JAN ANDERSSON föregifver, Måndagen förut eller d. 26 kl. 6 om aftonen hafva fallit, af Brånvin belastad, baklänges, och stött hufvudet emot en på golfvet ojämn tilja, samt därefter ej talt något ord, utan endast hörts någon harkning i hallen; därpå blifvit lagd i fång och afled kl. 8 samma afton.

Följande åkommor befunnos:

1:o, Et sår åfvanpå högra hjes-benet, 6 linier långt, samt ungefår 2 dito bredt och djupt, vid pass 2 tvår finger från margo posterior ossis Bregmatis dextri, samt 3 tvår finger från margo superior ejusdem ossis, i paralel mot Sutura Sagittalis. Såret hade efter berättelse blódt några droppar, men ej af betydlighet. Då betäckningarne fränskildes, befants i dem och uti fettet, mycken utädrad och stäckad blod, omkring et Plåtstyckes vidd. Då cranium var separerad fants mellan Dura och Pia Mater mot en half matsked extravaserad blod, samt den senare inflammerad ungefår en flat hand i peripherie midt under utvärtes skadan; vasa fangvifera hæmispherii dextri cerebri mycket updrefne. Då hufvudskålen sedan nogare besigtigades, fants den ej skadad hvarken med intryck eller spricka på något ställe; af ordinair fasthet och tjocklek, mera fast än svag.

2:o, En

2:o, En stor blånad på Regio Iliaca Sinistra, 9 tum lång, som tog sin början ungefär 2 tvår finger från medium af Synchronosis ossium pubis och följde jämt efter benet; basis var vid pass 4 tum, steg sedan upåt, mot margo superior anterior ossis Ilei: midtpå var den bredast, något mer än et halft kvarter och vid slutet ungefär en tum.

Buken ofvan näfen (Epigastrium) ånda mot Regio umbilicalis ganska mycket infallen, men Regio umbilicalis och Hypogastrica så mycket mer upspänd. Då buken öppnades, befants cutis blånad, men ej något extravaseradt uti fettet; någon luft kom väl ut vid öppnandet, men ej synnerligen stinkande. Magen, omentum, colon, rectum, i naturlig situation och färg, men Ileum vid utvårtens motsvarande fugillation ganska blå, endast af något våder upspänd; Blåsan hopfallen, utan någon droppa urin uti. Ovarium Sinistrum något upspänd, och då den öppnades, befants däruti vid pass 2 theeskedar stockad och svart blod. Uterus upfylde måst hela bäckenet, stor ungefär som en halftops bouteille, rödacktig, äfven som Vagina, utanpå. Då Uterus öppnades, var den något ifade liquor amnii, såsom kött-lake, men ej någon coagulerad blod syntes där eller i vagina, ej heller på partes genitales externæ. Vid eftersökande fants uti Lifmodren et foster, en gäffe, som efter Ossifications-lagarne

kun-

kunde vara mellan 3:dje och 4:de månaden.
Placenta fatt fast öfver alt.

På fostrets nafvelstrång, som är pellucid, synes pricktals större coagulerade blodkolor, och där emellan intervaller, som äro hvitaktiga, af et halmstrås bredd emellan hvardera, som ännu kunna skönjas på det i Spir. Vini förvarade fostret. Viscera Thoracis voro alla naturligen beskaffade, och i tilbörilig situation, men Lungorna något blåaktiga. Of-
tanämde ANNA PERSDOTTER, några och 30 år, förr varit i barnslång, var af liten växt och ej mycket stark constitution, något fetlagd, läser i listiden, efter berättelse, ofta af Brånvin varit öfverlastad; men huru dess tillstånd vid dödstimmen varit, kunde nu ej utrönas, hälft alla liquida Corporis voro ifade.

Således vara befunnit, betygas på min aflagda Embets-Ed. Såret på hufvudet tycks ej vara af den betydighet, at det så prompt kunnat döden åstadkomma utan föregången suppuration och frätande rötfår; och hade straxt stark och repeterad åderlätning, kalla badningar eller Trepanation blifvit anstälte, torde restitution kunnat ske från den åkomman, om icke det kan förklaras genom stark Commotio Cerebri, under rusaktigt tillstånd, då vasa langvisera encephali, äro mera utdån-
tade och spån-
V. B. N:o 12. M phe-

pherü siniftri bordt vara lika spände, som dock ej så förhållt sig.

Den andra åkomman åter, som jag anser väl så farlig, torde ock behöft mera tid innan döden därpå följt, ehuru läker den ock kunnat vara, samt fordrat tid innan inflammation kunnat gå til Gangrän. Ingen ruptura Uteri eller vesicæ fant: ingen Hæmorrhagia och placenta fastsittande.

JAN ANDERSSON förstår at förtiga alla möjiligen tillstöta omständigheter, utom at efter hans föregifvande, ANNA varit så full, at urin gådt ifrån henne i stugan: at hon där-efter stält sig lutad framåt, mot en stolpsång, samt därifrån fallit på rygg med hufvudet mot den kulriga tiljan på golfvvet, hvarvid det inkast bör möta, at då hade naturligt vis stöten tagit mot os occipitis: såret hade ock ej kunnat blifva så djupt och af den beskaffenhet, hållt han berättade at ANNA haft mössa och klåde på hufvudet. På tiljan märkes hvarken spikhufvud eller någon utstående qvist. JAN låtts ock ej veta det ringaste, huru hon kunnat få den stora Contusion: Dets Syfter som tvättat up Likét, förmenar den hafva kommit från det, at vänstra armen och handen låg på den sidan, hvilket låter lika orimligt som det förra JAN förklarade. Näst förut hade ANNA varit i fåhufset och fordradt kreaturen; hade blånads-skadan skedd där, så hade hon såkert ej under-

derlätit at dåröfver klaga för den hustrun, som nåst förr än detta skedde blef utkörd, ehuru hon förut teck låf at ligga kvar. I rummet var ej heller något bord, stol ell. bänk, hvaremot sådan stöt möjliggen kunnat ske.

Mycken vårdslöshet är ock dåruti öfvad, at ehuru inom samma gårdstomt voro två hushåld til, ej bådades om hustru ANNAS tilstånd, ehuru tvänne hustrur voro så nära tilstådes, utan ser det ut som JAN velat hafva alla ordsaker och tillfällen dolda, efter han endast anlitte sin Syfter.

Frågan blifver nu ödmjukast: hvilken af förenämde åkommor varit måst lethal: Och om någondera varit absolute? samt anhålles ödmjukast om förklaring, huru dessa eller endera kunnat göra så hastigt slut på lifvet?

I djupaste ödmjukhet utbeder jag Kongl. Collegii högt uplysta yttrande och undervisning härutinnan med första, hållt ransakningen vid Domstolen är instäld, tils jag får Kongl. Collegii Decisum. Örebro d. 6 Februarii 1784.

JOH. L. LYMAN.

Ödmjukt Memorial.

Härmedelst får jag åran lemna min tanka rörande hustrun ANNA PERSDOTTERS, ifrån Halsbergs Församling, hastiga dödsfall; hvar-

öfver Kongl. Collegium Medicum behagat infordra mit betänkande.

Hr. Provincial-Medicus Doctor LYMAN har vid Obduction och besigtningen af den dödas Lik, anmärkt 2:ne färskildta åkommor; i hänseende hvartil bemålte Doctor framställer 3:ne frågor: hvilken af dessa skador varit måst lethal? och om någondera varit absolute? samt huru desse eller endera kunnat så snart göra slut på lifvet?

I:o, Den vid Bukskadan först synbara blånad, som intog nästan hela den yttre betäckningen öfver Regio Hypogastrica och Iliaca sinistra, gifver nogsam tillkänna at et fall, slag eller fotspark densamma åstadkommit; men at en dylik utvärtes våldsamhet äfvenvål kunnat förordfaka blod-utådringen uti det vänstra Ovarium, samt det inflammerade stället på Intestinum Ileum, det synes mig vara obegripeligt. Utaf alla Viscera som ligga uti ofvannämde Regioner, äro inga så eftergifvande, så rörlige, och så sega til sin sammanfattning, som desse: och huru hafva de då ensamt kunnat lida af en stöt eller slag, hvilket aldraförst bordt värka på de måst utstående delar, såsom Urin-blåsan, den öfver Limbus Pelvis redan uphöjde fundus Uteri gravidi, och Intestinum Rectum? Dessutom skulle Ossa Pubis, Fallopii band, Spinæ Anteriores Ossis Ilei och Bukmusklarne, hafva blifvit starkt contunderade, innan de

mju-

mjuka delar hvilka de omgränsa, kunnat något lida. Förden skull böra åkommorne inom Buk-caviteten härledas ifrån andra in-värtas ordfaker.

2:o, Vid åkomsten på hufvudskålen och dess Contenta finnes åter ordfaken til ANNAS död nog tydlig. Extravaferad blod emellan Dura och Pia Mater, samt en i vidden utsträckt blodstockning uti den senare Hjernans betäckning, åstadkommer väl fåker död, om ej en snar och skicklig hjälp kommer emellan; men kan aldeles icke vålla en hastig död, så framt icke de ådlare delar innom hufvudskålen tillika blifvit i den mån rubbade, skadade eller tryckte, at deras function antingen aldeles eller til någon del uphört. Således kan med fog den billiga slutsats göras, at en stark *Commotio Cerebri* här så snart påskyndat döden. — Är den satsen riktig, hvartil både Theorie och förfarenhet gifver anledning, at, ju mindre de allmänna betäckningar och Hufvudskålen lidit af en stöt eller skakning, desto mer har då våldsamheten rubbat hjernan, och tvärtom; så kan man ock fåkerligen förmoda, det skakningen i närvarande händelse varit öfver måttan kämbär för hjernan, efter skinnet och Integumenta Capitis voro endast litet och Hufvudskålen aldeles intet skadad. Alt som nu hjernan lidit större eller mindre tryckning af kastningen mellan *Cranii parietes*, så blir ska-

dan däråf mer och mindre lethal. Hr. Dr. LYMAN har icke funnit några fådane förändringar på hjernan och dess hinnor, som plåga åtfölja en total förflamning uti Hjern-substansen, hvarföre all anledning är at tro, det patienten, icke af Brånvin berusad samt försedd med en skyndsäm hjälp, kunnat vederfås ifrån den *Syncope* hvaruti hon straxt efter stöten infallit: Och följackteligen förklaras Hustru ANNAS Hufvud-skada rätteligen *Accidentaliter lethalis*. Stockholm d. 12 Februarii 1784.

LARS CHR. TINGSTADIUS.

Til Provincial-Medicus Doct. LYMAN i Örebro.

Den berättelse Tit. infäandt rörande för rättad Obduction på JAN ANDERSSONS Hustru ANNA PERSDOTTER i Halsbergs Församling, hvilken den 26 sistl. Januarii genom et fall baklånges skall stött Hufvudet emot golvet, och därefter samma afton afidit, har Kgl. Collegium låtit sig föredraga, och efter öfvervägande, så väl af hvad vid Obduction förefallit, som Tit. gjorde följande förfrågningar: hvilken af de förbemålte åkommor varit måst lethal; om någondera varit absolute, eller huru bågge eller endera kunnat göra så hastigt slut på lifvet, velat härmed til svar lämna: at hvad den åkomman beträffar, som blifvit funnen på *Regio Iliaca*
Si-

Siniftra, jämte integumenternas och de där-
under liggande delars förändring, troligen
förordfakade af utvårtens våld, är den sådan,
at den aldeles icke kunnat vålla bemålte Hu-
strus hastiga död.

Den Extravaferade bloden emellan Du-
ra och Pia Mater, samt en i vidden utsträckt
blodstockning i den sednare Hjernans betäck-
ning, kan väl åstadkomma döden, om ej
skyndsamt hjälp är til hands, men aldeles ic-
ke förordfaka en hastig död, så framt icke
de inom cranium befintelige ådlare delar i
den mån äro rubbade, skadade eller tryckte,
at deras function aldeles eller til någon del
upphördt.

För öfrigit och som desse åkommer ic-
ke äro af den art och beskaffenhet, at de
genom et fall baklänges emot golvet synas
kunna tilkommit, såsom på sådana ställen af
kroppen uptäckte, hvilka vid et dylikt tillfäl-
le ej kunna skadas, lärer någre ännu outred-
da omständigheter eller någon utvårtens våld-
samhet här föregådt, hvilken erhindran Col-
legium trodt vara så mycket nödvändigare,
som den vid ransakningen kunde vara en
hjelpreda, til rätta sammanhangets uptäckan-
de af denna olyckshändelse, och då härtil
kommer, at våldsamheten varit af den be-
tydlighet, at Hustru ANNA tvånne timmar där-
efter aflidit, samt at på så kort tid ingen
hjälp kunnat henne förskaffas, som likväl va-
rit af så stora nödvändighet, är Collegium af

den tankan, at i få fatta omständigheter innan mera uplysning vinnas kan, skadorne icke kunna för fullkomligen absolute dödande förklaras.

Sten-Operation, gjord på K. Lazarettet, i närvaro af H:rr Gen. Dir. o. Ridd. af ACREL, Assessorerne ODHELIUS och v. SCHULZENHEIM, m. fl., af DAN. THÉEL, M. D. Öfver-Directeur vid Chir. Societeten. (a)

Bokhållaren ERIC RAMSTEDT, 34 år gammal, fet och af stark kropps-constitution, hade flere år varit belvärad af Sten i blåsan, inkom på Kongl. Lazarettet den 7 Septemb. 1783, at därför bliwa opererad. Efter tjenlig regime anstältes operation den 10 i samma månad, af Öfver-Directeuren vid Chirurgiska Societeten Hr. D:r THÉEL. Operation förrättades efter FR. JAQVES methode med MONROS knif. Stenen var för stor at på en gång kunna uttagas, måste således sönderkrossas, hvaraf hände, at man denna gång endast feck ut något grus. Sedan bandagen var anlagd och filt doppat uti Olja och Öl-Åttika applicerad öfver abdomen, gafs Patientten 25 droppar Tinctura Thebaica. Bandagen ömsfades så ofta den blef våt, då äfven omslaget ombyttes, för at underhålla
jäm

jämn värma. Den 11:te visste sig en lindrig Diarrhoé, som snart afstannade. Patienten var tämmeligen munter tils den 18:de, då Tenetten infördes, för at uttaga återstoden af Sten. Större och mindre stenar uttogos, men Patienten blef för matt at kunna uthårda stens totala uttagning. Härefter visste sig stark Diarrhoé, hvaraf Patienten blef mycket matt. Dageligen gafs honom Tinct. Thebaic. Han repade sig åter, och den 25:te uttogs hvad som af sten var öfrigt. Sedan samlades få större som mindre stenar, och vägde altammans omkring 10 lod. Genom tjenlig compression skickade såret sig sedan bra och läktes, utom en liten fistuleuse öppning, med hvilken han utgick d. 2 Nov. 1783.

Man försökte at införa Bougier, men de kunde ej passera såret, förmodeligen af någon hårdhet, som där etablerat sig.

Snäckor, fundne uti och omkring Stockholm af A. F. HAGSTRÖM; jämte förteckning på de duppletter, som finnas i dess Snäck-Samling.

Ingen ting uphöjer en människas själ och tankar närmare til Skaparen, än at med

(a) Upsatt af Hr. J. G. HALLMAN, som vid Operationen äfven var närvarande; en Son af K. Lif-Medicus, som med mycken flit och lyckligt Snille valt Läkare-Vetenskapen til sit föremål.

upmärksamhet beskåda Dels förunderliga värk, alla gjorde at förkunna Dels åra och at på närmare eller fjärmare lätt bidraga til människans nytta, beqvåmlighet och förmån. In- tet oskyldigare nöje gifves än desse förunder- liga värks åskådande. Jag har några år fram- åt däruti fökt min ro och låtnad från andra besvärligare yrken och göromål, och bland andra Naturens alster i synnerhet samlat och hopplåckat Snäckor. Skild från de större Haf, hindrad genom nödvändigare göromål at resa, och ånteligen utan förmögenhet at genom penningar fårdeles öka min Samling, har den gått långsamt och ej hunnit fårde- les långt.

De Snäckor man lättast får, äro meren- dels de, som finnas kring den ort man vi- stas, ehuru åfven en del däribland kunna va- ra svåra nog at tråffa.

Jag har trodt det ej blifva onyttigt för andre Samlare, at här införa hvilka Snäckor jag så väl på det torra, som våta, uti och omkring Stockholm funnit, jämte stället no- ga utlåt hvarest de tråffas. Jag uptager här endast dem, som lefvande här kunna finnas, och går således förbi vår allmänna Ostra (*O- strea Edulis*) hvilken som en delicatess från Nordsjön hitføres, samt den lilla *Chiton ruber* (a) och

(a) Enligt *Syst. Nat. Ed. XII* är det *Chiton ruber*, som i *Faun. Svec. Ed. 2* kallas *Chiton punctatus* N:o 2119.

och *cinerea*, och *Mytilus discors* och *rugosus*, som jämte flere finnas på Ostran fästade. Äfven så *Mytilus barbatus* och *Edulis*, hvilka stundom i Ostran-Trån hitfölja. Här nämnas ej heller *Lepas Balamus* — *Balanoides* och — *Anatifera*, hvilka på Skepp vid Varfven kunna finnas och ifrån andre Haf medföljdt, äfven som åtskillige *Serpulæ* och *Teredo navalis*, som efter nyare observationer är en vårkelig *Pholas*.

Jag följer nu vid dessa Snäckors uppräknings, den ordning hvarefter de uti *Systema Naturæ XII Ed.* finnas anförde af vår oförlitnelige Natur-Kännare von Linné.

Mya pictorum finnes mycket i Carlbergs grafven samt flerstädes i Mälaren, men i vikarne af Saltsjön har jag aldrig funnit den. Den är uti Mälaren brun, men i små Sjöar i Södermanland och annorstädes där jag funnit den, är den alltid blåaktig eller stötande på grönt.

Tellina Baltica finnes endast calcinerad och så skör och söndergången, at den ej duger i Samlingar, uti en sand-grop utom Norr Tull (Se denna Vecko-Skrift T. 4. p. 368).

Tellina pisiformis har jag endast en gång funnit i Carlbergs viken af Mälaren.

Tellina Cornea finnes, ehuru mer sällsynt, i Clara och Rörstrands vikarne.

Tel-

Tellina Lacustris Mulleri, finnes tilräckeligen uti Rörstrands Sjön, hållt vid stränderna af det så kallade Lenmans Gärdet.

Cardium edule finnes calcinerad, men ofta med båge valvulæ, i den förut omtalte sandgropen utom Norr Tull. Långre utom Stockholm åt Dalarön och i hela Skårgården finnes den lefvande.

Mytilus edulis finnes, men helt liten emot den utur Norrsjön, lefvande i Skären, men calcinerad utom Norr Tull.

Mytilus anatinus finnes öfver allt i Mälaren, i synnerhet i Rörstrands och Carlbergs Sjön, både helt små och til 7 tum långa och 3 tum breda. En annan sort, dessa mycket lik, finnes där äfven, som är mindre, plattare, med cardo mer lateralis, ganska bräckelig, til färgen mörkare och ljufare grönt om hvarannan blandat, med någre ljufare stræ ifrån nates til margo gående, jag vet dock ej vift om denna är den uti Systema Nat. XII N:o 257 kallade *Mytilus Cygneus*.

Bulla fontinalis har Kongl. Patriotiska Sällskapets Första Secreterare Herr ADOLPH MODÉER, hvars uplysande och muntrande sällskap jag vid mina forskningar efter Naturens alster ofta ågt, tillika med mig träffat i Rörstrands viken, uppå bladen af *Iris pсевdæc*: *Acorus calamus* och *Thypha angustif.* och *latifol*: men endast i Junii och Julii månader. *Bulla hypn.* har jag ännu ej träffat.

Tur-

Turbo littoreus finnes kring Lidingön och vid alla stränder i Skären. Den har rätt vackra ränder längs efter af mörkare och ljufare gult och brunt; för at bibehålla dem bör man kasta hela Snäckan, medan djuret ännu lefver, i hett vatten eller het lut, hvilket äfven gäller om några *Helices* och äfven andra Snäckor. Om torkade skalen öfverstrykes med svag solution af Kårsbårs-kåda, så synes äfven dessa ränder.

Turbo perversus har jag ej träffat, men

Turbo muscorum finnes på någre ställen här omkring, såfom på Lidingön, och flerstädes.

Helix planorbis — *complanata* — *Vortex* — *Cornea spirorbis* — *contorta* och *Hispida* finnes i mer och mindre myckenhet i kärr-puffar och Sjöar vid Djurgården, Carlberg och flerstädes.

Helix pomatia finnes i Drottningholms, Ulriksdals och Carlbergs Kongs-Trågårdar. Jag har funnit at alla kråk tiltåpper öppningen om sena Høsten med en hård, en lineas tjock kalk-skorpa, något concav åt sidan af djuret, samt convex ut åt, hvilken helt noga fogar sig til sjelfva skalet. Detta täckläck, tillika med sjelfva Snäckans öppning, hvaruti det sitter, finnes vid annalkande köld et par linier nedbärade i mullen under buskar och torra blader, hvarest djuret, tiltåpt för yttre luften, ligger i Vinter-dvala til Vår-Solen åter

ter uplifvar det. Det är svårt at få Snäckan med motsvarande täck-läck, då de bägge åro skilda från djuret, men om man tager hela Snäckan sena Høsten sedan täck-läcket är formerat, och slår kokande vatten därpå, så lossnar läcket och djuret uttages lätt dött, hvarpå täckiäcket åter lägges för öppningen. Om våra andre Landt-Snäckor hafva äfven sådana opercula, vet jag ännu ej, men at *helix vivipara* i Sjöarne har dem, det är allmänt bekant.

Helix arbusflorum finnes i Carlbergs Trågård och på Djurgården, är där merendels ljus och ofärgad.

Helix vivipara finnes allestädes i vatten häromkring, men i synnerhet stor och med des 3 mörka linier tydeliga, uti Dammen i Carlbergs Trågård. Täcker sig öfver Vintren med et genomskinligt gulbrunt membranöst operculum.

Helix nemoralis finnes under buskar och tråd allmänt i Carlbergs Trågård, är ofta ofärgad, men äfven ofta gul med 5 mörkbruna ränder på första anfractus och 3 på de andra.

Helix stagnalis (N:o 703), *fragilis*, *putris*, *limosa*, *tentaculata* och *auricularia* finnes äfvenledes allestädes vid Carlberg, i Djurgårds viken med flerstädes.

Nerita littoralis finnes i synnerhet kring Djurgården och Lidingön.

Patella lacustris finnes i Rörstrands viken och annorstädes, i synnerhet fast på *Equisetum fluviatile*.

Förteckning på de duppletter af Snäckor, som finnas i undertecknads Samling.

<i>Chiton ruber.</i>	—	<i>moneta.</i>
— <i>cinerea.</i>	—	<i>anulus.</i>
<i>Lepas balanus.</i>	—	<i>pediculus.</i>
— <i>balanoides.</i>	<i>Bulla</i>	<i>ampulla.</i>
— <i>anatifera.</i>	—	<i>ficus.</i>
<i>Mya pictorum.</i>	—	<i>fontinalis.</i>
<i>Solen vagina.</i>	<i>Voluta</i>	<i>oliva.</i>
<i>Tellina Lacustris</i> Müll:	—	<i>Ispidula.</i>
<i>Cardium edule.</i>	—	<i>miliaria.</i>
<i>Venus gallina.</i>	—	<i>monilis.</i>
— <i>decussata.</i>	—	<i>mercatoria.</i>
<i>Chama Hippop:</i>	—	<i>rustica.</i>
<i>Ostrea pleuronectes.</i>	—	<i>vespertilio.</i>
— <i>Varia.</i>	<i>Burrinum</i>	<i>doliuna.</i>
— <i>Edulis.</i>	—	<i>rufum.</i>
<i>Mytilus rugosus.</i>	—	<i>areola.</i>
— <i>Edulis.</i>	—	<i>neriteum.</i>
— <i>anatinus.</i>	—	<i>Harpa.</i>
<i>Conus litteratus.</i>	—	<i>spiratum.</i>
— <i>figulinus.</i>	—	<i>undatum.</i>
— <i>aulicus.</i>	<i>Strombus</i>	<i>pes pelicani.</i>
<i>Cypræa arabica.</i>	—	<i>Chiragra.</i>
— <i>caput serpentis.</i>	—	<i>lambis.</i>
— <i>vitellus.</i>	—	<i>lunatus.</i>
— <i>Tigris.</i>	—	<i>canarium.</i>
— <i>Lynx.</i>		

— succinctus.	— vivipara.
<i>Murex</i> Tribulus.	— nemoralis.
— branduris.	— stagnalis.
— Trunculus.	— fragilis.
— Rana, cum et	— putris.
line spinis.	— tentaculata.
— Corneus.	— auricularia.
— Tulipa.	<i>Nerita</i> convena.
<i>Trochus</i> niloticus.	— glaucina.
— perspectivus.	— mamilla.
— vestiarius.	<i>Halliotis</i> striata.
— Tuber.	<i>Catella</i> fornicata.
— conulus.	— saccharina.
<i>Turbo</i> littoreus.	— granularis.
— pullus.	— vulgata.
— delphinus.	— lacustris.
— Terebra.	— Testudinaria.
<i>Helix</i> planorbis.	— compressa.
— complanata.	<i>Serpula</i> spirorbis.
— vortex.	— triquetra.
— Cornea.	— angvina.
— pomatia.	

Ut af dessa, samt några onämnde mer sällsynte, har undertecknad fullständiga, sköna Exemplar at til Ålskare och Kännare aflåmna, emot andre Naturalier, hållt conchyliä, hvarjämte alla rätte Ålskare, Kännare och Samlare lämnas frihet at, då tid och tillfälle medgifves, genomse de conchyliä jag til början af en Samling kan åga.

AND. JOH. HAGSTRÖM.

Anvisning til Växt-Rikets kännedom, Förra Delen: Om Växternas delar och allmänna egenskaper. Sednare Delen: De i Sverige vildt växande, i Trädgårdar, Plantager och på Åkrar upodlade Växter, med Indelnings-ordning, Kännemärken, Låkedoms- och Hushålls-nytt, Hemorter, Upodlings-sätt m. m., författad af CARL FR. HOFFBERG, M. D:r K. Hof-Medicus 8:o p. 267: är Titulen på en nyl. af Commissarien BRODINS Tryckerie utkommen Bok. Författaren berättar, at vid detta arbetes första uplaga år 1768, var afsigten at gifva en kort och tydelig Läro-Bok i Örte-Vetenskapen, hvarigenom det af framledne Kongl. Archiat. och Ridd v. LINNÉ nyttjade Botaniske Språk kunde förklaras och dess så mycket gagnande Skrifter i denne del af Naturens kännedom lättare utredas. Sedan nu samma uplaga år utgången och på Boklådorne blifvit efterfrågad, har Auctor utgifvit denna så förbättrad och tilökt, at den nästan är å nyo sammanskrefven.

Vid Växternes kännemärken til slag och arter (characteres generum & specierum) äro de af Botanicis nyttjade Latinske ord bibehållne, hvartil orfaker upgifvas: 1:o, Genom förklaringen af de Botaniske ord, som i förra Delen af detta arbete finnas, kan man ej allenast förstå de til Örternes kännemärken i denne Bok bruklige Vetenskaps-ord och talesätt, utan ock de af Herrar LINNÉER i

V. B. N:o 13. N det-

detta Språk utgifne Skrifter. 2:o, En Samling ny-gjorde Svenske Vetenskaps-ord åro för Begynnare lika obegripelige, som de Latinske; til ex. Spira, Mårcke, Blomholck och Hölster, åro utom förklaring åfven så mörka at förstå, som Pistillum, Stigma, Perianthium och Spatha. Genom uttydningar, figurer och exempel blifva dessa ord så tydeliga, som saken kan fordra; därför ock Vetenskaps- och Konst-orden (Termini artis), i de måste Språk blifvit merendels oförändrade bibehållne, behöfvande man icke därför låra hela Latinska Språket, utan endast en kort lista af Botaniske ord, som på några sidor i detta arbetes Förre Del finnas förklarade. Örternes Låkedoms-krafter fåger Författaren vara upgifne efter nyare godkände Läkares Skrifter, det nu antagne utöfnings-sätt, samt dess egen under sjuk-vården uti 26 år förvärfvade erfarenhet; Hushålls-nyttan är likaledes efter nyare Rön och upptäckter. Uti Företalet visas Natural-Historiens och i synnerhet Örte-Vetenskapens allmänna nytta, hvarvid flere ämnen omtalas, som af åtskillige Folkslag i alla verdens delar nyttjas til föda, kläder och andre beqvåmligheter. Förre Delen beskriver, samt med figurer och exempel förklarar Växternes Delar, därjämte uti bifogade anmärkningar deras allmänna egenskaper, såsom ikiljemårken och grånfor mellan de tre Naturens Riken, Växternes in-

re delar eller Anatomiska byggnad, Blommors bilåger, sammanblandade Växter (Pl. Hybridæ) Blomster-Ur och Våderleks-Visare. De gamlas föregifne tvågghanda fortplantnings-fått: *Generatio univoca & æquivoca*, hvarvid orimligheten af det sednare bevises. Växternes sömn (Somn. plantar), Blomster-Almanach, Likhet och jämförelse mellan Växterne och Djuren m. m. Vid förklaringen af Växternes hemorter gifves såsom fast regel, *at de som växa under samma Himmels-streck (Clima.), och lika Jorde-grund (Solum), skola vid planteringar på lika sätt skötas.* Climaterne, Växternes bonings-platser och jordmåner blifva i anledning häraf beskretne och utredde; men deras allmänna Låkedoms-krafter visas och utrönes efter deras Fröredning, jämförd med lukt, smak, färg och stället där de växa.

Sednare Delen uppgifver Växternes Indelnings-ordning (*Systema Vegetabilium*), som efter deras kön utredas uti de 24 vanliga Classer; vid hvilkas antal Författaren ingen vidare förändring gjort, emedan den af framledne Profess. v. LINNÉÉ årnade och til mera redighet bidragande indragning af *Polygamia* Class, icke ännu kommit i värkstälighet. Vid de lönn-giftas Class beskrives Mossarnes (*Muscorum*) Frörednings-delar, och finnas på 9:de Tabellen afritade. Sedan afhandlas efter Linneiska Systemet i sine

Classer, de i Fäderneslandet vildt växande och upodlade, samt de namnkunnigaste utländske Växter til Genera, Species och Varietates, med nytta, hemorter, upodlingslätt och andre egenskaper, hvilka tillsammans utgöra öfver 2000 färskildte species. Såsom exempel på methoden häråf, vil man utur denna Bok anföra några Örte-afhandlingar:

Sid. 96 DAUCUS. Invol. univ. & partial. Cor. subradiatæ, omn. hermaphroditæ. Fructus pilis hispida.

D. Carota sem. hispida, petiol. subtus nervosa. Morot, två-årig: upodlas i Sverige och växer där äfven vild vid vågar. Desse Rötter smält skurte och kokte i vatten til Honungs tjocklek, brukas i Thuringen i stället för Socker på mat, samt mot Hosta hos barn, Maskar och Lungfot; äfven rifne och som gröt kalt lagde på Röttsår och Kräftsador, såges lindra och förbättra dem. Detta slagtet af Rötter gifver mycket Brånvin; men Morötter och Socker-rötter aldramäst. Morot-blad och rötter tjena til boskaps-foder och gifva hos Kor mycken mjölk.

CONIUM Invol. univ. & part. &c. *C. maculatum* semin. striatis, Fläckig Odört: två-årig, i Sverige vildt växande bland Säden. Örten är narcotisk och resolverande, uträttar väl icke mycket emot vanliga Kräftan; men uti scrophuleusa, veneriska och orrena Röttsår, samt allehanda utslag, visar den

ty-

tydlig förbättring: invärtes brukas Extractet, 1, 2 eller flere quintin om dagen, och utvärtes tvättas med Decoeten: i hvita Flussen och långsam fädflytning göra tvättningar och injectioner häraf godt, då efter omständigheterna tillika invärtes brukas Conii-piller med litet Mercurio sublimato. Flera plantæ umbellatæ torde hafva samma kraft: böra nyttjas färske och om Våren tagne; Conium åtes ej af boskap.

Sid. 174. TRIFOLIUM, Flor. lucapitat. Legum. &c. Däråf beskrifves 12 species Svenska Trifolia, hvaraf man må nämna: *T. pratense* spic. globosis subvillosis cinctis stipulis oppositis membranaceis, coroll. monopetalis. *Röd Våpling, Klöfver.* Svensk mångårig vildt växande ört, på ångar allmän: ålskar fet jord, hvarest dess frön kunna fås, och gifva et skönt foder, som kan slå 2 eller 3 gånger om året, och då den torkad lägges hvarftals bland Halm i Ladan, sätter få god lukt och smak därpå, at boskapen åter bägge delarne lika begårligt, hvilken blandning de äfven må bättre af, än ensamt Våpling; och gäller det om all slags Våpling: en sådan plantage bör å nyo fås hvar 3:dje eller 4:de år. Med Blommorne fårgas i Skåne ylle grönt; äfven kan Bröd af dem under misfväxt tillagas, som i Irland kallas Chambroch; och likaledes af alle Trifoliis tilre-

das kan, då deras blommor torkas och til mjöl malas.

Af de Lönn-gifte Växter: f. 240, *PTERIS Fructif. &c. Pt. aquilina &c. Ormbunke, Bräken.* Svensk mångårig vild växande ört, på torr skogaktig mark allmän. Roten kryper djupt i jorden, utmagrar närstående växter, och då den i åkrar växer, gör befvärlighet för plogen. Örtens brukas i Danemark til strö under Håstar och bladen til stoppning i dynor; i Ångland i stället för ved at koka med, emedan dens låga är mycket het: af askan, kokt i vatten, göres där kulor nyttjade til tvätt i stället för Såpa. Vid minsta frost gulna dens blader, och bebåda därmed järn-nätternas ankomst. Roten snedt afskuren vid roten, föreställer, nog tydeligt en fläkt Örn. Mot Maskar hos barn har Författaren med nytta ingifvit roten pulveriserad et quintin 2 a 3 gånger, om dagen uti Théé af samma rot smält skuren, och därjämte et godt Laxativ en gång i veckan.

På lika sätt finnes här Beskrifningar, icke allenast öfver de öfrige Svenske Växter, utan ock Trågårdsg- Apotheks- och de märkvärdige utländske Örtor och Trån, hvaribland äfven äro Konung Gustafs Tråd, Muskot-Trädet, Ebenholtz, Mahogine-Tråd, Paradis-Trädet, Bröd-Trädet, Smör-Trädet, Talg-

Talg-Trådet, Elastiska Kådans Tråd, Cacao- och Cocos-Trådet, Cajoputi-Oljans Tråd, med många flere både kände och mindre kände Växter, som af sjelfva Boken vidare inhämtas kan. Korteligen: man finner nästan likafom kärnan af framl. Arch. o. Ridd. v. LINNÉES Botaniske Skrifter: *Philosophia botanica*, *Genera plantar.* *Hortus Upsal.* *Flora Svec.* *Materia Medica*, *Flora œconom.* *Horticultura plantar.* och til en del *Amœnitates acad.* Sift beskrifvas de förnämste slags Palm-Trån, och önskar Författären, at den af framledne Professoren v. LINNÉE den yngre utarbetade Palm-slågtets Historia (a) måtte snart i dagen framtråda, til Vetenskapsens ljus och förkofring, samt til slut säger: det i hela Europa, i alla verdens delar högt aktade och vördade LINNÉERNES namn, kan i Norden af en tacksam efterverld aldrig glömmas; så länge blomstrande Parcker, frodiga Ångar, rikt skördade Åkrar, indrågtige upodlingar, grönskande Skogar och fruktbarande Trågårdar under Allmaktens Nåd, kunna betala Människo-slågtets slit med jordisk lyckfalighet. (b)

(a) Se denna Vecko-Skrifts 3.dje Band p. 371.

(b) Upsatt af *Auctor.*

*Almanach für Ärzte und nicht Ärzte
auf das Jahr 1784, von D:r C. G.
GRUNER. Jena 1784.*

Inrättningen är den samma som de två förra ären. Berömde Läkares Biographi innefattar bokstäfverne P. R. Medicinske Litteraturens tillstånd i Tyskland går från Mich. 1782 til Påsk 1783. Därefter följer en tilläggning om nu lefvande Professorer. Öfversättning ur Med. Soc. i Paris Lefvernesbeskrifningar, rörande v. HALLER, BARBEU och DUBOURG: Mortalitetstabeller. Därefter många Litteraire, practiske och allmänt nyttige anmärkningar, med A. vanliga frimodighet gjorde. Sluteligen utdrag af Bref.

(Gött. anz. St. II. 1782.)

Utur J. D. MICHAELIS Orientalische und Exegetische Bibliothek, 21:ter Theil, som nyligen i Francf. am Mayn utkommit, märkes följande om Elephanten (a) märkvärdiga upgifter, som härleda sig ifrån bref til Hr. MICHAELIS från Hr. DESSAVE i Colombo (Hufvudstaden på Ceylon.)

Man

(a) Se om samma Djur mera, detta Band p. 124.

Man tror där på Landet allmänt, at Elephanterne para sig både natt och dag, vid dunkelt väder och månsker, hvilket de hållt älska, och samlas då på stora slåttmarker. Somlige påstå at Honorne hafva månatlig Rening, andre neka det; den skall genom urin-gången gå bort som en tjock slemmig fuktighet. Honan förföljes gemenligen af mer än en Hanne; dock utväljer hon alltid den starkaste i hopen, eller som Ceylanerne tala, den anfenligaste, hvilken ensam får rättighet at nalkas henne; han går då helt nära til henne, de hålla hufvuden tätt tilhopa, slå snytena hvar om annan, smeka hvarannan med slickande m. m. och paras därefter på samma sätt som boskapen, med den åtskilnad, at det räcker en god fjerndels timme, innan Hannen första gången fått måtta sin luft och skiljer sig från Honan; några minuter därefter bespringer han henne å nyo, hvarmed han ofta fortfarer hela dagen igenom, med korta mellanskåf; härmed uphörer på en gång Brunsten så väl hos Hanne som Hona, och foecundation sker troligen vid den sista Coitus, så framt icke Honan är ofruktsam, såsom ofta händer. Elephanterne äta hållt *Pisang* och de så kallade *Vattu-Rosorne*, samt efter D:r KÖNIGS anmärkning i Africa, et slags Aromatisk frukt utaf Myrten-slågtet, af hvilka finnas 4 slag på Ceylon, och 3 af dem voro allenast kände af

Ridd. LINNÉ. På *Young-Ceylon* äta de hälft den unga *Dambus* och lämna *Pisang* åt *Aporne*. I *Tschenthebuhr* föda de sig af et slags *Socket*, hallat *Sacharum diandrum*, som är et nytt species. På *Manaar* lefva de af blader på *Corypha flabellifera* L:

Ceylanerne intyga allmänt at *Tigern* parar sig på samma sätt som *Hus-Katten*, och med lika slags smek.

Om den namnkunnige *Bach*, (*Anas Ægyptiaca* L.) förekommer följande uplysning:
 ” *Bach*, en Vattufogel, är stor som en Vill-
 ” gås, med långa ljusröda ben; näbbet ljus-
 ” rött med en mörkröd rand; ögonen gula,
 ” omkring hvilka går en rödbrun fläck, stor
 ” som et duf-ägg; bröst och buk gulbrune;
 ” midt på bröstet är en dunkel rödbrun fläck,
 ” i skapnad af et hjärta, med spetsen åt hal-
 ” sen, stor som en barn-hand; om halsen
 ” går en dunkel rödbrun ring; Vingarne ä-
 ” ro långa och ligga med ändarne korsvis
 ” om hvarannan, midtpå hvilka är en snö-
 ” hvit spegel med et svart tvårstreck, liknan-
 ” de et snöre med granater uptrådt; för öf-
 ” rigit äro de svartblå, skiftande på rött.
 ” Lika färg är på stjerten, som är mycket
 ” längre än på vanliga Gåls. Deras rop är
 ” skiljaktigt ifrån Gåls och Ånder. De byg-
 ” ga bo på de högsta bergiga stränderne af
 ” Nilen, på hvilken de ofta samla sig i sto-
 ” ra hopar, dock alltid parvis. De lefva af
 ” ve-

”vegetabilier och äro smakelige at äta, lika
 ”som Villgås. Äro icke flyttfoglar, utan
 ”blifva ständigt qvar i Egypten. De dyka
 ”som andre af sit slägre; kunna lätteligen
 ”tåmas och lefva då af Bröd, korn, Sallat,
 ”m. m. I Kejserliga Trågårdens vid Schön-
 ”brun, äro 2 sådane lefvande at se”.

(Erl. Gel. anm. V St. 1784.)

*Väderleken och gångbara Sjukdomar, Ja-
 nuarii, Febr. och Mart. månader 1784.*

Januarii:

1. Morg. klart, 4 gr. k. Mot aft, strömu-
lit, 7 gr. k. Barom. 25,52.
2. Morg. mått klart, småfnögade skoftals,
8 gr. k. Bar. 25,80.
3. Morg. klart, 13 gr. k. Bar. 26,14. Midd.
11 gr. k.
4. Klart hela dagen, 17 gr. k. Bar. 26,22.
5. Morg. klart, 19 gr. k. Barom. 26,22.
Midd. 17 gr. k.
6. Morg. klart, 10 gr. k. e. m. strömulit,
5 gr. k. Bar. 26,14.
7. Morg. mått klart, 5 gr. k. Bar. 26,08.
Midd. 5 gr. k. Mot aft. dimma, 10
gr. k.
8. Morg. klart, 12 gr. k. Barom. 25,94.
9. Morg. tjock dimma vid marken, him-
me-

- melen klar, 13 gr. k. Bar. 25,88. mot aft. 9 gr. k.
10. Morg. mulet, 8 gr. k. Barom. 25,88. Midd. 6 gr. k.
11. Mulet, f. m. 3 gr. varmt. Mot afton klarnade, 1 gr. k. Bar. 25,42.
12. Morg. mulet, 5 gr. k. Barom. 25,50. Midd. klarnade, 4 gr. k. Om aft. 7 gr. k.
13. Morg. mulet, småfnö, 2 gr. k. Barom. 25,28. Midd. Therm. O, aft. 1 gr. v.
14. Morg. klart, 1 gr. k. Bar. 25,25. midd. 1 gr. k. Mot aft. mulit med våt fnö, 2 gr. varmt, om natten rågn.
15. Morg. klart, 2 gr. v. Bar. 24,75. Föret minskas. Midd. 3 gr. v. rågnuggade.
16. Morg. mulet, Therm. O. Bar. 24,45. Midd. rågn, 1 gr. varmt, e. m. grof fnö, yrväder, 4 gr. k.
17. Morg. mulet, 5 gr. k. Barom. 24,76. Midd. 5 gr. k., e. m. småfnögade.
18. Mulet och fnögade hela dagen, 2 gr. v. Bar. 24,90.
19. Snögade f. m. 2 gr. k. Barom. 25,02. Midd. mulet utan fnö, 3 gr. k. Mot aft. 4 gr. k.
20. Morg. fnögade, 6 gr. k. Bar. 25,54. Midd. 5 gr. aft. 9 gr. k.
21. Morg. klart, 11 gr. k. Barom. 25,21. Midd. mulet, fnögade, 8 gr. k.

22. Morg. starkt yrväder, 9 gr. k. Barom. 25,28. Midd. 4 gr. k.
23. Morg. starkt yrväder, 6 gr. k. Barom. 24,95. Midd. lika yrväder, 6 gr. k.
24. Morg. klarnade, små snö, 5 gr. k. Bar. 25,95. Mot aftonen mer snö, 5 gr. k.
25. Mulet, småsnögade stundtals, midd. 1 gr. aft. 7 gr. k. Bar. 25,40.
26. Morg. mulet, litet snöglöpp, 5 gr. k. Bar. 25,45. Midd. 6 gr. aft. 13 gr. k.
27. Morg. mulet, snögade, 14 gr. k. Bar. 25,15. Midd. 13 gr. k.
28. Morg. mulet, 15 gr. k. Barom. 25,53. Midd. 16 gr. k.
29. Morg. strömmulet, 16 gr. k. Bar. 25,59. Midd. klart, 14 gr. k. mot aftonen 22 gr. k. Vackert Norrskén.
30. Morg. klart, 23 gr. k. Barom. 25,57. Midd. 17 gr. k. aft. mulnade, 13 gr. k.
31. Morg. mulet, snögade, 13 gr. k. Bar. 25,56. Midd. klarnade, 10 gr. k.

Februarius:

1. Klart, morg. 17 gr. k. Midd. mulnade, 7 gr. k. aft. snögade, 4 gr. k. Bar. 25,32.
2. Morg. mulet, 3 gr. k. Barom. 24,97. Midd. klarnade, 2 gr. k. aft. mulnade och snögade, 6 gr. k.
3. Morg. klart, 10 gr. k. Bar. 25,30. Midd. 6 gr. k. aft. strömmulet, 10 gr. k.
4. Morg.

4. Morg. klart, 6 gr. k. Barom. 25,26. Midd. 5 gr. k.
5. Morg. mulet, fult yrväder hela dagen, 3 gr. k. Bar. 25,12. Midd. Therm. O.
6. Morg. lika starkt yrväder, Therm. O. Bar. 24,82. Midd. en half gr. k. aft. 1 gr. k.
7. Morg. mulet, Therm. O. Bar. 25,00. grof snö och yrväder hela dagen. Midd. Therm. O.
8. Morg. uphåldsväder, 1 gr. v. sedan yrväder, midd. 1 gr. v. Bar. 25,08.
9. Morg. starkt yrväder, Therm. O. Bar. 24,85. Midd. knapt en half gr. k.
10. Morg. klarnade, Therm. O. Bar. 25,08. Midd. yrväder, aft. klarnade, Therm. O.
11. Morg. mulet, 4 gr. k. Barom. 25,14. snögade. Midd. 6 gr. k. aft. klart.
12. Morg. mulet, snögade, 11 gr. k. Bar. 25,45. Midd. lika snö-yr, 3 gr. kalt, aft. en half gr. varmt.
13. Morg. mulet, snögade, Therm. O. Bar. 25,69. Midd. snö-yr, 4 gr. k.
14. Morg. starkt yrväder, 5 gr. k. Barom. 25,85. Den myckna snön hindrar alla resande, midd. 6 gr. k.
15. Morg. snögade, klarnade sedan, midd. 12 gr. k., aft. 15 gr. k. Bar. 26,00.
16. Morg. klart, 16 gr. k. Bar. 25,90. Midd. strömoln, 5 gr. k. aft. klart, 11 gr. k.
17. Morg.

17. Morg. mulet, 7 gr. k. Barom. 25,85.
Midd. 3, aft. 5 gr. k.
18. Morg. tjock dimma, 6 gr. k. Barom.
25,82. Midd. 1 gr. k., aft. 5 gr. k.
Dimma hela dagen.
19. Morg. mulet, tunn dimma, 5 gr. kalt.
Bar. 25,66. Midd. Therm. O. Afton.
6 gr. k.
20. Morg. mulet, 8 gr. k. Barom. 25,50.
Midd. 5 gr. k.
21. Morg. mulet, 4 gr. k. Barom. 25,58.
Midd. 3 gr. k.
22. Mulet, Therm. O. Bar. 25,80.
23. Morg. mulet, Bar. 25,83. Midd. 3 gr. k.
24. Morg. mulet, 5 gr. k. Barom. 25,78.
Midd. 1 gr. k. aft. klart, 8 gr. k.
25. Morg. mulet, 5 gr. k. Barom. 25,60.
Midd. 3 gr. k.
26. Morg. småfnögade, 2 gr. k. Bar. 25,30.
Midd. 1 gr. v.
27. Morg. mulet, stark dimma, 1 gr. varmt.
Bar. 25,15. Midd. fnöregn, 1 gr. v.
28. Morg. klart, 8 gr. k. Barom. 25,20.
Midd. 5 gr. k.
29. Morg. klart, 11 gr. k. sedan merendels
mulet, 2 gr. k. Bar. 25,29.

Martius:

1. Morg. klart, 13 gr. kalt. Bar. 24,85.
Midd. 8 gr. k. e. m. fnö-yrå, aftonen
klart, 12 gr. k.

2. Morg.

2. Morg. klart, 13 gr. k. Barom. 25,02.
Midd. half-mulet, 7 gr. k.
3. Morg. strömulet, 11 gr. k. Bar. 25,20.
Midd. 2 gr. k.
4. Morg. klart, 12 gr. k. Barom. 25,36.
Midd. 3 gr. k., e. m. mulnade.
5. Morg. mulet och snögade, 3 gr. k. Bar.
25,12. Midd. Therm. O.
6. Morg. mulet, 8 gr. kalt, småsnögade,
Midd. 3 gr. k.
7. Morg. rågnade, 2 gr. varmt, midd. klar-
nade, aft. 10 gr. k. Bar. 25,07.
8. Morg. yrväder, 11 gr. k. Bar. 25,23.
Midd. 8 gr. kalt, til natten yrväder.
9. Morg. mulet, 17 gr. k. Barom. 25,30.
Midd. yrväder, 11 gr. k.
10. Morg. håftigt yrväder, 14 gr. k. Bar.
25,20. Midd. lika yrväder, 10 gr. k.
11. Morg. ännu yrväder, 8 gr. k. Barom.
25,04. Midd. lika yrväder, 6 gr. k.
12. Morg. klart, 8 gr. k., midd. 1 gr. k.,
e. m. snö, 6 gr. k.
13. Yrväder til midd. 9 gr. k. sedan klarna-
de, aft. 18 gr. k. Bar. 25,30.
14. Morg. strömulet, 20 gr. k. Bar. 25,33.
Midd. klart, 14 gr. k.
15. Morg. mulnade, 18 gr. k. Bar. 25,41.
Midd. klarnade, 12 gr. k.
16. Morg. klart, 14 gr. k. Barom. 25,36.
Midd. 5 gr. kalt, aftonen snögade.

17. Morg.

17. Morg. mulet och småfnögade, 17 gr. k. Bar. 25,41. Midd. 5 gr. k.
18. Morg. klart med dimma vid marken, 13 gr. k. Bar. 25,46. Midd. 4 gr. k. e. m. fnögade.
19. Morg. klart, 19 gr. k. Barom. 25,47. Midd. 9 gr. k.
20. Morg. yrväder, 15 gr. k. Barom. 25,26. Midd. yrväder, 11 gr. k.
21. Yrvädet hela dagen, 11 gr. k. Barom. 25,20.
22. Morg. måst klart, 15 gr. k. Bar. 25,26. Midd. 6 gr. k.
23. Morg. strömulet, 12 gr. k. Bar. 25,26. Midd. 4 gr. k.
24. Morg. klart, 11 gr. k. Barom. 25,20. Midd. strömulet, småfnögade, 5 gr. k.
25. Morg. fnögade 8 gr. k. Midd. klart, 1 gr. k. Bar. 25,35.
26. Morg. strömulet, 7 gr. k. Bar. 25,36. Midd. klarnade, 2 gr. v.
27. Morg. mulet, fnögade, 7 gr. k. Bar. 25,19. Midd. 2 gr. k. yrväder hela dagen.
28. Morg. fnögade, sedan klart, 3 gr. kalt. Bar. 25,30.
29. Morg. klart, 15 gr. k. Barom. 25,56. Midd. 2 gr. k.
30. Morg. klart, 8 gr. k. Bar. 25,63. Midd. 1 gr. v.

V. B. N:o 14.

O

31. Morg.

81. Morg. mulet, 6 gr. k. Barom. 25,00.
Midd, 2 gr. k. yrvåder hela dagen.

**

**

**

Kopporne höllo vål ännu fort, så at åt-
skillige både fullvuxne och yngre dogo, men
tycktes med Martij månad mera minska.
Kikhosta har äfven sporadice vist sig; Cathar-
ral-hosta och Feber mera allmänt, hvilka fe-
nare ofta voro blandade med Pleuropnev-
monie.

Beskrifning om giftiga Trådet på Ön Ja- va (a).

Detta farliga Tråd kallas på Malayska
Språket Bohonrepas, och har vål blifvit beskrif-
vet af Naturkunnige, men deras berättelser
åro så upfylde med det *underliga*, at alt
hvad som därom fåges, har af de fläste Lå-
sare blifvit hållit för en sinrik dikt. Och
detta år ej i det minsta at undra på, då man
betraktar omständigheterna, dem vi i denna
beskrifning skola troligen förtälja.

Jag måste tilstå at jag länge tviflade om
detta Tråd var til, til des en nogare un-
dersökning öfvertygade mig om min vilfarel-
se.

se. Jag skall nu endast berätta blotta facta, til hvilka jag varit et ögonvittne. — Mina Läsare kunna lita på sanfärdigheten af denna berättelse. — År 1774 feck jag min station i Batavia, såsom Fältskår uti Holländska Ost-Indiska Compagniets tjänst. — Under mitt vistande där, fick jag åtskillige olika berättelser om Bohon-Repas och detta Förgiftets våldsamma värkan. De förekommo mig då allesammans otrolige, men upväckte min nyfikenhet så högt, at jag beslöt noga undersöka detta ämne, och at tro endast mina egna observationer. Til följe af detta beslut, anhöll jag hos General Gouverneuren Herr PETRUS ALBERTUS VAN DER PARRA om Pass at resa genom Landet. Min anlökning blef beviljad, och sedan jag förskaffat mig all underrättelse, begaf jag mig på resan. Jag hade ikaffat mig recommendation från en gammal Malayisk Präst til en annan Präst, som bor på den orten som är närmast Trådet och kan bebos, och är vid pass 15 eller 16 mil från Trådet. Brevet blef mig ganska nyttigt i mit företagande, emedan denne Prästen är af Kejsaren förordnad at uppehålla sig där, för at bereda til evigheten deras själar, som för åtskillige brott dömas at nalkas Trådet, och at skaffa Förgiftet.

Bohon-Repas är belågit på Ön Java, vid pass 27 mil från Batavia, 14 från Kejsarens Residence Scura Charta, och emellan

18 a 20 mil från Tinkjoe, Sultanens på Java nu varande Residence.

Det omgifves på alla sidor af höga backar och berg, och hela Landet rundt omkring ända til 10 eller 12 mil från Trådet, är aldeles ofruktbart. — Man ser där icke något Tråd, icke en Buske ej heller den minsta växt eller gräs. — Jag har farit omkring detta farliga stället, til vid pass 18 mil från Centrum, och jag fann utseendet af Landet på alla sidor lika ohyggeligt. Från den orten där den gamla Prästen bor är det lättast at komma upför högderne. Från hans hus skickas misgjerningsmännen efter Förgiftet, uti hvilket spetsen af all Krigsredskap indoppas. Det är af högt värde och förskaffar Kejsaren en anfenlig inkomst.

Berättelse om sättet, huru Förgiftet samlas:

Det Förgift som hämtas från detta Tråd är et Gummi, som kommer ut imellan Barken och Trådet sjelf, likt Campher. Misgjerningsmän, som för deras brott äro dömda til döden, äro de endaste som hämta Gifftet; och detta är det endaste lyckskott för dem at frälssa lifvet. Sedan dom är fäld öfver dem, tilfrågas de inför Rätten, antingen de vilja dö af Skarprättarens hand, eller om de vilja hämta en ask Förgift från Repas-Trådet. Gemenligen utvälja de det sednare, som det icke allenaft kan hånda at de kom-

ma därifrån, utan de ock äro förvissade, i fall de oskadde återkomma, at Kejsaren låter förja för deras framtid. — De hafva äfven tillstånd at bedja om någon faveur af Kejsaren, som gemenligen består i en ringa ting och gemenligen beviljas. — Man förfer dem då med en låda af Silfver eller Sköldpadd, uti hvilken de skola lägga det förgiftiga Gummi, och de undervisas huru de skola gå til våga eller båra sig åt på deras farliga expedition. Ibland andra omständigheter tillågas de alltid at gifva akt på hvad vind det blåser, ty de måste gå för vind til Trådet, så at Trådets Effluvia alltid blåser från dem. Äfven blifva de tillsagde at färdas med största skyndsämhet, sålom det endaste medel til en helbrågdad återkomst. — Sedermera skickas de til den gamla Prästens hus, dit de gemenligen ledsagas af deras vänner och slågtingar. — Här uppehålla de sig gemenligen några dagar och vänta på en gynnande vind. — Under denna tiden bereder Prästen dem til deras tillkommande öde med böner och förmaningar.

Då tiden til deras afresa infaller, fätter Prästen på dem en lång Läder-mössa, med två glas för ögonen, hvilken Mössa rårker ned til bröstet, och han förfer dem äfven med et par Läder-handskar. Prästen tillika med deras vänner och slågtingar följa dem sedan vid pass två mil på resan. Här upre-

par Prästen sina undervisningar och fåger dem hvar de skola söka Trådet. Han visar dem en Backe, som de tillågas at gå upføre, och at de på andra sidan finna en bäck, hvilken de måste följa och som föra dem direkte til Repas. De taga nu afsked af hvarannan och under bön om framgång skynda delinquenterne sig bort.

Den hedervärde gamla Prästen har förfråkrat mig, at under den tid han uppehållit sig där, vid pås i 30 år, hade han affärdat öfver 700 misdådare på det sätt jag beskrifvit, och at knapt 2 ibland 20 kommit tillbaka. Han låt mig se en förteckning på desse olyckliga offer, med datum då de skickades från hans hus, och lista på de brott för vilka de blifvit dömda, hvartil var bifogad en lista på dem som kommit oskadde åter. Jag såg sedermera hos Fångvaktaren i Scura-Char-ta en annan förteckning på desse misdådare, och fann at de voro aldeles öfverensstämmande och at de kommo öfverens med de åtskilliga underrättelser, dem jag sedan århåll.

Jag var närvarande vid några af dessa bedröflige ceremonier och bad åtskillige delinquenter at taga med sig någrabitar af Trådet, eller en liten gren, eller några blad af detta underliga Tråd. Jag har också gifvit dem likes-snören och bedt dem måta dess tjocklek; men jag kunde aldrig få mer än

två torra blad, som en af dem pläckt up på återfärden, och alt hvad jag kunde få veta af honom om sjeltva Trådet, var at det stod vid brådden af en Bäck, såsom den gamle Prästen det beskrifvit, at det var af medelmåttig storlek, at 5 eller 6 unga Tråd af samma slag stodo tätt bredevid, men at man ej blef varse någon annan buske eller växt omkring Trådet, och at marken bestod af en brunaktig sand, full med stenar, nästan omöjligt at färdas där, och betäckt med döda kroppar. Efter långt umgänge med den gamla Malayska Prästen, frågade jag honom om första upptäckten och begärte få veta hans mening om detta farliga Tråd, hvarpå han gaf mig följande svar:

Vi lära af vår nya Alcoran at Landet omkring Trådet beboddes för mer än 100 år sedan, af et folk som var mycket begifvit på Sodoms och Gomorrhias synder. Då den stora Propheten Mahomet beslöt at ej låta dem längre föra en så förhatelig lefnad och bad Gud straffa dem, hvarest Gud låt detta Tråd upväxa utur jorden, hvilket förödde dem allesammans och gjorde Landet för all tid sådant, at det ej kan bebos.

Detta var Malayanernes mening. Jag vil ej göra någon utläggning däröfver, utan skall endast anmärka, at alla Malayaner anse detta Tråd som et heligt värktyg för den stora Propheten at därmed straffa människo-

Någtets lynder, och därför anses det gemenligen bland dem som en hederlig död at dö af Repas förgift.

För den ordfaken fann jag äfven at misfgårningsmännen som gingo til Trådet voro gemenligen klädde i sina bästa kläder.

Detta är likväl vißt, fast än det torde synas otroligt, at från 15 til 18 mil omkring detta Tråd, icke allenast ingen människa kan dväljas, utan ock at på denna vidd intet lefvande kreatur af hvad slag det vara må blifvit sedt.

Trovärdigt folk hafva äfven försäkrat mig, at där ingen Fisk finnes i vattnen och at man icke heller sedt några Råttor eller annan ohyra där; och när någon Fogel flyger så nära intil Trådet at utdunstningen räcker honom, så faller han död ned. Denna omständighet hafva åtskillige delinquenter besannat, hvilka på deras återfärd hafva sedt Foglar falla ned och tagit dem up samt fört dem til den gamla Prästen —

Jag vil här omtala et exempel som fåter detta utom alt tvifvelsmål, och som tildrog sig under mit vistande på Java —

År 1775 upkom et upror bland MASSAYS undersåtare, som är en souverain Furste, hvars värdighet är nästan lika med Kejsarens.

De vägrade sig at betala en afgift som deras Furste pålagdt dem, och satte sig uppenbarligen emot honom. MASSAY sände en
tropp

tropp af 1000 man at skingra de uproriske och at drifva dem med deras familier utur hans land. På detta fått blefvo 400 familier, bestående af mer än 1600 själar, nödsakade at lämna deras Fädernesland.

Hvarken Kejsaren eller Sultanen ville beskydda dem, icke allenäst därför at de voro rebeller, utan ock af fruktan at misshaga deras granne MASSAY. I denna svåra belågenhet hade de ingen annan utväg än at begifva sig til oupbrukade trakter omkring Repas och begärte tillstånd af Kejsaren at få sätta sig ned där. Deras ansökning blef beviljad, med det vilkor, at de icke skulle bo mer än 12 eller 14 mil från Trådet, på det de inbyggare som redan slagit ned sina bopålar där på et längre afstånd, ej måtte beröfvas sina upodlade Landstycken. Härmed voro de nödsakade at låta sig nöja; men på fölghden blef den, at deras antal på mindre än 2 månader förminskades til vid pås 300. De förnämste af dem som voro öfrige, begäfvos sig tillbaka til MASSAY, berättade honom om deras förlust och både om förskoning, hvilket bevekta honom at åter emottaga dem som underfåtare, emedan han tyckte at de voro tilräckeligen straffade för deras brott.

Straxt efter deras återkomst såg jag och umgicks med många af dem som öfverlefvade. De sågo alla ut som de varit behåftade med någon smittosam sjukdom; de sågo ble-

ka och svaga ut, och af den berättelse som de gäfvö om deras kammeraters död, om symptomer och omständigheter vid deras aflidande, såsom convulsioner och andra tecken til en våldsam död, blef jag aldeles förvissad at de blifvit et offer för förgiftet. Denna Giftets våldsamma värkan på så lång distance från Trådet, förekommer visserligen ganska belynnerlig och nästan otrolig, i synnerhet då vi besinne at det är möjligt för delinquenter som halkas Trådet at komma därifrån med lifvet. — Men min förundran uphörde til en stor del, sedan jag hade gjordt följande observationer.

Jag har sagt förut at misddådare anvisas at gå med vinden til Trådet och at vända om emot vådret. Då en och samma vind blåser under det delinquenten färdas 30 eller 36 mil, så kommer han säkert med lifvet tillbaka, om han är af god constitution; men det som har största fara och fördöelse med sig, är, at man i denna verldsdel ej kan för någon lång tid vara säker om vinden. — Där äro inga reguliera land-vindar och sjö-vind kännés där aldeles icke, ty Trådet är så långt från sjön och omgifvit af höga berg och stora skogar — utomdels blåser där aldrig någon frisk kulting, utan det är merendels endast sagta våderpuftar som passera genom de åtskilliga öppningar emellan de omliggande bergen. Det är äfven ofta svårt at
 få-

fåga från hvilken del af Jordklotet vådret verkligen kommer, som det i sin framfart delas af åtskilligt som är i vägen, därigenom vindens direction lätteligen ändras och dess värkningar ofta til aldeles intet göres.

Den värkan som giftet har på långt håll, tillskrifver jag således til en stor del de beständiga fagta vindar på dessa orter, hvilke ej hafva styrka nog at skingra de giftiga particklar. -- Om stormvåder vore oftare och varade längre där, så skulle de fåkert ganska mycket försvaga samt åfven til intet göra förgiftets skadeliga utdunstning; men utan dem förblifver luften smittad och upfyld af dessa giftiga dunster. Jag är så mycket mera här om öfvertygad, som den vårda Prästen förskräde mig at et stilla lugnt våder är alltid farligast, emedan det går en ständig utdunstning från Trådet, hvilken man ser upstiga och sprida sig kring i luften, likasom den stinkande ångan från en sumpig håla.

Försök gjorde med Gummi af Repas-Trådet.

År 1776 i Februarii månad var jag närvarande, då 13 af Kejsarens Concubiner, som varit honom otrogne, afrättades i Sourra-Charra. Förmiddagen vid pass klockan II fördes de vackra delinquenterne in på en öppen plats innom murarne af Kejsarens Palats. Där affades dommen öfver dem at de skulle dö af en Lancett, förgiftad med Repas.

pas. Härpå gaf man dem Alcoran och efter deras stora Prophet Mahomets Lag borde de erkänna och med Ed bestyrka, at beskylningarne emot dem tillika med dommen och straffet, voro rätte och billige. Detta gjorde de på det fätt at de lade högra handen på Alcoran, vänstra handen på bröstet och deras ögon uplyfta emot himmelen. Sedan höll Dommaren Alcoran dem för mun och lät dem kyssa.

Sedan dessa ceremonier voro förbi, gick Skarprättaren til våga på följande sätt: 13 pålar, hvardera vid pafs 5 fot höga, hade förut blifvit uprefte. Vid dem bundos delinquenterne och deras bröst afklåddes helt nakna. I denna ställning förblefvo de en kort stund under ständig bön, omgifne af åttkillige Präster, til des Dommaren gaf Böldelen en signal, hvarpå denne framdrog et Instrument, mycket likt en Hoffslagare-Lancett. Med detta Instrument, som var förgiftat med Gummi af Repas, gjordes en öpning på de olyckelige uslingar midt på bröstet, och operation på dem alla var bestäld på mindre än 2 minuter.

Min håpenhet blef ganska stor då jag såg detta Förgiftets hastiga värkan, ty efter vid pafs 5 minuter sedan de blifvit hackade med Lancetten, öfverföll dem en darrning (Tremor) som hade i följe med sig en subultus tendinum, hvarest de dogo under

flör-

största qual, ropandes til Gud och Mahomet om nåd. Efter mit Ur som jag höll i handen voro alla delinquenterne innom 16 minuter icke mera til.

Någre timmar efter sedan de voro döde, såg jag deras kroppar fulla med svartbleka fläckar, mycket lika med fläckar af Petechiæ, deras anligten upsvulne, anligtets färg förändrad til blåacktig, ögonen gula &c.

Vid pass 14 dagar efter detta hade jag tillfälle at se en dylik Execution i Samarang. Sju Malayaner afrottades där med samma Instrument och på samma sätt, och jag fann giftets värkan samt fläckarne på deras kroppar aldeles de samma. — Desse omständigheter gjorde mig hugad at göra försök på något djur, på det jag måtte göra mig försäkrad om detta Förgiftets värkelige effect; och som jag då hade två unga Hundvalpar, så tyckte jag dem vara tjenlige til mit ändamål. Därföre skaffade jag mig med stor svårighet några gran af Repas. Jag uplöste en half gran af detta Gummi uti litet Arrack och doppade en Lancett däruti. Med detta förgiftade Instrument gjorde jag en Incision uti en af valparnes nedra musculösa del af buken. — Tre minuter därefter begynte djuret skria ynkeligen och lopp så fort som möjligt från ena sidan af rummet til den andra. På detta sätt gjorde det i

6 mi-

6 minuter, då det var aldeles utmattadt, föll ned på golvet och feck convullioner, samt dog på den 11:te minuten. Jag gjorde samma försök på två andra Valpar, på en Katt och en Fogel, och fant Giftets värkan enahanda på dem alla; ingen af dem lefde öfver 13 minuter.

Jag höll det äfven för nödigt at försöka Giftets värkan invärtas gifvit, hvilket jag gjorde på följande sätt: jag uplöste $\frac{1}{4}$ gran af Gummi uti $\frac{1}{2}$ uns Arrack, och lät en hund som var 7 månader gammal dricka det. Innom 7 minuter började hunden sträcka sig, och jag märkte därvid at han var rasande, under det han lopp up och ned i rummet, föll på golvet och tumlade omkring; sedan steg han up igen, tjöt ganska högt och vid pais en half timma därefter fick han convullioner och dog. Jag öppnade honom och fann magen ganska mycket inflammerad, det äfven Intestina voro i somliga delar, men icke så mycket som magen. I magen var en liten quantité af löpnad blod, men jag kunde ej finna någon öppning därifrån den kunde hafva kommit, och flöt därför at den blifvit kramad utur Lungorne då djuret kryftade under upkastningen.

Af dessa försök är jag vorden öfvertygad at Gummi af Repas är det farligaste och

och våldsamaste af alla Vegetabla Gifter; och jag vil nästan tro, at det mycket bidrager därtill at Ön är så ofund. — Men detta är icke det enda onda som det har med sig: Hundradetals af Javas infödingar, så väl som Europeer, omkomma årligen af detta Gift, antingen invärtes eller utvärtes därmed smittade. Hvar och en Man af anseende eller på modet förgiftar sin Dolk eller andra Vapen därmed; och i krigstider förgifta Malayanerne Källorne och andra Vatten därmed. Härigenom led de Holländske ganska mycket i sista Kriget, ty halfva deras Armée omkom. För denna ordfak skull hafva de allsedan haft Fisk i Källorne därutur de dricka, och Vakter posteras bredevid, hvilka stundeligen se efter om Fiskarne lefva. — Om en Armée eller Corps Troppar marcherar i en fiendes Land, så föra de alltid med sig lefvandes Fisk, som de släppa i vattnet några timmar förut innan de våga dricka därpå, hvarigenom de hafva varit i stånd at förekomma total undergång.

Jag smickrar mig därmed at denna Berättelse förnöjer mina Läsares nyfikenhet, och at de så exempel som jag anfört anses som et såkert bevis at detta skadeliga Tråd är til, och som prof på dess genomträngande värkan.

Om det frågas hvarföre vi icke ännu hafva nåjacketigare underrättelser om detta Tråd? så kan jag svara endast, at de fläste som resa til denna Verldsdel, resa mera för Handeln än at undersöka Natural-Historien och befordra Vetenskaper. Utom dess hålles Ön Java så allmänt för ofund, at rika Resande sällan länge dröja där; andra äro utan penningar och äro merendels för okunnige i Språket at resa för at anställa underökningar. — De som besöka denna Ö lära nu förmodeligen hådanefter anse det som et värdigt föremål för deras underökningar, och förse oss med en fullkomligare beskrifning om detta Tråd.

Jag vil därför allenast tillägga at det finnes äfven et slags Cajce-Repas på Kusten af Macassar, hvars Förgift värkar nästan på samma sätt, men är icke hälften så våldsam och elakt som det på Java, och om hvilket jag äfven skall gifva en mera omständelig berättelse uti en Beskrifning om den Ön(a).

An-

-
- (a) Ehuru mycket i denna Berättelse smakar af Österländsk lättrogenhet och föga kan förenas med trovärdighet, förtjänar dock saken i allmänhet all upmärksamhet och införes af den ordfaken ostympad. Hr. Professor BERGIUS har på min begäran benågit sammandragit det som til ämnet hör och man med säkerhet vet sant vara.

J. L. O.

Anmärkning.

På min Herres anmodan har jag genomläst medföljande berättelse om det förgiftiga Trådet *Bohon-Repas* på Java, för att däröfver aflämna mit utlåtande. At detta Tråd existerar, är ingen tvifvel om, så mycket mer, som det finnes på flere ställen-i Ost-Indien, såsom på Öarna Celebes, där Provinzen *Turalia* är ryktbar, i anseende til detta förgiftiga Tråd. Invånarnes namn härpå varierar efter förskildta orter, där det växer, så at då en del kallar det *Ipas*, så heter det hos andra *Repas*. *KEMPFER* lärer ofs desutom at häraf äro 3 exstanta varieteter, som skilja sig i graden af förgiftig egenkap. Man beskriver des blader likna Lagerbårs-Trådet. Auctor har i sin beskrifning mycket rätt, då han utfätter detta Tråds förgift, såsom ganska grufveligt; men han har för mycket litat på andras berättelser, då han extenderar des förgiftiga exhalation til en otrolig vidd. Sant är, at då Trådet nys är färadt, så utflyter en mjölk-saft, hvilken så vidt sprider dödande exhalation, at foglar som flyga i det streck vinden blåser från Trådet, varkeligen falla neder döda. Annars hånder det icke. Denna mjölk-saft är också lika dödande, nys han blifvit samlad; men i samma mån som han torkar, så förmildras han något, så at man, sedan han blifvit torkad, kan handtera honom, på det lätt, at man

V. B. N:o 15. P där-

dåraf kan göra solutioner, med hvilka pilar förgiftas, hvilka ock, på et varfamt lätt kunna båras och medföras. Ja, om desse pilar ej väl åro betäckte för luftens åvärkan, så blifva de med tiden för svaga til at döda någon, så framt de ej blifvit doppade i sjelfva mjölk-saften, och den tjockt kommit at torka därpå, då de länge kunna hålla sig, hvarföre ock desse pilar gemenligen hafva et litet inskurit streck på sig, hvari förgiftet sitter inklämdt. — Auctör har således rätt at detta Repa-förgift år et farligt förgift; men at det år bland de vegetabiliske det våldsamaste, tror jag ej, efter jag ser KEMPFER berättta huru Radix Mungo, til et quintin ingifven, åfven som tuggad eller annars uppblött lagd på fåret, varkeligen botar och förtager den skadeliga värkan förgiftade pilen gör, så framt den ej varit doppad i färskt Repa-förgift. Dåremot år det förfärliga giftet i Orenoque, *Curara* kallat, så våldsam, at det vida öfvergår Woorara-giftet vid Amazon-strömmen, som efter DE LA CONDAMINES och HERISANTS rön dödar inom en eller några minuter. Ja, *Curara*-giftet år så förskräckeligen dödade, at det på en secund-minut vid pafs dödar, och som GUMILLA anmärker, dödar på det lätt, at det kommer bloden at stelna, liksom af köld, hvarföre de dödade djuren i ögnablicket kännas kalla, åfven på inålfvorna, ehuru de genast uppskåras. Repa-gif-

giftet i motsats mot Curara, är således mycket svagare, efter det, som Auctor anmärker, dröjer hela 16 minuter innan det dödar. Annars äro de försök Auctor med Re-pa-giftet anställt på djur, invärtes gifvit, nya och uplysende, i det vi fått lära, at detta gift, på samma sätt dödar, som Arsenic, varande lika förgiftigt, antingen det intages och nedsväljes, då det inflammerar magen, eller utvärtes communiceras med blod-massan; hvaremot Woorara- och Curara-giften verka som Orm-gift, endast då de utvärtes ifrån blandas med blodet, men nedsväljde i magen äro de oskyldige, så at de utan skada kunna förtäras, hvarföre ock Americanerne alltid äta det villebråd de med detta gift dödat.

P. J. BERGIUS.

Vid K. Vet. Societetens i Göttingen allmänna Sammankomst, d. 14 Febr. 1784, upläste Hof-R. MURRAY sina *anmärkningar vid några nys upptäckte Växter*, jämte bilagde afritningar. Där förekommer: *Solandra Lobata*; ty uti Suppl. Plant. Syst. Veg. är den fordn *Solandra* efter undergången granskning, funnen vara en *Hydrocotyle Capensis*; den nya *Solandra* hör til Malvæ-släktet, näst efter *Sida*, har en Calyx simplex, Capsula 5

lob. med frön i dubbla rader liggande; år annuel med tre-skurna blader, men hemorten ännu okänd. — *Forskohlea Angustifolia*, foliis lanceolatis dentato-sinuatis, blef dårnåft utförligen beskrifven; denne, så vål som *Forsk. tenacissima* L. har A. funnit höra til Octandrien och ej til Decandrien. — *Rhus semi alatum*, foliis pinnatis ferratis, petioli extremis internodiis membranaceis, som genom frö hemkommit vid Cap. Cooks sista resa, och genom Prof. BANKS öfverländ til A. beskrifves, samt omtalas flere under växt stående men ännu ej blommande örter, som vid samma lågenhet öfverkommit; den nu nämde *Rhus* är hemma från Macao. — *Xanthium Echinatum*, caule inermi, fructu ovali aculeato: aculeis uncinatis confertis basi echinatis, hårtammar från Ney-York, hemländ genom en Capitain V. WANGENHEIM; liknar mycket *X. orientale*. — *Carduus ciliatus*, en perenn Sibirisk tistel, foliis semi amplexicaulibus pinnatifidis laciniatis spinosis subtus tomentosis, calycis squamis ciliatis, basi reflexis, kan i första påseendet lätt misstagas för den allmänna Tistelen med lancettlika blad. — *Berberis sibirica* är den sista, och den characteriseras: pedunculis unifloris solitariis cernais, spinis palmatis. Detta nya slag ger A. anledning at granika kännetecknen på de förra slagen, som nu äro 4 st.

(Gött. anz. 1784. St. 38.)

*Rapport fait a l'Academie des Sciences,
sur la Machine Aeroſtatique, inventée
par M. M. MONTGOLFIER.*

Igenom *Controlleur General H. D'ORMESSON* är denna *phyſiska* upptäckt fatt under *K. Vet. Academiens* omdöme; hvilken til *Deputerade* däröfver utnämndt *Hrr. TILLET, BRISSON, CADET, LAUOISIER, BOSSUT, DE CONDORCET, DESMARET* och *LE ROI*.

Deſſas berättelſe innehåller förſt hvad ſom före denne upptäckt blifvit förſökt eller ſnara-re föreſlagit om *Luft-refor*; därefter förmåles de tankar och anledningar, ſom ſmåningom ledt *Hrr. MONTGOLFIER* til deras upptäckt; vidare de ändringar andre gjordt härvid och ſluteligen den nytta möjeligen härigenom ſynes kunna åſtadkommas. *Academien* beſlöt at *Hrr. MONTGOLFIERS* afhandling i detta ämne ſkall införas och tryckas bland utländſke *Lårdas* afhandlingar, och at de ſkulle få det *Præmium* af 600 *Livres*, ſom genom en *Anonyms* gåfva årligen beſtås för upptäckter i *Vetenskaper* och *Konſterne*.

Hrr. MONTGOLFIER föllo på den tankan at kunna uplyſta kroppar och tyngder i *Luften*, icke af en slump utan af den anledning ſom *Skyarne* gifva; deſſe ſtora vattufamlingar, ſom igenom ordfaker, hvilka ännu för ofs åro okände, uplyſtas från jorden och flyga kring i *Luften* til anſenliga högder.

Dé företogo sig således at efterapa Naturen och at i de tunnaste omslag samla gjorde skyar. I Aug. månad 1782 gjorde den äldre Hr. MONTGOLFIER sit första försök i *Avignon*, och han såg med största glädje at en iholig Parallepipede af Taft, ungefärligen om 40 cubiske fots rymd, som var uphettad inuti genom papper, steg med hast up til taket i rummet. Vid hemkomsten til *Annonay* omgjordes försöket i sällskap med des Bror i fria luften, då denne parallepipede steg 70 fot i högden. Desse första försök upmuntrade dem at göra en Machine om 650 cubiske fots rymd, och när den äfven lyckades förfärdigade de en om 35 fots diameter, hvilken nyttjades i det allmänna försöket d. 25 April 1783 i *Annonay* och för Ständerne i *Vivarais* på samma ställe d. 5 Junii.

Deputerade fåga om den härigenom förmodade nyttan, at des mångfaldighet svårligen kan upgifvas; — at lyfta tyngder til en viss höjd, — klifva up på de brantaste berg, — eller trånga sig in i de otillgängligaste dälder, — at lysa up de mörkaste nätter på den största höjd, — gifva signaler til lands och sjös, — undersöka vådrens fart och hastighet, — inrätta electroscooper til högre granskning än på förut brukeligt sätt, — samt at kunna uplyfta Människor öfver skyarna för at undersöka Meteoror m. m., är ungefärliga utsligten af Årostatiska Machinens nyt-

nytta, hvilken utvidgas i mån som de kunna blifva mera fullkomlige, besynnerligen om man någonsin lärer at kunna styra dem efter behag, såsom, efter Deputerades utlåtande, all ting synes visa möjligheten af.

(Journ. de Paris 1784 N. 28.)

K. Medicinske Societeten i Paris höll en allmän Sammankomst den 2 Martii 1784 (a).

På den år 1782 utgifne fråga, emot 600 Liv. belöning, hvilka äro de slag och särskildta händelser i Vattusot, där man till deras botande bör välja antingen utspådande medel eller en torkande diät? voro 4 Svar värdige Societetens upmärksamhet, ehuru ingendera Författaren afhandlat ämnet i hela dess vidd, hvarföre ock belöningen fördeltes i proportion efter deras värde, så at en Guld-Medaille om 300 Liv. gafs till Hr. M. MEZLER, Hof-Råd och Lif-Medicus hos Reg. Grefven af Lip. Nippenbourg, hvilkens svar var tecknat: *Medio tutissimus ibis.*

En Guld-Medaille om 100 Liv. gafs till hvardera af de andra 3; neml. 1) Hr. CHARTIER, Docteur Regent af Facult. i Angers och

P 4

Lif-

(a) Se Band. 4 p. 393 den näst föregående.

Lif-Medicus hos Konungens älfte Bror, hvars devise var: *Si quid novisti, rectius*; 2) Hr. THOMAS OLLIFF, en Engelsk Med. Doctor, med devise:

Hæc ego: dum felix nimium tu Gallia, Regem Pacis habes Legumque et Libertatis Amicum. 3) til Hr. PET. MATTH. NIELEN, Med. Doct. Directeur uf Vet. och Konst-Societeten i Utrecht, med devise: *hoc opus, hic Labor.* Så at både England och Holland täflade med Frankrike i detta ämne.

Sedan anmälte Secreteraren at en okänd gifvit 3000 Livr. til at ytterligare upmuntra dem som arbeta på uplysning om Farsoter och Väderlekens värkan på Människo-kroppen, hvilken Summa Regeringen ökat til 4000 Livr. Hvilka Belöningar skola utdelas vid allmänna Sammankomsten 1786.

De kunna förtjänas: 1) genom en oafbruten berättelse om Väderleken och gångbara Sjukdomar. 2) Genom väl skrefne Afhandlingar, antingen öfver en särskildt Farsot eller beskaffenheten af en viss årstid, då befynnerlige Sjukdomar härskat, eller Svar på Frågor i detta ämne; hvilket räknas från den 26 April 1783; den sista K. Societetens allmänna Sammankomst.

Ibland de upgifne Frågor märkes: 1) *Hvilka äro de Sjukdomar, Hetsige eller Långsamme, som rätteligen böra anses för Smitosamme, och huru sprida desse sig ut från den*

den ena til den andra? 2) Hvilke *utvåg* äro de *säkrafte* at *hämna* desse *Smittors* *utbredande*? Belöningen om 600 Livr. är utfäst af Hr. LENOIR, Lieutenant de Police, och utdelas vid Sammankomsten 1785. Svaren böra infändas innom den 1 Januarii 1785.

3) Frågas: Hvilke äro *Förmånerne* eller *Farligheterne* af *Kina-Barkens* nytijande då den brukas i *hvarjehanda* *Remitterande* *Febrar*? Belöningen, som gifves af Konungen, är 600 Livr. Svaren infändas innom den 1 Maji 1785 och utdelas *Præmium* vid Ludvigs *Fést* samma år.

4) Som erfarenheten visat at *Farsoter* mer och mindre äro fölgder af årstiderne och de gamle indelte dem efter 4 *hufvud-arter* i *våtskorne*, nemligen af *Pituita*, *Bloden*, *Gallen* och *Atrabilis*, har Societ. utfatt et *Præmium* af 600 Livres för följande *Fråga*: Som af de *gamlas* för-gifne *års-farsoter*, den *Catharraliske*, *Inflammatoriske*, *Bilieuse* och *Atrabilieuse*, de 3 första äro väl kände och *utstakade*, frågas, om den 4:de *värkeligen* är *skiljaktig* från de öfrige, och *hvad värkan* den i sådant fall gör på *hvarjehanda* *Farsoter*? Belöningen utdelas *Fastlags-tiden* 1786, och Svaren böra vara infände til den 1 Januarii f. å.

Utom des förtfar Societeten at utdela *Medailler* til de bästa *Afhandlingars* *Författa-*

re 1) Om Städernas eller Landsorters Medicinska Typographie; 2) Om Mineral-Vattens beståndsdelar; 3) De som på något utmärkt fått bidraga til Vetenskapens tilväxt.

Därefter upläste Hr. SAILLANT en undersökning om Fallandefotens hemvist i människans kropp och närmaste ordsak.

Secreteraren upläste Åminnelse-Tal öfver dets Ledamot Hr. VILH. HUNTER, Engelsk namnkunnig Anatomicus.

Hr. Abbé TESSIER föredrog sit Rön om *Smittande Urslag*.

Hr. THURET likaså om Bäckens bakre Symphytes, deras skapnad och huruvida de skilja sig under Förlofsningar.

Sessionen slutades med Åminnelse-Tal, upläst af Secreteraren, öfver dets Ledamot Hr. SANCHEZ, en namnkunnig Portugisisk Medicus, fordöm Archiater vid Kongl. Rykska Hålfvet, som dog i Paris 1783.

(Journ. de Paris 1784 N. 69.)

Til Kongl. Maj:t underdånigst.

K. Collegii Med. Bref om Medel til at rådda lifvet i hungersnöd. Dat. d. 29 Jan. 1784.

Af de från Provincial-Medici i Landsorterne dageligen inkommande berättelser, rörande Medicinal-Verkets närvarande tilstånd, har

har Collegium med oro måst inhämta den olyckeliga belågenhet, som på någre ställen synes hota Allmogen genom den förledit är inträffade misfvåxt, hvilkens värkan redan börjar visa sig, och säkerligen nästinstundande Vår och Sommar för hålfan medför äfventyrliga påföljder.

Vid en så beklägelig händelse, är det med all förfarenhet öfverensstämmande, at svåra och dödande Farfoter upkomma, såsom en oundvikelig tilökning på eländet, och ibland rätta ordfakerne därtill, råknar Collegium den onaturliga föda allmogen tilgriper, hvilken af en lika så olyckelig, som gammal vana blifvit inrotad, neml. det så kallade *Nödbrodet*, tillagadt af *Bark, Måsk, Agnar, Ål-lon, brända Ben*, med flere dels onyttiga, dels för hålfan skadeliga ämnen, som lägga grunden til obotelige Sjukdomar, och svåra härjande farfoter, hvarpå den år 1773 allmänna Rödsfoten ännu i friskt minne är ettalande bedröfveligt bevis.

Det synes som vore Allmogen om brodets oumgångelighet för lifvets uppehälle så intagen, at i brist af vanlig Såd, otjenlige ämnen i des ställe, eller därmed blandade, måste användas, då likväl brodet så mycket mindre är oumgångeligt, som andre ämnen äro i naturen at tilgå, hvilka gifva en sund och smakelig föda. At dylika ej nyttjas, kan hårröra antingen däraf, at Allmogen icke

ke åger någon kundskap därom, eller ock at fördomar och inrotade vanor lägga hinder i vägen och afhålla de behöfvande at därå sig betjäna.

Eder Kongl. Maj:st har af Landsfaderlig omsorg för underlåtarnes bästa vidtagit de prisvärdaste mått och steg, som bidraga til lättning i en förestående Spannemåls-brift, så at enår behovet blir kunnigt, den torftiga kan underhjelpas; men Collegium har därjämte trodt sin Embetes skyldighet fordra, at i underdånighet uppgifva sådana Växter och Djur, som i hungersnöd, icke allenast utan skada för hållan, utan ock med kraftigaste värkan emot svålt, kunna nyttjas, hvilka öfver alt i Riket finnas, och med ingen eller ock ringa kostnad kunna förskaffas.

Sådane äro först alla tyrfotade Djur, både vilde och tame; af de tama, *Hästar*, både unga och äldre, *Hundar*, *Kattor* m. m., hvilka långt ifrån at på något sätt skada hållan, gifva en sund föda, då de kokas eller stekas; hvilket nogsammt bevises af flere Nationers exempel, däreft de äro en dagelig och begärlig spis; och om Länder gifvas, där et och annat slag af dem äro förkastade, så härrör sådant måst af antagne vanor, eller oconomisk försigtighet, men icke af sakens natur.

Ibland de tyrfotade vilda Djuren äro til föda följande tjenlige: *Älg*, *Björn*, *Varg*, *Mård*, *Räf*, *Gråfsvin*, *Igelkott*, i synnerhet
til

til Såppor, så vida köttet är segt, *Ikorrdar*, hvilka på flere ställen i Riket redan ätas, *Utter*, *Flådermöfs*, *Mullvadar* och hela *Gnagare-slågtet* (a). De flåstes kött kunna efter beskaffenheten, längre eller kortare, läggas först i vatten til at minska den fråna smaken.

Af Fögel-slågtet finnes ej någon enda, som icke kan nyttjas til föda — *Örn*, *Falk*, *Hök*, brukas hos flere Nationer, äfven som *Ugglan*, *Korp*, *Kråka*, *Nötskrika*, *Kaja* och *Skata*, hvilka äfven på nyfånämde sätt kunna beredas; och alla våra *smärre Föglar*, tjena utan undantag til samma ändamål. Af *Fiskar* känner ock Collegium hos oss intet slag, som för hålsan är farligt at förtära.

Enär marken blifvit bar och jorden öppnats, frambringa hon genast åtskillige födan- de ämnen. *Pisenlit-rötter*, som på några orter kallas *Mjölktistel*, samt *Karborre-rötter*, böra då samlas, kokas och ätas, såsom vårkeligen närande, i synnerhet om spadet inkokas och slås öfver dem. *Hvitrot* eller *Quickrot* föder äfven, om den torkas, males och vanligt Mjöl därmed utblandas. — *Ren-Måssa*, *Islands Måssa*, *Slåbärs-Måssa* eller den som växer på dessa och andra *Buskar*, är nyttig om den samlas, tvättas, blöttes i 12 timmar i Vatten, torkas, males, och därpå kokas *Gröt* och *Vålling*, eller om, sedan de blifvit tvättade, de blötas och kokas

(a) Hyarunder höra större och mindre Råttor, Caniner &c.

käs i Vatten och Mjök. Islands Måffan, (som äfven växer i Riket) inpackas på Island hårdt i tunnor och förvaras, hvaraf två tunnor räknas til samma värde och nytta, som en tunna Såd.

Det understöd en fattig i dyr tid åger af *Grönkål*, är icke ringa, hållt om dåruti kokas af de i underdånighet omförmålte kött-sorter, som kunna vara til hands, och i detta afseendet kan man utom förenämde Rötter betjena sig af *Näsflor*, *Blindnäsflor*, *Kjers*, *Kattosflblad*, *Vild-Målla*, *Syra*, *Änglök*, *vild Senap* eller *Åker-Kål*, *Gökmat* och dylike.

Härtil kan äfven läggas *Fogel-ägg* af alla slag, hvilka Vårtiden finnas öfver alt i våra Skogar.

När således få många tilflykter finnas i Naturen, hvilka vid infallande misfväxt-år kunna tilgripas och nyttige göras, borde vist icke få otjenlige ämnen väljas, som ofvanför anmärkt är at värdeligen ske; men det är likväl at förmoda, det et så skadeligt bruk bör kunna utrotas, i samma mån Allmogen om desse tilgångar uplyfas, och förvillade tänkesfätt och fördomar genom Prästerskapets lämpeliga föreställningar öfvervinnas, hvilka i synnerhet åga Allmogens förtroende, och af den grund skulle lättast kunna förmå den sam-

samma at följa uplysning och förnuftiga råd, i en sak, som med dess egen fördel är så nära förknippad.

Hvad i en tilstötande Sådes-brift, med andra ämnen kan uträttas, visar ögonskenligen de i sednare tider i bruk komne *Potatoes*, hvilka väl redan i Riket planteras, och åga så mycket större förmån, som de fallan så felt; dock skulle efter Collegii underdåniga tanka, det icke litet bidraga til ömrogare frambringande af denna nyttiga Växt, om Eders Kongl. Maj:ts i Näder skulle tackas förordna at hvarje Bonde blefve ålagd och förbunden, at på et helt Hemman minst använda et tunneland til denna plantering, hvilket i all underdånighet til Eder Kongl. Maj:ts Nådiga ompröfvande hemställes; Varrandes många Nationer så öfvertygade om förmånligheten af *Potatoes*, at de utgöra förnämsta ämnet til deras föda, och umbåra lätt i samma mån Såd, som de hafva tilgång på denna nyttiga Växt.

Om Såd i Allmänhet bör ock Collegium påminna, at ju ringare tilgång därpå är, ju mera nyttig bör den göras, och därför är det til födan mera bidragande, om den fattiga nyttjar sit Mjöl til Gröt och Vålling, samt at afreda hvarjehanda Kött-såppor, än at baka det til Bröd, hälft med surdeg, såsom

fom i viffa Provincer brukas, emedan Brödet genom gåsning väl blifver smakeligare, men förlorar ock en god del af fin födande egenfkap.

Collegium framhårdar med underfätelig trohet.

Histoire de la Societé Royale de Medicine, Année 1779, p. 268. avec les Memoires de Medicine et de Physique Medicale pour la meme Année, tires des Registres de cette Societé, p. 690. 4:to. Paris 1782.

At Historien märkes: at Mercurial-falfvans ingnidning, Infusum af Fol. Rutæ och Aurant. med Ättika och Säcker, Bolus af Cinnober, Camfer och Muscus tagen alla qvällar, Cliftirer af fur Honing samt lindrige afförande medel, råddat de flåste fom af *galne Hundar* blifvit bitne, utom et barn och en fullväxt, *hvilka voro bitne i ansiktet.* — Electriciteten har efter Hr. MAUDUYTS försök lindrat en enda *Döf*, hvilken dock dårjämte nyttjat andra läkemedel; 3 fom hade en ofullkommen *Svart Starr*, blifvo icke hufpne. — *Colombo-roten* har efter försök af Hr. JOSSE uti Spir. vini och vatten inga andra beståndsdelar yttrat ån *Gentiana.* — Enligt
en

en af framl. Hr. JOSEPH JUSSIEU lämnad skriftelig berättelse gifves det 3 slag af Feberbarken; det första är den *Röda* (som Hr. J. håller för den bästa) den *Gula* och den *Knöliga*; det andra är den *Hvita*, hvilken utmärker sig af sköna vålluktande blommor; det tredje består af 4 färskildte arter, af hvilka 2 äro utan smak och kraftlöse. Den bästa Barken växer emellan 4 och 5 graden norr om Linien. Hr. GALVEZ har nyligen hemfört 2 nya arter från St. Fé, hvilka äro gula och bittra, den ena mindre och den andra mer adstringerade; den förra gifver i vatten $\frac{9}{16}$ och i Spir. vini hälften Extract med röd färg, den senare i vatten $\frac{7}{8}$ och i Spir. vini $\frac{1}{3}$; den vanliga Barken har i jämförelse med dessa vist sig vara kraftigare än den senare arten; men icke så god som den förra. Beskheten består i det Gummoesa. — Försök med *Dentellaria* (Se Band. 3 p. 267 268. af denna Vecko-Skr.) efter Hr. SUMOIREs uppgift, hvilken vist sig ganska kraftig emot all *Skabb*, så framt den icke är *Venerisk*. — Hr. LASSONE den yngre och Hr. CORNETTE hafva funnit at den träaktige delen af *Ipecacuanna* är icke mycket svagare än barken och at Extr. Spirit. knapt är starkare än *Aquosum*; I *Kikhostan* hos barn råda de at koka 12 gran i 12 lod vatten 8 a 10 minuter, sila och med 6 lod Socker inkoka til Sirup, hvartil blandas *Aqua Aurantium*.

— Om Magnetens kraft berättar Hrr. ANDRÉS och THOURET alt hvad som med fåkerhet uttrönt är, och sluta därpå, at dets krampstillande värkan hastigt åter förlorar sig. — Hr. SONNERAT beskriver barken af et Tråd (Vela-Aye) från Madagascar, hvilken är lindrigt adstringerande, med Vin har visat kraft emot Diarrhoe, men med vatten varit utan nytta.

(Gött. anz. 1784. 43 St.)

*Ledi Palustris nytta och värkan uti Röd-
sot igenom ytterligare Rön bestyrkt af
B. BJÖRN LUND, Provincial-Medicus
och Assessor; ifrån Björneborg i Fe-
bruarii månad 1784.*

Uti Kongl. Vetenskaps-Academiens nya Handlingars första Qvartal för år 1782, finnes några händelser upgifne, som jag haft den åran at öfverlämna, rörande Ledi Palustris värkan och nytta uti Röd-sot, under den år 1781 i Björneborgs Stad gångbara Röd-soten. Såsom jag under den förledne Sommar 1783 i Björneborgs Stad åter upkomne och utbredde Röd-soten, haft tillfälle at vidare erfara detta medels nytta häremot, har jag velat några ytterligare Rön härom, i denna Vecko-Skrift anföra, som kunna bestyrka om-

omrörde Ledi värkan. Eburu vid förekommande Rödflot i Landsorterne, sedan den tiden, och efter detta medels första uppgift, samma torde blifvit då och då pröfvat, och at, i anseende härtil, händelser härom up-tecknade, kunna anles öfverflödige; dock såsom jag ej i denna Vecko-Skrift eller annars, förnummit några Rön härom anförde, utom de i tredje Tomen af denna Vecko-Skrift upgifne händelser, angående äfven rönt nytta häraf uti dunklopp, af då varande Medicus Pauperum Hr. Doct. BRANDELIUS, torde dessa Rön för det allmännas skull och de fattigares på Landet, för hvilka detta medel, vid bristande tilgång å behörige hjälpe-medel ifrån Apothequet i synnerhet kan tjäna, ej synas onyttige, för at utbreda någon snarare kännedom om detta medels värkan i berörde sjuka, nu i förstone; händelserne äro följande:

1) Handlanden KEKOMIUS, något öfver 40 år, fick uti Julii månad 1783 kännning af Rödflot, hvarföre, efter et dygns förlopp, börjat nyttja Decoctet af Ledum, hvars bruk uti 3:ne dagar fortsattes med et par thékopars tagande i sänder, och til et halft stöp om dagen, då efter 2 dagar Rödfloten med refven afladnade, och fortfor sedan at må väl.

2) Dets Dotter, EDLA, af 5 år, dunklopp med ref på en vecka uti Julii månad

förledne år, hvarpå blodblandad stolgång infälde sig, som i 8 dagar varat, innan med Getpors-Decoët börjades, under hvilken tid, eller straxt efter åkommen Rödfoet, hon blef svårare angripen och med nog feber, at hon därföre måste hållas vid sängen uti några dagar. Af Decoëten gafs et par théekoppar om dagen uti 14 dagar, då, efter 4 dagar, det röda med refven uphörde, och durkloppet efter 10 dygn.

3) Dets Dotter, CHARLOTTA, på tredje året, haft lika såsom den föregående, vid samma tid, durklopp med ref i 8 dagar, samt tilkommen Rödfoet på en vecka, hvarunder hon blifvit mera sjuk och måst intaga sängen. Drack blott en théekopp om dagen af Decoëten, hvaraf efter 6 dagar det röda förgick och refven måstadels. Med Decoëten fortfors ännu i 14 dagar eller så länge durkloppet räckte, som härigenom äfven stillades. Refven hade 8 dagar förut uphört.

4) Tjenstepigan ULRICAS Dotter, LOVISA, af 3 år, som länge vintertiden förut varit besvärad af sjuk och elak mage, men i från Våren tils emot Midsommarn varit frisk, åkom Midsommarstiden förledne år durklopp med ref, som i 6 veckor varade, med därpå följande blodblandad stolgång i 3 veckor, tillsammans 9 veckor, samt feberaktighet; sedan Rödfoeten infunnit sig, gafs efter 9 veckor af Decoëten til et kvarter om dagen up-
på

på en vecka, hvarigenom hon blef frisk och öfvervan durkloppet med rödsfoten, och fortfor sedan at må väl.

5) En Fru som vårdat sistnämde barn, berättade, at hon vid samma tid varit besvärad af durklopp med ref och slitningar i 8 dagar, och påföljande Rödsfot i lika tid, hvarunder tåta stolgångar med trångningar henne mycket afmattade. Hon hade ej något medel härföre brukat, utom, med et Rhabarber-pulvers tagande i förstone, som dock ej fått behållas. Efter 2:ne veckor ifrån början vidtogs Ledi (Getpors) Decoct til bruk, af et par théekoppar i sänder, och til et halft stop om dagen, hvaraf hon efter 4 dagar slapp refven och Rödsfoten med trångningarne, då med bruket för den gången uphörde. Fjorton dagar därefter inföll hon åter i Rödsfot, utaf förkylning upväckt, efter dess mening, som med ref och blodaktig stolgång instälte sig straxt i början, då bruket af Ledi Decoct förnyades et dygn efter sjukans återkomst, hvaraf hon efter 2:ne dygn blef frisk och hade sedan därpå ej kännning, uphörande et par dagar därefter med bruket.

6) En fattig Enkas, vid namn Björnströms barn, en Flicka af 2 och et halft år, åkom vid början af Julii månad Rödsfot med klar blod ifrån början, som et par veckor påhöll, innan med Decocten börjades. Hon hade ständiga trångningar til stols jämte

te hetta och feberaktighet. Af Decoeten gafs en matsked i sänder några gånger i timmen hela dagen igenom, til hettans och torstens stillande, uti 2 veckor, innan det röda med refven öfvergåfvo, hvarefter lemnades Decoetens bruk, då durkloppet, ehuru til större delen afstagnat, dock fortfor i någon mån ännu et par veckor, hvarefter det uphörde.

7) Soldaten GRÖNHOLMS Hustru, 50 år, inföll i Julii månad 1783 i Rödsot förenad med feber i början, hvarföre uti några dagar försöktes åtskilliga hus-curer, utan förbättring: började därpå att nyttja Decoet af Getpors eller Ledum på en och en half vecka, til et stop om dagen, hyaraf hon inom nämnde tid slapp Rödsoten med refven och större delen durkloppet, som kort därpå, utan vidare medels bruk, förlorade sig.

8) Bränneri-drängen LINDÉN, hade uti början af Augusti månad 1783, durklopp en dag samt Rödsot i 3 dagar, innan Curen företogs med Ledi Decoets nyttjande, hvaraf dracks et stop til 3 halftop om dagen uti 5 dagar, då stölgången ej mera tecknade sig med blod eller refven mer kändes. För det öfriga durkloppet fortsattes bruket ännu i 6 dagar, hvarefter han blef frisk.

9) Jungfru STARK, 24 år, efter föregången Diarrhée med ref på et dygn, fick Rödsot eller blodblandat slem med svårare ref och slitningar på et par dagar vid slutet af

af Julii månad, hvarest Thée af Getpors eller Ledum nyttjades til et halft stop om dagen uti 3 dagar, inom hvilka Rödspoten med refven förgingo. Redan efter en dags bruk minskades refven med rödspoten. Efter 10 dagar därpå återkom Diarrhoen med refven, igenom förkylning, såsom mentes, hvarföre togs Laxerande medel jämte annat, hvaraf hon åter snart blef frisk.

IO) Bränneri-drängen BERGSTEN, Rödspot uti Julii månad, miste, efter 2:ne dagars bruk af Decocten til et stop om dagen nyttjad, rödspoten med durkloppet, som ej återkom; uphörande, efter stillad Rödspot, med vidare bruk häraf.

II) Bränneri-drängen HOLMBERGS hustru, durklopp med ref på några dagar uti början af Julii månad, så tilkommen Rödspot uti 10 dagar, hvarunder hon, til förment lindrings skaffande för refven, nyttjat Peppar med Brånvin et par gånger, men med förvärring härigenom, begynte härpå drickning af Getpors Decoct, til et stop om dagen uti 6 dagar, hvaraf Rödspoten stillades med större delen af durkloppet och refven. Såsom ej med Decocten fortfors, hände at ref med löst lif öfverblefvo, hvilka för det de fållan kändes, ej vårdades, hvaruppå Rödspoten efter 8 dagar åter fick tillfälle at utbryta. Rhabarber togs fyra gånger härpå, men utan förbättring, hvaruppå hon föll på den orimliga tankan,

at med flere hus-curers nyttjande på en gång söka mota och stilla durkloppet, då flerehanda dels skarpa, dels hettande medel, på en dag til nyttjande vidtogos, hvarigenom magen samma dag hastigt tillsvulnade, med ömhet, håftig värk och invärtes bränningar, såsom af eldkol. Härföre måste ny hjälp sökas, då igenom åderlåtning, kråkning af ljumt vatten med Olja, hvarunder en stor del af de intagne gröfre sakerne upkom, lenande och fördelande omslag på magen, Lavement, kylande medel och ymnig söt Mjölks drickande efter min ordination; hon öfvervan desse plågor tillika med svulnaden, efter et halft dygn. Efteråt hade hon uti 8 dagar en lätt, dock ymnig, afgang af klar blod hvarje gång hon geck til stols, som var blott et par gånger om dygnet; men utom ref, durklopp eller andra kännningar, utom någon hetta, hvarföre något kylande medel togs; samt en stor åtföljande matthet under tiden, som efter hand dock öfvervants. Det som hon nämnde dag af hvarjehanda saker intog och förtårde, ungefär en timma efter hvart annat, voro följande: 1:o, Hvitlök 8 klyftor, Stenkol och Rödkrita, et stycke af hvardera, tillsammans sönderstötte med en sup Brånvin därpå tagen. 2:o, Starkt Caffé utan Mjölks några théekoppar. 3:o, Pontack et halft kvarter. 4:o, et helt Muskott med et stycke rött Lack, sönderstötte, hvarpå et halft kvar-

quarter Pontack dracks. 5:0, några théekoppar starkt Caffée utan Mjolk. 6:0, Et lod Peppar ostött och torr intagen, utan Vehiculum af drick, på en gång.

12) Siftnämnde Hustrus Barn, en Flicka af et och et halft år, durklopp uti Julii månad förledit år på en vecka, med påföljande Rödsfot äfven så länge, hvarunder klar blod afgick tillika med ändetarmens utfallande, gafs hårpå eller 14 dagar ifrån början, Decoct på Ledum til 2 théekoppar om dagen uti 6 dagar, hvaraf det röda började af-taga, äfven ändetarmen blifvit styrkt at hållas inne, och hvartil förminskade trångningar nu äfven bidrogo; brukte ännu några dagar Decocten, då ej mera blodig afgång jämte ref märktes och durkloppet blifvit sparsammare. Såsom barnet ej sedermera kunde förmås at taga in och med Decocten fortfa-ra, lemnades det öfverblefna, ehuru förminskade durkloppet, til sig sjelft, som efter hand öfvergeck.

Häraf ses at Ledum, så i lindrigare fall som äfven svårare, och ibland på en kort tid, uti Rödsfot varit hjelpande. Desse alla hafva nyttjat Ledum, utan understöd och hjelp af något annat medel, före eller under curen tagit, utom i et par tilfällen, såsom nämndt är. Många hafva, utom de anförde, brukat Ledum, efter föregångit bruk af Rhabarber, en eller annan gång, dock ej

at Curen härigenom blifvit fullkomnad eller refven uphördt, och dock fått fågna sig af bot igenom Ledum, för det öfriga, hvaraf finnes, at Ledum med nytta användes til curens underhjelpande. Således, i fall Ledum ensam ej altid skulle vara hjelpande, och som ej påstås, kan den dock med nytta användas vid många tilfällen under curen, såsom til refvens lindrande och durkloppets stillande, och således til curens understödjande, efter föregångit bruk af evacuandia. Många hafva berömt Ledum för den förmånen, at medföra lindring för refven, och som under bruket häraf nog rönas. För fattiga på Landet, långt skilde ifrån Apothek och tilgång på Medicamenter, har denne cur med Ledum uti Rødsot mycket värde, såsom både et värkande och beqvämt medel samt lättfångit, och som utan kostnad erhålles.

Dissertation sur le traitement de l'hydro-pisie de matrice, accompagnée d'inflammation dans l'état de grossesse, par M:r Cousin, Chirurgien du Roi et Accoucheur. 23 p. 8:o Paris 1783.

I stället för de brukelige Scarificationer, dem A. med isver förkastar, lät han en patient nyttja en torkande diät, satte Clister af

af Linfrö-Decoët och färskt Öl, ökade transpirationen genom en dagelig drick af 4 uns Flåderblommor i 4 uns aqua borraginis infunderade, hvarigenom en hålsosam svettning upkom; emot värk i födslolemmarne brukade han Compresser, som doppades i Decoët af Altherot och Flåderblommor, varma pålades och ömlades hvar fjerndels timme; de 3 nästa dagarne för förlossningen och under den samma lades litet Salt däri. Invärtens brukades hvitt Bourgogne-Vin och en drick af Guajacum, Chinarot, Saffaparill, Liquiritia, Flåderbark, Saltpeter och Svafvelblomma. A. tror sig således hafva botat denna inflammatoriska Vattusot genom utdunstningens förökande.

P. M. August. Broussonet Ichthyologia, sistens piscium descriptiones et icones. London, Paris, Vien, Leipzig och Leyden. Fol. Dec. 1. 1782.

Detta Värk, som i noggranhet af beskrifningar och teckningar har få sina likar, börjar A. med 10 Genera Piscium, hvilka finnas antingen i Söderhafvet eller Insjöar på där belågne Öar. Desse äro: *Gobius strigatus* från Hafvet vid Tahiti; *Gobius Ocellaris* från Bäckarne på Tahiti, *Pleuroneelus*
Man-

Mancus, från Hafvet vid Uliatea och Anamoca; en annan af samma slag, som LINNÉ beskrefvit under namn af *Triostegus*; *Chaetod. Faber* från Ost- och Väst-Indiske Hafven vid Jamaica och Carolina; *Chaetod. longirostris* från stilla Hafvet vid Societets Öarne; *Polynemus plebejus* från Hafven vid Tahiti och Tanna; *Clupea cyprinoides* från Hafven vid Jamaica och Antigua, Brasilianske Floden Janeiro, från de stillastående vattnen på Öen Tanna; 2:ne slag *Clupea*, af hvilka en kallas *setirostris*, från stilla Hafvet vid Tamia.

Teckningen och beskrifningarne äro gjorda efter originalerne, som finnas dels i den rika Bankiske Samlingen och dels i Museo Britannico (a).

(Gött. anz. 1784. 24 St.)

Griftetal öfver Vål. Hr. CARL V. LINNÉ, M. D. Professor i Medicin och Botanik vid K. Acad. i Upsala, Ledamot af K. Vet. Acad. i Montpellier och K. Med. Societ. i Köpenhamn m. m.; hållit

(a) Denne Hr. BROUSSONET vistades i London under den tiden Prof. LINNÉ den yngre var där, och reste i hans sällskap til Paris. Se Band, 3 p. 373.

lit i Upsala Domkyrka den 30 Nov. 1783. då den å Svårdsidan utgångna von LINNÉiske Ättens Sköldemärke sönderflogs, af DAVID SCHULZ v. SCHULZENHEIM. Ups. 1784. 8:o p. 42.

”Detta Åreminne af den sista LINNÉ, som slutar et få årerikt namn på Svårdsidan, är författad med de ömmaste uttryck om fäderneslandets förlust. A. som lika få tolkade vår saknad vid en von ROSENSTEINS bortgång, ger här tillika et omständeligt begrep om v. L:s korta men berömliga lefnad. Han var född i Fahlun i början af 1741 och dog i Upsala den 1 Novemb. 1783 i des 43:dje år; blef 1759 Botanical Demonstrator, 1763 Professor med survivence på sin då lefvande Faders förmåner; började 1766 hålla Föreläsningar i Fadrens ställe; arbetade sedan med isfver i sin Vetenskap, gaf up en ny Theorie om Gråsen, uplyste Mossarnes Fructification och var i fullt arbete på 14:de uplagan af sin Faders *Systema Naturæ*, samt årnade då reformera Classerne i Botaniken, af hvilka han redan uteslutit *Polygamia*, och var i begrep med det samma för *Gynandria*, *Monœcia* och *Diœcia*.

Hans lärde utländska Resa 1781—1783 beskrives omständeligen och huru han då be-

viste sig vara en vârdig Åtling af LINNEISKA namnet (a).

Dôdsdagen inföll den 1 Novemb. 1783 af apoplexie, som var en följd af en långsam föregången Bilieus Feber blandad med Scorbut".

Mätte vid LINNEISKE Namnets försvinnande ur Botanikens Fädernesland, denna Vetenskapens öfverblefne nitiske uprätthållare eldas af fördubblad ifver, at bibehålla Botaniske Högskolan i sit vundne lysande anseende på den så lyckeligen anlagde Stamplanteringen (b)!!

Neueste Entdeckungen in der Chemie, von Bergs-R. CRELL X Th. 286 p. XI. Th. 268 p. 8:o Leipzig 1783 (c).

Hår förekomma, utom utdrag utur K. Sv. Vet. Acad. Handl. samt ROZIERs Beobacht. i X:de Th. — Prof. GMELIN om Mineral-vattnen i *Driburg*, i Paderborn; efter anstälte försök innehåller detta Vatten *Fast Luft*,

-
- (a) Om denne Refa m. m. ses mycket i Band. 3 p. 367, samt Band. 4 p. 174 och 193.
 (b) En mycket vacker Elegie i bunden stil öfver vår saknade vän, har Hr. Assessor SV. HEDIN i 8:o St. 1783 utgifvit, med dess Bild i skugga tecknad.
 (c) Se de föregående Th. B. 4 p. 216.

Luft, Glaubersalt, Bittersalt, både det vanliga och Muriatiskt, *Eldfast Salmiak, Selenit, Järn, rå Kalk-jord, rå Bittersalts-jord, Alun-jord, Kisel-jord* och *Extractifvämne*. —

Hr. D. HUNTERS fått at Balsamera döda kroppar; blodkåriken insprutas med Spir. vini, Spir. Therb. Cinnober och Camfer, håligheterne fyllas med Beck, Saltpeter och Camfer, och öfvergjutas med samma blandning, hvaruti slås Olea destillata, sedan lägges kroppen på Gips til at fullkomligen uttorkas, hvilket förnyas en gång efter 4 år; detta fått år af flere försökt med all önskelig utgång. —

Hr. WESTRUMB anser Säcker-syra såsom en beståndsdel i vegetabiliske Syror, i Sal. Acetofellæ och Cremor Tartari. —

Hr. GIRTANERS anmärkning om Pyrophorus; han menar at man ej bör låta calcination råcka så länge tils den utur Massan upstigande flammans aldeles förgås. — *Xl:te Th.* Hr. GIRTANER

uppgifver sit fått at undersöka Mineral-Vatten; Svafvel-Vattnen upptäckas genom solutio mercurii in Acido Nitri, då præcipitatum sublimeras och gifver Cinnober, hvarutur man kan uträkna Svafvel-delen. —

Hr. SCHEÉLE försök med färgande ämnet i Berlinerblå (a). — Hr. THOREY uppgifver at Oleum Syræ icke fås af Dracocephalum Moldavicum, utan är en öfverlesva af Citron-olja, som

(a) Se Band, 4 p. 113, 171.

som å nyo destilleras öfver med vatten. — Hr. CRELL om kortaste sättet at tilreda Naphtha Nitri: öfver 3 uns ren, torkad Saltpetter göt A. 1 och en half uns concentrerad Acidum Vitrioli, och om vintren lades i en väl kliftrad Retort 2 och en half uns Spir. vini rectificatissimus, hvarefter elden påfattes; efter arbetets slut feck han 3 lod Naphtha, hvilken genom Sal Tartari befrias från sin vidhängande Syra. — XII:te Th. skall snart recenserat. Därefter fortsättes denne Journal under namn af *Chemische Annalen*.

(Erl. Gel. Anm. 1784 XIII St.)

Kgl. Vet. Acad. nya Handl. T. V. I:sta Quart.

P. 34. *Om Opium mot Veneriske Sjukdomar af AND. J. HAGSTRÖM.*

Såsom Läkare vid Danviks Hospitalet i Stockholm har A. gjordt försök därmed på 3 ft. illa angrepne Veneriske patienter, hvaraf de dock ingen värdelig förbättring på de verolique symptomen vunnit, utan den ena snarare fått tilökning af svår obstruatio alvi, förlorad appetit och sömnlöshet, som i denna Vecko-Skrift B. 4 p. 305 i samma ämne är anford. (Det torde således blifva en afgjord sanning, at Opium icke botar Lues

venerea, men väl kan med fördel därunder brukas emot vissa svåra symptom, se B. 3. p. 7.

P. 40. *Berättelse om upkastning af en svart löpnad materia och blod, med svart stölgång, af ARVID FAXE.*

En Man öfver 60 år, som tilbragt sin måsta tid til fjös och var hæmorrhoidarius, plågades af åfvannämde svårigheter, utan feber, från Aug. til April, under hvarjehanda skiften, och vann sluteligen aldeles åter hälsan genom försigtig och tjenlig skötsel. A. slutar af symptomerna af detta var de gamles *Atrabilis*, hvilken hos denne patient lyckligt vis ej var af vanlig skärpa, hvarigenom inålfvorne kunde sig den afbörda med lifvets bibehållande. Dets låte och famlingsställe anses *Pancreas* här hafva varit. *Medlen* voro: Externe *Oleum Palmæ* på ylledukar; invårtens hvarjehanda *Salia Media*, *Honing*, *Senna*, *Manna* och förnämligast *Selzervatten*, hvartil ock *Såppor* med *Taraxaci-rötter* och *Spannsk Syra* böra räknas.

P. 47. *Rön med en lefvande Sköldpadda, Testudo pusilla, af JOH. OTTO HAGSTRÖM(a).*

Ländt-Sköldpaddorne, hvartil denne hörer, hafva bakfötter som likna *Elephanten*.

V. B. N:o 17.

R

Hon

(a) Se något om densamme p. 111.

Hon väger 15 uns, åter omkring 1 a 2 drachmer om dagen så länge Sommaren råcker, men ej om Vintren, på 3 eller 4 månader. Hon dricker vid stark varme allenast hvar fjerde dag et matskedblad vatten, åter icke Mjöl, Fisk, Kött eller maskar, men gärna de spåda bladen af *Brassica oleracea*, *Rosa Gallica*, *Antirrh.* *Linaria*, *Trifolium pratense*, *Ranunculus Ficaria*, *Viola odorata* samt blommorne af *Leont. Tarax.*, *Trif. repens*, *Philad. coron.*, *Lotus cornicul.*, *Trif. Montanum*, *Chryf. Leucanth.*, *Centaurea Cyanus*, *Epilob. angustifol.*, *Convolv. arvensis* samt *Mirabilis Jalapa*, men ej bladen; hvilka hon dock med begärlighet förtärt på *Lactuca sativa*. äfven åter hon vanliga Påron.

Hon går ganska sent och trögt vid kullit, men fort och snålt vid varmt våder, då Therm. är öfver 20 gr. Rösten liknar et ofullgångit barns. Hufvud och fötter kåntras alltid kalle.

P. 70. *Berättelse om Öen Ceylons Mineralier*, af C. P. THUNBERG.

A. upger en fullständig och för Naturkännare ganska välkommen förteckning. De *ddla Stenarne* upgråvas emot arrende, som år 1777 steg til 180 R:dal.

P. 81. *Om Iglars förökande*, af B. N. BERKENMEYER, Apothekare vid Helsingborg.

A. har haft tillfälle se huru Igel-honan värper ägg, ligger på dem som en höna, och

och af de utkläckte ungarne ånteligen dödas och förtåres. (En ganska besynnerlig hushållning, som förtjänar ytterligare upmärksamhet.)

P. 82. *Anmärkningar om Skål-slågtet i Östersjön*, af SAM. ÖDMAN.

A. har genom egen ärfarenhet och trovärdigt folks berättelser funnit 5 slag, som, ehuru ej ännu zoologice utstakade, tyckas vara egna arter och inga variationer. De äro: 1:o *Grå-Skål*, helt gul då han ynglas i Febr. hvilken färg mörknar, med flammor eller fläckar då han växer; blir stor som en Oxe.

2:o, *Ståt-Skål*, ynglas hvit, och blir knapt pärlfärgad då han är fullväxt, är något mindre än den föregående; desse kallas *Hafs-Skålar*.

3:o, 4:o, *Vikare-Skål*, är dels svart, dels grå vid födslen och således troligen färskildte slag. Desse krypa i land at säfva, men de två förre slagen stå rake i vattnet och säfva, ofta så tungt at de med spjut kunna dödas. *Vikare-Skålen* är så fet at han flyter när han skjutes, men ej *Hafs-Skålen*.

5:o, *Morungen*, är den minsta til storleken, brokig, med fläckar tigrerad; håller sig äfven i Vikar och Skårgårdar.

Hafs-Skålarne yngla och viftas vartidem högft up i Botniska Viken, i de flytande Isbergens håligheter, där de ofta kunna med Spjut dödas, när man ej vil skjuta dem.

Beschreibung der epidemischen Bräune, nebst ihrer heilungs art, durch beobachtungen erläutert von G. LEVISON, M. D. Artz an Gen. Med. Asylum in London, Kön. Schwed. Professor und Mitgl. der Acad. in Stockholm. Berlin bey Nicolai gr. 8:o. 46 p. 1784.

Detta är en öfversättning efter andra Engelska uplagan. FOTHERGILL har redan 1747 och HUXHAM 1748 observerat och beskrifvit denne Angina, och Hr. LEVISONs anmärkningar härleda sig från 1777. Det är icke den qvåfvande Angina (Croup) utan af en rötaktig art som infant sig måst hos barn och ungdom; upkom efter fuktigt och rågnigt väder i kuina hösten, ofta beledsagad af Frisel- eller Skarlaks-artadt utslag, som afskalade sig och lämnade ibland en oedemateus svulnad. (Lika sådan Epidemie gick i Erlangen 1752 och i Stockholm flere gånger på 60 och 70:talet) Gamlare singo blott en torrhet i halsen, som lättare botades. Curen bestod i Emetica, antiseptiske gurgelvat-

ten

ten och drick, med Spir. Mind. och Conf. card. med frisk luft.

A. bifogar en afhandling om SYDENHAMS kylande och MORTONS hettande method, hvilka bägge han i sina lärskilte omständigheter berömmar.

(Denna Auctor, som kallar sig K. Svensk Professor, vistades någon tid i Stockholm för 6 a 7 år sedan, känd egentligen såsom en föregifven stor Alchemicus. Af hvilken Academie eller Sällskap i Stockholm han kan vara Ledamot, är obekant; åtminstone ärkännes han icke uti Kongl. Vetenskaps-Academien.)

(Erl. Gel. Anm. 1784, St. XVII.)

Utdrag af et Bref från Chir. A. ERICSON til Assess. C. FR. VON SCHULZENHEIM.

- - - Uti ingen Vetenskap äro fuskerier mer allmänna och tillika mer farliga, än uti Medicin, och ehuru det gäller lif och hälsa, är ändock allmänheten genast färdig at emottaga råd af den först ankommande quakalfvare. Lättrogenhet finner sig tilfredsstäld af en sådan okunnig och tiltaglen brödsökares egen berättelse, utan at efterfråga om han på vederbörlig ort blifvit pröfvad och årkänd.

Til bevis på detta, kan efterföljande händelse tjäna: En Prästhustru i Dalarne, förstföderska, 28 år gammal, af frisk och god constitution, feck vid rätt förlofsningstid d. 27 Decemb. 1783 middagsstunden, början til vanliga barnvårkar. Den i orten vistande Barnmorskan vågade hon icke anlita, af fruktan för koppelsmitta; utan recommenderades henne af Granne-Fruarne en så kallad Fält-skår, som sjelf berättade at han i Jord-konsten, äfven som i allahanda Medicins delar, vore en pålitelig Man. Redan samma afton förklarade han fostret vara dödt, men uppsköt dock med någon operation til dess borttagande til påföljande middagen. — Då han med strumpe- eller åder-band förgäfves bjudit til at uttaga fostret, griper han til en betsmans-krok, hvilken han inför i lilla Fontanellen och med densamma väckeligen förlöser Hustrun, til hans och allas bestörtning, ifrån et frodigt och lefvande Foster, som, ehuru så illa handterat, ändock lefde i 3:ne dagar. För at ytterligare visa prof af sin färdighet och at hastigt fria modren ifrån sina plågor, går han med handen genast up i Lifmodren och med våld uttager efterbörden; hvarpå en ganska håstig störtning fölgde med svimningar och yttersta vanmägt. Den lidandes goda och starka kropps-constitution seggade dock. Utan vidare åtgärd än kylande och stillande pulfver då och då, lämnades hon

hon til 4:de dygnet, då vid E. ankomst turgan var oren, beståndigt feber med yrsel mot aftnarne, pulsen qvick och hastig, ingen mjölk i bröstet, magen spänd, med ofta påkommande rysningar &c. Samma morgon hade vål en matsked Elix. Sennæ tagits, men utan värkan. Efter några repetitioner af Engelskt Salt och en vanlig regime, blef hon efter 14 dagar fullkomligen restituerad; men oaktadt sugning, återkom dock icke någon mjölk i bröstet. Hade denna naturliga ställning blifvit ifrån början öfverlämnad til Naturen, så hade Fostret varit vid lif och Modren icke satt i yttersta fara.

Anmärkningar öfver en lyckligt curerad Buk-Vattusot vid K. Lazarettet år 1784.

L. H. 40 år gammal, föll i slutet af Julii månad 1783 uti en maligne remitterande feber. Patienten blef efter några veckors förlopp til hållan återstald; men fick kort därefter, efter något begångit fel i diäten en dubbel tredjedags-frossa. Patienten blef snart befriad från denne intermitterande feber, men efter några veckor återkom den, och var i början, som förut en dubbel tredjedags-frossa; men förbytte sig sedan til dubbel fjerdedags-frossa. Benen började nu at svulna på

den sjuke och inom några dygn hade vatt-
net intaget hela huden. De i Vattusot van-
ligen brukelige urin-drifvande och öppnande
medel nyttjades utan värkan. Svulnaden i
benen minskades väl; men i det stället in-
tog vattnet buk-caviteten. Efter et långva-
rigt bruk af allahanda tjenlige Medicamen-
ter, minskades åndteligen bukens vidd, och
man hade någon förhoppning om den sjukas
förbättring; men hoppet försvan åter snart,
då buken inom några dagar på nytt hade
fyllts med vatten. Patienten lämnade sig nu
åt sit förestående öde, och nyttjade inga lä-
kemedel.

Den 4 Januarii 1784 intogs den sjuke
på Kongl. Lazarettet. Benen på den sjuka
voro mycket svulne, buken var af en ovan-
lig vidd; han var andtåppt, hes, hade för-
lorat matlusten, hade ingen sömn, och plä-
gades af en grufvelig värk öfver länderna
och i benen, som alltid var håftigast om nät-
terne.

Et lod Cremor Tart. ordinerades för
hvarje afton, jämte en matsked vinum scil-
liticum förmiddagen och eftermiddagen. Med
deffa medel fortfors flere dagar utan minsta
förbättring; Patienten afmattades tvårtom da-
geligen allt mer och mer. Herr Gen. Dir.
ACREL och Hr. Assessor SCHULZENHEIM kom-
mo

mo därför öfverens at försöka den af HAMILTON recommenderade svettnings-curen(a). Curen inrättades på följande sätt: Den ena afton ingafs et Laxermedel, som bestod af 8 gr. Mercurius dulcis och et quintin Rhabarber; men som af detta medel ej tillräckliga öpningar följde, intog patienten alltid följande morgon et lod Engelskt Salt, då Laxermedlet visade fullkomlig värkan. Följande afton anställdes et Brånvins-bad; efter badet lades den sjuke i en lång emellan 2:ne Filtar, och därpå ingafs et halft quintin af Dowers pulfver och åfvanpå dracks några koppar Flåder-thée; men som ej stor svettning upkom af denna dosis, ingafs efter 2:ne timmars förlopp af samma pulfver 15 gran, och en timma därefter åter 15 gran. Hårigenom kom den sjuke i stark svettning, som påstod hela 4 a 5 timmar. Hela påföljande dagen nyttjades ingen ting; men 3:dje afton efter Laxermedlets bruk, ingafs et halft quintin af Dowers pulfver; Flåder-thée dracks åfvanpå; men bad nyttjades ej denna afton. På detta sättet har man under hela Curen fortfarit. Vattnet i benen försvan snart, bu-kens volume minskades, värken öfver länderna och i benen lindrades och appetiten återkom småningom. Sedan patienten fortfarit med Curen i 3:ne veckor, fick han ä-

R 5

ter

(a) Se åfvanföre pag. 24.

ter känningar af Frossen, som dock ej var regulier, ty ömsom kom hon hvar dag, ömsom hvarannan dag, ån om mornarne, ån om qvällarne och inpå nätterna. För denna Frossa nyttjades inga medel, utan man fortfor med Curen för Vattufoten. Efter 14 dagar försvann Frossen af sig sjelf. Patienten hade ej väl sluppit henne förrån all ting låfvade förbättring. Urin vart dageligen klarare och afgeck i stor ymnighet; Patienten svettades med lätthet och tillräckeligen; man kunde nästan dageligen märka huru bukens volume minskades, appetiten återkom, sömnen infant sig och krafterne ökade sig dag från dag. Med et ord, efter 5 veckors förlopp sedan sista Frossfebern och efter 3 månaders vistande i K. Lazarettet utgick den sjuke efter all anledning fullkomligen botad för vattufoten.

Således kan man ock med fullt skål recommendera denna Cur-method i Buk-Vattufot, til vidare försök ock efterfölgd (a).

Tillägning.

Jag har i en Scorbutisk Anasarca med nog mycken andtäppa och feberaktighet, sett mycken god värkan af en half dr. pulv. Ipec. Comp. ph. iv. hvarannan afton tagit, en eller

(a) Upsatt af Hr. Lic. J. L. WESTBERG, som denne tid gjorde Under-Chirurgi tjenst vid K. Lazarettet,

ler 2 priser en half timme emellan, hvaraf svulnaden minskades i samma mån som svettningen blef allmän öfver hela kroppen; denne patient hade förut brukt vanlige afförande medel utan synnerlig förmån; men Crem. Tartari tagen på de dagar då svettningen ej manades, bidrog tydeligen til det goda ändamålet at fördrifva Vattusöten.

J. L. ODHELIUS.

Chemische Annalen von Bergs-R. CRELL,
I. II. St. 192. Helmstädt 1783.

Denna Journal innehåller, utom utdrag af K. Sv. Vet. Academiens nya Handl. för 1781, af Kejs. Vet. Ac. i Brüssel II och III B., Chemiske Nyheter och utdrag af Bref, 10 st. egna afhandlingar.

Til at nogare än hitintils utmärka Eldens tyngd, föreslår R. BERGMAN at först våga Vatten i et Metall-kårl när det är frusit och åter sedan det är upsmält. — B. R. CRELL beskriver huru man kan fånga och undersöka den vid beredningen af Clyffus nitrosus utgående Luften. — Efter flere försök har man i Ungern funnit at stjelkarne af Mays gifva Socker. — Hr. HASSE har sedt Oleum Hyssopi tändas med Acidum Nitri. — I Skotland

land har Hr. WHITERING funnit en Tungspatjord endast måttad med Luftsyra. — Hr. FERBER nämner om några Finska och Sibiriske Marmor-arter, som gifva eld mot Stål, och slutar därpå at de hysa Kalkjord. — Hr. Dir. ACHARD beskriver, huru man genom tilhjelp af Arsenic, hvilken dock i elden går därifrån, kan göra Kårl af Platina; Arseniken gör henne helt mjuk och hastigt flytande, men så snart han går bort är hon åter hård. — Bergs-R. CRELL berättar huru Engländerne gifva sina Järn- och Stål-arbeten den sköna *svarta polituren*, genom en blandning af Arsenic med 6 gånger så mycket Cinner.

(Gött. anz. 1784. 54 St.)

Förteckning på födde och döde uti Stockholm för år 1783 (a).

Födde: Gållar	-	-	-	1204.
Döde: Flickor	-	-	-	1110.
				S:ma: 2314.

Af desse voro:

Äkta, Gållar:	1025.	Flickor:	950.
Odäkta, Gållar:	179.	Flickor:	170.

Dö-

<i>Døde</i> : Mankön	-	-	-	2138.
- - Qvinkön	-	-	-	1993.

S:ma: 4131.

Bland dem voro:

	Mank.	Qvink.
<i>Barn</i> til och med 10 år:	1030.	969.
<i>Ungdom</i> til och med 30 år: -	283.	187.
Från 30 til och med 50: - -	443.	290.
- - - 50 til - - - 70: - -	301.	370.
- - - 70 - - - 90: - -	80.	168.
Öfver 90 år: - - - -	2.	6.
- - 100: - - - -	1.	—

Sjukdomarne voro i allmänhet följande:

	Mank.	Qvink.
Hetsige Febrar: - - - -	224.	173.
Bröstsfebrar: - - - -	94.	79.
Slag och Bräddöd: - - -	445.	414.
Röfsebrar: - - - -	109.	88.
Rödsfot: - - - -	42.	45.
Lungfot: - - - -	255.	219.
Trånsjuka: - - - -	71.	67.
Vattusfot: - - - -	74.	106.
Koppor: - - - -	370.	344.
Venerisk och oangifven sjukd:	116.	92.
Drunknade: 27.		

Denne Förteckning är så mycket mer säker och pålitelig, som den är benågit meddelt af K. Tabell-Commis. Secr. Hr. EDV. RUNEBERG; hvaremot den i *Upf. Sällsk. Tidn.* N:o

N:o 34 införde, år för 1783 lika få ofullständig som för 1782, däraf at ingendera gängen de Födde och Döde under Hof-Consistorii Jurisdiction äro uptagne. En efterlåtenhet som ger utlåningar felaktig kundskap om Hufvudstaden, och kommer dem at anse Folkmängden därstädes för mindre än den verkeligen är.

*Casus om Cur med Ödlor i Cadix 1783.
Insänd från General-Consulen GAHN.*

VICENT BOURTY, Soldat i Napolitanske Regimentet, hade sedan 5 års tid haft en stark Venerisk värk i hela kroppen, upkommen af Gonorrhoe och dess suiter, hvilke hade emottäadt Smörje-curen, som han tog 3 gånger, med den contraira effect, at värkarna ökades mer och mer. Honom gafs Ödlor på följande sätt: den 30 Aug. 1783 preparerades han med en liten åderlåtning på armen, och d. 31 med en ganska svag purgation, emedan han fants nog utmattad. D. 1 Sept. togos 2 Ödlor, hufvud och stjert afhöggs, skinn och inålfvor borttogs, och sedan de voro styckade i bitar, lades i oblat och intogs i en sked med litet vatten, bägge två, emedan de voro små och ej så store som de Vest-ladiske; 2 timmar därefter, som

som var kl. half 9, kände han en värma i hela kroppen, och kl. 3 eftermiddagen började han svettas, som varade til kl. 4, utan annan crise eller accident. D. 2 tog han åter 2 Ödlor på samma sätt, och litet därefter feck han en stark hetta, som var håftig ända til kl. 6 om afton, då den minskade och uphörde kl. 9, då han kände en märkelig lindring i värken i knån &c. D. 3, 4 och 5 Sept. practicerades det samma, och blef han denna sista så förträffeligt bättre; at han kunde hoppa ur fången, spålera, göra alla möjliga rörelser med armar och ben, til och med de måst violente; sedan han på så lång tid varit aldeles styf och ur stånd at göra minsta rörelse. Han tog Ödlor ännu några dagar, och är litet därefter aldeles frisk och tjenstgörande afgången med Regimentet til America. Diæten han observerat är at taga en taffe Bouillon 2 timmar efter Ödlornes intagning, och 2 timmar sednare en Ivag Decoët af Amapola. Kl. 12 gafs honom middag af Kött och Soppa, kl. 4 eftermiddagen en taffe Bouillon och kl. 6 en af Decoëten, och om qvällarne til qvålsval en skål med Köttfoppa och 2 löskokte Ägg.

MAGDALENA ESTALA, (en Mångelska) 67 år gammal, hade af sin Man fått Venerisk smitta för 42 år sedan, — altsedan stundom varit plågad af värkar, mer och mindre,

dre, som tiltogo för 2 år sedan i så hög grad, at hon på et år varit aldeles styfnad til alla lemmar, med olidlig värk i hufvud och alla leder, utan sömn och appetit; hade brukat mångfaldiga medel utan effect. — Begynte taga Ödlor d. 10 Sept., utan annan preparation än den hon under des förr brukade Läkemedel nyttjadt. Hufvud, fötter, fjert, inålsvor och skinn borttogos; köttet inlagdt i Oblat svålgdes hastigt; tog från 4 til 9 Ödlor hvar dag, alt efter deras storlek. Straxt efter intagningen kände hon lindring i värken. Efter 3 dagar började hon få tämlig starka öppningar, och faliverade; hvilket fortfor i 15 dagar. Under denna tid kände hon stundom någon ovanlig hetta; men ej extreme och utan svettning. Hon fortfor med Ödlornes intagande i 21 dagar; men efter den 15:de kändes ingen värkan af dem. Hvar dag blef hon bättre, och 40:de dagen efter Curen början var hon aldeles frisk, och fortfar ännu med bättre hälsa än någonsin. Gör alla sylsor, äfven strångare hus-sylsor, kokar och går ute &c.

Under Curen var hon ständigt inne. — Kl. 8 tog hon Ödlorne, 2 timmar därefter en Bouillon; til middag Kött och Soppa; til afton Bouillon eller Soppa, och til beständig dryck Vatten kokat på Scorzonera (a).

 På

 (a) Se om samma ämne p. 42.

På den af K. Franska Vet. Academien år 1783 utgifne Fråga: om medel at förekomma Hattmakares Sjukdomar (a) åro vål flere uplyfande Svar inkomne, men som Academien ej ansette dem vara fullständige, har hon upskutit at utdela Belöningen til den i Julii 1785, på det vederbörande må åga tillräckelig tid til ämnets sluteliga och fullkomliga utarbetande. Priset består i en Guld-Medaille om 1080 Livr. värde.

(Journ. de Paris N:o 116. 1784.)

Anledning til bot för Hydrophobie; upgifven på Hög Befallning för det allmänna af M. DE MATHIIS, M. D. och Fält-Chirurgus vid H:s Sicilianske Maj:ts Armée.

K. Fr. Medic. Societeten har vål på Regeringens befallning til belönings erhållande upgifvit detta ämne, och den krönte Prisskriften blir med det första af Trycket utgifven; men af samma anledning år ock närvarande korta Skrift upkommen, som grundar sig på en tillfällig händelse.

A. var på jagt vid *Vallodinovi* i öfra Calabrien och finner på sin hemresa en *Vipera*, den han lefvande förde hem med sig.

V. B. N:o 18.

S

Vid

(a) Se Band. 4 p. 192.

Vid förbiresan ser han i en Trågård en Hund bunden, som på 3:dje dagen var sjuk af Hydrophobie; til at försöka om så vårkeligen var, satte han vatten för honom, hvarigenom hunden genast föll i convulsioner; då föll det A. in at låta Vipern bita Hunden, til at försöka hvad påföljd det kunde hafva, som ock skedde i det han retade Vipern at bita Hunden i läppen. Innom en liten stund svälde Hundens hufvud grufveligen; convulsioner, som troligen härrörde af Orm-giftet, infunno sig, men hydrophobien aflannade, ty när man då satte vatten för Hunden drack han begärligt; därefter smordes Hundens hufvud med Olja, samt tvåtades med Alkali volatile, som ock gafs honom invärtes, hvarigenom svulnaden förgeck.

A. anför denna händelse såsom anledning til flere Rõns anställande, och förmodar at reaction af et så skarpt gift som Viperns, emot hvilket vi dock, som sagt är, äga bepröfvade hjelpemedel, torde blifva et kraftigt medel emot förflörelsen af den hitils oboteäga fundne hydrophobien.

(Journ. de Paris 1784 N:o 78.)

Uti 6:te St. 3:dje ärg. af *Göttingisches Magazin* höra följande märkvärdiga afhandlingar til vårt ämne:

Hof-

Hof-Råd. o. R. MICHAËLIS underföker ordfaken til den, vid HERODIS Plundring af DAVIDS Graf i et af hvalfven under Jerusalems Tempel, utbrytande Låga. Desse hvalf nyttjades til Vattensamlung, Korn-Magaziner och Skattkamrar för den rikedom, som från hela världen då samlades til Jerusalems. Lågan anfer han med all sannolikhet för ingen ting annat än en länge innesluten phlogistisk luft. — Bref från Hr. Stabs-Medicus MICHAËLIS til Hr. Prof. FORSTER om det *stora okända Djuret* i Norra America; Hr. MICHAËLIS har i Philadelphia funnit et anseeligt förråd af Djurets ben, hvilka man dels föregifvit vara af Elephant dels af Hippopotamus, men efter des tanka, i anledning af öfre kindbenet och näsan, hvilka ben finnas däribland, måste vara et annat slag. Efter de vildas förståkran skall detta Djur finnas lefvande långst i Våster. Man väntar med begårlighet afritningarne på desse ben. — Bref til Professor LICHTENBERG om D. PRICES död (a); denne rycktbare Alchemicus förgaf sig med Aqua Lauro-Cerasi, sedan han märkte sig icke kunna undgå skarpsinnige och kunnige Måns granskning. Detta borde tjäna sådane narrar til varning.

(Gött. anz. 1784 St. 74.)

I anledning af de försök med Vatten, som Hr. LAVOISIER anställt (a) och hvarigenom blifvit upptäckt at det består af Inflammabel och Dephlogisticerad Luft, har Herr MEUNIER, som blifvit Hr. D'ALEMBERTS efterträdare i K. Fr. Vet. Academien, i sällskap med Hr. LAVOISIER ingifvit til Academien et Memoire, som beviser icke allenast förenämde sanning, utan ock at det gifves flere sätt at i myckenhet anskaffa Inflammabel Luft.

Hr. LAVOISIER har nyttjat följande Theorie: at som Calcinable Metaller äga mycken slägtskap med Dephlogisticerad Luft, så bör man igenom dem kunna skilja honom från den Inflammable Luften.

Til den ändan hafva Hrr. MEUNIER och LAVOISIER lagdt en Tub af järn i en eldbrasa och hålt fjudhett vatten uti denne rödglödgade Tuben, hvilket vid genomfarten antagit yttersta grad af hetta. Järnet tager då til sig och förenar sig med den dephlogisticerade Luften; men den Inflammable Luften som därigenom skiljes ifrån den andra, går med full frihet i en pnevmochemisk recipient, som är stäld vid Tubens andra ända, där han visar sig med alla vanliga kännetecken, eldfångdhet, lätthet och den honom egna luckten. Järnet som nu
blir

(a) Se D. B. p. 74.

blir öfverläst af den insupne dephl. Luften, får tilökning i tyngd och volum; Tubens inre diameter förkortas, Järnet drages ivagare af Magnetten och får en förställning i brottet. Men låter man sjudhett vatten gå på samma sätt genom en Tub af Guld eller Silver, så decomponeras icke vattnet, emedan desse Metaller icke äro calcinable (a).

Detta alt beviser at Vattn är en sammanfatt kropp af 2:ne Luftarter, och at vi hafva et Element mindre än vi trodt.

Vid desse försök får Vattnet vid pass 1300 gånger större volum och den erhållne Imflammable Luften är 10. til 12 gånger lättare än den Athmosphäriske Luften.

(Journ. de Paris 1784 N:o 121.)

Nyheter:

Med. Doctorn Hr. JONAS GUST. FORSSKÅL, afled i Örebro den 23 Dec. 1783 i 57:de året. Han var Bror til den namnkunnige Professorn P. FORSSKÅL, som 1763 dog i Arabien, och Son til f. d. Kyrkoherden vid Mariæ Förfamling i Stockholm. Han hade studerat i Upsala och practicerade Medi-

S 3

cin

(a) En Anonyme påstår i N:o 140, at en Tub af Koppar, ehuru nästan lika få calcinabel som Järnet, icke heller skall decomponera vatten.

cin med mycket förtroende, såsom Medicus Nobilium i Nerike; hade ock några år lörestådt Bruns-Intendents Sysslan vid Medevi (a).

Professorn HARRISON i Edinburg har 1783 utgifvit en Disputation under Titel: *De Lue Venerea*, egenteligen emot Prof. TODES mening om Gonorrhœa Virulenta, och där han söker bevisa at miasma gonorrhœicum icke är något annat än Venereum. Mera torde framdeles blifva tilfälle at tala härom.

M. D. Professorn och Arf-Ståth. Förste Lif-Medicus Hr. GVALTER VAN DOEWEREN, dog i Leyden d. 31 Decemb. 53 år gammal. Han har bland annat gjordt sig känd för en afhandling om *Maskar i Människan*.

Hof-R. NICOLAI har 1783 i Jena 8:o, utgifvit *Samlung von Beobachtungen Recepten und Kuryarten*, hvarest omtalas *Vin-dittickas* föträffliga värkan at såsom Cliftir användas uti *Miserere*, hård förstoppning af stolgången och inflammation uti tarmarne; hvilket genom hans ärfarenhet skall vara styrkt och hvar-til, såsom ganska förmånligt, han högeligen råder. (Erl. Göl. Zeit. Beitr. VIII W. 1784).

Hr. PIERRE JEAN MACQVER, Pharm. Professor och Ledamot af K. Fr. Vet. Acad. m. m. namnkunnig stor Chemicus, dog i Paris den 17 Februarii 1784. Född. den 9 October 1718.

Hr.

Hr. ANT. VILH. PLAZ, Prof. Medicinæ Decanus och Senior vid Med. Facult. i Leipzig, dog den 27 Febr. i dets 76:te år.

Hr. JOSEPH RAULIN, K. Fr. Lif-Medicus, f. 1708, dog i Paris d. 12 April 1784. Känd af flere practiska Arbeten.

Hr. ANT. N. RIB. SANCHÉS, f. i Portugall d. 7 Martii 1699, dog i Paris d. 14 Octob. 1783, där han vistats sedan 1747. Han hade varit Kejserl. Rysk Stats-Råd, Medicus hos Kejsarinnorne ANNA och ELISABETH, samt Medicus vid Ryska Arméén under Fälttoget til Crim 1736—9. Blef i Ryssland olycklig för Stats-ordfaker och lefde af Pension därifrån. Hade varit BÆRHAVES Lärjunge och blef af honom utvald til Ryska tjensten 1731. Hr. VIC-D'AZYR höll Åminnelse-Tal öfver honom i K. Fr. Med. Soc. d. 2 Martii 1784. (Se p. 234.)

Fortfättning af Hrr. Provincial-Medic: Embets-Berättelser för år 1783. (Se det föregående p. 149).

9) *För Stockholms Län, Södra Distriktet, af Doct. CARL W. WERTMULLER.*

Ifrån årets början til slutet af Junii månad hade ingen Farfot yppat sig, men vid slutet af denne månaden, då stark hetta och

torka länge varat, upkom uti Sänga Socken, Fårentuna Härad, en rötaktig Bröst- och Hals-sjuka, som i synnerhet i Kumbla och Nybble Byar var håftig och dödande. De som angrepos af denne sjukdom fingo först en lindrig frost, hvarefter följde hetta och feber med mycken matthet, som allt mer och mer tiltog. De sjuke klagade öfver flyga i bröstet med svårighet at draga andedrägten och at svälja. Pullen var snäll, men låg och ojämn. Den 3:dje och 5:te dagen började de at yra tils de på 9:de och 13:de dygnet dogo.

Efter döden syntes blå fläckar på bröstet och kring halsen. De som härvid öppnat ådern, dogo, utom en eller annan som hade någon inflammatorisk complication.

De som öfvervunno sjukdomen, klagade länge därefter öfver svårighet at svälja med illa luktande uphöstning och kraftlöshet.

Åtskillige, som ej angrepos af denne sjukdom, kände sig ovanligt matte med en stinkande svett.

Härvid lät jag de sjuke dricka tunna Gryn-låppor och Korn-vatten blandade med Åtticka til angenäm lyrighet, och nyttjades pulsver af Cremor Tartari, Säckor och Tartar. Antimonialis.

Af 16, som i denna Farlot fingo tillsyn och Medicamenter, blefvo 4 döde och 12 kommo åter til hälsan.

Vid slutet af Julii och början af Augusti månader började Rödfot blifva nog gängle, så vål i Alsiike och Kniffstad, som i Odenfala Socknar.

Sjukdomen hade vanliga Symptomer och botades med kråkmedel, Syrliga medel och Rhabarber.

Uti den Epidemien som gick i Alsiike och Kniffstad Församling voro 93 sjuke af hvilke 29 dogo och 64 blefvo friske. Men Pastor beklagade at de fläste icke sagt til förr än sjukdomen var i sin högd.

Vid den i Odenfala Sokn gångbara Rödfoten, lät jag de Sjuke nyttja det medel, som Chur-Furstén af Pfaltz år 1781 lätit publicera för des goda värkan i Rödfoten, och som i Vecko-Skriften för Läkare och Naturforskare III:dje delen pag. 276 finnes infördt, sedan de först tagit et Vomitive. Detta medel håller Vax, brun Sirap och utspädd Vitriols-fyra. Men oakad min begäran har jag sedan af Probstén aldrig fådt underrättelse om des värkan, eller huru många som varit sjuke, dödt eller tilfrisknat.

Som Kopporne hela detta året varit gängle här i Staden, så blefvo de äfven allmänare på Landet. I December månad började de at döda Allmogens barn i Waslunda Sokn. De voro af putride art och sammanlöpande. En och annan hade blifvit blind

och lungficktig. Andre hade elaka bölder och får efter Kopporne.

Evacuerande och Antiseptiske medel, tillika med ymnog dryck af Kornvatten och Grynsoopor blefvo härvid nyttjade. Men som denna Epidemien varade ännu i Januarii månad, så kan jag ej hafva åran at inberätta utgången eller antalet af sjuke och friske.

10) *För Stockholms Lån, Norra Distriktet, af LARS BALK, M. D. Assessor.*

Mot slutet af förledit år, fick jag under Cur i Lue venerea flere Personer i Husby Socken och Långhundra Härad, samt på et annat ställe, neml. uti Österåkers Socken 3 Personer. Om deras ömkeliga tilstånd och plågor aflämnade jag ock då berättelse. Nu blefvo de alla inpå detta året lyckeligen befriade ifrån sina plågor, så at jag efter 3:ne resors besök på hvardera stället med trygghet kunde låta dem uphöra med all medicinering. En Torpare i Österåker brukade i längre tid Mercurialia til sine plågors märkelige förbättring å Genitalia och andra ställen, men som hos honom var något Chroniskt o-artadt complicerat, så at han besvärades med envisa sår, ej olika Elephantorum, låt jag honom en lång tid bruka Antimonialia och dric-

dricka Decoctum Rosmarini Sylvestris, hvaraf fåren aldeles förbättrades och han til häl-san återstältes.

Scabies i svår grad var i början af året och långt inpå våren och de första sommar-månaderne en mycket allmän pläga i år hos Allmogen och det sämre folket, så at för denna orsaks skull några til Carlsrona håri-från orten i April ut-commenderade Båts-mån måste blifva hemma. Den angrep måst hela kroppen, men i synnerhet underlifvet med stora och uphögda får och blemaktiga utslag, jämte et ledsamt kliande. Vanlige utvärtes medel bruktes af Allmogen utan syn-nerlig värkan, hvarföre åtskillige mig rådfrå-gade, hvilket i slik sjukdom som denna ej gärna sker, så framt ej högsta nöden sådant kräfver. Utslaget var hos somliga mer våt-skigt, hos andre åter torrare af värre eller bättre art, alt efter blod-massans olika be-skaffenhet, men i allmänhet ganska envist, så at blodrenande Decocter och Pulver jämte laxerande Mercurial-medel och den exactaste diät knappast här ville hjälpa, om ej därmed längre tid continuerades. Åtskillige sade mig, at de efter mit tillstyrkande rönt god värkan efter dageligt bruk af Kärnmjolk, den de nyt-tjat jämte åfvannämnde blodrenande medel.

Rödfoeten. Denna ortens årliga och van-liga farfot i Augusti och September, har i år varit mer allmän än förr, samt började o-
van-

vanligen bittida, ja på några ställen för Mid-sommaren, förmodligen af den starka hettan utan minsta rågn och svalka i Maji, Junii och följande månader.

Af den utförliga Journal, som Kläckaren i Wåtö Socken LAGERSTRÖM fördt, finnes, at 98 Personer där fökt och undfått läkemedel, hvaraf allenast 9 dödt, som ej är mycket på et så stort antal sjuka. Och som jag är fullkommeligen öfvertygad om rätta orsaken härtil, bör och kan jag den ej förtiga. Denna vidsträckt Skårgårds-Socken är lå belågen, at måsta delen af Församlingen med båt måste färdas til Kyrkan, som ligger vid Salt-sjön; men Prästegården långt up åt Landet belågen; hvaremot Kläckaren bor vid Kyrkan. Denne Kläckare, som icke allenast är en snäll åderlåtare, utan ock en flitig, förståndig, redlig och drifvande Karl, har i Socknen et allmänt förtroende, så at i hans händer har jag förr vid farfoter, men i synnerhet vid Röd-foten i år lämnat läkemedlen och min föreskrefne Regime, samt omständeligen i alt instruerat honom. Hans drift, oförtrutenhet och förtroende ibland Allmogen tillskrifver jag aldeles den annars ovanliga händelsen, at nemligen förmå Böndren til at i rättan tid, och innan sjukdomen fädt öfverhanden, tillåga och nyttja läkemedel. Sådant är dock här skedt. Vomitoria och laxantia i första dagarne brukade, hafva här blifvit riktigt exse-

que-

querade med den önskeligaste vårkan, och denne mannens olparde möda, at sjelf ingifva och vara tilstådes vid desse medels rätta bruk, har vårkat mycket godt, ja så, at allmogen knappast kånt sig sjuke förrån de varit i Kläckare-gården, nyttjadt och fått förtroende för läkemedlen samt blifvit friske. Det nöje en Provincial-Medicus har dåraf, at vid farfoter erfara, det de förordnade läkemedlen och föreskrefven regime varda rätt använde til folkets förbättring, är hos mig åtminstone ganska kånbar, at förtiga den oskattbara nytta Riket dåraf har at förvånta, då folk blifva råddade, som annars i otid borttryckas. Upmuntringar och heders-tecken för sådane, som hårtil bidraga, skulle göra den önskeligaste vårkan på flere i landet, at vid Farfoter i Socknarne visa drift vid läkemedlens bruk, och då kunde ortens Läkare med mera nytta utöfva sit åmbete.

Rödsfoten har i detta år öfver alt varit dårutinnan mycket skiljaktig ifrån de förra årens och hvad annars vanligt år, at utom det den måst angripit barn, har merendels blod straxt första dagarne vist sig, utan föregående Diarrhée uti en eller annan dag, slit och knip (Tormina) hafva oftast första dagen kånts; och hos åtskillige, i synnerhet äldre folk, har blod-pink (Mictus cruentus) ej varit fällt. I Skårgården har sjukdomen vål varit nog allmån, men dock ej så håftig som

kom up uti Landet, til åfventyrs torde svalkandet af vattnet i Skårgården något mildrat och tempererat den i år starkaste sommarhettan i flere månader, hvilket trutit up uti landet, där få insjöar men måst torra och skoglösa åkerfält utgöra Landets låge. At Vomitoria och Rhabarberina i första dagarne, göra all önskad värkan, är en ostridig sanning; men då sjukdomen fått öfverhand, som hos de fleste gärna sker, då dårom ej i tid tillåges, så har detta årets Epidemie varit nog envis at bota. Efter Rhabarberns bruk i flere dagar har vål slitningarne något minskats, men ofta påkommande blodblandade öppningar jämte stolgång (Tenesmus) plågade icke destomindre de sjuka. Vitrum Antimonii ceratum och Ipecacuanha i refracta dosi, Gummi Arabicum i Såppor jämte andra vanlige stoppande medel, hafva föga eller intet uträttat. Diascordium och Theriak ensam åfven ej fårdeles. Men pulvis fabæ Pechurim i vederbörlig dosis upblandad med Theriak, har aldrig slagit felt, hvilket jag sjelf icke allenast erfarit, utan ock öfver alt från Pråsterskapet undfått fågnelamma rapporter. Proportion har varit följande: R_c. Theriacæ dr. i P. Fabæ Pechurim scr. i. M. dr. f. Pro una dosi, och då de sjuka tagit en sådan quantité i 2, 3, högst 4 kvållar efter hvarannan, sedan Rhabarber eller Vomitoria förut nyttjats, har curen därmed fullkomligen

varit gjord. Uti Diascordium ingredierar vål faba Pechurim, men i för liten dosis. Jag brukte, som åfvan nämndt år, denfamme i början, men utan synnerlig värkan i detta årets Rødsot.

Kopporne (Variolæ). Sedan Vårtiden 1779 hafva desse uti mitt Åmbetes-distrikt ej någorstådes varit synlige, förrån Midfommars-tiden detta år. De visste sig då först i Blad-åkers Socken på gräntsen af Upsala Lån, dock ej allmänt utan på få ställen i Socknen, och voro efter berättelse hos somlige af elak art. Längre in på hösten i September inkom smittan i Skårgården, först vid Furu-fund, et bekant hamnställe för til och från Stockholm gående Skepp med Passagerare, som kommo från Stockholm. Där smittades aldräförst et barn. Sedermera har sjukdomen utbredt sig något i Skårgårds-Socknarne, men har ännu ej blifvit allmän. Hos alla dem jag sedt och besökt hafva Kopporne hittils varit af lindrig och god art, åfven som ganska få af allmogens barn däraf dödt i Skårgården. Däremot skall upp åt landet i Skånhålla med flere Socknar i Semming- och Erlinghundra Hårader, ej långt ifrån Stockholm och Sigtuna, illa artade Koppor, efter berättelse, vara gångse, hvaraf många barn skola dödt. En del af denne ort tilhör vål mit Distrikt, men ingen af Prästerskapet har ännu därom lemnat minsta underrättelse.

II) *Af Prov. Med. i Björneborgs Län, Ass.
 Doctor BENGT BJÖRNLUND.*

En Piga hade tagit Tobaks-olja at sätta på Bomull, uti en ihålig värkande tand, hvaraf något lårer nedkommit. Här af fick hon tätt på hvarandra följande dänningar och svimningar, som et halft dygn continuerade, oaktadt hon druckit i ymnighet Mjôlk, något Olja, lätits åder, brukat Lavement med mera hårföre. Magan tilsvulnade håftigt, med invårtas bränningar hårunder. Sedan svimningarne öfvergådt, måste hon dock för mattet hålla fången et dygn.

Uti November kallades jag til en Karl på Landet 6 mil hårifrån, som blifvit hårdt slagen med en påk öfver högra hjessebenet, örat och en del af tinningen å samma sida, hvarefter han bortsvimmat och afgifvit nog blod ur nåsa, mun och samma öra, åfven upkastat blod flere gånger, samt legat flere timmar utan fansning. Bloden ur örat kom skoftals sprutandes hela dagen igenom. Vid ankomsten til den sjuka, efter et par dagar, hade blödnungen sagt sig och förbytt sig i blodigt vatten och blodrås uti samma öra. Den sjuke kunde ej uplyfta hufvudet för åkommen svimning därvid uti flere dagar. Å stället hade en stark svulnad yppat sig, med en håftig värk i hufvudet och i synnerhet öfver pannan och ögonen samt uti örat. Omslag af kalt vatten bruktes på hufvudet med lin-

lindring, och märktes ingen krossning eller remning å Hufvudskålen. Iglar applicerades å svulnaden, åfven koppning omkring, som minskade densamma. Svåra symptomerna påhöllo måst en vecka, men därefter mer och mer minskades, igenom trägen skötsel under mitt vistande uti 10 dagar, hvarefter den sjuke kunde upstå och vara utom sängen, dock var han en tid ånnu döf å samma öra, som efter hand förgäddt.

Et missfödsel har förekommit mig, på hvilket vänstra armen, os humeri, ulnæ, radii, med handen och Scapula, å samma sida, voro borta. Det vänstra knäet och benet var krokigt och inbögd, samt kunde ej utsträckas utan var orörligt, såsom ock lår och benet å samma sida var kortare och smalare ån å den högra. Scrotum hade storlek af et Gås-ågg; Barnet, som var fullgångit och et Gållebarn, hade lefvat 8 dagar, under ständigt qvidande, samt ej tagit bröstet, utan blifvit födt med Mjolk &c.

Ibland andra händelser märkes, at 2:ne måst blinde och nu ålderstegne bröder, här i Lånet boende, den ena 71 år, den andra 68 år, hafva i år måst återfådt sin syn af sig sjelft. Den af 71 år har haft uti 30 år *grå Starr* å det ena ögat, och å det andra mer och mer mot åldren tiltagande, at han knapt kunde vägleda sig. Den andra 68 år, har haft *grå Starr* å bägge ögonen uti 9 a 10

är. Det ena ögat har nu blifvit seende, at han därmed kan hjelpa sig, och den förre kan åfven på något längre håll grant åtskilja objecterne.

12) *Af Prov. Med. i Westerås Län, Doctör*
BIRG. MART. HALL.

Rheumatisk värk och Podager-attaquer anfatte flere svårare.

Variolæ Spuriæ visade sig i flere Församlingar uti Februarii månad.

En Rötaktig Feber började i Martii månad visa sig, som i Maji blef svårare och mera gångle: de sjuknade neder sedan de i några dagar gått hängsjuka, mistat matlusten och klagat öfver hufvudvärk, krafterne voro i första dagarne borta, ömhet och värk i kroppen, men i synnerhet en ständigt tryckande värk åt nacken; yrsel tilstötte, om mornarne voro de något bättre, och sjukdomen anfatte alltid håftigare emot natten, nästan ingen sömn hos en del, och andra lågo liksom i en dvala; hos de flåsta visade sig petechiæ, som voro röda; de som i början ej vål affördt, fingo mattande Diarrhoë; lemnade åt sig sjelfve sluppo de ej denna Feber förr än efter 6 veckor; ständigt klagades öfver tryckning och värk vid maggropen och bröstet. Emetica, Laxantia och Acidum Vitrioli, utträttade at de, som tidigt brukade desse medel, på 11:te dygnet voro friska.

Diarr.

Diarrhoet fordrade altid Opii bruk, då det kom längre in i sjukdomen.

Rödfoeten visade sig i Julii uti Ryttern, Björksta, Kjöping, Skultuna och i Vesterås, var dock lätt häfven med Laxantia och Opiater efteråt.

Kopporne voro endast gängse i Kohlbecks Socken. Rötaktiga febern continuerade, och Kyrkoherden inberättade: "at i Måklinta Socken och Tornby By hafva flere varit besvärade af en Hetsig feber, som består i hufvudvärk och yrsel, bröstsjuka, stark diarrhoe, samt lamhet och ömhet i alla kroppens leder och lemmar, at de dogo på 9:de och 15:de dygnet, at den angrep unga och gamla, och at i nästa By Östervad, en yngling dött af denna sjukdom för en månad sedan, och at alla de efterlevande i hufet där af blifvit ansatte." Således afskickades genast föreskrift och Medicamenter, och jag besökte dem sjelf kort därefter; i Tornby var icke mer än en enda gård som icke var sjukt uti; Byn består af 18 grannar; — Allmogen var ganska trög at fåga til när de sjuknade och at vilja bruka Medicamenter; 49 voro tilfrisknade och de flesta på båttrings-vågen, utom några, som fått Recidiv, då de ej velat i akttaga diæten.

13) *Af Prov. Med. i Hedemora Distrikt, Assessoren Doct. CARL M. BLOM.*

Den 22 Februarii, öppnade en död människo-kropp, hvars sjukdom uti et och et halft års tid fortfarit under en mängd Nerveusa anfall och plågor. Febern, som dem länge åtföljde, uphörde smänningom och af sig sjelf fram åt Junii månad 1782, och i stället för en dittills varande grufvelig utmångling, begynte kroppen blifva tjock och fylligare, til dess den til slut fåg ut som svullen, upblåst och vanskapelig. — Inge Medicamenter visade hos henne minsta gagn: hvadan hon ock med dem sjelfvilligt och utaf förefats, aldeles i Martii månad uphörde. Lamheten i armar och händer förblef ock lika; men den håftiga matlusten, den smärtefamma värken och ryckningarne uti maggropen, minskades något framåt sommaren, til dess de omsider inpå Hösten och Vintern åter igenkommo och anfatte värre än förut. — Hon blef, under dem, död i Februarii månad det påföljande eller detta år; och vid öppningen af dess kropp befanns följande:

1:o, Kroppens svullna och oformeliga utseende hårröra af et, imellan huden och buk-musclarne, befintligt öfver 2 tums tjockt Ister eller Späck.

2:o, Peritonæum, Omentum och Mesenterium likaledes öfvertäckte med ovanligt

ligt fett och i synnerhet det sistnämndes hinna, genom utväxte och nedhängande hårda klimpar därpå (somliga store som Høns-ägg och andre långa och Cylindriske, liknande Ko-spenar) så utspänd och söndersprängd, at den på få ställen var hel, utan såg hålig och genombruten ut lika som et fint bundit myggtjåls-nåt.

3:o, Magen upfyld med circa et och et halft kvarter Chymus, hvilken luktade sur som Ättika, och vid prof med til hands varande Sal. Tartari fix: och — C. C., jäste håftigt och gaf ifrån sig en myckenhet luftblåsor.

4:o, — Dels tunica Villosa på flere ställen bortfrått och afskafven.

5:o, Så väl Ventriculus å högra sidan, som

6:o, Intestinum Jejunum och Ileum tåmmeligen inflammerade. — De öfrige Tarmarne mycket utspände af våder samt färgade af galla.

8:o, Lungorne, framåt mycket löse och sladdrige, bak åt ryggen fastväxte och starkt inflammerade samt fyllde af grumerad blod.

Håraf kan nu väl den vissa öfvertygelse vinnas, at hennes sjukdom och alla de Nervösa attaquen hon därunder måst utstå, härördt ifrån et Acidum prædominans; men hvarifrån den myckna fettman kunnat upkomma (då Acida likväl äro kände för at böra

förföra den) det torde blifva svårare at utreda. — Monne från den ständiga Cibus et Qvies Corporis, sub decursa Morbi? men hvarföre blef hon då icke fet långt förut? och huru kunde af den väntas en hålfosam näring samt så mycket Ister beredas, under så många och långvariga spasmer och plågor? — Eller, monne Pinguedo här var morbosa, äfven som alt det öfriga? (a)

I October öfverfördes *Koppor* til Hedemora Församling, och mot slutet af samma månad anstälde jag *Koppympning* på 5 ft. mine och 14 andras barn här i Staden. Åldren på dem var, gradatim, från $1\frac{1}{2}$ til 11 år; utom 2:ne ft., hvaraf den ena hade upnådt 15 och den andra 21. — Samtelige undergingo 3 veckors præparation, innan ympningen företogs. — De fingo alla, i högsta måtto, lindrige och goda koppor, undantagandes en liten Fröken F - - - om 7 år, hos hvilken de blefvo icke allenast ötaligen många, utan ock af mycket elakt slag. — Hon hade väl altid sedt frisk ut; men var spådlemmad sin och fallen för skrämsel: hvar dan ock des beredelse förut mer, än de andras, blef ändrad, inskränkt och för-

kor-

(a) Den öfverflödande Syran in primis viis värkade ofelbart den starka matlusten och därifrån följer helt okonstlat fettman, sedan febern uphörde, hvilken förut genom fyett m. m. utmår glade patienten.

kortad. Imedlertid, när Kopporne bröto fram, visade de sig i vida klafar, i synnerhet omkring alla Artus; blefvo där contiguæ; alltid små, platta, bleka och tröge i lit lopp, alla stadia morbi igenom. En ständig Feber åtföljde dem. Deras rufvor voro envise, at vilja affalla; och det gick ut inpå 6:te veckan efter utslaget, innan de alla försvunnit. Ansigte, händer och ögon på den sjuka, svälde ock igen, likasom i naturliga Koppor. — En kopp-klase, som fäst sig öfver högra Ro-benet, gangrænerades och lammnade I tums vidt, samt en half fingers långt sinueust sår, som gick up och bak åt ryggen. Med detta såg det ock illa ut, i synnerhet innan Gangrænen handt at blifva helt och hållen afskild; men det skedde ock omsider lyckligt: och denna lilla ymp-patient blef, genom god föda, et ständigt bruk af Emulsio Kinata och afförande medel, lika så väl lytfri och återstald til hälsan, som alla de öfrige.

14) *Af Prov. Med. på Åland. Doct. JOACH. CRONHOLM.*

Fattiga Torpare-hustrun ANNA ANDERSDOTTER från Jomala Socken, hade uti en väderqvarn malit sönder högra främre armen på 2:ne ställen. Vid handlofven, var både Radius och Ulna tvärt af tått äfvanför leden, och vid armbogen var Radius i bitar men

Ulna hel; jag emottog henne 8 dagar därefter ganska usel; men genom flitig tillsyn och tjenlig skötsel, blef hon omsider så läkt, sedan några bensplitrör blifvit exfolierade och uttagne, at hon utan ringaste men kan röra armen och taga med handen.

Veneriske-sjuka hafva nog lyslofatt mig i år, neml: i Jomala Socken och Önninge By yppades 10 personer uti mer och mindre grad angrepne, uti Sunds Socken 3:ne dito, hvilka alla bekommit Medicamenter, och jag hoppas de åro läkte, emedan jag sedan förleden Höst ej hört af dem.

En enda onaturlig och svår *Förlofsning* har håndt här på orten sedan min hitkomst, där min närvaro behöfts och jag blifvit kallad, neml: på en Hustru i Torps By här i Hammarland, som med Tvillingar var hafvande, den ena där af blef ordenteligen född lefvande; men det andra barnet var dött, och kunde af den närvarande Bondhustrun ej borthjelpas; en af mig tillård Kläckare-hustru tilkallades, hvilken åter begärde min närvaro. Vid min ankomst var högra armen och axeln född, qvinnan ganska matt, alla värkar borta och partes genitales svullna; efter en vænefection, Bad, m. m. blef dock Hustrun kort därefter, genom vändning förlöst af et dött Flickebarn; men oaktadt alla förmaningar

gar til Hustrun om varsamhet under desfs sjukliga tillstånd, gick hon dock för bittida up och dog på 9:de dygnet af en tilltagen Diarrhée med blodstörtning, utan at någon hjelp däremot föktes.

15) *Af Prov. Med. i Ubleåborgs Ldn Doß.*
CHR. HERMAN CARGER.

Vid Hr. SCHMUCKERS Rön med Sem. Sabadillæ, såsom et säkert medel för all slags Mask, får jag den åran erindra, det jag redan år 1776 uti min Åmbets-Relation anmålte, at jag då med nytta rönt samma medels värkan af många försök i några år, som bekräftat Sem. Sabadillæ bättre och säkrare värkan, ån det Nufferska medlet, hvilket härstädes måstadelen blifvit fruktlöst försökt (a).

T 5

Co-

(a) At Nufferska medlet ej alltid slår in och utdrifver Tænia, år väl icke ovanligt; men man bör dock noga se efter om den nyttjade Radix Filicis varit af rätt slag, gulgrön inuti, väl rensad samt fint pulveriserad, åfven som den bör repeteras i fall patienten kastar up henne. Hon lyckas då merendels, allenast man ej misstager sig i diagnosis morbi.

Pulvis Sem. Sabadillæ år eljest et mycket godt medel at bruka emot allahanda slags Maskar (B. 4 p. 337, 361). Jag har brukat det i piller med Honing hos rätt spåda Barn, och

Coliquer, inflammatoriska, flatulenta, Colliquativæ och Hemorrhoidariæ, förefalla härstädes ganska ofta, och hvaruti flere i största hast lifvet tilfatta: många hafva blifvit hulpne, som i rättan tid och vid accéens början anlitt Läkaren, då Lavementer, fomentationer öfver magen, Semi-cupia, Sedativa, *salia media*, antiphlogistica, Rhabarbarina, *refracta dosis Ipecacuanha* och *Kermes Mineralis*, samt sluteligen Seltzer, Spa eller Pyrmonter-vatten blifvit nyttjade. Framledne Herr Landshöfdingen och Riddaren JÄGERHORN, som ej tillfyllest kan saknas af allmänheten, måste genom en i början illa vårdad inflammatorisk Colique fätta lifvet til; emedan en *Schirrosite* i högra Lobus Hepatis vållade tåta och itererade accéer, som öfvergick til inflammation och suppuration samt materien uttömde sig i underlifvet, utkom sluteligen genom nafveln, til myckenhet, hvartil kom Gangran inom 8 dygn efter materiens utbristande, däruti han med full försorg, til vid pass 12 timmar förut, slöt sitt årofulla lif.

Sistledne Höft föreföll en nära lik händelse med Groschandlaren Hr. JOHAN UHLSTRÖMS Fru, 40 år gammal, af Coleriskt temperament, Hysterisk och som ofta varit

at-

med glädje sedt des kraft at utdrifva *Ascarides* af större och mindre slag.

J. L. O.

attaquerad af Coliquer, jämte derangement i
dets menstruation; blef den 8 sistl. Novemb.
attaquerad af en stark Colique, den hon med
hetlige Colique-droppar och andra skadeliga
medel sökt dämpa; men föll uti en håf-
tig inflammations-feber, med grufveliga stygn
i högra sidan och slutet af sista ribbenet,
hvarest kändes en hårdhet af Lefren, och
således en tydlig Inflammatio Hepatis.

Den 10 blef jag hårtill kallad, pullen
hård och full; en torr brännande hetta och
vända i berörde sida, tåta kräkningar, utan
evacuation, samt interceptio urinæ, torr och
spetlig tunga, utan törst; venæsection och ve-
sicatorium på samma sida hade varit applice-
rade fruktlöst; Oxymel Simpl. & Squilitic.
hade hon intagit blandat med det vehiculum,
som nyttjades til dryck: I denna ställning,
ordinerades då genast stark Decoctum Hb.
Conii, som lagom varm eller ljumt applice-
rades continuerligen på underlifvet, med tjoc-
ka ylle-dukar, kylande och lindrigt evacue-
rande Lavementer, Cathetern til urins eva-
cuerande föreflogs, men blef ej af patienten
beviljad, refrigerande regime och diæt samt
mixtur af följande Rc. Sal. Corn. Cerv. Vol
 $\frac{1}{2}$ dr. Succ. Citr. q. s. ad perfect. Satur. ad-
de aquæ fluviat. 6 uncias. — Cinamom. I
unc. Sp. Æter. Vitri. $1\frac{1}{2}$ dr. Syrup Rub. idei
I unc. ordinerades; häraf togs alternatim med

refrigerande pulfver, och emot natten Tinct. Theb. 10 a 15 droppar.

Den 12 infan sig Crisis; urin som dagen tilförene börjat flyta småningom klart, gick nu ömrigare och var genast tjock och grumlig; transpiration var börjad och tungan svulnade, samt torstken (aphtæ) infann sig i nog hög grad, hvilken behörigen slutades, med tjenlige renande och styrkande medel. Hårdheten försvan efter fomentationen, och sedan nyttjades Emp. e conio; alla evacuationer började gå i naturlig ordning och då och då togs Rhabarbarina författe med Liqueur. Digest.

Curen slöts med Infus. Kinkina och ytterst Pyrmontervatten.

Patienten blef fullkomligen restituerad och mår nu utan vidare anstötter vål.

Veneriske sjukdomar har i det sist förflutne samt flere framfarne år, i detta Lån varit öfverflödande. Afledne Stads-Fältskåren SALANDER, så vål som jag, hafva med samfalta krafter bjudit til at hjelpa dessa uslingar, och til den åndan delat oss emellan et odrågeligit besvär, icke allenast at bota, utan ock hysa i våra gårdar, sköta och föda dem.

Det rum af 9 quadrat-alnar, som jag på min Gård för några år sedan upbygdt och för deras räkning inrättade, samt kostade öfver Hundrade R:daler specie, var ej tillräckeligt och rymligt, at emottaga på en gång et så stort

stort antal, som sig infann; fördenskull understälte jag Konungens Befallningshafvande, at få inreda de rum, som tilföre Vaktmästaren och Betjeningen vid casserade Kronohäktet på Uhleå Slott bebodt, til berörde behof, bestående af en Sal $9\frac{1}{4}$ alnar lång och 9 dito bred, en Kammare af $9\frac{1}{4}$ alnar lång och $5\frac{1}{2}$ aln. bred, samt en 9 quadrat alnar stor Bagarestuga, Badstufva, Farstuga, Con-
toir och Källare, alla under et tak; hvilket beviljades, och til reparations-kostnad affig-
nerades utur Rånteriet 54 R:dal. 39 skill. 8
r:ft. af Lazarets-medel, enl. verificerade Räk-
ningar.

Den 11 Februarii emottogs första pa-
tienterne i diverse rum.

Den af mig hållne Journal vid detta Sjukhus, vittnar, utom nödvändigheten, jämväl om den åtrå, at vårda den uslaste del af med-människor: Ensam och utan biträde af Fåltskår och handtlångare, har jag dageligen flere timmar varit sysselsatt med deras ansning, uti sådana ohyggligheter, plågor och stank: Deras föda har utaf mitt husfolk blifvit lagad och dem tilstaldt. En enda sjukvakterska, som med 16 skill. i veckan, fritt underhåll och husrum, blifvit lönt, är härtil brukad.

Utom vanlige medel, har jag rönt en utmärkt nytta af Opium, jämte mercurialier, nyttjad ifrån 1 til och med 8, 9 a 10 gr. succes-
sive om nätterne uti alla svåraste händelser.

Solutio Hydrargyri Gummofa, har med långt större framgång blifvit nyttjad, än Mercurial-salfvör; då desse senare slagit felt, har det förra ej varit fruktlöst när man dageligen med et stycke svamp, fästad vid en liten pinne, följar svampen i berörde solut. och därmed halfen, gommen och tungan gnider; med förundran läker både såren i halfen och munnen inom kort tid, samt lukten och den vedervärdiga stank försvinner, som både af smittan och salfvan upkommit; utaf alla, som detta medel nyttjat, har ingen enda kommit i salivation; fortsåttandet af denne friction bör ej heller längre ske, än halfens sår äro läkte, tungan och munnen ren. Jämte denna solution har jag ock brukat ungv. basil. och digest. emot de värsta Ven. ulcera, gamla fistlar och sår, ibland med litet merc. præcip. rub. inblandad.

Infusum Malti, som hade för mycken åtgång och nog kostsam, utblandades med Decoct. Guajaci. Desse spån blefvo af mig uphandlade af Blockmakrarne härstädes til stor quantité.

Baden hafva ej blifvit nyttjade förr än vid Curen slut, emedan långt längre tid fordras at nyttja dem under Curen, då det måsta Qvicksilfver förflyger; men sedan den är abfolverad och dageligen brukad, mera blifver tjenlig.

Koppymplingen, som här i Lånet är mycket krediterad, har uppå vederbörandes anmodan år 1781 den 17 April och följande dagar blifvit förrättad uti Limingo Socken och här i Staden, hvilka alla genomgått lått och lyckeligen. Fåltskåren THODEN har äfven 1782 och 83 ympat med framgång uti Lemi, Ijä och Rudasjärwi Socknar, circa 5 a 600 Barn.

Chirurgiska Operationer och hvarjehanda manual-förrättningar, i brist af Fåltskår, har jag nödgats occupera mig vid, e. g. fracturer, luxationer, contusioner i hufvud, friska får och nog svåra bleffurer i underlifvet, och 2:ne som sig sjelfve i svårmodighet afskar halfva luftstrupen, blefvo lyckeligen botade.

En 17 års gammal Flicka, som af en tegelsten blef kastad i hufvudet och öfver hjessan, föll liflös ner, och vid upvaknande hade de grufveligaste convulsioner och en symptomatisk Opisthotonus och Tetanus; kroppen böjde sig långs åt ryggen uti båga; hufvudet drogs ibland på den ena och andra sidan, samt tänderne så sammanfatte, at ingen kraft dem kunde öppna, med flere convulsioner. En copieus venæsectio jugularis, kalla omslag öfver hufvudet, modererade frictioner långs åt ryggen, underlifvet och fötterne, minskade til någon del inom några timmar paroxysmens håftighet; och sedan tänderne kunde öppnas och hon svälja, gafs

Elix. foetid. Ph. Sv. 30 D. med 10, 15 a 20 drop. Tinct. Thebaic. i sänder och itererade Lavementer; inom 12 timmar blefvo accéerne drågelige och inom 24 aldeles öfverståndne, då hon i ömningaste måtto feck sin menstruation. Confusion och fåret anfadades behörigen; och hon blef fullkomligen återstald, samt nu et år sedan ingen den minsta olågenhet haft af händelsen.

Vid *Barn-Förlofsningar*, långsamme, mer och mindre svåre, naturlige och onaturlige, har jag ganska ofta blifvit tilkallad, och haft den lyckan at kunna göra dem biträde, samt tillika det nöje, genom mina föreställningar, undanrödja många fördomar under Barnfångs-tiden, hållt de första 8 dagarne, noga efterleva den föreskrefne diæt och regime, samt nu mera i rättan tid rådfråga sig, då dem något tillstöter, som med alt förtroende efterlevdes, sedan någre obehagelige händelser den framfarne tiden sig tildragit och gjordt dem mera upmärksamma.

Uti Medicinal Lagfarenheten hafva härstädes ganska ofta förefallit Obductioner, Besigtningar, Betänkande til Öfver- och Under-Domstolar, Betyger: I synnerhet har det sist förflutne året i denna delen af mitt Åmbete varit mödosamt. Således åro 7 mördade, 2:ne döde fundne, 4 Barn, hvaraf et med lif födt och af kölden dödat, samt 3:ne ej fullgångne och dödsfödde; en som skjutit sig
sjelf

sjelf, och en Barnfångs-hustru, som dödt af Inflammation och Kallbrand in utero, hvilken föregafs genom våldsam åtgärd vid förlofsningen skadad blifvit, af mig obducerad och däröfver behörigt utlåtande meddelt.

Väderleken och de måst. gångbara Sjukdomar, Månaderne April, Maj och Junius 1784.

April.

1. Morg. snögade, 5 gr. kalt. Bar. 25,19.
Midd. 5 gr. k. yrväder.
2. Morg. klart med dimma, 7 gr. kalt.
Midd. 3 gr. v. aft. mulnade.
3. Morg. mulet, 7 gr. k. Bar. 25,43.
4. Therm. O. Bar. 25,41, snö hela dagen.
5. Morg. kl. 2 gr. k. Bar. 25,72. Midd.
4 gr. v.
6. Morg. dimma, 2 gr. v. Barom. 25,67.
Midd. klart, 4 gr. v.
7. Morg. mulet, 1 gr. kalt. Bar. 25,77.
Midd. klart, 8 gr. v.
8. Morg. dimma, Therm. O. Bar. 25,70.
Midd. strömoln, 8 gr. v.
9. Morg. 1 gr. k. Bar. 25,33, klart hela
dagen.
10. Morg. mulet, 1 gr. k. midd. 9 gr. v.
e. m. snöflask.

11. Morg. strömoln, 3 gr. v. Bar. 25,20.
Midd. 5 gr. v. Inöflask hela dagen.
12. Morg. Therm. O. Bar. 25,34. Midd.
mul. 5 gr. v.
13. Morg. dimma 2 gr. k. Barom. 25,32.
Midd. 8 gr. v.
14. Morg. klart, Therm. O. Barom. 25,51.
Midd. 8 gr. v.
15. Morg. klart, Therm. O. Bar. 25,61.
Midd. 9 gr. v.
16. Morg. klart, 1 gr. k. Bar. 25,68. midd.
8 gr. v.
17. Morg. 2 gr. kalt, strömoln, Bar. 25,57.
Midd. 10 gr. v.
18. Morg. 3 gr. v. Bar. 25,39. Midd. 6 gr.
v. duggrågn e. m.
19. Morg. 2 gr. v. Bar. 25,38. Midd. 3
gr. varmt, rågn hela dagen.
20. Morg. strömoln, Therm. O. Bar. 25,49.
Midd. 9 gr. v.
21. Morg. Inöflask, 2 gr. v. Barom. 25,36.
Midd. 6 gr. varmt, smårågnade.
22. Morg. 2 gr. varmt, mulet, Bar. 25,37.
Midd. 4 gr. v. Inöflask.
23. Morg. våt Inö, 1 gr. v. Barom. 24,94.
Midd. 6 gr. v.
24. Morg. 2 gr. varmt, Inö. Bar. 25,03.
Midd. 8 gr. v.
25. Morg. strömoln, 2 gr. v. Bar. 25,00.
Midd. 10 gr. v.
26. Morg.

26. Morg. 1 gr. v., strömoln. Bar. 25,24.
Midd. 10 gr. v.
27. Morg. 1 gr. v. Bar. 25,55. Midd. 9
gr. v.
28. Morg. 2 gr. v. klart, Bar. 25,61. midd.
12 gr. v.
29. Morg. 3 gr. varmt, klart, Bar. 25,75.
Midd. 10 gr. v.
30. Morg. 2 gr. v. klart, Bar. 25,74. midd.
11 gr. v (a).

Maj.

1. Morg. 3 gr. v. strömoln, Barom. 25,61.
Midd. 10 gr. v.
2. Morg. strömoln, 4 gr. v. Bar. 25,59.
Midd. 12 gr. v.
3. Morg. strömoln, 7 gr. v. Bar. 25,63.
Midd. 16 gr. v.
4. Morg. ljusmulet, 6 gr. v. Bar. 25,55.
Midd. 13 gr. v. aft. smått rågn.
5. Morg. mulet, 4 gr. varmt, Bar. 25,26.
Midd. 9 gr. varmt, e. m. et par ha-
gelskurar.
6. Morg. 3 gr. v. mulet, Barom. 25,40.
Midd. 11 gr. v.
7. Morg. 5 gr. varmt, mulet, Bar. 25,29.
U 2 Midd.

(a) Ifrån medium började islöpsningen, nästan lika på Riddare- och Clara-Fjärdarne; efter den 21 kunde de ej mera gås med säkerhet, och sista April flöt isen på Riddarefjärden.

- Midd. 9 grad. varmt, e. m. rån och
fnöglopp.
8. Morg. mulet, 1 gr. v. Barom. 25,21.
Svalor syntes.
9. Midd. 3 gr. v. åska med hagel och N.
W. storm, e. m. fnöglopp.
10. Morg. strömoln, 1 gr. v. Bar. 25,56.
Midd. 4 gr. v. e. m. fnöglopp.
11. Morg. mulet, 2 gr. kalt, Bar. 25,83.
Midd. 6 gr. v.
12. Morg. klart, 2 gr. kalt, Barom. 25,84.
Midd. 4 gr. v. e. m. våt fnö.
13. Morg. dimma, fnön låg kvar, 2 gr. v.
Bar. 25,51, midd. 5 gr. v.
14. Morg. 5 gr. v. mulet, Bar. 25,63. midd.
13 gr. v. e. m. Imärån.
15. Morg. 7 gr. v. mulet, Bar. 25,57. midd.
14 gr. v.
16. Morg. strömoln, 10 gr. v. Bar. 25,65.,
Midd. klart, 17 gr. v.
17. Morg. strömoln, 14 gr. v. Bar. 25,37.
Midd. klart, 16 gr. v.
18. Morg. mulet, 8 gr. v. Barom. 25,60.
Midd. mulet, 13 gr. v.
19. Morg. klart, 6 gr. v. Bar. 25,81. midd.
10 gr. v.
20. Morg. strömoln, 10 gr. v. Bar. 25,71.
Midd. 18 gr. v.
21. Morg. mulet, 12 grad. v. Bar. 25,45.
Midd. klart, 17 gr. v.
22. Morg.

22. Morg. halfkl. 10 gr. v. Barom. 25,52.
Midd. 16 gr. v. aftonen litet stänkfrågn.
23. Morg. mulet, 11 gr. v. Barom. 25,52.
Midd. strömoln, 18 gr. v.
24. Morg. mulet, 9 gr. v. Barom. 25,52.
Midd. 16 gr. v. några rågndroppar fölle.
25. Morg. strömoln, 13 gr. v. Bar. 25,47.
Midd. 17 gr. v.
26. Morg. 11 gr. v. klart, Barom. 25,92.
Midd. 17 gr. v.
27. Morg. klart, 9 gr. v. Bar. 25,94. Midd.
17 gr. v.
28. Morg. klart, 9 gr. v. Bar. 25,95. Midd.
16 gr. v.
29. Morg. klart, 10 gr. v. Midd. strömoln,
16 gr. v.
30. Morg. klart, 5 gr. v. Bar. 25,89. Midd.
strömoln, 15 gr. v.
31. Morg. klart, 10 gr. v. Barom. 25,74.
Midd. 18 gr. v.
- Junius*
1. Morg. strömoln, 110 gr. v. Bar. 25,82.
Midd. 21 gr. v.
2. Morg. strömoln, 17 gr. v. Bar. 25,89.
Midd. 23 gr. v.
3. Morg. ljusa moln, 16 gr. v. Bar. 25,89.
Midd. 23 gr. v.
4. Morg. strömoln, 18 gr. v. Bar. 25,74.
Midd. 25 gr. v. Bar. 25,68.

5. Morg. strömoln, 12 gr. v. Bar. 25,47.
6. Strömoln, midd. 13 gr. v. Bar. 25,58.
e. m. litet rågn.
7. Morg. strömoln, 9 gr. v. Bar. 25,60.
Midd. 12. gr. v. Bar. 25,64.
8. Morg. ljusa strömoln, 5 gr. v. Bar. 25,64.
Midd. mulet, 15 gr. v.
9. Morg. mulet, 9 gr. v. Bar. 25,60. Midd.
14 gr. v. Bar. 25,62, rågnade f. m.
en och e. m. två goda skurar med 3:ne
äskeslag e. m.
10. Morg. mulet, 9 gr. v. Barom. 25,54.
Midd. 15 gr. v. Bar. 25,57, natten
rågn.
11. Morg. mulet, 10 gr. v. Barom. 25,30.
Midd. 13 gr. v. Bar. 25,16, mer och
mindre rågn hela dagen och natten.
12. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,01.
Midd. 14 gr. v. Bar. 25,01, rågnade
hela dagen och natten.
13. Morg. mulet, 9 gr. v. Barom. 25,09.
Midd. 11 gr. v. Bar. 25,23, rågn e. m.
14. Morg. mulet, 9 grad. v. Barom. 25,25.
Midd. 14 gr. v. Bar. 25,27, rågn e.
m. och hela natten.
15. Morg. mulet, 8 gr. v. Bar. 25,39. Midd.
strömoln 15 gr. v. Bar. 25,52.
16. Morg. klart, 11 gr. v. Barom. 25,67.
Midd. strömoln 15 gr. v. Bar. 25,65.
17. Morg. mulet, 10 gr. v. Bar. 25,45, be-
gynte rågna. Midd. 11 grad, varmt,
Ba-

- Bar. 25,31, rågnade hela dagen och in-
på natten.
18. Morg. mulet, 13 gr. v. Barom. 25,26.
Midd. 17 gr. v. rågnade skurtals näst
för och straxt efter middagen.
19. Morg. mulet, 12 gr. v. Barom. 25,35.
Midd. 19 gr. v. rågn skurtals e. m.
20. Morg. strömoln, 12 gr. v. Bar. 25,44.
Midd. 19 gr. v.
21. Morg. strömoln, 11 gr. v. Bar. 25,44.
Midd. 17 gr. v.
22. Morg. tunna moln, 13 gr. v. Bar. 25,54.
Midd. klart, 20 gr. v.
23. Morg. strömoln, 15 gr. v. Bar. 25,38.
Midd. mulet 21 gr. v. Barom. 25,34,
rågn mot aft. och hela natten.
24. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,39.
Midd. 21 gr. v. Bar. 25,50.
25. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,37.
Midd. 17 gr. v. rågnade middagstiden
och hela natten.
26. Morg. mulet, 14 gr. v. Barom. 25,33.
Midd. 16 gr. v. rågnade middagstiden
och hela natten.
27. Morg. mulet, 14 gr. v. Barom. 25,29.
rågn, midd. 17 gr. v.
28. Morg. rågn, 14 gr. v. Barom. 25,28.
Midd. mulet, 16 gr. v. Barom. 25,17.
rågn om natten.
29. Morg. mulet, 15 gr. v. Bar. 25,12. Midd.
16 gr. v. om natten litet rågn.

30. Morg.ullet, 13 gr. v. Barom. 25,16.
Midd. 14 grad. v. rägnade midd. och
mot afton,

**

**

**

Kopporne uphörde nu Imåningom at va-
ra Epidemiske, ehuru de, efter vanlighet,
sporadice märktes; voro ej heller svåra och
dödande. Intermittente Febrar, som ofta vo-
ro blandade med Inflammation och ibland
förvandlades til Maligne Catharral-febrar, vo-
ro mera allmänne. In i Junius visade sig
Rötfeber, mer och mindre petechialisk.

*Pharmacopœa Svecica. Editio Tertia E-
mendata. Holmiæ 1784. 8:o maj. p.
155, utom Företal, Canones och nö-
diga Register.*

Sverige hade i detta Seculum ingen e-
gen Pharmacopœe utgifvit, utan altsedan 1686
då *Pharmacopœia Holmiensis galeno-chymi-
ca. Complectens compositiones apprime ne-
cessarias, usibus hodiernis destinatas; earum-
que conficiendi modos*, in 4:to utkom, dels
nöjdt sig med dennes, efter den tidens Che-
miske kunskaper värdeligen af de bästa, A-
pothekare föreskrifter, dels följdt utländska
god-

godkände Pharmacopœer, en Wirtembergica, Londinensis och Edinburgensis; men år 1775 utgafs änteligen genom K. Collegii Medici omsorg, *Pharmacopœa Svecica*, 237 p. i stor 8:o, utom Dedication til Konungen och et kort Företal. Denne Bok täflade genast med de bästa i samma ämne om företrädet. Den skilde sig från Ph. Holmensis hufvudsakeligen, 1) at alla Simplicia först uptagas och med Botanisk (a), Zoologisk och Mineralogisk noggranhet utmärkas (b), samt 2) at Compolita inrättades efter den vissla kändedom af ingredientiernas beståndsdelar, nyare tidens Chemiske insigter gifvit, jämte den enfold en sund praxis stadfast, samt namngifvos til största delen efter de hufvudsakeligaste Simplicia. Denna första Edition (c) blef ock med sådant bifall uptagen, både utom och inom Riket, at alla Exemplaren efter 4 år voro sålde, hvilket gaf anledning til en ny uplaga, som utgafs under namn af *Pharmacopœa Svecica, Editio Altera Emendata. Holmiæ 1779 8:o Maj. p. 158.* Hvilken skilde sig däruti från den första, at flere Cano-

U 5

nes

-
- (a) Äfven skild från alla andra däruti at ingen annans Authoritet åberopas, än Linnæi.
- (b) Hade de gamle icke underlåtit at noga beskrifva de af dem nyttjade Simplicia, så voro icke så mycket af deras praktiska ärfarenhet förlorad.
- (c) En omständelig recension af denne Edition läses i *Nya Lärda Tidningarne 1775 p. 237.*

nes generalis tillades, den determination, som Historia Naturalis gifver Simplicia, blef ytterligare rättad, samt alla Composita, under Collegii Deputerades tillsyn, granskade och noga utslakade, hvarjämte namnen ännu ytterligare förbyttes i mera naturlige och kemiske. — Sedan ock denne uplaga vid slutet af 1783 var utsåld, beslöt Collegium at underkasta en nödig ny blefven uplaga ännu ytterligare granskning, hvarefter ofvannämde 3:dje edition blifvit utgifven.

Såsom bevis på denna uplagas beskaffenhet, i jämnförelse med den nästföregående, må anmärkas at ibland *Simplicia* förekomma följande förbättringar: *Aconitum*, hämtas af *Ac. Camarum*; *Agaricus* uptages; *Ari Rad.* bör vara hård och förvaras i glas; *Asphaltum* uptages; *Bals. Peruv.* är en *Myroxylon*; *Bellad. Radix* uptages; *Benzoë* är en *Terminalia*; *Contrajerva* är en *Dorstenia*; *Cubebæ* en *Piper cubeba* L. Suppl.; *Stip. dulcamaræ* böra tagas sent på hösten; *Faba Ignatii* är en *Ignatia*; *Ipecach.* är en *Psychotria*; den röda Kinabarken nämnes; *Gummi Lacca* är en *Ficus*; *Lacmus* tilredning beskrifves; *Matrisylvæ Herba* uptages; *Nux Mosch.* är en *Myristica offic.* L. Suppl.; *Olibanum* en *Junip. Lycia*; *Oryzæ semina* uptagas; *Oleum Palmæ* är coctum; *Passulæ minores* uptagas; *Patientia radix* uptages; *Lign. Rhodii* är en *Convolv. scoparius*, L: Suppl.;
Sal

Sal. Cath. angl. och Sedlicense äro synonyma; Sant. rubrum är en Pterocarpus; Simaruba är en Quassia Simaruba; Baccæ Sorbi uptagas; Stannum Angl. uptages; Viola tricolor uptages.

Ibland *Præparata et Composita* märkes:
 Acet. Litargyri kallas nu *Saturninum*; Acidum Formicæ uptages och beskrives; Acidum Tart. cryst. tilredes endast med 15 libr. Acidi Vitri. ten: Æthiops Antimonialis göres af ant. præp. Hydr. pur. och Sulph. Sv. Til Alk. amm. succin. lägges ingen Sapo. Vid Alk. veg. vitriolatum påminnes at samma salt fås af residuum efter destillation af Acidum Nitri fumans. Til Aqua Calcis tagges endast en half libr. emot 8 libr. vatten. Balsamum Traumaticum kallas nu *e Benzoë*. Vid Camphora Purificata göres den hufvudsakeliga påminnelse, at cucurbita bör hafva en lång hals och at dess öfning täckes med instoppat papper. Cera purificata är utesluten. Cuprum Ammoniacum får nu med tillsäende af Spir. vini Rectificatis. crystalliferas. Elect. gingivale kallas nu *Myrrhæ Compositum*. Elixir Rhei Compositum är föreskrifvit efter sal. Arch. v. HEYDENSTAMS formel. Empl. vesic. kallas nu *e Cantharide*. Emulsio Communis föreskrives. Linctus Leniens kallas *Oleofus*. Linimentum Volatile kallas *e sale volatili*. Magnesia Usta är utesluten. Likaså Mercurius Calcinatus. Til Mixtura

Salina tages 3 gånger mer Alk. herb. fixi och Syrupus Rib. nigrorum. Pilulæ Cathartica kallas *e coloc. composita*. Pil. Polychresta kallas *e gentiana crocata*. Pil. e merc. corr. albo göras med pulveriserade skårpor. Pulvis Alexiterius kallas *Ipecac. thebaicus*. Pulvis Cordialis *Eleosacchari Cinnamomi*. Pulvis Dentifricius *Corallii compositus*. Pulvis Digestivus *Rhei Salinus*. Pulvis Infantum *Magnesia compositus*. Pulvis Sedativus *Thebaicus Saccharum Lactis Sal Lactis Dulce*. Sal Benzoinum *Benzoës*. Stannum pulveratum up- tages och beskrives. Sulphur præcip. beredes af lika delar stött Svafvel och Alkali Lignorum med 3 delar osläckt kalk. Tinctura Nervina kallas *Balsamica* (d). Trochisci *Becchici e Glycyrrhiza*. Ungventum Citrinum *Hydrargyri compositum*. Ungv. Mercuriale *Hydrargyri Simplex*. Ungv. Nervinum *Laurinum*. Ungv. suppurans kallas *e Cepa*.

Således är denna Edition i många delar ytterligare både förbättrad och rättad. Et vittnesbörd om Kongl. Collegii Medicini at vaka öfver Svenska Medicinal-Verkets förkofran.

De

(d) Männe icke bättre *Tinctura Succini oleosa*?

De Medicina Populari, Disf. Ac. Auct.
 CAR. SIGISM. KRAMER, Hallæ 1783
 d. 27 Sept.

A. ändamål är at jämföra sådane Läkare-Böckers nytta och skada, som skrivas för Allmänheten. I Första Delen, *de quibusdam Medicinæ Mutationibus*, vises, huru mycken värkan ofta en enda Stor Man har på sit tidehvarf genom egne synnerligen ålskade meningar; i Andra Delen, *de Historia Medicinæ Popularis* bevises, at denne populaire method egenteligen börjas med v. ROSENSTEIN (1753) därpå följer UNZER (1759) TISSOT (1761) och någre flere gode, medelmåttige och slåta Skribenter; i Tredje Delen, *de Methodo populari ejusque utilitate et Noxiis* afhandlas hvad därtill hörer, tydelighet, korthet, enfaldig föreställning: hvartil kommer dithörande ämnen, kroppens kändedom, lefnads-reglor, hjelpemedel vid dödsfäror och anseende däraf, sjukvården, vidskerpelsens utrotande m. m.

Sluteligen önskar A. at någon måtte företaga sig at korteligen och tydeligt afhandla de nyttigaste och begripligaste Sanningar i Läkare-Vetenskapen.

(Beytr. zu Erl. Gel. anm. XXIV. W. 1784.)

Doct. ANTONIO TURRA, Medicus vid Upfostr. Hufet St. Valentino i Vicenza, har utgifvit *Bref om kraften af Håst-Castanie-Bark emot Intermittente Febrar.*

Denne Bok år 1783 öfverfatt på Tyska af Bergs-R. BUCHOLZ, Weimar 8:o på 4 ark. — Hr. TURRA har i anledning af JANICHELLA och PONTADERA årfarenhet, åter börjat nyttja detta medel, upmuntrad af D:r BUCHOLZ, som i Nov. Act. Ac. N. C. T. IV berättar sig hafva efter DE LA GARRAYES sätt tilredt Salt och Extract häraf, hvilket i Fros-febrar visat god värkan. — Hr. TURRA har botat både Qvotidian - Tertian - och Qvartan-febrar härmed, dels i Pulver dels i Decoct gifvit.

(Beytr. zu Erl. Zeit. 1784. W. 15.)

Hr. M. A. PICTET i Geneve har nyligen gjordt följande förfök: d. 29 Martii 1784 lade han 4 ft. skifvor rätt Kalkkött i lika många glas-kåril, fylde, den första med *Aër Fixus*, den andra med *Inflammabel Luft*, den tredje med *dephlogisticerad Luft* tagen utur merc. præc. ruber och den fjerde med *Nitrös Luft*; desse Luftarter infördes genom vatten til dese kårlen voro aldeles fylde, hvarefter de staldes öfver Qvicksilfver, där de ännu åro kvarstående d. 9 Maji.

Dess

Deſs affigt var at utröna Köttets värkan på deſſe ſårſkilte ſlags Luft.

Det Köttet ſom var omgifvit af dephlogiſticerad Luft, har ganska ſnart och förſt gifvit tydelige tecken til röta, til följe af den affinitet denne Luften har med phlogiſton, men i ſamma mån rötan tiltog, ſkilde ſig detta kår fullkomligen från de andra 3 i följande omſtändigheter:

1) Luften minskades ſmånningom, hvilket ſyntes däraf at Mercuren upſteg i glaſet i ſamma mån, ſå at den nu intager vid paſs ſjerdedelen; denna minskning har icke viſt ſig i de öfriga, åtminſtone ej ſå at den ännu kan märkas.

2) Upkommo ſtändigt vatten-ångor, ſom ſamlades och nedrunno från ſidorne ofvan på Mereuren, där nu finnes en tydelig ſamling vatten, ſom täcker Qvickſilver-ytan. Kårlet med Inflammable Luften är hel torr och de andre 2 mer eller mindre fuktige, dock utan at någondera gifvit ſå mycket vatten, ſom kan jämnföras med det uti dephlogiſticerade Luftkårlet.

Detta vatten härrör troligen af den förning dephlogiſticerade Luften ingådt med den Inflammable Luft (a) ſom utur köttet upſtigit; hvilket styrkes af den minskning til en ſjerndel den förre Luften undergått; men

(a) Se p. 276.

men outredt är ännu om detta skedd i sjelfva köttet, eller i mån som den inflammable Luft, under rötans tiltagande, blifvit därutur lässad.

(Journal de Paris 1784. N. 142.)

Sedan Hr. Gen. Consuln GAHN til sin Bror Hr. Assess. GAHN öfverfäandt några i Sp. vini inlagde Ödlor af det slag, som i Spanien blifvit nyttjade til Läkemedel (Se p. 272) anmodade K. Collegium Medicum Hr. Prof. BERGIUS, at öfver dem inlämna sit betänkande, som här meddelas:

Sedan K. Collegium Medicum behagat infordra mit utlåtande öfver de Ormödlor Hr. Assessor GAHN til Collegium inlämnat, öfverlände ifrån Cadix, och hvarom i Vecko-Skriften för Läkare och Natur-Forskare, 5:te Bandet p. 42, 270, handlat är, får jag den åran at följande aflämna: Desse Ödlor voro alla af et och samma species, och i Spir. vini väl conferverade, hörande til det slag som Auctorerne kalla *Lacertus viridis*, eller *Lacertæ agilis* variet. i v. LINNÉs System. Denna gröna varietet af vår Svenska *Lacerta agilis* är hos oss i Sverige så fällsynt, som den i södra Europa, fårdeles i Spanien, är allmän, således lærer af henne ej vara mycket at vänta för oss, i medicinsk afigt, som hon

hon fällan eller aldrig kan träffas här. Jag vet ej heller med full visshet om våra allmänna Ödlor, vid försöks anställande, må vara lika kraftiga och lika oskyldige, at ökokta förtåras. Jag har dock sett Kattor äta dem utan skada. Man bör ej narras med Ödlor i allmänhet, ty en del äro äfven så förgiftiga til sina bett, som Ormar (a).

P. J. BERGIUS.

Holländske Vet. Societeten i Harlem har uti Sammankomst d. 21 Maji 1784, upgifvit följande Frågor:

1) Emot dubbel belöning är til den 1 Nov. 1786 följande Fråga å nyo framgifven: hvilka äro de värdeligen särskilte arter af Luftångor, hvilka man utmärkt genom namn af *Fast Luft*, *Dephlogisticerad Luft*, *Inflamabel Luft*, *Nitrös Luft*, *Sur Luft*, *Alkalisk Luft*, m. m. och hvaruti består den enas skiljaktighet från den andra, äfven som från Athmospherisk Luft? 2) hafva hvarje af des-

V. B. N:o 21. X se

(a) Som hufvud, stjert, fötter, inålfvor och huden böra borttagas, så lärer all fruktan för deras skadlighet vara öfverflödig; deras bepröfvade kraft i de svåraste sjukdomar, synes böra upmuntra hvar Medicus at använda dem, då vanlige medel finnas kraftlösa.

se Elastiske få kallade Luftarter nog sammanhang med den Athmosphæriske Luften, så at man bör anse dem för arter af Luft? 3) Hurudan är Naturen af Athmosphæriske Luften, genom rön och försök med förenämde ångor, funnen vara?

Societeten upmuntrar egenteligen Auctorerne til 2:ne redan inskickade Svar at ytterligare genomse dem, och at nyttja de uplysningar som flere, enkannerligen Hrr. SENEBIER och LAVOISIER i detta ämne gifvit.

2) At besvara inom d. 1 Nov. 1785. — Som man af en bedröflig årfarenhet vet at en värdelig *Bröst-Vattusot* emotstår alla hjelpemedel och är aldeles obotelig, frågas, hvilka äro orfakerne til denne sjukdom? hvilka äro de säkra kännetecken som i des början gifva henne tilkänna och skilja henne från andra Bröstsjukor? hvilka medel kunna förekomma eller bota henne i sin början? eller ock lifa den sjuke när hon gjordt större framsteg och blifvit obotelig?

3) At besvara til d. 1 Nov. 1789. — Hvilken method följa nu förtiden Indianerne, Chineserne därunder begrepne, uti In- och Utvärtes Sjukdomars botande? och hvilka Inhemiske medel nyttja de därtill?

Svaren böra postfritt insändas til Societetens Secreterare Hr. C. C. H. VANDER AA.

Botanisk Resa.

Hr. DOMBEY (a) som varit i Peru och Chili, skrifver från Santiago d. 20 Aug. 1783, at han i Oct. årnade resa til Callao, Hamnen i Peru, och at därifrån gå til Europa på första Register-Skepp, med 20 kistor af inlagde örter och 40 kistor af hvarjehanda andra ämnen för Natural-Historien. Han har ock fått 20 års Meteorologiske observationer gjorde i Lima. Til K. Trågårdens har han skickat flere slags frö och beskrifning på många nya örter. Til en af dem har han gifvit namnet *Bankfia* och til en annan *Landia*, hvilken senare är en *Diadelphist*, af *Triandria*, som däruti skiljer sig från alla i den Classen at dess frö är en *Nux globosa*, lappacea unilocularis, ciceris formæ, och Corolla mycket irregulier; kallas i Peru och Chili *Puma-Chucu*, som betyder *Leyonört*. (Journ. des Sçavans 1784. Jun. I Vol. p. 1144.)

Oeuvres posthumes de M:r POUTEAU T.
III (b).

I första Memoiret söker A. förklara orsaken til *Födslevårkarne* samt til *Tidig*, eller

X 2

ef-

(a) Se denna Wecko-Skr. B. 3 p. 374 och B. 4. p. 200, 209.

(b) Se recension af 1 och 2 T. p. 119

efter anseendet *Upskuten Förlofsning*; hvilken förklaring, som bygges på Moderkakans smänningom tiltagande styfhet och på Uteri svampaktige tjocknande emot födso-tiden, dock hvarken är tillräckelig eller uplyfande. — Dårnäst visar A. med flere exempel huru vidlöftige förberedelser til Chirurgiske Operationer ofta, dels gjort läkningen långsam, dels genom injagad skrämnel hos Patienten, påskyndat dels död. — Öfver Förbindningslåttet vid *Fistulæ ani operation*. Strax efter operation föres en stor, vid en tråd fåstad, Vel, högt up i ändtarmen öfver såret, och det öfrige af Rectum fylles med Charpie, hvarefter med ena handen Velen drages med tråden nedåt emot det med andra handen understödde Charpiet, hvarigenom förbandet blir fastare och den åstundade tryckningen kraftigare. Det har sedan bättre lyckats när han *icke brukat Salfvor på Förbandet*, utan endast ömsat det yttersta däraf. Han fruktar nästan aldrig at ändtarmen blir för trång, hvilket i alt fall hjelpes genom en präfsvamp eller Gentianæ-rot. — Vid *Tårfistlars* botande med hår-snören anmärker han, at Nåsans utvårtes skapnad viser Nåsgångens därefter rättade lopp, som är orsaken at Sonden ibland går genom bakre Nåshålorne; hvilket ock DU PUY ofta årfarit. — A. ifrar vidlyftigt emot Hr. ARNAUD, angående Omenti underbindning; Hr. DE LA CONDAMINE skall

Skall hafva dödt efter Bråk-operation, genom en Charlatans okunnighet, och denna åtgärden. — A. ifrar likafå högelingen och med mycket skål emot de i Lyonske-Hospitalet, så kallade *Jours de Taille* (c), hvilka han med goda skål liknar vid *Auto da Fe*. — Den fuktiga Gangræn är det svåraste onda, som från blefserade smittas på de andre sjukke i Sjukhusen, genom Charpie, Bindor och Compresser; således råder A. at i stället för compresser bruka mjukt rent papper, och til charpie aldrig bruka sådant linne, som förut blifvit nyttjat på bölder och sår, samt at det aldrig uprifves i sjuk-rummen eller af sjelfva patienten; denna Gangræn kommer ofta vid de enklaste sår, äfven då de äro nära läkning och flere gånger efter hvaran; den visar sig ej på ytan utan i botten af såret, i det köttet bleknar med orena smutshvita och grå fläckar, lika en begynnande chancre eller ympfår på 6:te och 7:de dagen, hvilka gripa hastigt kring sig och hinna snart til sårets yttra kant, hvilken då blifver et finger bredt mörkröd och den mörkaste randen omedelbart til det fördärfvade köttet, hvilket nu blir helt svart och dödt. Dock fåtter Naturen gräns för detta hastiga förderf. — Ibland 10 *Bensår* har han efter lång upmärksamhet

X 3

fun-

(c) Då många Stensjuka äro samlade och på engång, ofta mycket fort, opereras.

funnit at 7 åro på det vänstra — Til at hãmna Gangrøn och hindra dets utbredande, har han funnit största kraften hos Caut. potent., dånåst sjudhet Ölja, Beck och Svavel-balsam, hvarmed han ock handterat de mörkröda kanterne; Scarificationer inpå det friska förkastar han aldeles, undantagandes om såret är öfver en Aponevrotisk del; efter bränningen lägger han gröt-omslager få länge på, til dets suppuration börjar skilja det döda från det friska, och då börjar han med stärkande beska omslag af Kina m. m. Reforbtion af var håller han för en inbillning. Kina är ej få mycket hans hufvudmedel invårtas emot Gangrøn, som Camfer, hvilket gifves hvar 4:de timme til 5 gran (som tycks vara nog litet). — Sedan kommer et försvar emot Frere Côme och beskrifning på Auctors Sten-operations sätt, det han på 120 personer lyckeligen utfövat 117 gånger. — Sluteligen finnas observationer på *Vesicatoriers nytta* vid åtskillige tilfällen; emot *värk i Lifmodren*, där Vesic. lades ömsom under och emellan Brösten, samt en *för stark menstruation* och *Mjölkkastning* på Lifmodren och Höfterne, har han årfarit dets kraftiga hjelp. Ytterst nämnes om rå *Krasses* goda värkan, i öm-nighet brukad, uti *varaktig uphostning*.

(Gött. Anz. 1784. 77 St.)

Handlingar rörande Koppymmpningen, af Ryska Kejs. Stats-R. och Lif-Med. Baron THOMAS DIMSDALE. Öfversättning från Engelskan af D:r CARL RIBBEN, Aff. i K. Colleg. Med. samt Direct. vid Publ. Koppymmpnings-Huset i Stockholm. Stockh. 1784 i stor 8:o 124 sidor.

A. har indelt Boken i 2:ne Stycken; hvaraf det förste i 6 Capitel innehåller 1) Tillägningar som uplysa des *Afhandling om nya Koppymmpnings-sättet* (a) 2) om Kopp-farfot. 3) Bevis at åckta Koppor aldrig angripa en och samma person mer än en gång. 4) — at det gifves människor, som aldrig få Koppor. 5) Rön at Ympning förekommer Smitt-koppors utbrott. 6) Gifsning til orfakerne hvarföre Kopporne ibland åro farligare, samt hvarföre olika Koppymmpnings-sätt slå olika ut. — Andra Stycket innehåller: Berättelse om A. resa til Petersburg samt Koppymmpningen 1768 på H:nes Maj:t Ryska Kejsarinnan och Stor-Fursten, jämte förslag huru den bör i Städer och på Landsbygden anställas.

A. följer i allmänhet samma method som i förenämde Afhandl. är uppgifven; varnar,

X 4

at

(a) Försvånkad 1769 af Hr. Archiat, och Riddaren Black,

at ympa dem som hafva för stort hufvud (p. 2.) af fruktan för hydrocephalus, samt icke gärna hafvande kvinnor (p. 6.) af fruktan för missfall; vil nu ej heller få oinkränkt vid ympandet hafva flytande materia, utan (p. 7.) tillstyrker at i brist därpå låta den torkas på Lancett-udden, eller på en glas- eller guld-skifva, och varsamt hålla den öfver ångan af varmt vatten eller upblöta henne helt litet och ympa med et lätt stygn, som ingen blod gifver, samt omvrida oeb liksom afstryka Koppgiftet under cuticula (a). Materien är krattigast at ympa med när utslagsfebern påstår. — At ympning, anstald i hus där redan Kopporne inkommit, förekommer de Naturliga Koppors smitta, har A. med säkerhet årfarit och tror orsaken vara (p. 66) den, at Naturlige Koppor behöfva från 13 til 20 dygn, sedan de smittat, innan de utbryta, hvaremot ympningen viser sin värkan på 8:de, 9:de och 10:de dygnet. — Orsaken hvarföre Naturlige Koppor blifva så ofta farlige framför ympade, anser A. (p. 79) vara, at en större myckenhet smitta blifvit kroppen meddelad, antingen omedelbart i blod-massan, eller ock genom sådana delar, som utan mycken omgång lämna dem til blodet, såsom den genom Lungorne gående

(a) Något i samma ämne kan läsas p. 22.

de smittande Kopp-luften (b); hvilket styrkes dâraf at blodet altid finnes skâmt i elaka Kopper. — A. har ock nu funnit (p. 87) at frisk Luft och kalt vatten, ej utan undantag, böra nyttjas, ehuru de i de flâsta händelser äro oumgângelige.

Boken är således full af de nyttigaste påminnelser, hvartil både A. och Öfverfåtaren bifogat lärrike anmärkningar, och där den senare antecknat hvarjehanda märkvärdige händelser hos oss förefallne, samt dels inom *Publique Koppympnings-Huset* i akt tagne, de där upväcka allmän-åstundan at få denne nyttige Inrättningens Historia af denne årarne hand snart utgifven. — Öfverfåtningen vitnar för öfrigt om den lätta skrifart, hvaraf samma penna är förut lyckeligen känd.

Die Neueste Entdeckungen in der Chemie
 XII. Th. von D:r L. CRELL, 254 S.
 8:vo Leips. 1784.

Detta är sista Delen (a) af denne Journal, hvilkens fortlåtning nu kallas *Chemische Annalen*.

X 5

Här

(b) Ofelbart äro Lungorne i dödande Kopper merendels illa inflammerade; jag har nästan altid sedt dem dö *Peripnevmonice*, så framt det ej sker de första dagarne af starke *Convulsiviske Spasmer*,
 Rec.

(a) Se p. 256.

Här förekommer, utom et fullständigt Register öfver de 6 sista Delarne, samt utdrag af åtskillige andra Chemiske Skrifter, Hr. B. R. CRELLS förslag at utforska orsaken til Vitriol-fyrans rykande och isartade utseende, hvilken han tror sig finna i et tilblandat bränbart väfende. — Tabell öfver Bränspjels kraft, af Hr. PARKER: en Bergcrystall om 7 gran smälte på 6 sekunder. — Herr SCHWEDIAUER har sedt en blandning af Linolja och Umbra af sig sjelf utbrista i en flere timmars påstående låga. — Dephlogisticerat Acidum Nitri phlogisticerar sig icke åter i Solen, efter Hr. KIRVANS anmärkning, om glas-flaskan, hvori den står, är fylld up til proppen. — Hr. Pr. KRAZENSTEIN anför vitnen och många omständigheter på det af honom förr inberättade *Vattnets förvandling til Cristall*. — Regulus Cobolti, ehuru 30 gånger renad, har enligt Pr. MÖNCH ingen värfkan haft af Magnetten, icke heller har han fädt någon smidighet, ehuru flere gånger omsmält med phlogiston. — Hr. Sen. WIEGLEB förklarar det Saltet, som D:r DEHNE fant i Residuum efter Naptha Nitri, för *Saltpeper*, som under destillation gådt öfver, men Pr. HERMBSTEDT för *Säcker-syra*. — Hr. Sen. WIEGLEB har i flere försök funnit at Järn utgör $\frac{1}{4}$ af Platina. — Hr. LEIPOLDT feck lätt Naptha, när han tog en Vitriol-syra som intet rökte, som i vatten sönk, och fast hon i bör-

början var gul dock sluteligen blef vattenklar när hon destillerades öfver Sal Tartari. — Hr. WESTRUMB har genom vackra försök uttrönt Blodets och Blodlutens beståndsdelar, och funnit i Blod och bränbara Oljor Salmiaks-artat svårsmält Salt; i Blodkol har han ingen phosphorus funnit, men askan gaf benjord. Man får ganska litet Berlinerblått efter vanliga föreskrifter; tyror betaga all blodlut sin färgande kraft, utom rå Acidum Sallis: om Qvicksilvers-folution blandas til flyktig Blodlut och all fuktighet afträkes, utbrister låga och en samling af ånga. — Hr. HERMBSTEDT förliknar dunsten af Æther Vitrioli med inflammabel luft, en likhet, som dess vän Hr. DÜNCKER länge haft lig bekant.

(Gött. anz. 1784. 104 St.)

Neues Chemisches Archiv von LOR. CRELL
8:o 1 B. Leips. 1784. 352 s.

Är egentligen en fortsättning af A:ts Chemische Archiv (Se p. 131) med hvilket detta har lika inrättning och afsigt. Här förekommer utdrag af Parisiske Vet. Acad. åren 1707-1718. Af Berlinske Academien åren 1700-1710. Af Upsl. Societet åren 1710-1739, och Acad. Imp. Nat. Cur. åren 1721-1732. (Gött. anz. 1784. 106.)

Hr. HARMAND har nyligen med fördel nyttjat *Rad. Bryoniæ* emot *Rödjot*; han har gifvit $\frac{1}{2}$ dr. fint pulfver däraf uti et glas kallt vatten, på fastande maga i morgonstunden, hvilket värkar som et vomitiv. Skulle upkastning ej följa inom en timma, tages en lika dosis, och drickes ljust vatten under påstående kräkning. Dagen efter gifves $\frac{1}{2}$ dr. af *Bryoniæ* pulver med Honing blandat, hvar af göres 4 boli, som tagas en hvar 6:te timme, oftare eller längre emellan efter des värkan, som då är purgerande. (Journ. de Paris 1784 N. 171.)

(Denne Rot, som äfven i Sverige växer vild, borde mera nyttjas, hållt vid allmänna farsoter, i hvilket affeende hon här anföres och recommenderas hos Hrr. Provincial-Medici. Hitintils har man endast använt henne såsom diureticum i Vattusot; se BERGII Mat. Med. p. 786.)

J. L. O.

K. Vet. Acad. Nya Handl. 2:dra Quart. Apr. M. och Junius 1784.

P. 105. *Anmärkning om Citronsajt, samt sätt at crySTALLISERA denjamma, af C. W. SCHEÉLE.*

Som Citronsyra genom afdunstning ej låter bringa sig til crySTALLISERING, så måste de heterogenea därifrån skiljas som hindra den-

denfamma. Til den åndan har A. förfarit på lika fått som när Acidum Tartari cryst. skall tilredas. Man får efter en kanna klar Citronsaft 7 til 8 lod crySTALLISERAD Citronsyra; hvartil åfven en möjlig, gåfande eller med andra Mineral-syror blandad Citronsaft kan bringas.

Denna torra Citronsyra kan aldrig skåmmas; den fuktar sig ej om den rifves med Säcker; år det skönaste Limonåd-pulfver m. m.

A. talar sluteligen om huru denne syra förhåller sig i Neutralsalter och med Metaller.

P. 109. *Mineralogiske Anmärkningar, af*
TORBERN BERGMAN, *Första Stycket* (a).

A. har gjordt sig möda at Chemice underföka åtskillige nyligen uptäckte Fossilier, som antingen icke i Systemer blifvit uptagne eller fådt otilbörlige rum. Således förekommer §. 1 *Tungjord*, som ock nu år funnen i förbindelse med bara Luftsyra, vid Lead-Hill i Skottland af D:r WHITERING; en stoff därifrån innehöll, efter A:rs förfök, 92 delar *Kalk* och 8 *Tungjord*, bågge med Luftsyra mättade. — §. 3. *Stangenspat*, en synnerlig art Cristaller från Freyberg, år funnen vara en *Tungjord mättad med Vitriol-syra*. — §. 4. en

(a) Denne vittre Auctor åsted vid samma tid detta Rön trycktes, så at detta stycke både år det första och bliv det sista.

4. en besynnerlig Bergart från Altenberg är funnen hafva på Centnern järnfri lera 52, hvit Kisel 46 och Vatten 2 delar, utan minsta spår til Kalk, är således et species *Argilla*. — §. 6. *Zeolither*, som Bergm. CRONSTEDT ansåg för en enkel jordart, finnas innehålla Kisel, Lera och Kalk. En på Mösseberg funnen, som ger eld mot Stål, innehåller 69 delar Kisel, 20 Lera, 8 Kalk utan Luftsyra och 3 Vatten; et annat slag från Ådelfors (§. 7.), som ock ger gnistror mot Stål, håller 62 delar Kisel, 18 Lera, Kalk utan Luftsyra 16 och Vatten 4. — §. 8. en för Zeolit hållen Stenart från Hållestads Bergslag, höll 55 Kisel, Kalk 24,7, Lera 25, Magnesia 0,5, Järn-kalk 0,3, samt Vatten och Luftsyra ihop 17; den samme har ock Hr. C. RINMAN underlåft vara af lika halt. I följe hvaraf det utgör sit eget genus. — §. 9. En af framl. Prof. v. LINNÉE hemförd Jordart, kallad *Loam*, som finnes vid London och visat sig ganska nyttig i Orangerier, består af 87 delar rödgrå mjölsand och 13 Lera, som är något järnhaltig. — §. 10. En besynnerlig Jord från England, *Wad* kallad, som har den egenskapen at tända sig sjelf när den blandas med Linolja, är funnen nära lik *Brunsten*, med den enda skilnad at *Wad* håller några procent Bly-jord. A. gissar at *Brunsten* torde hafva samma egenskap. — §. 11. *Tungsten* har

CRONSTEDT fört under Järnmalm, men den är både af A. och en Spanior Hr. D'ELHUAR funnen vara en färskildt Metall som nu kallas *Wolfram*. Den liffärgade arten från Rid-darhytta hörer icke til Tungstenar, ty den gaf, efter prof, af Centnern, utom 24 delar Järn och 22 Kisel, icke annat än bara Kalk.

P. 134. *Anmärkningar i anledning af sista Kopp-Epidemien, af* PET. J. BERGIUS (a).

A. har sedt hvarjehanda fällsynta symptomer under denne farlot. En 6 års Gässe yrade under hela eruptionen, men geck ändå lyckeligen igenom; en annan om 4 år, som för håftig feber och hård puls blifvit åderlåten, då en tjock concav crusta vifte sig, och på hvilken sedan 2 gånger applicerades Blodiglar, seck ändå confluerande Koppor, Igel-låren började då åter blöda och excreta lucktade asaktigt, då för rötan *Acida Mineralia*, *Kinkina* måste tilgripas, men Pat. dog på 13:de dygnet. A. tror sig hafva funnit at Naturliga Koppor följa samma utbrottlagar som Ympade, nemligen 5:te, 6:te til 7:de dygnet, (hur går det då med DIMSDALS nya upptäckt at genom ympning kunna förekomma Naturlige Koppors utbrott? *rec. se p. 328*). E-

(a) Detta kan anses som en följd af hvad i samma ämne p. 163 af någre *Stockholms Practici* an-fört är.

Emot Metaftafiske Svulfter, Synnerligen vid lederne, som göra få mycken olycka efter Koppor, har A. funnit kraftig hjälp, när den i tid fökes, af applicerade Blodiglar på det måst ömmande ftället, hvarefter nyttjas hålfv blygröt, eller ock en flannels-lapp med ol. lini camph; hvilka medel repeteras tills all ömhet aftagit. Vårk i armen eller fötter straxt efter ympning, lindras med ol. lini Camph. — Emot början af Anchylofis har *Syltespad* visat god vårkan. Koppor som andra gången kommit igen har A. aldrig sedt, utan håller någondera för Vattukoppor; han tror sig af årren kunna skilja om Kopporne varit af rätt slag eller Vattenkoppor; *de senares ärr äro fläta och de förras skräfliga.* Från Aug. 1783 til ult. Apr. 1784 hafva i Stockholm dödt 522 Mans- och 521 Qvinspersoner, tillfammans 1043, ibland hvilka en man var 84 år gl. A. gör i anledning här af upmuntrande förmaningar at nyttja Koppymningen; och det hålfv i de fattigas hus hemma, emedan årfarenheten visar at de ingen håg hafva at lämna sina Barn i de allmänna Koppymnings-husen.

P. 164. *Lacerta Sputator*, från America, beskriiven af ANDERS SPARRMAN.

Denne Ödla är förvarad i Spir. vini uti den vackra samling af Naturalier, som framl. Hof-Marsk, Baron DE GEER skänkt K. Aca-

Academien och blifvit honom tillfåld af Hr. Prosten D:r ACRELIUS, hvilken under sit vistande i Philadelphia fädt den från Antilliske Öarne, under namn af *Wood-Slave*.

Hon lefver i trävirke innom hufen, til myckenhet, där hon springer up och ned; stadnar man och ser på henne, så spottar hon på sin åskådare; spotten är svart och så skarp at stället straxt sväller, om spotten kommer på huden, som dock låter bota sig om stället smörjes med Camfert-Brånvin. Kroppen är blott 2 tum och svansen $2\frac{1}{4}$ tum, til färgen askgrå, med hvita tvärränder äfventil, med lefverfärgade eller hvita fläckar på svans, lår och ben; har 5 tår utan klor.

Diff. Acad. sistens Obs. practicas circa usum Belladonnæ in Melancholia, Mania et Epilepsia, Auth. JOH. HENR. MUNCH, Gott. d. 23 Dec. 1783. 4:o p. 32.

Om Belladonnæ kraft i *Rabie Canina* disputerade A:rs äldre Bror 1781 (Se Band. I p. 119) och des Far utgaf en afhandling om des användande hos folk och kreatur 1783. (Se detta Band p. 21) — Här samlar A. först hvad STOLLE, GREDING m. flere anmärkt om detta ämne och sedan förekommer

mer dess Faders och egen ärfarenhet. Belladonna hufvudkrafter äro 1:o *uplöfande*; både Far och Son hafva sedt schirrer därpå fördelte och A. har därigenom blifvit befriad af en svullen gland. submaxill. efter Måfslingen, hvilken ej gaf sig för Conium och andra medel. — Äfven har den gjordt nytta i *Gulfot* af hårdnad Lefver, som GREDING och MURRAY intyga. 2:o, *Narcotisk* efter allmän ärfarenhet. 3:o, befordrar den allahanda excretioner, svett, urin, ibland stölgång, sållan spottning. 4:o, drifver hon ut, Scabies, Arthritis, Rhevmatismer m. m. — Pulvret af örten och roten äro bättre än Extractet; dosis bör ej vara för liten. Herr STOLLE gaf en 13 års Gaffe 20 gran innom 24 timmar. Hr. Super-Int. MÜNCH har botat öfver 100 *Epileptici* därmed; *Melancholici* 7, *Maniaci* 3 och *Epileptici* 10 st. har A. botat. (Erl. Gel. anm. Beitr. XXVII W. 1784).

(Detta medel recommenderas hos H:rr Practici och synes låfva mycken hjelp om det försigtigt användes).

Ödmjukt Memorial.

Angående förloppet vid det Publique
Accouchements-Huset ifrån d. 24 Junii 1783
till

til f. d. 1784, får jag nu den åran följande omständigheter vid handen gifva: (a)

Af hafvande Qvinnor äro härstädes 321 emottagne, men af desse endast 313 ft. förlöste, lå vida ännu 3 såsom oförlöste bebo de så kallade Extra rummen vid årets slut.

Af desse 313 förlöste Qvinnor äro 315 med fullkomligen återståld hälsa och krafter härifrån lefvande utgångne; således 3 ft. med döden aflidne, nemligen N:o 1706, 1720, 1778.

Af desse 313 hafver en enda blifvit förlöst genom Perforatorii och Crochettens applicerande, som lyckeligen til Modrens räddning skedde. Förmedelst Forceps äro 2:ne förlöste utan Mödrarnes eller Barnens lifsförlust, de förre lefvande och friske utgådt, de senare åter blifvit döpte.

Igenom vändning äro 13 Barn til verlden födde, ibland hvilka Barnaföderskorna under N:o 1720 och 1778 icke igenom denna hjälp kunnat räddas, utan den förre på 5:te dygnet och den sednare på 7:de dygnet aflidit efter förlöfningen.

Svårare Förlöfningar, ehuru til sin utgång naturlige, men beledsagade med svåra och underfundom farlige omständigheter, härörande från Modrens eller Barnets sida, antingen före, under eller efter förlöfningen

(a) Se föregående året Band. 4 p. 333.

gen hafva varit 32; och til dessas antal räk-
nar jag N:o 1706, som under svagaste lifs-
krafter och kroppsfyrka ånteligen blef för-
löst från et lefvande Barn, men dog i Tym-
panites efteråt, på 4:de dygnet efter förlofs-
ningen.

Under åfvananföorde tid eller ifrån den
23 Junii 1783 til och med Midsommars-
af-ton innevarande år, åro innom Barnlångs-
hufet födde 325 Barn, af hvilka 14 varit
Tvillingar. 164 Gåssar och 161 Flickebarn.

Af desse 325 Barn hafva 14 varit död-
födde, och 311 blifvit lefvande födde och
döpte.

Vidare åro af desse:

15 Barn döde innom hufet sedan de
blifvit döpte, och 295 st. hafva til största de-
len deltagit i Mōdrarnes elände och uselhet.

Jag kan icke underlåta at til K. Colle-
gii höggunstiga åtanka recommendera den
omförg som de spåda barnen, hvilka ifrån Barn-
långs-Hufet dageligen föras, tyckas för sin
framtid och bārgning aldeles sakna (b); fruk-
tansvärdt är at af de 295 lefvande härifrån
utförde Barn, i detta ivåra år icke många
kunnat räddas från yttersta nöd och elände.
Stockh. d. 5 Aug. 1784. JAC. ALM.

Neue

(a) Kongl. Collegium beslöt at hårom på vederbörli-
ga ställen göra Embets-påminnelser.

Neue mit dem Mercur in den Blattern gemachte Ehrfarungen, welche dessen specifische kraft in dieser krankheit beweisen, von P. VAN WÖNSEL, M. D. &c. Leipzig 1783, 36 f. 8:0.

En ganska het sommar, då en högst illa artad och dödade Koppfarlot håftigt rasade, ympade A. 75 Cadetter i Petersburg, med den lyckeligaste utgång. Hans beredelse-lått bestod i *frisk luft, Vegetabilisk föda* och *nyttjande af Mercur*; 10 dagar före ympningen gaf han 2 gran Calomel med Säckar, 2 eller hos de starkare 3 gånger om dagen; hvarvid fortfors til dess utslags-tecknen infunno sig, då han gaf en svag solution af Crystalli Tartari med en Sirop. Et enda lindrigt Laxativ slöt Curen; icke en enda af dessa 75 behöfde gå til fångs.

För öfrigt har A. gjordt följande försök: Tre Barn ympades med en blandning af Kopp-var och Calomel, men ingendera fingo minsta tecken til smitta; på ympstället syntes blott en inflammation. — Kopp-var som med hydrargyrus var genomrökt, visade ej heller någon värkan; men desse Barn fingo Kopporne sedermera genom ympning af et oqvicksilfrat var. — Solution af Calomel betog ock Koppgiftet sin smittande kraft. — Et Barn ympades på ena armen med rent var och på den andra med sistnämde blandning;

ning; på den förra gjorde smittan sin värkan, på den andra intet. — På et Barn smordes bägge ympställen straxt med Mercurial-salfva; där visste sig hvarken inflammation eller Koppor. — På två andra Barn smordes det ena ympstället endast med Merc. salfvan, det andra icke; det förra gaf icke det minsta tecken til smitta, på det andra visste sig vanlige tecken i rätt tid med påföljande Koppor. — Ympställen, som redan voro inflammerade, betäcktes med Merc. salfva och 12 timmar efter var inflammation försvunnen. — En redan upkommen Koppblåsa förgeck därigenom.

A. har ock funnit at Charpie, väl fuktat med Kopp-var, som 24 timmar hölts i en köld af 20 gr. på R. Th. förlorade all sin smittande kraft.

A. tror sig vara den första som grundeligen bevist Mercurens specifica kraft i koppor. BOERHAVE har väl gissat til något dylikt af Mercur förenad med Antimonium, och nägre hafva därföre gifvit bägge desse medel tillsammans, andre Mercuren allena, såsom Medici i *Philadelphia*, hvilka dock hvarken nog länge eller i nog stor dosis fortforo därmed, äfven som de genom *pulvis Cornachini* hindrade Mercuren i dess värkan.

(A.

(A. känner således icke vår v. ROSEN-
STEINS Afh. om Barna-sjukdomar och dess
Kopp-Piller).

(Tode, Med. Chir. Bibl. IX Th. p. 526.)

Philosophical Transactions, Vol. LXXIII
för år 1783. P. I. London 1783. 254
p. 40.

Utur Chemiske, Med. och Hist. Nat.
Clafs märkes: — N:o IV. Hr. J. P. SCHOT-
TE beskriver et oerhört så kallat *Köttbråk*,
hvilket han sedt hos en på Öen Senegal,
och hvilken efter såkra kunskaper är ende-
misk hos de så kallade Bambaras i Landet
Galam; dess längd var 2 och en half fot,
diametren 18 tum och vigten 50 skålpund.
Sjukdomen börjar gemenligen med en liten
smärtelös svulst i Scrotum; Invånarne hålla
honom för obotelig. A. tror honom vara
årstelig och söker ordsak därtill i missbruket
af Spansk Peppar och Mång-giftet; *Marabuts*,
som äro Mahometanske Präster ibland Man-
dingerne, och som utan fara resa kring he-
la Africa, försäkra at de ock funnit denna
sjukdom här och där hos detta folket. —
N. XV. Hr. D. SCHVEDIAUER beskriver *Am-
bra* och söker visa at den finnes i tarmarne
på Valfisken bland dess öfrige excrementer

och icke i någon enskildt fåck (a), från hvilka hon skiljes endast därigenom at hon icke är så tunn; man finner många svarta fåckar däri, som vid noga underfökning icke annat funnits vara än osmältelige nåbb af vissa Sjöfoglar, dem Fisken vanligen åter. Om, när Fisken fångas med harpun, han gifver excrementer ifrån sig ofvan och nedan, så får man ingen Ambra, men eljest alltid; hvilken dock ej är så hård, som när den finnes i hafvet eller vid stränderne, ty hon hårdnar egenteligen i luften, och blir först om någon tid askgrå och vålluktande. Hr. Schw. håller Ambra således för onaturlige, hårdnade excrementer af denne Valfisk, hvilkas fyra, kanske genom salt-fyra, något är förändrad (b). Ännu kostar i lod däraf i London $\frac{1}{2}$ pund St. Vil man se värkan däraf böra åtminstone 30 gran tagas; en Båtsman laxerade af et lod.

Sperma Ceti ligger närmast hjernan, hvilken ock hos denne fisk är ganska liten, uti en egen trekantig benhåla, som betäckes endast med huden och intager nästan he-

(a) Se om samma ämnè Band. III p. 370.

(b) AVBLET påstår at Ambra grisea är af vegetabilisk natur; han har sedt et Träd, som kallas *Couma* och växer i Gujana, som skall hafva en ömning hvit saft, och hvilken intorkad ger Ambra. Se *Nouveaux Mem. de l'Acad. R. de Sc. et des B. L. pour l'Anné 1774. Hist. p. 29.*

hela öfre delen af hufvudet; man kan trycka därpå, utan at Fisken känner det.

(Gött. anz. 1784. 115 St.)

Prolapsus Uteri är ofta en rått envis och svår plåga. Den kan väl reponeras, men behöfver ibland sådane pessarier til sit uppehållande, som både äro olåglige i flere affeenden och kunna göra stor skada, hvarpå mångfaldige exempel gifvas. Följande händelse är i detta affeende märkvärdig: — En Hustru om 50 år, som illa plågades af Moderfall och lednade vid lifvet, tog sig för at skära i sjelfva Lifmodren med en knif; straxt drog sig Lifmodren ihop och tillbaka til sit ställe, så at Hustrun snart blef aldeles botad. Därefter botade hon andra qvinnor på samma sätt. A. tror at som Moderfall härrör af slapphet, kan retelsen, som incisionerne göra, bota densamma; et sådant får inflammeras ej lätteligen, för sit djupa låge skull och för yttre läpparnes sammandragning.

(Comm. Lips. 3 Dec. Suppl. II p. 281.)

Nyheter:

Hr. TORBERN BERGMAN, Chemiæ Professor vid K. Akademien i Upsala, Riddare af K. Wafra Orden samt Ledamot af Kongl. Svenska och Franska, Kejs. Ryska m. fl. Vetensk. Acad. dog vid Medevi Hälso-Brunn den 8 Julii 1784, 49 år, 3 månader och 8 dagar gammal. En stor förlust för den nu så mycket upodlade Chemiske Vetenskapen.

Finska Nationen vid Upsala Academi hade til hans heder, såsom deras Inspector, nyligen låtit slå en Jetton, som föreställer hans Bröfobild med omskrift: TORB. BERGMAN *Patriæ Decus ac Decus Ævi*, samt på andra sidan en Lagerkrants, hvaruti låses: *Ephoro Egregio Natio Fennica Die 1 Maji DCCLXXXIV*. Förfärdigad af Prof. o. R. LJUNBERGER (a).

Utdrag af Herr. Prov. Med. Embetsberättelser til K. Colleg. Med. för 1783.
(Fortf. från p. 305.)

16) *Prov. Medicus i Cronobergs Län, Læaren Doct. COLLIANDER.*

På ganska få ställen i Cronobergs Län hafva i förledit år smittosamma sjukdomar varit gängse, åtminstone äro inga Rapporter ifrån flera, än Berga och Hårlunda Församlingar.

(a) Se om hans död, kroppens undersökning och begrafning mera här nedanefter.

lingarne, om Rödfevers yppande, til mig ankomne, icke heller för Publici räkning Medicamenter til andra, än de nämnda ställen requirerade och utfände, neml. til Berga d. 6 Augusti och til Hårlunda den 5 sifftledne November, hvilka Medicamenter hade den värkan, at sjukdomen snart afstodnade.

En lindrig Fluvsfeber var väl på flera ställen gängbar, som så vida var smittosam, at när den kom in i et hus, blefvo flera därpå angrepne; men denna Feber curerades innom 7 eller 8 dygn med tillräckeliga Laxer-medel i början, samt kylande och svett-drifvande medel.

En annan Feber visade sig äfven på några ställen i Sunnerbo, som begyntes med hufvudvärk, därpå upkom en svulnad bakom öronen, i Käftarne och i halsen, med ömhet i bröstet. Hos somlige visade sig utslag i ansigtet och omkring halsen, som liknade Koppor. Denne Feber angrep äfven som den förra, måst alla i huset där den inkom, och då någon därpå dödde, som dock fållan hände, skedde det innom 8:de dygnet. Innan jag här om fick underrättelse, var sjukdomen måst afstodnad. I November månad ankom äfven til Landshöfdinge-Embete Rapport ifrån Probstén BOLMÉR, at i en Gård i Berga Socken Boskaps-sjukdom sig yppat, som tycktes bestå i förstoppning i mångfällen. Denne sjukdom stillades straxt genom de för-

förligtige anfalter, som af Landshöfdinge-
Embetet, efter mit hörande, blefvo vidtagne,
sedan 7 kreatur flörtadt.

17) *Prov. Medicus i Halland, Assessoren Do-
ctor MONTIN.*

Rödsfoten har varit mycket gängbar och
dels af Allmogens genstråtvighet at bruka
föreskrefne och til Socknarne hemsfände me-
del, dels efterlåtenhet, gjordt stor förödelse;
jag vet af läkre kunskaper at 229 personer
dödt endast i Warbergs Prosteri.

Huru svårt det är at bland Allmogen ut-
rätta med föreskrifter, då de ej hafva någon
närvarandes, som förstår at styra dem, kan
slutas af et exempel, som jag bör anföra.
En ganska förligtig Ståndsperson uti Grim-
metons Pastorat, som tilföre varit mycket
sjuklig och fådt låra at umgås och handtera
Medicamenter, åtog sig at utdela de af mig
föreskrefne Medel, och nyttjade med fårde-
les förmån både för egit husfolk och män-
ga andra, pulvis Nucis vomicæ, hvaraf han
äfven gaf en Bonde trenne doser, om en
scrupel hvardera, at taga in et om dagen,
efter Bonden bodde ej nära vid honom;
men Bonden, som tyckte at få liten portion
ej kunde något uträtta, tog alla tre på en
gång och satte lifvet til.

*Utdrag af Brev från Affess. B. Björn-
LUND til Arch. o. R. Bäck.*

I:o, - - - Inga särdeles Farfoter och Sjukdomar hafva här uppå orten på en tid förekommit, utom Skarlakans-Feber, som några mil härifrån uti Eura Socken varit gängbar. Denne har ock nyligen visat sig närmare et par mil härifrån, hos et hushåll, hvaraf större delen insjuknat, så barn som äfven äldre. I Eura Socken har en del haft Halsjukan lindrigare, en del svårare, och hvarutaf några barn fatt lifvet til. Efter några dygn, sedan man begynt rackla up slem, har Halsjukan gifvit sig. Ansigtet har varit måst med rodnad öfverdragit och somlige delar af kroppen, med någon svulnad därhos jämte utslag, röd frisel liknande. Inga fölger med Vattusot hafva försports efteråt. Utom det Feber instält sig vid början af sjukdomen, som någon tid fortfarit mer eller mindre uti några dagar, har kräkning i början hos några äkommit, såsom ock soml. haft under Halsjukan och Febern, svår hufvudvärk. Måstadelen har utan särdeles skötsel, utom någon använd baddning omkring halsen, sjukdomen öfvervunnit. Angående skötseln, har jag, så snart jag af rygten blifvit underrättad, at den varit gängbar i Eura Socken, lysning därom och esterrättelse til Prästerskapet afgifvit, som blifvit afkunnad å Predikostolen.

Fräs-

Fråspor, som åro nog vanlige här på orten åt Skåren Vårtiden, hafva i år ej varit sårdeles märkelige. Dock hafva desse här och där förekommit här på orten, åfven såsom Pleurifier. Hos några har Pleurifier härörddt ifrån Magen och cruditeter däri, och utgjordt en Pleuritis putrida, ibland har den varit et symtome vid Fluffsfebern. Hos en, som hade Fråssa, börjades alltid paroxysmen med några starka nysningar å rad, hvilken nysning var per consensum, genom irritation i magen, emedan magen hade mycket qual därvid. Feber-paroxysmen slöts också hvarje gång med någre nysningar å rad. Denne Fråssa botades med China. Uti Act. Natur. Curios. Vol. I. förekommer exempel af en Tertian-Fråssa, som nysning åkom vid tredje paroxysmen, och den fjerde blef lethal. Infusum florum Arnicae ordinerades efter Doctor COLLINS råd, i Vår hos en, af mig, emot Fråssen; men hvilken knapt fick göra början därmed, förrån han måste öfvergifva detta medlet och som jag åfven tillrådde, emedan allenast en Theekopp däraf förorsakade grufveliga qual, colic, kråkning m. m. Doct. COLLIN, som menar detta ofta ej hånda af Infus. Flor. säger, at sådan anstöt förlorar sig efter några dosium bruk; men som dock ej är at lita på, emedan Flores åro starkare ån herba, hvars Infusum jag alltid brukat för dem, som gjordt något fall,

fäkt svåra contusioner &c., hvarvid föllan någon olägenhet varit, utan en och annan gång i början, och dock mycket lindrig, och hos somlige ingen känning däraf. I anseende härtil, och detta medels myckna värkan på nerverne, måtte det vål, efter Doct. COLLINS mening, gagna uti lamheter. Kan hända vid liten dosis och ibland tilfatt med något annat, äfven hos starkare den med mindre känning kan brukas, såsom hvarpå äfven äro flere exempel.

Uti Mani, och hvarvid Furor då och då instälde sig hos en Barnsångs-hustru, dock utan sårdeles Feber, för en tid sedan, nyttjades af mig med förmån Opium, som snart och hastigt botade densamma, sedan andra Medicamenter ingen ting uträttade. För symptomatisk svår hufvudvärk med mera, under hettan efter Frållan, har jag någon gång nyttjat Opium, med någon liten lindring. Polygala har en Man nyttjat uti Pthisi, men hvilken ej samma kunnat tåla, och hvaraf hostan äfven blifvit förvärrad. Samma har hostat up en gång någon stengyttring, grus liknande.

Hos et Barn 6 veckor gammalt, har Binnickemasken uti et knippe afgådt. Bilis bovina inspissata har jag uti bolo, som tages vid Mask-curen, uppå et år, nyttjat och tillagt, och som tyckts ej varit utan värkan. För et i 10 veckor öppet Bensår, som med
in-

ingen ting velat läkas, applicerade jag Saccarum Saturni, hvarpå det hastigt och efter 3:ne dagars bruk härpå, antog läkning. Jag har ej öfverkommit någon med Lepra eller Elephantiasi besvärad, at jag kunnat tilråda Ledi bruk därföre.

2:o, - - - Här uppå orten har ej något märkvärdigt på en tid förekommit, utom det, at något efter uphörd Rödsot, i början af Hösten, Gullot här i Staden och omkring, varit gångbar, som dock nu måst afstannat. många hafva varit härpå mer eller mindre angrepne, en del med gulhet öfver hela kroppen, en del blott å det hvita i ögonen, ansigtet eller någon annan del, och hvilken hos de måsta varit utan Feber. Magan har härvid varit i olag efter vanligheten, och med vanliga åtföljande symptomer, såsom ock den en tid förut hos somliga varit i oordning, innan Gulloten utbrutit. Den har fördrifvits igenom vanlige medel härpå. Grunden härtil torde igenförkas uti en hämmad utdunstning emot Hösten, som födt af sig rötaktiga samlingar med skärpa i mage och tarmar, hvilka, då de icke igenom Diarrhoe, eller Rödsot kunnat fortkomma och afgå, såsom förut igenom spasmer, vid nämnde åmnens gäsning i magen, hindrat Gallans fria aflopp och sålunda förordskat Gullot; eller, at igenom tjock och öfverflödande Galla, Gulloten upkommit. Ibland alstras af sådan

häm-

håmmad utdunstning, remitterande Febrar emot Hölsten, då af en härvid chargerad Lefver, Gulsot ibland tilkommer.

Någon med Elephantiasi besvärad, har jag sedermera ej öfverkommit, at jag kunnat få tillfälle at försöka Ledum därföre. Det tyckes at denne sjuka mer och mer förminskas, emedan få fällan någon därmed förekommer, emot förr.

Handlingar angående det inför K. Collegium Medicum upptäckte Botemedlet emot Kräftan.

Uti denna Vecko-Skr. B. 4 p. 12 nämnes, at K. Colleg. Medicum fådt anledning inköpa et med fördel nyttjat Medel emot Kräftan, hvarom framdeles vidare underrättelse skulle lämnas.

Och som det sedermera varit tillfälle försöka det på flere personer, får jag nu med Kongl. Collegii tilstånd härmedelst upgifva det för Allmänheten, på det Medici och Chirurgi måge ytterligare få tillfälle försökas dels kraft och hvarom de anmodas benågit ingifva omständeliga berättelser til Kongl. Collegium.

Detta medel synes vara ungefärligen det samma som Band. 4 p. 6 omtalas, och bör

lika därmed egentligen nyttjas vid *Locale Kräftskador*, innan flere körtlar blifvit hårdnade och blodmassan, genom heftisk Feber, otjenlig til nutritionens vederbörliga fullbordande; således gäller här om ock det omdöme, som l. c. K. Collegium til Kongl. Maj:ts i underdånighet afgifvit om Bergsmannens, **PER HINRICSON** i Tholskepp, hemliga medel.

Härigenom har Collegium med anseelig besparing för Medicinal-Fonden, gjordt Allmänheten stor tjänst, hållt Ryttaren **FROBERG** uppgifvit detta Medel emot belöning af 33 R:dal. 16 skill. specie, hvaremot Bergsmannen **PER** i Tholskepp hade kunnat få 333 R:dal. 16 skill. för sit Medels uptäckande, enligt Kongl. Maj:ts Nådiga befallning.

Vid slutet af 1782 infände Provincial-Medicus i Vesterås Lån, Hr. Doct. **BIRGER MARTIN HALL**, följande til honom, såsom K. Collegii Ombud, emot äfvannämnde belöning af Ryttaren **FROBERG** gifne berättelse:

Ryttaren FROBERGS uppgifne Medel, som han nyttjar mot Kräftan:

1:0, *Pulfver*, som göres af Gallmeiblomma (Löp. Calam. præp.), (hvilken han han fått altid helt hvit ifrån Skultuna Måsfings-Bruk), Blyhvit och Arsenicum, lika mycket af hvardera (a).

2:0,

(a) Här torde böra påminnas at detta Pulfver, hvars hufvudsakeliga kraft ligger i Arsenicum, är fö-

2:o, *Vatten*; til $\frac{1}{2}$ kvarter rent *Vatten*, tages 3 knifsuddar af åfvannämnde *Pulver*, $\frac{1}{4}$ jumfru *Brånvin*, för 3 r:ft. *Camphert* och lika mycket (3 r:ft.) *Terpentin-Olja*, som omsqualpas.

3:o, *Plåster*; 1 lod *Vax*, $\frac{1}{2}$ mark *Talg*, smältes väl uti en sten-kruka, då det är smält, kokas det väl med $1\frac{1}{2}$ mark tillagd rinnande *Gran-kåda* och omröres med en trå-spade; då det är kokat, tages det af elden och slås då däruti några droppar *Terpentin-Olja*, omröres, silas och utvrides genom *Linne*.

Bruknings-fättat:

1) *Om det är et öppet och våskigt Sår*, strör man första gången väl pulver uti at det blir hvitt, däråfvanpå lägges blått *Säckerpapper* och låter det så ligga et helt dygn, ehuru värken är ganska stark och kringliggande delar svulna; efter det dygnet är det

Z 2

fju-

ga skiljaktigt i application och värkan från det i England så mycket omtalte *Plunkets Pulver*, och hvilket åter förmodeligen är det samma som hos oss är känt under namn af *Guys Pulver* (Se B. 4. p. 11). Det består af *Ranunculus* (flammula?) *Få sil*, *Svefvel* och *Arsenicum album*, som med *Äggegula* göres til en deg och appliceras. (Comm. Lips. Vol. XX. p. 52.) just likasom *Guys Pulver* appliceras; ånkönt det ock ibland nyttjas tort; hvarom m. m. läses fram. *Assessoren BJERKENS Bref til Hr. Arch. Bäck i Sv. Merc. 1759 p. 28.*

Sjuka Svartnat, därpå strykes med en fjäder Vattnet, och däråfvanpå strös åter Pulver at det blir väl hvitt, samt utöfver lägges Plåstret tunt utbredt på Lårft; då detta legat et dygn, faller alltid den svarta skorpan af. Sedermera påstrykes Vattnet qväll och morgon och lägges då åfvanpå det tunt utbreda Plåstret, som hvar gång tages nytt, tils det är läkt.

2) På Knólar då intet hål är och det ej beller våskar sig: då klipptes et få stort hål på en plåsterlapp, som knólen är, och på det öppna stället strös pulvret och påläggges tils det blir läkt.

Under hela Curen tillstyrker han dem hålla sig måft vid Mjólkmät, och i synnerhet söt Mjólk. Sålunda vara af Ryttaren FROBERG upgifvit, intygar. Vesterås d. 14 December 1782.

BIRGER MART. HALL.

Genast efter erhållen del häraf, beslöto K. Collegii Ledamöter försöka medlets värfkan; i hvilken affigt det ock til flere Medici communicerades.

En Patient, som i halfva nedra läppen hade en Kräftknól, blef den första; medlet applicerades, och ehuru schirren ej få lätteligen kunde angripas för den myckna tillflytande saliven, samt fordrade flitigare och starkare portion af medlet, än Ryttarens upgift

gift föreskrifver, syntes dock tydeligen at den skickade sig til utfallande genom en circulaire inflammation i den friska delen af läppen, hvarifrån schirren började läsa; men innan det handt fullbordas lednade Patienten vid långsamheten och fvedan och efter 3 månaders förlopp lät bortskåra schirren, hvarefter läppen snart läktes.

En hederlig Fru är ock sedermera under Cur emot en schirr i Bröftet, som, ehuru långsamt, dock synes läfva god utgång.

Collegium har ock haft rapport om några andre, dem Rytteren sjelf haft under tillsyn och lyckeligen blifvit hulpne.

Äfven som försök blifvit gjorde därmed på svampaktiga Kräftklimpar efter operation i et Fruntimmers-bröst, hvilka dock ej fullkomligen därmed kunnat utrotas, emedan körtlarne under armen äfven härdat och en mattande Feber äfven tilkommit.

Följande omständeliga Casus äro nyligen genom Hr. Arch. och R. Bæck til K. Collegium infånde, som tydeligen utvisa medlets kraft.

1783 d. 30 Maji ankom Kläckaren MICHAEL PERSON ifrån Ikaljs Socken, för at söka hjelp emot sin värtlika växt vid Mungipan och nedra Läppen. Mannen, lång, mager och af melancholiskt temperament, öfver 50 år gammal, hade redan längre tid haft berörde växt eller rättare knöl, stor som en

Hasfel-nöt, liknande en värta med ojämn yta, utan något ulcus eller sanieus flytning; för känslan hård och oöm som Scirrhus, men värkande och ömmande vid elakt väder, med riftningar vid väderskiften, hvarföre ock et Kräftfår befarades.

I anledning af den underrättelse Herr Archiat. och Ridd. BÆCK lämnat mig, tillstyrktes Hr. Adj. HAARTMAN at försöka de medel som Kongl. Collegium nyligen tillöft sig.

Den 31 Maji ströddes af dels Pulver tilräckel. på jämte Salfva af Cera, Sevum och Terpentin, så vidt som omkretsen af knölen fordrade, hvilken efter föreskriften därmed blef förbunden.

Den 1 Junii märktes ingen vidare ändring, än at Patienten varit anfatt af mycken värk hela det förledna dygnet, och för värken fått nog litet säfva den förledna natten.

Den 2 var knölen likfom angrepen af vanliga Escharotica, så att dels yta och näst ikring var hvitnad, med rodnad, svulnad och värk alt omkring, och som den supponerade Eschara än ej liknade sig til separation, så skedde förbandet ännu på lika sätt den 3.

Den 4 intet föränderligt, utom det svulnaden, värken och inquietuden tiltagit; förbands därför ännu på samma sätt som för-

ra dagen med förenämnde Pulver och Plåsterlika Salfva.

Den 6 Junii öppnades förbandet, som nu varit på sedan den 4, och som alsingen våtska visste sig, ej heller någon crusta syntes vilja lösna, ty fuktades crustan tillräckeligen med Ryttarens upgifna Vatten, hvarestefter såret rikeligen beströddes med Pulvret och förbants med Salfvan.

Den 7 klagade den tålfiga Kläckaren rätt mycket öfver sin hafda värk, hvilken nu ökats så, at han hela natten ej fått den minsta hvila eller sömn, ej heller förledna dagen förmådt äta något. Läppen var ock svullen rundt omkring Escharan, med hettblemmer upslagen. Nu märktes ock et Nomatöft sår på öfre Läppen af Gädde-fjåls storlek, och det i går på Läppen observerade såret tycktes ock nu vara litet större; Pulsen var ock så febrilisk.

I anseende til desse åkommor föreskrefs honom Mixtura Simplex med Ess. Trif. fibr. at nyttja til 50 dr. några gånger om dagen, samt at nyttja til föda och dryck söt Mjolk och Grynåppor, samt at flere gånger om dagen pensla de nomateusa såren med en Pensel-saft af Melle Rosar. med Spir. Salis ac. väl saturerad och med Tinct. Myrrhæ författ; men at vinna visshet om Pulvrets värkan på knölen, så obligerades han, oaktadt sin utståndna smårta, at ännu fördraga densam-

lamma, och knölen smordes ännu på ny räkning med Vattnet och beströddes tillräckeligen med Pulver samt förbandts med Salfva.

Den 8 vart man tvungen för des löshet och nedslagna sinne at blott med Salfva förbinda svulsten.

Den 9 var han något bättre til mods, och ytan af svulsten något litet upmjuknad.

Den 10 var han ännu mjukare och til en del bortsmält, som ock Margo ej så callös som förr, samt började likna de öfriga lären på öfra Låppen och Tungan, hvarför den i dag förbandts med Linneskaf tillräckeligen uti Pensel-saften upblötter, och beträckttes vidare med Salfva; och

Den 11 fortsattes förbindningen på lika sätt med Penselsaften.

Den 12 och 13 liknade det sig til förbättring både med de Nomateusa lären på öfre Låppen och Tungan, som ock med Kräftskadan, hvilka småningom blefvo mindre; blemmorna näst omkring torkade äfven bort.

Den 14 voro bråddarna mer tilhopa dragna; man fortfor med Penselsaften midt i läret och förbandt bråddarna med tort Linneskaf.

Den 15 nyttjades til den nya Penselsaften Spir. Vitrioli i ställe för Spir. Salis, och fortsattes förbindningen därmed.

Den 16 liknade alt sig til förbättring, och den 17 var färnaden ögonskenligen minskad, och därför fortsattes den vidtagna förbindnings-methoden de följande dagar.

Den 23 var fåret til mer än hälften tillåkt, och bråddarne mjuka och jämnhöga med öfriga Låppen.

Den 25 blef hans åkomma sluteligen efterfedd; och som hans längtan at komma til hemorten nu mera blef altför stor och intet mera syntes vara at befara, så underrättades han huru Låppen vidare skötas skulle och straxt komma tillbaka i fall något vidrigt tillfötte.

1784 i Julio besöktes jag af Kyrkoherden uti Ikalis, hvilken tillika berättade, at Kläckarens åkomma kort efter des hemkomst fullkomligen tilhelnat och at han nu var med årkänfsamt sinne glad öfver den hjelp honom förledit år var vederfaren.

JOH. J. HAARTMAN.

Assess. & Prof. Med. i Åbo.

Försök anstälte 1784 med det af Kongl. Collegium Medicum för någon tid sedan upköpte Kräft-medlet.

Första händelsen: En Hustru ifrån Hali-ko Socken, några och 40 år gammal, liten til växten, af en torr och mager complexion samt melancholiskt temperament, men för

öfrigt god hälsa, anmälte sig i början af året at blifva botad för elaka sårnader på högra örat, dem man redan i halft års tid förut med flera utvärtes medel förgäfves sökt hela. Dessa sår, det mindre frampå örat emellan crus posterius anthelicis och Helix, och det större utanpå örat bakom cavitas innominata vid pass af en 2 skillings storlek, voro nu med en gul skorpa öfverdragne, och ehuru illa luktande visade inga tecken hvaraf anledning kunde tagas at misstänka något Kräftaktigt, som af Patienten befaredes. I anseende hvartil de äfven förbundos endast med Ungv. Basilic. blandat med Ungv. e Styrace. Här af uplöstes rufvorne och sårren blottades, hvilka nu gäfvo et helt annat utseende; ty anledning gafs at misstänka någon Kräft-skårpa i dessa sår, af deras ojämne något tillbaka böjde och hårda kanter, med djupare sinuositeter här och där samt en skarp utsprande fanies. Genom efterfrågan spordes äfven at en hård ömmande blemma et år förut varit på hvardera stället, som småningom tilvuxit och sedan exulcererat, samt ytterligare begynt vidga sig. Elaka våderskiften hade alltid medfört smärta och illningar i blemmorna med olustighet och sömnlöshet, äfven som de nu förorsokade samma olägenheter efter deras exulceration. För öfrigt besvärades ej Patienten af hårdnader i körtlarne, så at inga elaka fölgher kunde af

Medlets förfökande befaras. Efter några dagars beredelse med blodrenande och lindriga afförande medel, under hvilken tid detergentia utvårtes nyttjades förgäfves, applicerades Kråft-pulvret *den 24 Jan.* på fått Auctorn upgifvit, at såren voro väl hvita och betäcktes med dels anvisade Plåster; desutom förmanades Patienten äfven at nyttja til mat måttadels Mjök-rätter samt dricka föt Mjök några gånger om dagen. Kort efter klagade Patienten öfver en brännande sveda i såren, som småningom tiltog och förorsakade sömnlöshet om natten samt äckel och förlorad matlust. Då förbandet öppnades följande dagen, syntes kanterna svulna och inflammerade, samt botten af såren oren. Nu penflades såren efter föreskriften med det beskrefna Vattnet, hvaröfver ytterligare ströddes Pulver och betäcktes med Plåstret. *Den 26* hade Patienten om natten likväl fått någon sömn, oaktadt smärtan fortfarit. En myckenhet sanies hade ur såren flutit utför kindbenet och skorpnat som en mucus, utan at något tecken til corrosion ännu förmärktes. Emedan ingen crusta syntes i såren, än mindre efter Auctors beskrifning ännu afföll, skedde förbandet lika med i går. *Den 27* klagade Patienten öfver svårare värk och plågor; såren voro mer inflammerade, orena och stinkande, örat svullit med rodnad och värk samt själfva hufvudet näst ikring örat myc-

mycket smärtande. Icke dels mindre vågade man ännu repetera Pulvret på lått som förra dagarne, för at befordra den af Auctorn omtalte Skorpan. *Den 28:* Ehuru den förväntade Skorpan ännu intet syntes; var man dock för symptomernas ökade håftighet nödsakad at lämna pulvret; i det stället penslades såren endast med det omnämnde Vattnet och förbundos med Plåstret. *Den 29* voro symptomerna något lindrigare; förbandet anlades på samma lått. *Den 30* hade symptomerna ännu mer stillat sig, så at man på försök åter applicerade Pulvret i bakre såret på vanligt lått; det främre förbandts som förra dagarna. *Den 31* hade värken å nyo tillagit med fömnlöshet och matleda. Såren voro svartnade eller likom af Gangræn angripna, i synnerhet vid kanterna. Det bakre såret förbands med Plumaceau fucktad i Acid. Salis med Mel Rosarum och Tinct. Myrrhæ edulcorerad, och det främre med plumaceau fucktad i solutio Boracis. *D. 1 Febr.* var värken något mindre. Det bakre såret var mera svartnat, men det främre oförändrat; förbandet anlades som i går. *D. 2* hade symptomerna icke särdeles förändrat sig; men kanten af främre såret var bulnad och den gangræneusa Skorpan likom liknade sig til separation; det bakre var oförändrat. Förbandet skedde som förra dagarne. De följande anlades det på samma lått, hvarunder

der symptomernas håftighet beständigt minskades och en småningom tiltagande separation åfven i bakre såret, (som d. 5 begynt) infant sig. *Den 6* förbundos bägge såren med Acid. Salis på omförmålte sätt. Den förr omtalte sanies, som runnit utför kindbenet, de dagarne Arsenicaliska Pulvret applicerades, var ännu skärpnad på Lobus auris och fants hafva corroderat cutis, så at hår förekom et nytt ulcus inflammerat i kanterna, uphögd midt uppå och knottrigt til utseendet med sanieus flytning; detta förbants med tort Linneskaf. *Den 7* nyttjades solutio Boracis i bägge såren, för den orsak at det framre af sista förbandet blifvit mycket vårkande. *Den 8* var ännu ingen fullkomlig separation skedd, hvarföre åfven Acid. Salis å nyo applicerades denna och följande dagen åfven på det af den corroderande sanies förordskade såret. *Den 10* kunde omsider crustan i bägge såren aftagas; hvarvid de på några ställen voro litet blödande. Förbandet skedd på de sistnämnde med tort Charpie, men på de öfriga med Acid. Salis. Samma förbindnings-sätt nyttjades åfven bägge följande dagarna, men utan nytta, emedan såren voro med fordes och elakt pus fyllda. *Den 13 til och med den 18* förbundos de gamla såren med Solutio Boracis, och det nya med Acid. Salis, hvaraf de dageligen artade sig bättre; för öfrigt föreföllo inga synnerliga för-

förändringar, utom at ömheten i öfre örat äfven begynte minska. Den 19 och följande kunde man redan nyttja Ungv. e Calam. Lapide, hvaraf ockfå det främre til den 23 blef fullkomligen läkt; men det bakre var ännu med nog fordes fylldt, hvarföre ock Acid. Salis å nyo här applicerades denna och de följande dagarne. Den 26 hade man ny anledning at nyttja Ungv. e Calam. lap. hvaraf såret läktes i bråddarna, men en liten sinuositet midt i såret af en Fontanells storlek, förblef oförändrad, ehuru man efter omständigheterna nyttjade scarificationer, epulotica och detergentia, hvaribland äfven Acid. Vitr. försöktes utan effect. Ledsen härvid, applicerade jag å nyo det Arsenicaliska Pulvret den 17 och 18 Mars på förr nämnde sått; symptomerna förhöllo sig härvid på samma sätt som förr, ehuru i mindre grad. Utan at nu så länge som sednast afvakta den omtalte crustan, applicerades Acid. Vitr. d. 19 och följande dagarne, hvaraf det inflammerade separerades den 22, utan at någon Gangræn nu föregådt. Någon sordities var ändock öfrig och kunde icke hvarken af Acid. Vitr. eller Salis detergeras, men sedan Borax-solution den 28 och följande applicerades, blef den småningom förstörd, så at man den 1 April fick nyttja Ungv. e Calam. Lap. hvarmed läkningen småningom fullbordades, så at Patienten den 7 frisk afreste.

Andra händelsen: En Bonde-hustru ifrån Kyro Socken, medelmåttig til växten, af et låttrördt finnelag, bleklagd och slapp i hullet, utan hårdnader i körtlarne och utan tecken til någon annan dold skärpa i våtskorna, inkom den 19 Junii at blifva botad för et öppet Kråftfår åfvanför högra mungipan, af et Muskots storlek, med jämna mjuka kanter, utom vid nedre brådden, där den var tillbaka bögd och hård, så djupt at alla Musklerne voro genomfrätte. För tvänne år sedan hade här märkts en hårdhet til en årts storlek, utan någon synnerlig värk. Småningom hade denna ökat sig, tils den et år därefter förbyttis til et öppet får, utan någon märkelig inflammation; en liten blemma hade endast först upslagit i yttre skinnet, som inom kort tid sönderbrustit och sedermera vidgat sig. Intet godt vahr hade efter berättelsen flutit ur blemman, utan en vattenaktig sanies; häraf hade knölen småningom likfom bortsmultit, så at den nu kändes endast af en årts storlek i botten af såret. Utom någre stickningar, som i Patientens tycke varit obetydliga, vid våderskiften, sade hon sig icke haft någon särdeles olågenhet, hvarken af knölen eller öppna såret; men fruktan för Kråftans elaka fölgher, förmådde henne icke des mindre at underkasta sig alt, för at undvika dem.

Til beredning föreskrefs Patienten en Decoct af Conium, som til styrkan småningom ökades, jämte lindrigt afförande och en förbättrad Diæt i mat, som i anseende til hungersnöden i Landet tilföre icke beredt goda våtikor. Utvärtes nyttjades ömsom digestiver, detergentia och äfven någon tid Empl. e Conio, men utan minsta förbättring; i sållet tycktes såret vidga sig i omkretsen. Sedan dessa försök fruktlöst blifvit gjorda, applicerades äfvannämnde Kräft-pulver den 7 Julii efter Auctors anvisning; hela dagen och följande natten hade Patienten en grym värk med riftningar och bränad i såret, jämte svulnad i hela kindbenet, all matlust var förlo-rad, så at Patienten äfven med möda kunde njuta den henne föreskrefna Miölken. Den 8, 9 och 10 förbants såret endast med Plåstret, hvarigenom värken något stillades; såret vidgade sig likväl nästan mer och kan-terne blefvo äfven hårdare. Den 11 repe-terades Pulvret på sått som i förra Händel-sen omnämndes, at såret förut penslades af det föreskrefna Vattnet. Denna gången blef värken och symptomerna icke så svåra; men ännu syntes ingen crusta. Den 12, 13 och 14 skedde förbandet endast med Plåster ef-ter Patientens begåran at få någon lisa. Den 15 applicerades Pulvret tredje gången på fö-renämnde sått, men något ymnigare. Häraf fick Patienten en håftig värk i såret och hela huf-

hufvudet med svulnad i anslaget på den sjuka sidan, så at ögat var tillslutit; matleda, cardialgie, kråkningar och sömnlöshet instälte sig äfven; såret var svartnat och utvidgat, men ingen crusta kunde märkas, så framt ej det svartnade sårets bråddar komma under detta namn. Förbandet skedde *den 16* endast med Plåstret. Följande dagen hade symptomerna icke särdeles eftergifvit och ingen separation var ännu synlig, hvarföre ock förbandet skedde med Acid. Salis två gånger om dagen. Symptomerna lindrades nu småningom, men ingen separation visste sig, ehuru man äfven några dagar nyttjat Acid. Vitr. utan Gangrän ökades mer och mer, så at jag redan var i beråd at exstirpera detta onda med Instrument, om ej den starka inflammation i nästgränsande delar hade hotat med elak utgång; jag ville likväl ännu försöka Solutio Boracis, som skedde *den 21*, med befallning, at Patienten hvar timma å nyo skulle fuckta plumaceaun med samma solution. Detta förbindnings-fått hade den önskeliga vårkan, at klimpen redan följande dagen separerades i öfra kanten, och *den 28* hel och hållen lossnade. Såret syntes nu friskt af 8 a 9 liniers diameter, intagande äfven en del af öfra läppen invid mungipan, men med ojämna linuositeter liksom lämningar efter fåsten af Kräftklimpens rötter; inflammation och svulnaden var til det måsta minskad.

Förbandet anlades med Solutio Boracis, i tanka at ytterligare detergera och förstöra den rötaktighet, som ännu visste sig genom et elakt luktande pus. Den 31 sedan lukten för-gått, nyttjades Acid. Salis, på vanligt fått blandad, för at förekomma svallköttets tilta-gande. Den 3 Augusti var anledning at nyttja Ungv. exsiccans, men svallköttet instälte sig å nyo, så at man den 9 måste touchera det med Lapis infernalis, sedan Acid. Salis i några dagar förgäfves blifvit brukad. Den 10 förbants såret tort, äfven som följande dagen, då Patienten på entrågen begåran til-ftaddes resa til sin hemort, med föreskrift huru utvårtes medlen skulle nyttjas. En li-ten klimp af en årts storlek i kanten af mun-gipan, som efter Kräftklimpens lösnande qvarblifvit, och i början var något hård, fants nu vara aldeles mjuk och endast en flik af öfra Läppens inre hud, som under läkningen formerat denna Papill. Såret var nu minskat til 3 linier i längden tvärs öfver ansigtet och 2 i bredden; den tomhet som var i öfre Läppen, hade så låkt sig, at bästa hopp gafs om snar restitution.

Anmärkning.

Däruti har man afvikit ifrån Auctors fö-reskrift, at man intet betäckt såren med blått Säckerpapper, och at Plåstret icke blifvit gjordt med rinnande Gran-käda. Om här-
uti

uti ligger någon egen kraft förborgad, skola framdeles handeller upplysa. At det Arsenicaliska Vattnet icke åger någon särdeles vis detergens, var tydligt i förra Händelsen, där det, ehuru icke så ofta, som Auctor föreskrifver, nyttjadt, förgåfves förföktes.

G. E. HAARTMAN.

Med. Adj. och Stads-Phys. i Åbo.

Framdeles skall ock i denna Vecko-Skrift införas de förfök, som ytterligare härmed kunna göras och til Kongl. Collegii kunskap komma.

Angående den nys utkomne *Flora Japonica* (Se p. 135) torde följande omständigheter förtjäna Läsares upmärksamhet. — Hr. Prof. THUNBERG vistades på Japon 16 månader från Aug. 1775, under hvilken tid 22 nya Genera och 316 nya Species blifvit upptäckte, utom flere ännu outredde. — A. reste på Prof. BURMANS recommendation och påkostad af Hrr. Amst. Borgmäst. TEMMINK och VAN DER POLL, samt Råds-H. DEUTZ och TEN HOVEN, i affigt at samla för så väl den Amsterdamske Bot. Trågård, som deras enskilte nöje; resan gick öfver Cap de Bonne Esperance, Java och så til Japon.

Man landade på den lilla Öen Dezima, strax vid Staden Nagasaki, den enda Hamn där utländske Skepp få lägga til lands; Öen är omgifven af en mur och 2 portar, där en stark Vakt hålles och dubbel ransakning anfålles, vid in- och utgången. Genom skänker och besynnerligen Läkare-bitråde vant dock A. Officianter och Tolkar få vida, at desse senare skaffade honom från markerne flere okände Växter, och de förre utvårkade honom lof at under betäckning gå kring på närgränslande berg, som likväl blef mycket kostsam, genom följeslagets föda, hvilken ibland steg til 16 a 18 R:daler om dagen; åfvenledes feck han hvarjehanda Örter med det färska gräs, som dageligen levererades til böskapen om bord; under den 130 mil långa landresan, längs efter stranden, til Hufvudstaden, feck han både tilfälle at samla vid vägen och genom utskickade hämta från fidorne i Landet, hvarjämte i Jedo tvänne Läkare gjorde honom mycket bitråde. Näst före afresan feck han ock tilfälle besöka några små Öar.

Japanske Växterne äro merendels de samme som i Europa, Ostindien och China, dock finnes där flere egne, färskilte. — Alla upställas under 20 Classer, så vida *Gynandria*, *Monoecia*; *Diocia* och *Polygamia* äro indragne; hemvist och blomnings-tid antecknas; de måsta tilökningar hafva Genera:

Ilex,

Ilex, *Celastrus*, *Vitis*, *Dioscorea*, *Acer*, *Laurus*, *Quercus*, *Menispermum*, *Prunus*, *Crataegus*, *Spiraea*, *Rubus*, *Hedysarum* m. fl. såsom ännu *Obscuræ* nämnas 104 st., hvartil bland är *Ginyko biloba*.

Vidtryckt finnes ock här den i Upsal. Societ. Handlingar redan utgifne *Kæmpferus Illustratus*.

Utaf barken på *Urtica Nivea* göres rep och starka trådar til väfnader och en svart Olja prållas af dess frö. — Af *Morus papyrifera* beredes Papper, som omständeligen här beskrifves, hvilket ock, ehuru fällan, nyttjas til Kläder, Skjortor och Näsdukar. Deras Färnissa, som vida öfverträffar den Chinesiska, göres af den mjölkiga saften uti *Rbus Vernix*, med Olja som prållas af *Bignonia tomentosa*. Båren af den röda *Basella* nyttjas at färga Siden och Bomull med. Den Japaniska Risen, som är bättre än all annan, planteras äfven på berg och högder. Deras *Stiern-Anis* är ej så aromatisk som den Chinesiska. *Moxa* och dess nyttjande hos äldre och yngre beskrifves. — Det bifogade Brefvet från D:r FAGRÆUS upräknar de af A. redan utgifne Academiske Skrifter och enskilt i Vet. Societeter ingifne Afhandlingar; hvarest ock förhoppning gifves om en *Flora Capensis*, *Ceilanica* och *Javensis*.

(Gött, anz. 1784. St. 128.)

Synchondrotomien har nu på 2:ne år lik-
som varit förgåten, och man practiserar i
Franska Hospitalerne endast Cæsariske opera-
tionen; men M:r ALPHONSE LE ROI, Docteur
Reg. de la Fac. de Paris har d. 6 Augusti
1784, med tilhjelp af sin Eleve Hr. Doct.
MATTHIIS från Neapel, och i närvaro af Hr.
Doct. SENTEK, Accoucheuren ASDRUBAL och
Marine-Chirurgus Hr. MAUBEC, förrättat den-
samma med lycklig utgång för Mor och Barn;
hvarom följande dels berättelse i korthet så
lyder:

”Modren, hustru til Gref MONESTROLS
Käck, var 29 år, Rachitisk, gift sedan dels
19:de år. 1774 vid dels första barnfång för-
löstes hon af Hr. COSME med Instrumenter,
som kostade barnets lif. 1776 då hon an-
dra gången skulle föda och sedan en Eleve
af Hr. de BASSE frugtlöst under flera tim-
mar med mycken styrka och hårtigt arbetan-
de sökt befordra förlofsningen, blef jag kal-
lad och uttog omsider et dött Foster; när
hon nu tredje gången skulle föda, begårte
hon genast min hjelp. — Kl. 3 om morgo-
nen voro barnvårkarne ganska håftige; kl. 9
voro de ännu starkare, då jag med förenäm-
de sällskap infant mig. Som förlofsningen
syntes oss omöjlig, utan konstens tilhjelp,
förrättade D:r MATTHIIS genast operation,
som inom en minut var slutad; jag vände
där-

därpå Barnet och feck det lefvande ut. Både Mor och Barn må vål”.

(Journal de Paris 1784. N:o 222.)

Recherches et Doutes sur le Magnetisme Animal Par M. THOURET, Docteur Regent de la Faculté et Membre de la Societé Royale de Medecine. a Paris 1784. 12:o, 250 p.

Ingen ting har på några år mera varit ämne för Häfvets och Allmänhetens upmärksamhet; än Hr. MESMERS föregifne hemlighet, kallad Magnetisme Animal och de därigenom förrättade Curer. Man har upgifvit sjuke, som skola blifvit botade eller lifade, och man har ej kunnat dölja dem som dödt under påstående Cur. Inemot 100 personer hafva sammanskutit en anseelig summa för at låra hans hemlighet.

Närvarande Afhandling undersöker egenteligen principerna af denna lära, och påstår at den ej annat är, än hvad Physici redan för et Seculum sedan mente med *Fluidum Universale*, med den enda skilnad, at de gamle nyttjade sjelfve de ämnen, som innehöllo detta Fluidum, til at lägga på de sjuke, men Hr. MESMER låter dem endast röra därvid eller komma nära därintil; Och

fom detta förra botningsfåttet långesedan vålförtjänt mistat alt förtroende, lårer ock det nu i smak komma MESMERska innan kort få samma öde.

Man vet för öfrigt hvad vårkan inbillning har på Nerverne och huru låttrörde Människor smitta andre med sine föreställningar; huru besynnerliga symptomer i hast upkomma och ibland lika hastigt försvinna. Med dylike sjuke har i alla tider de måste bedrågerier blifvit utöfvade. MESMER tyckes lika med många andra stråfva efter *Medicina Universalis*, och därtill hjälper ofelbart at man förvillar svaga människor. Til den åndan talar han ock om något fom år *Anti-Magnetique*, en utlåtelse, fom synes vara upfunnen för at urlåka sina mislyckade Curer. — Han betjänar sig ock af några vanliga medel, såsom åderlåtning, purgationer och framför alt af Cremor Tartari, *hvilket Medel skall öfverensstämma med de måsta förbindelser i Magnetismen*; når nu en sjuk år botad, genom hvilketdera af desse Medel år det då skedt? MESMER svarar: genom Magnetismen. Man måste resa til honom för at skötas; år då kropps-rörelsen et indifferent medel? Han spelar ganska väl på Harmonica och en skön Orchestre låter höra sig under hela Curen; gör då Musiquen intet intryck på låttrörde nerveuse sjuke? Hr. MESMER applicerar sin Magnetisme förnämligast vid Maggropen, et

ställe som är ganska sensibelt och försedt med en myckenhet Nerver; är det då underligt om han ibland upretar känslor, som håftigt löpa kroppen öfver?

— För öfrigt är det föga hedrande för Hr. MESMER, at hans Method blifvit ogillad i *Wien* af P. HELL och Kejs. Lif-Med. INGENHOUS och Baron v. STÖRCK, och i *Berlin* af Kongl. Vet. och Vitt. Academien, såsom ogrundad och icke förtjänande upmärksamhet.

K. Med. Societeten i Paris har genom Deputerade låtit granska Hr. THOURETS *Athandling*, enligt hvilkas utlåtande, som finnes tryckt framför Boken, Hr. THOURETS *anmärkningar äro väl grundade*, och antagas af Societeten såsom *des s eget omdöme*. (Se Journ. de Paris 1784 N:o 224.) Hr. MESMER behagade i N:o 232 svara häruppå, och ibland annat föregifva at K. Societeten undandragit sig at genom Deputerade undersöka hans Method hos sjuka; men i N:o 240 beviser Societetens Secreterare, at Hr. MESMER försökt bedraga de redan utnämde Deputerade, och endast velat låta se några föregifne botade personer, sedan Curen var förbi, men under obetydliga urfågter och anhållan at på sin parole d'honneur blifva trodd, nekat Deputerade at granska dem före och under sjelfva Curen; et upförande som kastar mycken skugga på hela saken, och synes visa at det måsta är de sjukas uphet-

tade phantasi, som genom MESMERS Charlatanerie underhålles.

Rapport des Commissaires chargés par le Roi de l'Examen de Magnetisme Animal. a Paris 4:o 1784. p. 86.

Sedan Committerade korteligen utur Hr. MESMERS Skrifter uppgifvit hans Låra om Magnetisme Animal, och anført at enligt Hr. MESMERS utfago voro Magnetismen et medel hvarigenom Läkaren lär känna hvar Människas hålsa, och kan med *jåkerhet* döma om de måst inveklade sjukdomars ursprung, art och fortgång, och som hindrar deras tilvåxt samt botar dem, utan at *någonsin* blottstålla de sjuke för farlige påföljder, oakadt ålder, temperament eller kön; Den vore et *allmänligt hjelpemedel*, som tillika förekommer alla sjukdomar, så at Människan aldrig borde dö af annat ån ålderdom; Beråtta de at Hr. DESLON påtagit sig å Hr. MESMERS vågnar, inför dem bevisa denne låras sanfårdighet och nytta.

Til den åndan hade han ført dem til det rum, dår sjuke allmångt antagas och botas. Då funnos Patienterne samlade i flere cirklar omkring en stor Trå-kista, kallad *Baquet*, hvarifrån til hvar och en, en järntråd
ut-

utgeck, och voro Patienterne fins emellan förenade med et om kroppen gående tåg, samt gjorde som oftast en sammanhängande kedja i det de togo hvarannan i hand; närvarande Läkare hade i handen en kåpp af Järn, af 10 til 12 tums längd, med hvilken, eller ock med utsträckt finger, Patienterne magnetiserades framför ansligtet, på alla sidor om hufvudet och på de sjuke ställen: eller ock genom händernes påläggande, med fingrens tryckande i veka lifvet, på magen och andre ställen af underlifvet, hvarmed ofta fortfors länge och flere timmar. Man såg ock i det samma Patienterne stint i ansligtet, och deras upmärksamhet underhölts genom sång och musique i rummet. Somlige af dem voro under detta helt stilla och sade sig ingen ting känna, somlige sade sig hafva lindrige känningar, andre och egenteligen Fruntimmer voro mycket uprörde och plågades af Convulsioner, mer och mindre tåta och håftiga, hvilket kallades *Crisis*.

Committerade låto därpå försök göras först på sig sjelfve. De satte sig ordentligen en gång i veckan och ånda til 3 dagar å rad, omkring en för dem enkom af Herr DESLON inråttad *Baquet* och blefvo af honom magnetisernde 2 til 3 timmar å rad. Men de kände aldeles intet til något som de med skål kunde räkna för värkan af Magnetismen; oaktadt någre bland dem icke haf-

va den bästa hålsa; hvaraf de slutade at Magnetismen ingen kraft åger hos dem som åro friske eller ock plågas af lindrige anstötter.

Dårefter gjordes 2:ne förskildte gånger försök med 7 värkeligen sjuke hvardera gången, hvilka dels ingen, dels föga känning hade af den ordentligaste Magnetisering.

En billig misstanke upkom således, at *Inbillningen* hade störste andel i de föregifne Curer.

Til at fullkomligen afgöra den frågan, anfåltes vidare de noggrannaste försök, hvarigenom de påliteligen blefvo varse, at alla af Hrr. MESMER och DESLON åstadkomne värkningar, til och med deras så kallade *Crisis*, kunde genom blotta inbillningen til våga bringas.

Besynnerlige åro trenne följande försök:
 1) En ung Man, som fördes med förbundna ögon til et tråd, hvilket han trodde vara af Hr. DESLON Magnetiserat, men som icke så var, fick likafullt *Crisis*. 2) 2:ne qvinnor som trodde sig blifva Magnetiserade af Hr. DESLON, den ena tvårtigenom en port och den andre med förbundne ögon, men med hvilka i sjelfva väret ingen Magnetisering skedde, föllo inom 3 minuter i *Crisis*. 3) En af desse qvinnor underkastades et nytt dylikt försök med lika utgång; man gaf henne dricka ur theekoppar, som icke voro magnetiserade, och hon föll i *Crisis* inom 3 eller

ler 4 minuter; därefter höll man, henne ovetande, bakom hennes hufvud, en Thé-kopp, som väckeligen var af Hr. DESLON magnetiserad, i 12 minuter, och hon gaf icke tecken til den ringaste känning.

Den andra af desse qvinnor blef efter alla reglor magnetiserad igenom en Pappers-tapet, uti 30 minuter, utan at hon visste där-af, och hon kände icke heller det minsta. Man magnetiserade henne därpå, med hennes vetenskap, men med directe poler, som efter Hr. MESMERS föregifvande borde ingen värkan göra; efter 3 minuter föll hon i *Crisis*. Vidare under det man föregaf at försöket nu var slutat, magnetiserades hon likafullt med directe poler, som borde hafva lika värkan som nys förut, men blotta löftet om Currens uppehåll tröstade henne så, at *Crisis* tvärtom stillades, hettan och hufvudvärken fördeltes. Man fortfor at genomgå alla ställen där hon trodde sig hafva haft ondt, men inom 3 minuter förklarade hon sig känna til ingen ting vidare och nu vara vid sit vanliga goda tillstånd.

Desse och flere dylike försök hafva sammanstämt uti at bevisa *Inbillningens kraft och Magnetismens kraftlöshet*.

Committerade anföra vidare hvad värkan Hr. MESMERS method kan hafva på svaga sinnen. De påminna om hvad inbillningen i alla tider värkat, hvarpå tydeliga exempel

pel finnes hos *Paracelsus*, *Van-Helmont*, *Kircher* m. fl. i förra Seculum.

I anledning af alt detta göra Committerade följande slutfats:

- - - "Committerade hafva funnit at fluidum
 "Magnetismi Animalis icke kan genom något
 "af våra sinnen fattas eller kännas; at det
 "ingen vårkan haft hvarken på dem sjelfve
 "eller på Patienter; de äro förvissade at tryck-
 "ningarne med händerne och vidrörandet
 "åftadkomma förändringar i kroppen, som
 "sällan äro hålsosamme och skakningar som
 "altid äro farlige för inbilningen; de hafva
 "ovedersfågeligen blifvit öfvertygade, at In-
 "bilningen gjordt Convulsioner utan Magneti-
 "sme, och at Magnetismen utan inbilning
 "ingen vårkan haft; genom hvilka upptäck-
 "ter de enhålligt beslutit, at på den frågan,
 "om den så kallade Animaliske Magnetismens
 "vårkelighet och nytta svara: — at ingen
 "ting kan bevisa vårkeligheten af et fluidum
 "animale Magneticum; at et fluidum, som
 "vårkeligen icke är til, följakteligen icke
 "heller kan göra någon nytta; at den håfti-
 "ga vårkan, som synes vid det publique
 "Magnetiserandet, härrör af handterandet,
 "af en upretad inbilning och af den Machi-
 "nelle efterapnings-bøjelse, som, emot vår
 "vilje, förmår oss at eftergöra det som ska-
 "kar våra sinnen. Committerade tro sig bö-
 "ra tillägga en betydelig anmärkning, at dy-
 li-

”like handläggningar och en ofta upprörd in-
 ”bilning, för at åstadkomma den så kallade
 ”Crisis, kunna blifva skadelige; at desse Cri-
 ”ser äro en farlig åsyn, i anseende til Mån-
 ”nskans efterapnings-bøjelse, som nästan är
 ”en Naturens lag; och at följakteligen all
 ”publique Magnetiferings-anstalt på förenäm-
 ”de fått icke kan annat än i längden hafva
 ”skadelige följder”. Paris d. 11 Aug. 1784.

B. FRANKLIN, MAJULT, LE ROIJ, SALLIN,
 BAILLY, D'ARCET, DE BORY, GVILLOTIN, LA-
 VOISIER.

(Journal de Paris 1784 N:o 244, 245.)

Medicinska Faculteten samlades därpå
 den 24 Aug. och gillade enhälligt förenäm-
 de utlåtande, som bekräftades genom un-
 derskrift af (*)

POURFOUR DU PETIT.

Doyen.

(Ibidem N:o 249.)

Til

(*) Committerade skola ock hafva gifvit Konungen et
Supplement til deras Rapport, af 2 eller 3 blad al-
 lenast, hvilket Konungen icke tillåtit någon annan
 läsa än Drottningen och MONSIEUR (Kon. äldsta
 Bror). Man tror at det angår allmänna Sederne,
 hvilka vid den publique Magnetiferingen icke sko-
 la vara bäst förvarade, oaktadt all utvärtens lyfan-
 de anständighet. Men D:r MESM-R har icke åt-
 nöjdt sig med detta utlåtande, utan uti Inlaga til
 Parlamentet begärt nya Committerade til sakens un-
 dersökning; hvilket ock den 14 Sept. utnämndt 8
 Commissarier, 4 Medici, 2 Chirurgi och 2 Apothe-
 kare. Utgången viser om han blir mera gynnad af
 deras utlåtande.

Til Hr. Öfversättaren af Baron DIMSDALES Tracts on Inoculation (a).

Jag har med nöje genomläst den lärorika Öfversättningen af Baron DIMSDALES ytterligare Bevis om det nyare Koppympningsfättets fördelar m. m. — Tit, åstundan at jag med någre egne anmärkningar ville upplysa eller bekräfta Auctorens upgifter, anser jag såsom hårflytande af en gammal vänskap; ty ehuru jag så med enskildte händelser, som med de förfarenheter vi bägge gemensamt vid mångfaldige ympningar ågt, kunde befanna nåstan hvarje anford fjuk-historia med en aldeles liknande utgång, så vore det efter min öfvertygelse blott at utom nödvändigheten öka Bokens vidlyftighet. B. DIMSDALE behöfver utomdels icke någon ytterligare Auctoritet, hållt hvar och en som något litet utöfvat ympningen, lätteligen finner, at i hvarje rad af detta Arbete framlyser den upriktigaste och sanfärdigaste förfarenhet. Vid de hufvudsakeligaste ställen har ock redan Tit. behagat tjåna Allmänheten med upplysande Anmärkningar och Rön, af hvilka jag åtskillige mycket väl igenkänner. — Det genom Herrar SUTTON och DIMSDALE i synnerhet uplifvade uråldriga Österländska fättet, at ympa med flytande Kopp-vahr, har utan tvifvel företråde för torra Kopp-tråders bruk; men

(a) Affessoren Doct. RIBBEN, se p. 327.

men i et vidlyftigt och mindre bebodt land, som vårt, är likväl bättre, at i brist af färsk, betjena sig af torkad Materie och tråder, än at helt och hållit göra sig af ympningens förmåner förlustig. Det blir då alltid såkraft, at vid sådan händelse, enl. min upgift, lägga i fåret flere slags tråder: väl vetande, at Koppsmitta ifrån färskilte personer hämtad, ej kan meddela annat än en och samma sjukdom, och at en större dosis Kopptråd icke kan åstadkomma talrikare Koppor: En enda gnista förmår likaväl itända det största Kruthus, som en stor eldbrand.

Ympningen har hos oss vid alla årstider, och olika åldrar, ifrån några veckors til några 40 års ålder, med mera framgång blifvit anstald, än kanske i något annat Land; men om Folkmängden genom ympningen märkeligen förökas skall, så borde i detta Rike flere inom et år ympas, än nu på de framflutne 28 åren ske kunnat. — Jag önlkar af alt mit hjerta, at den Öfverfättning, hvarmed Tit. af nitfull kärlek til vårt Folk-fattiga Fosterland behagat sig bemöda, ville svara emot et så prisvärdt systemål.

Igenom Koppympningens allmänna antagande skulle förmodeligen gode Läkare kunna ensamt frålsa flere Lif, än med deras hålfosamma Konsts utöfning vid andre sjukdomar samfält någonsin hoppas kan. Grönsö d. 20 Nov. 1783. DAVID v. SCHULZENHEIM.

*Journal öfver Professorens och Riddärens
m. m. THORB. BERGMANS sista Sjuk-
dom, Död m. m., insänd til K. Col-
legium Medicum.*

År 1784 den 6 Junii anlände Hr. Pro-
fessoren och Riddaren til Medevi Brun.

Dess tilstånd var då ganska klen och
hans utseende sådant, at jag för min del ic-
ke kunde anse Bruns-Curen för honom nå-
got gagnande.

Jag sökte tillfälle at tala cordielt med
honom hårom och huruvida hans svaga be-
lägenhet kunde af vattnet til minsta fördel
förändras, hålft hans bleka färg och hy,
hans matthet och myckna andetåppa jämte
hosta, hvarmed blod tåtast visade sig, gaf
mig anledning at sätta Bruns-Curen i största
tvifvelsmål.

Han berättade mig då en del af sina
förutgångne sjukdomar, och at egenteligen
en ömrig flytning genom Gyllenådren för-
svagat hans krafter, och en håftig blodspott-
ning har åfven härmed under samma tid för-
enat sig, men at Medevi vattnet icke alle-
nast modererat Gyllenådrems flöd, utan ock
nyss efter en svår utstående blod-hostning
skaffat honom et förträffeligt soulagement,
och altid stärkt magen och krafterna, så at
han i flere månader därefter haft en betyde-
lig lifa. Det var därför icke at undra på,
om

om han långtat efter detta medel, såsom det enda han på lång tid funnit kunna mildra hans plågor's grymhet, och han förmodade däruti träffa mer afpassad hjälp för ovissa förderf, än theorien kunde gifva anledning til at föreflå.

Jag förefålte om ej vattnet med Mjölke kunde drickas; men som Herr Professoren ganska billigt anfåg vattnet då förlora det reelaste, som ligger i dess flyktiga delar, trodde han sig nu, som förr, böra nyttja det purt. Likväl var Herr Professorn i alla delar mycket varsam, och aldrig gick högt med sin drickning, eller för tidigt efter långvårman drack; han begagnade efter möjligheten friska luften, och tog kroppsrörelse med lindrig åkning, spatsrande och gungande, efter sin förmåga.

Uti ringa dosis fortsatte han således Bruns-Curen, men utan at sårdeles vinna någon fördel, hållt uti hæmorhoidal-flytningens aftagande, som alltid förr händt. Likväl voro de första 14 dagarna något fågnande, dymedelt at matlusten något tiltog och sömnen litet förbättrades, fast aldrig blef någon fullkomlig nattero; humeuret, som väl alltid var nog nedslagit, tycktes likfom något uphjelpas; men Gyllenådreus jämna fortsarande medförde fruktan och oro.

3:dje veckan började Herr Professorn at mera klaga öfver matthet och någon spän-

ning, likafom Colique, kändes ibland i magen, som tillskrefs från indigestion och förkylning af den dageligen kalla luften. Han höll sig då längre inne om mornarne, at undgå den kalla och våta luft, som incommoderade hela Bruns-sällskapet och åförde dem fluffar.

Appetiten aftog nu dageligen och han minskade på drickningen; fömnen blef ock mindre.

I 4:de veckan blefvo de omtalte olägenheterne ännu kånbarare; blod viste sig jämt i spotten, och hostan blef envisare, men i synnerhet började Gyllenådran at håftigt flyta, åfven som stolgången alltid var trög, och när den med lindrigaste medel underhalps, forcerades blodflytningen så mycket starkare.

Ständigt måtte nu Herr Professorn hålla sig inne, och oftast på fången, sedan krafterna så anlenligen, timma och stund, förminskades. Läkemedel, som han emot slike sina plågor vanligen brukat, hade han med sig at efter omständigheterna nyttja.

Den 29 Junii obligerade jag Herr Professorn at aldeles lemna Mineral-vattnet, hvaraf han dock åndteligen velat hvar morgon dricka några glas i sin kammare.

För spänningen i hans maga lät jag honom smörja med Ol. expr. Nucistæ och lägga en torr kryddpåse därpå. Han tog då

emot hostan et par gr. af sina vanliga Bröst-piller, bestående af Gummi Ammoniac. Extr. Rhei och Mel Commune, hvarestefter den straxt uphörde. Om afton togs Elix. Rhei compos. ph. sv. 2 Edit. en matsked.

Den 30 fick han en öppning, men Gyllenådren gick starkt efteråt; magens spänningar lindrades likväl, och jag lät honom dricka svagt Infusum Millefolii. Gyllenådrems flytning fortfor. Et pulv. Nitrosus togs om afton.

Den 1 Julii; tillståndet var förmiddagen lika svagt, men utan fårdeles andra plågor än mattheten.

Eftermiddagen åter vid pass kl. half 2, angreps han af et håftigt Slag; han föll baklänges i fången i det han skulle upstiga vid en förnäm Herres besök; munnen drogs åt sidan, anslaget och kroppslemmarna ledo våldsamma ryckningar, och all känslighet förgingo.

Så väl jag, som Hr. Assessoren RIBBEN och Bruns-Fältskåren, kommo då hastigt til hands, kläderna låssades, han uprestes ifrån det ställe där han nedfallit, ådren öppnades på armen, Eau de Luce lattes för näsan, hufvudet tvättades med kalt vatten, och Frun hade åfven med Slagvatten börjat frottera hela kroppen. Vi gnodo Vadera med Tinct. Cantharidum och applicerade den på linne til skyndsamma blåsedrag, och så fort mun-

nen öppnade sig gafs Sal. C. C. Scr. I med Rhenskt Vin.

Vi betraktade nu den aftappade blodens usla tilstånd, hvilken var så blek och uplöst, at han vid utloppet gaf föga rödaktig färg, och när han kallnat på talricken blef måst alt flem, med en hel litet röd skorpa midt uti, hvilken ändock hade stark crusta. Pulsen har ock alltid varit snabb och hård, som han ständigt fortfor under de stundeligen pressande spasmer.

Han kom sig om en stund före och man vårdade hans under-läpp, som i paroxysmen blifvit hårdt biten.

Kl. 6 om afton var han så mycket tilqvicknad, at han kunde bäras i en Fauteuille til sina tilhörande Rum i nästa Byggningen; men slumrade mycket. Natten blef någorlunda stilla, emedan han tåtast låg i slummer, men icke ågde någon god och jämn sömn.

Den 2 sköttes Flugorna, som ansenligen dragit; Hjorthorns-Saltet gafs åter på morgonstunden; Läppen hade ansenligen upsvålt och badades med Aqua Vulner. blandat med Aceto Vini.

Nu anfattes Infus. Chinchinæ at i morgon börja med.

Pulv. Nitrosus gafs, emedan Febern jämt fortfor med snabb och hård puls.

Tungan som var mycket oren penslades ofta. Ständigt ville Patienten slumra, dessemellan oro, kråkning och blod visade sig i spotten, Gyllenådren tycktes något minskat sig.

Han klagade sig blott öfver matthet, all luft för mat var borta, och hade ej heller någon törst.

Den 3. Kråkningar instälte sig som förut om morgon, men ingen blod med spotten. Natten har varit orolig, mattheten mycken.

Nu började han taga Infus. Chinchinæ några gånger på dagen, jämte refrigerantia; hicka instälte sig ibland, som dock tycktes vara af updrifvande våder; slumrade som ofast. Flugorna drogo starkt. Om afton fattes Lavement, efter nu flere dagar stolgången åter varit slutet, men det vårkade intet.

Den 4. Natten varit utan särdeles tranquillité, fast slumren tåst påkom; hickade om morgon, utan kråkning, tungan högst oren och svartblå. Et Lavement lattes åter, som gaf liten öfning, men blef ej så mycket blodflöd af Gyllenådren efteråt som förr. Fortfor med Ch. Infus. och Pulv. Nitr. Eftermiddagen var han något muntrare och uppe ibland, samt låt leda sig åt förstugan, fast med kläna krafter.

Den 5. Svag om morgonen, hicka och ömsom med slummer efter vanligheten. Tog

remeder som förleden dag. Blef e. m. muntrare, låt följa sig ut i förstugan och på gården, samt, ehuru med svaghet, stod där at låta lit vatten.

Om aftonen fick han öfning af naturens egen drift tåmmeligen tillräckligt. Tog Pulv. sedativus emot natten, efter spasmerne då åter tiltogo.

Den 6. Om natten haft mycken flytning af Gyllenådren at hela Lintyget och flerdubbelt underlagdt Lakan voro genomblödde. Hickade nog om morgonen. Vänstra armen nästan paralytisk och handen något svullen. Samma remeder nyttjades som förra dagen. Fick emot afton ny attaque af Slaget, då Sal. C. C. gafs och Hufvudet gneds med Svamp doppad i kalt vatten, hvaraf anfallet snart gaf sig. Andedrägten blef besvärligare med suckande, ofta påkommande hicka; mattheten större; våder tycktes plåga.

Han kunde ej mer taga China-Infusionen. Salep gafs ömsom med tunt Kalf-gelé, mot afton Sal succini med litet Pulv. sedativus. Oro med periodisk slummer och snarkning och besvärad andedragt fortforo. Hade svårt vid at tala och äfven at svälja, som gaf nog fruktan för Torsten.

Den 7 var tilståndet allt svagare. Fick om morgon nytt anfall af Slaget. Jämte förr brukade medel lades nu sinapiser under fötterna. Lavement fattes utan särdeles effect.

fest. Pulver af Magnes. alb. och Pulv. Nitr. gofvos ibland; hickan tycktes háraf minska.

Han började ánteligen yra mellan slum-mern och málfóret blef alt svagare. Han spottade friskt ut hvad som kom i munnen, men det som med hosta upharklades, ágde han ej styrka at evacuera. Var aldrig tor-ftig, ehuru tungan såg usel och svart ut. Sa-lep och Geléeer gáfvos.

Den 8. Natten var ganska orolig med små yra. Lavement fattes af Kalf-Bouillon; fick litet därefter 3 starka sedes, som dock gin-go i lången. För en hotande diarrhé hemtogs flere remeder, utan at dock nyttja annat än Salep, emedan det snart stannade.

Mot den grymma mattheten gafs litet Mixt. Cord. men lámnades straxt, som den tycktes hetta pulsen. Vesicatorium i nacken, som han altid resisterat och man ofta velat sätta, applicerades nu.

Mattheten och yran tiltogo, under hvil-ken han reste sig ofta up före middagen.

Málfóret och krafterna ástogo án mera e. m., andedrágten blef tyngre och sömnen djupare, samt emot afton snarkande. Alla dödstecken instálte sig och kl. II om afto-nen minskades harklingen; andedrágten blef nu långsammare, och kl. half til 12 afled Hr. Professorn efter några små ryckningar och kroppens utsträckande.

Den 9 kl. 10 f. m. infann Hr. Assesforen D:r RIBBEN sig jemte mig och Brunsfältskåren i Lik-kammaren, då vi öppnade Liket samt funno:

1:o *Lungorna* ganska sladdrige och af blek färg. *Lobus Sinister* var nästan öfver alt anvåxt vid *Rebbenen*, och til en stor del på den högra.

På öfre delen af högra *Lungan* voro stora och många hårdheter, och äfven några på vänstra *Lungan* af oordentlig skapnad, innehållande en grusartad materie.

Hjertat var mycket stort, men blekt och vekt. I *Hjärt-låcken* var vid pass 2 uns vatten.

2:o *Magans* och *tarmarnas* hinnor voro mer än vanligen tunna, med våder utspända och *Colon* ganska stor; deras genomskinnlighet præsenterade få *excrements-gryn* här och där. *Omentum ringa*. *Lefren* ganska stor och af en askegrå färg med blåaktiga fläckar, des inre substance äfven ovanligt blek. *Gallblåsan* liten och spänd med en altför tunn och svart *Galla*. *Mjälte*, *Kröfe* och *Njurar* til utseende friska.

Intet inflammerat partie märktes, men *Vasa mesenterii* & *hæmorrhoidalia* så ansefligen spände af blod, som de starkt varit insprutade.

Blodens uplösning har jag förut anmärkt. Hufvudet kunde man i brist af Säg icke öppna. Medevi d. 10 Julii 1784.

ANDR. M. WÅHLIN.

Af föregående Obduction ser man at framledne Hr. Professorns sjukdom varit complicerad af en invärtas Obstruction i Lefren, jämte en Phtisis, som kan kallas scrofulosa, hvardera tillräcklig at förorsaka et uselt lif och en för tidig död. Den förra bör likväl här anses för hufvudsakeligast, såsom vållande ej allenast til den starka afgang af blod genom stolgången, hvarigenom lifskrafterne mer och mer blifvit försvagade; utan ock til den skada Digestions-verket, och i följe där-af nutritionen, lidit af en illa utarbetad Galle, hvilkens ämne därjämte genom bristande tilbörliq afföndring från blodet, förskämt dennes Crasis, och gjordt henne så mycket mera benägen at söka sig utvåg genom de öfverfylde kårilen i underlifvet; från den skärpa alla våtskor måste antaga af en med Gallans ämne öfver flödande Blod, måtte äfven den retning härledas, som upväckt de svåra spasmer, hvilka i lifstiden plågat. Lungornes anväxt vid pleura, jämte deras scrofulösa tillstånd, förklara äfven ordfaken til den besvärande andetåppan, och, när därtill kommer deras flacciditet, den blodhostning som understundom infunnit sig. Om Hufvudet
kun-

kunnat blifva öpnadt, hade man ock. där utan tvifvel funnit ordfaken til den tilkomne apoplectiske anstöten, såsom hårrörande af vatten, som från den uplöste bloden utfilats i Hjernkamrarne, och med sin pårsning turberat Nervernes function. Var alltså både i anseende til caussa proxima och remota, en snar död för denne af vår saknad högt förtjente Mannen oundvikelig.

C. RIBBEN.

Den 13 följande Julii begrofs Professorens Lik i Wästra Ny Kyrka, beledsagat af 3:ne Hrr. Rikl. Råd samt öfrige Resp. Brungåster, då Bruns-Intendenten, Assessoren D:r WÄHLIN vid grafven höll et vackert Tal til hans äminnelle.

Väderleken och gångbara Sjukdomar, Månaderne Julius, Aug. och Sept. 1784.

Julius:

1. Morg. rågn, 12 gr. v. Barom. 25,25.
Midd. 14 gr. v. rågn. Bar. 25,30.
2. Morg. strömoln, 15 gr. v. Bar. 25,47.
Midd. 17 gr. v. Kl. half II f. m. starkt rågn med hagel och åska, e. m. rågn.
3. Morg. klart, 11 gr. v. Bar. 25,53.
4. Strömoln, midd. 19 gr. v. Bar. 25,40.
5. Morg. strömoln, 13 gr. v. Bar. 25,34.
midd. 16 gr. v. Bar. 25,42.
6. Morg.

6. Morg. strömoln, 15 gr. v. Bar. 25,48.,
Midd. klart, 23 gr. v.
7. Morg. klart, 17 gr. v. Barom. 25,52,
midd. 25 gr. v.
8. Morg. klart, 20 gr. v. Barom. 25,62,
midd. 26 gr. v. Bar. 25,61.
9. Morg. klart, 22 gr. v. Barom. 25,54,
midd. 29 gr. v. Bar. 25,52.
10. Morg. strömoln, 18 gr. v. Bar. 25,50,
midd. 22 gr. v. Bar. 25,39 under rågn
och åska.
11. Morg. strömoln, 15 gr. v. Bar. 25,47,
midd. 22 gr. v. Bar. 25,52.
12. Morg. strömoln, 16 gr. v. Bar. 25,46,
midd. 22 gr. v. Bar. 25,36.
13. Morg. mulet, 16 gr. v. Barom. 25,19,
midd. 18 gr. v. S. storm, åska och
rågn, Bar. 25,21.
14. Morg. klart, 14 gr. v. Barom. 25,27,
midd. strömoln, 17 gr. v. Bar. 25,31.
mot qvällen en rågnskur.
15. Morg. strömoln, 12 gr. v. Bar. 25,39,
midd. 17 gr. v. e. m. litet rågn.
16. Morg. klart, 11 gr. v. Barom. 25,42;
midd. 20 gr. v. Bar. 25,38, rågnade
eftermiddagen.
17. Morg. mulet, 14 gr. v. Barom. 25,25,
midd. 14 gr. v. Bar. 25,21, rågn mot
afton.
18. Morg. 13 gr. v. Bar. 25,02, midd. 11
gr. v. Bar. 24,98, rågn hela dagen.
19. Morg.

19. Morg. strömoln, 13 gr. v. Bar. 24,98,
midd. 15 gr. v. Bar. 25,03, rågnade
f. och e. m.
20. Morg. mulet, 14 gr. v. Barom. 25,13,
midd. 18 gr. v.
21. Morg. mulet, 13 gr. v. Barom. 25,07,
midd. 15 gr. v. Bar. 25,10.
22. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,11,
midd. 20 gr. v. rågn eftermidd. och
natten.
23. Morg. mulet, 16 gr. v. Barom. 25,18,
midd. 19 gr. v. Bar. 25,21.
24. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,28,
midd. strömoln, 21 gr. v.
25. Morg. klart, 15 gr. v. Barom. 25,40,
midd. strömoln, 21 gr. varmt, Barom,
25,47.
26. Morg. strömoln, 16 gr. v. Bar. 25,46,
midd. 21 gr. v.
27. Morg. tunna strömoln, 20 gr. v. Bar.
25,60, midd. klart, 20 gr. v.
28. Morg. klart, 18 gr. v. Barom. 25,57,
midd. 23 gr. v.
29. Morg. rågn, 17 gr. v. Barom. 25,59,
midd. mulet, 24 gr. v. Barom. 25,70.
30. Morg. mulet, 17 gr. v. Barom. 25,73,
midd. 20 gr. v. Bar. 25,75, duggrågn
hela dagen och natten.
31. Morg. dimma, 17 gr. v. Barom. 25,62,
midd. mulet, 22 gr. v. Barom. 25,59,
duggrågn hela eftermiddagen.

Augustus:

1. Morg. strömoln, 17 gr. v. Bar. 25,62, midd. 20 gr. v.
2. Morg. strömoln, 16 gr. v. midd. 20 gr. v. Bar. 25,65.
3. Morg. klart, 15 gr. v. Bar. 25,69, midd. 22 gr. v.
4. Morg. klart, 15 gr. v. Barom. 25,58, midd. strömoln, 21 gr. v.
5. Morg. klart, 13 gr. v. Barom. 25,57, midd. 23 gr. v. Bar. 25,52.
6. Morg. duggrågn, 16 gr. v. Bar. 25,31, midd. stark rågnskur, 22 gr. v. Barom. 25,26.
7. Morg. hade rågnat, 14 gr. v. Barom. 25,22, midd. mulet, 16 gr. v. rågnade hela e. m. med stark SW. storm om afton, då Bar. föll til 24,86.
8. Morg. mulet, 12 gr. v. Barom. 25,11, midd. strömoln, 16 gr. v. Bar. 25,22; några små rågnskurar.
9. Morg. klart, 12 gr. v. Barom. 25,47, midd. strömoln, 19 gr. v. Bar. 25,54, aft. en rågnskur.
10. Morg. strömoln, 12 gr. v. Bar. 25,70, midd. 20 gr. v. Bar. 25,73.
11. Morg. klart, 12 gr. v. Barom. 25,85, midd. 20 gr. v. Bar. 25,90.
12. Morg. klart, 11 gr. v. Bar. 25,95, midd. 20 gr. v. Bar. 25,91, mot midnatten norrsken och några rågndroppar.
13. Morg.

13. Morg. strömoln, 16 gr. v. Bar. 25,85 ;
midd. 23 gr. v. om aft. blixt.
14. Morg. strömoln, 17 gr. v. Bar. 25,72,
midd. 23 gr. v. Bar. 25,65.
15. Morg. mulet, 17 gr. v. Barom. 25,62.
kl. 9 en rågnskur, midd. strömoln, 23
gr. v.
16. Morg. mulet, 14 gr. v. Barom. 25,55,
midd. strömoln, 20 gr. varmt, Barom.
25,50.
17. Morg. strömoln, 14 gr. v. Bar. 25,28,
midd. 18 gr. v.
18. Morg. strömoln, 13 gr. v. Bar. 25,41,
midd. 18 gr. v. Bar. 25,59.
19. Morg. dimma, 11 gr. v. Barom. 25,74,
midd. klart, 20 gr. v. Bar. 25,70.
20. Morg. klart, 12 gr. v. Bar. 25,68, midd.
16 gr. v. Bar. 25,74.
21. Morg. dimma, 12 gr. v. Bar. 25,80,
midd. 20 gr. v. Bar. 25,80, aft. norr-
fken.
22. Morg. 13 gr. v. klart, Bar. 25,70, midd.
22 gr. v. Bar. 25,64.
23. Morg. 13 gr. v. klart, Bar. 25,41, midd.
22 gr. v. Bar. 25,36, aft. klart, blixt
i SW.
24. Morg. 16 gr. v. duggrågn, Bar. 25,20,
midd. 20 gr. v. e. m. duggrågn.
25. Morg. 13 gr. v. tōcken och duggrågn,
Barom. 25,23; middagen 13 grad. v.
Barom. 25,30, duggrågn hela dagen.
26. Morg.

26. Morg. mulet, 12 gr. v. Barom. 25,45,
midd. 15 gr. v. Bar. 25,48.
27. Morg. mulet, 11 gr. v. Barom. 25,41,
midd. 15 gr. v. Bar. 25,35; rågn hela
natten.
28. Morg. mulet, 8 gr. v. Bar. 25,18, midd.
11 gr. v. Bar. 25,21.
29. Morg. mulet, 13 gr. v. Barom. 25,13,
midd. rågn, 16 gr. v. Barom. 25,07,
starkt rågn halfva natten.
30. Morg. strömoln, 12 gr. v. Bar. 25,01,
midd. en rågnskur, 16 gr. v. emot aft.
rågn.
31. Morg. mulet, hade rågnat, 11 grad. v.
Bar. 25,15, midd. strömoln, 14 gr. v.
Bar. 25,25, aft. håftig rågnskur.

September:

1. Morg. klart, 9 gr. v. Barom. 25,40,
midd. 15 gr. v. Bar. 25,46.
2. Morg. strömoln, 9 gr. v. Bar. 25,50,
midd. 13 gr. v. Bar. 25,53, rågnade
litet middagstiden.
3. Morg. klart, 8 grad. v. Barom. 25,79,
midd. 14 gr. v. Bar. 25,88.
4. Morg. mulet, 12 gr. v. Barom. 25,93,
midd. 20 gr. v. Bar. 25,88.
5. Morg. klart, 14 gr. v. Barom. 25,83,
midd. 22 gr. v.
6. Morg. klart, 15 gr. v. Barom. 25,80,
midd. 23 gr. v. Bar. 25,77.
- V. B. No 26. C c 7. Morg.

7. Morg. klart, 16 gr. v. Barom. 25,75, midd. 22 gr. v.
8. Morg. strömoln, 16 gr. v. Bar. 25,72, midd. 19 gr. v. Bar. 25,75.
9. Morg. klart, 13 gr. v. Barom. 25,66, midd. 17 gr. v.
10. Morg. klart, 8 gr. v. Bar. 25,58, midd. 14 gr. v. Bar. 25,54.
11. Morg.ullet, 11 gr. v. Barom. 25,30, midd. 17 gr. v. Bar. 25,23, om aft. håftigt rågn med åska.
12. Morg. klart, 10 gr. v. Bar. 25,31, midd. 13 gr. v. Bar. 25,38.
13. Morg. klart, 7 gr. v. Bar. 25,44, midd. 12 gr. v. Bar. 25,40, rågnstånkte.
14. Morg. strömoln, 5 gr. v. Bar. 25,33, midd. 11 gr. v. Bar. 25,42.
15. Morg. strömoln, 5 gr. v. Barom. 25,59, midd. 9 gr. v. Bar. 25,68, aft. rågnstånkte, sedan norrsken.
16. Morg. klart, 3 gr. v. Bar. 25,68, midd. 10 gr. v. Bar. 25,78.
17. Morg.ullet, 8 gr. v. Barom. 25,75, midd. 10 gr. v. e. m. några rågndrop-par.
18. Morg.ullet 10 gr. v. Bar. 25,64, midd. 13 gr. v. Bar. 25,59.
19. Morg. klart, 9 gr. v. Bar. 25,59, midd. strömoln, 16 gr. v.
20. Morg. klart, 8 gr. v. Barom. 25,59, midd. 15 gr. v.

21. Morg. klart, 10 gr. v. Barom. 25,50,
midd. 17 gr. v. Bar. 25,54.
22. Morg. rågn, 12 gr. v. Barom. 25,30,
midd. strömoln, 15 gr. v.
23. Morg. strömoln, 12 gr. v. Bar. 25,30,
midd. 15 gr. v. Bar. 25,19, e. m. rågn.
24. Morg.ullet och dimma, 9 gr. v. Bar.
24,98, midd. 12 gr. v. Bar. 25,14.
25. Morg. klart, 7 gr. v. Bar. 25,32,
midd. 12 gr. v. Bar. 25,36.
26. Morg. klart, 6 gr. v. Bar. 25,37, midd.
12 gr. v.
27. Morg. strömoln, dimma, 5 gr. v. Bar.
25,36, midd. 10 gr. v. Barom. 25,33,
natten rågnstänk.
28. Morg.ullet, 5 gr. v. Barom. 25,48,
midd. 5 gr. v. Bar. 25,55.
29. Morg.ullet, 3 gr. v. Bar. 25,63, midd.
7 gr. v. Bar. 25,66.
30. Morg. klart, 3 gr. v. Bar. 25,66, midd.
8 gr. v. Bar. 25,74.

Under detta Quartal var föga eller inga Epidemiska Sjukdomar gånge i Hufvudstaden, icke heller inlupo til Kgl. Collegium sådana rapporter från Landsorterne. Sporadice märktes Remitterande Febrar, som ibland voro Maligne, Kikhosta hos Barn, Rödfot hos tjenstefolk och någre få plågades af Intermittente Febrar.

Nyheter:

Extraord. Professoren D:r CARL P. THUNBERG utnåmndes den 7 Sept. 1784 til Med. och Botan. Professor vid Kgl. Academien i Upsala.

Med. Adjuncten därstädes D:r JOH. G. ACREL utnåmndes s. d. til Extraord. Medicinæ Professor.

Med. Adj. och Professoren vid K. Acad. i Åbo, D:r GABR. ERIC HAARTMAN befullmäktigades s. d. at vara Anat. Chirurgis och Artis Obstetr. Professor vid samma Academie, hvilken beställning, med K. Maj:ts Nådigste bifall, af Assessoren och Ridd. af K. Wasa Orden D:r JOH. HAARTMAN blifvit försedd med viss lönefond.

Vid K. Lazarettet i Stockholm har K. Directionen med d. 1 Oct. 1784 åter ökat 2 nya Sängar, så at det dageliga antalet nu är 46, utom flere extra Rum. Så många hafva aldrig Sjuk-sängarne förr varit. Herr SAM. FAHLBERG, som gjordt en resa til Norra America sistledet år, har sedan Junii månads början d. å. varit Under-Chirurgus därstädes efter Hr. Lic. WESTBERG; i Oct. afreste han som Chirurgus til Svenske Antilliske Ön St. Bartholomé, och seck til efterträdare Hr. OL. J. EKMAN.

Förteckning på de i detta Band införde
ämnen.

Kongl. Vet. Acad. Nya Handl. T. IV. 3:dje Quart. Rec.	- - -	Pag. 1.
Mem. Matem. e Fisica, Rec.	- -	3.
Prof. HOFMAN Anatomie, Rec.	- -	7.
Sått at bota Lungfot, Rec.	- -	8.
Dito - - - Colique, Rec.	- -	9.
MEDERER om Rabies Canina, Rec.	- -	10.
LANDRIANI Opera, Rec.	- -	16.
WRISBERG de Morbo Mucoso, Rec.	- -	18.
Ulmi Campestris kraft, Rec.	- -	20.
MÜNCH om Belladonna mot Rabies	- -	21.
Nya Koppympnings-fåttet	- -	22.
Rön om Svettnings kraft i Vattusot	- -	24.
BILGUERS Instruct. för Fältskårer, Rec.	- -	35.
Hist. de l'Acad. Roy. des Sc. 1779, Rec.	- -	36.
MURSIKNA, Med. Chir. Beob. Rec.	- -	40.
Bref om Ödlors kraft at bota Lepra m. m.	- -	42.
Qvakfalveri - - - - -	- -	44.
Bref från Gr. MOROZZO til MACQVER, Rec.	- -	46.
CRELLS Chem. Archiv, I B. Rec.	- -	47.
Bot för Lungfot, Rec.	- -	48.
WRISBERG anmärk. vid Barnförlofsn.	- -	50.
Om Valnötters kraft	- -	51.
DE GEER, Genera et species Inf. Rec.	- -	52.
Om Opii kraft i Fränsfebrar, Rec.	- -	52.
Om hvarjehanda Djurs feder, Rec.	- -	53.
Rhabarber-plantage i Norrige	- -	58.
FRANK, Med. Chir. Observationes, Rec.	- -	59.
WÖELTGE, Med. Obs. Rec.	- -	60.

BRUNOW, om Lindandet hos Barnafö-	
derfkor - - - - -	61.
Läkare - Nyheter - - - - -	62.
KERN om præservativ ^m mot Siphilis, <i>Rec.</i>	65.
Om Sjukdomarne på St. Lucie, <i>Rec.</i> -	66.
Om Aëris Fixi kraft hos Menniskor, <i>Rec.</i>	68.
Om Dulcamaræ kraft mot Mjölkkraft-	
ningar - - - - -	69.
HUFELAND om Electricitetens kraft i	
Brådöd, <i>Rec.</i> - - - - -	72.
Om Vattens decomposition m. m. -	74.
Våderleken och de måst gängbara Sjuk-	
domar 4:de Qvartalet 1783 -	76.
LE BLANC, Chirurg. Operationen, <i>Rec.</i>	83.
Om en fällfynt Hals-skada, <i>Rec.</i> -	86.
WINTRINGHAM, Commentarii, <i>Rec.</i> -	87.
Om Gangræna Scroti, <i>Rec.</i> - -	89.
Dr REINEGS Bref om Georgien -	95.
Utdrag af Hrr. Pr. Medicorum Embets-	
berättelser för år 1783, 1:sta St. -	100.
K. Vet. Acad. Nya Handl. 4:de Qv.	
1783, <i>Rec.</i> - - - - -	114.
POUTEAU Oeuvres posth. <i>Rec.</i> af T. I. II.	119.
ZAHN de Rhodod. Chrysantho, <i>Rec.</i> -	124.
ZIMMERMAN, om Elephanten, <i>Rec.</i> -	125.
LANDRIANI om Berlinerblå, <i>Rec.</i> - -	126.
Bononiska Vet. Acad. Handl. <i>Rec.</i> -	128.
CRELLS Chem. Archiv. T. 2, <i>Rec.</i> -	131.
SAUNDERS, om röda Kinan, <i>Rec.</i> - -	132.
LUDVIG, om Starrstickning, <i>Rec.</i> - -	133.
THUNBERG, Flora Japonica, <i>Rec.</i> I. -	135.
	Om

Om böjliga Cathetrer, <i>Rec.</i>	-	-	136.
Medel mot Åder-bråk	-	-	138.
Dito - - - Skabb	-	-	139.
Utdrag af Prov. Med. Embets-berättel- fer St. 2.	-	-	140.
Förteckning på de Sjuka m. m. i K. Lazarettet 1783	-	-	149.
Berättelse om Salgrenske Sjukhuset	-	-	151.
Bref til Gen. Dir. och R. ACREL från D. DUBB	-	-	154.
Anmärkingar vid 1783 års Koppfar- fot	-	-	163.
Casus Medico-Legalis	-	-	174.
Sten-operation på K. Lazarettet	-	-	184.
Snäckor fundne omkring Stockholm	-	-	185.
Våxtrikets kännedom af HOFFBERG, <i>Rec.</i>	-	-	193.
GRÜNER, Almanach für <i>Ärtze &c.</i> <i>Rec.</i>	-	-	200.
MICHAELIS Orient. Bibl. <i>Rec.</i>	-	-	200.
Våderlek och gängbara Sjukdomar I. Qvartalet 1784	-	-	203.
Beskrifning om giftiga Trådet på Java	-	-	210.
MURRAY, nya upptäckte Växter, <i>Rec.</i>	-	-	227.
Om MONTGOLFFIERS Luftkulor, <i>Rec.</i>	-	-	229.
Medicinska Societetens i Paris samman- komst, <i>Rec.</i>	-	-	231.
K. Collegii Med. Bref til K. Maj:t om medel emot hungersnöd	-	-	234.
Histoire de la Soc. R. de Medicine 1779, <i>Rec.</i>	-	-	240.
Ledi Palustris nytta i Rödfof af BJÖRN- LUND	-	-	242.

COUSIN, om Vattusot i Lifmodren, <i>Rec.</i>	250.
BROUSSONET Ichthyologia, <i>Rec.</i>	251.
Grifte-Tal öfver Prof. CARL v. LINNÉ af SCHULZENHEIM	252.
CRELL, Neuefte Entd. in der Chemie Th. X. XI. <i>Rec.</i>	254.
K. Vet. Acad. Nya Handl. 2:dra Qv. 1784, <i>Rec.</i>	256.
LEVISON, om en elak Halsfluss, <i>Rec.</i>	260.
Bref från ERICSSON til C. F. v. SCHUL- ZENHEIM om en oförnuftig För- lofsning	261.
Buk-Vattusot lyckeligen curerad genom Svettning på Kongl. Lazarettet, af WESTBERG	263.
CRELL Chem. Annalen St. I. II. <i>Rec.</i>	267.
Födde och döde i Stockholm 1783	268.
Cur med Ödlor, gjord i Cadix	270.
Pris-fråga om <i>Hattmakares Sjukdomar</i>	273.
Anledning til bot för Hydrophobie	273.
MICHAELIS Gött. Magazin, <i>Rec.</i>	274.
Om Vattens decomposition, <i>Rec.</i>	276.
Läkare-Nyheter	277.
Utdrag af Prov. Med. Emb. Berättel- ser 3:dje St.	279.
Våderlek och gångbara Sjukdomar 2:dra Qvart. 1784	305.
Pharmacopœa Svec. 3:dje Ed. <i>Rec.</i>	312.
KRAMER de Medicina Populari, <i>Rec.</i>	317.
TURRA om Håit-Castaniers nytta mot Fråffor	318.

PICTET, Förfök med Luftarter, <i>Rec.</i>	-	318.
BERGIUS om Ödlor	- - -	320.
Vet. Soc. i Harlem Sammankomst	-	321.
DOMBEY, Botanisk Refa	- - -	323.
POUTEAU, Oeuvres Posth. T. III. <i>Rec.</i>		323.
RIBBEN om DIMSDALES Koppympn. <i>Rec.</i>		327.
CRELL, Neueste Entd. in der Chemie T. XII. <i>Rec.</i>	- - - -	329.
CRELL Neue Chem. Archiv. I B. <i>Rec.</i>		331.
K. Vet. Acad. Nya Handl. 2:dra Qv. 1784, <i>Rec.</i>	- - - -	332.
MÜNCH, om Belladonnæ kraft i Me- lanchole, <i>Rec.</i>	- - -	337.
ALM, om Publique Accouch. hufet	-	338.
WÖNSEL, Förfök med Mercur emot Koppor	- - - -	341.
Philos. Transactions för 1783, <i>Rec.</i>	-	343.
Prolapsus Uteri, botad	- - -	345.
Nyheter	- - - -	346.
Utdrag af Prov. Med. Emb. Ber. St. 3,		346.
- - - Bref från BJÖRN LUND til A. B.	-	349.
Handlingar om det för K. Coll. Med. upgifne medel emot Kräftan	- -	353.
Flora Japonica, recenserad	- -	371.
Recherches et Doutes sur le Magnetisme Animal, <i>Rec.</i>	- - - -	375.
Rapport des Commiss. du Roi de l'exa- men de Magn. Anim. <i>Rec.</i>	-	378.
Bref til Öfverf. af DIMSDALS Bok af D. v. SCHULZENHEIM	- - -	383.

Journal öfver Prof. BERGMANS Sjukdom och Död vid Medevi Brunn, af A. WÅHLIN - - - -	386.
Våderleken och gångbara Sjukdomar, 2:dra Quart, 1784 - - -	396.
Läkare-Nyheter - - - -	404.

Rättelser:

Pag. 171, lin. 21, står yngste, läs: enda.
— 176, lin. 9, — — läs: Epigastrium.
— 226, lin. 20, — i — vid.
— 240, lin. 15, — Muscus — Moschus.
— 255, lin. 7, — Therb. — Tereb.
— 346, lin. 17, läs: MDCCLXXXIV.

Register

öfver

Femte Bandet.

A.

- Acidum Nitri, anmärkning därvid 330. —
Phosphori 115.
- - - Salis, huru det angriper Guld, 5.
Acidum Tartari, 18.
ACREL (OL. AF) M. D. Gener. Dir. och
Ridd. 21, 154, 184.
- - - (J. G.) M. D:r o. Adj. 24, be-
fordrad, 404.
ADÉE (Eng. Med. D:r) 20.
Aër Fixus, des kraft på Bly och Qvickf. 47.
- - - i Sjukdomar, 68.
Ærostat. Machiners anledning, 229.
Æther Vitrioli, des kraft, 9, anmärkning
därvid, 330, 331.
AFZELIUS (AD.) Adjunct, 95, 116.
AFZELIUS (P.) Med. Lic. 16, 62.
Alfogeln, beskrifven, 117.
ALM (JAC.) M. D. Professor, 340.
ALSTRÖMER (CLAS) Bar. och Cancellie-
R. 151.
Ambra, hvad det är, 343.
Americanske okända Djuret, 275.
ANDOUILLE (K. Fr. Lif-Chir.) 63.

An-

Register.

- Angina, gånge, 107, 260.
Apornas leder, 58.
Armbrott, *Kongl. Maj:ts*, 63.
Arnica, des kraft, 350.
Arsenicum, des kraft mot Kräften, 354.
Artificielt Vatten, 75.
Asphixie, medel däremot, 72.
Asteriæ genus beskrifvit, 2, 3.
Atrabilis, des värkan, 257.

B.

- Bach (Anas Ægypt.) en Egypt. Gäs, 202.
Bad-gyttjan vid Loka undersökt, 114.
BÆCK (ABR.) K. Arch. o. Ridd. 58, 327,
349, 357, 358.
BALK (LARS) Assessor, 282.
Balsamering af döda Kroppar, 255.
Bambu-rör, des frö är födande, 56.
Bankia, ny ört, 323.
Baquet (Instrument vid anim. magnetiseringen) 378.
Barnbördshuset, det publique, 338.
Bartholomé (St.) Sv. Antillisk Ö, 404.
Belladonna, des kraft, 22, 337.
Benfår, anmärkning, 325.
BERKENMEYER, Apoth. 258.
Berberis sibirica, beskrives, 228.
BERGIUS (P. J.) M. D. Bot. Prof. 224,
227, 321, 335.
BERGMAN (TORB.) Prof. o. R. 2, 114,
267, 333. — Des död, 346, 386.
Ber-

Register.

- Berlinerblätt, undersökning därom, 126, 331.
BJERKANDER (CLAS) 3.
BJERKÉN (Assessor) des Kräftmedel, 355.
BILGUER (JOH.) Preusl. Gen. Chir. 35.
Bindlars fara efter Förlofsning, 61.
Binnickemask, 104, 351.
Bison, Indiskt Djur, 55, 56.
BJÖRNLUND (B.) Assessor, 242, 288, 349.
BLANC (LUDV. LE) Fr. Chir. 83.
Blod, des beståndsdelar, 331.
Blodstillande medel, 123.
BLOM (C. M.) Assessor, 292.
Bolde, rötaktig, 40. hvarifrån blåsor ut-
gådt, 61. — Des bot, 68.
Bomolja, des destillering, 129.
BRAMBILLA (Medicus) 128.
Broskers krossning, 41.
BROUSSONET (Fr. Historic. N.) 251.
BRUNOW (J. L.) 61.
Bryonia, des kraft i Rödsot, 332.
Bråk, nytt operations-sätt, 85, 325.
Brännande Ormen, 54.
- - Spegelns värkan, 330.
Bröst-Vattusot, prisfråga därom, 322.
BURMAN (Prof.) 371.
BOËHMER (Hof-R.) 61, 62.

C.

- CADET (Fr. Academic.) 51.
CAILLENS (M. D.) 8.
Calculi bronch, undersökte, 115, 116.

Register.

- Cameleontens egenskap, 54.
Carduus ciliatus, 228.
CARGER (CHR. HERM.) D:r och Prov.
Med. 297.
CARRERE (Fr. Medicus) 69.
Catharral-Feber, 143, 144.
Catheter, böjelig, 84, 135.
Chinesernes botnings-lått, 322.
Chrono-hyometron, et phys. Instr. 17.
Citronsaft, huru den kan crySTALLIFERAS, 322.
Cobolt regulus, des's egenskaper, 330.
Colique, bot därför, 9, 298.
COLLIANDER (Lector) M. D. och Prov.
Med. 346.
Colombo-rotens beståndsdelar, 240.
Committerade öfver Magnetisme Anim. 383.
Commotio Cerebri, des's farlighet, 181.
COUSIN (Fr. Lif-Chir.) 250.
CRELL (Bergs-R.) 47, 131, 254, 267,
329, 331.
CRONHOLM (JOACH.) Doct. och Prov.
Med. 295.
CULLEN (Prof.) 22.
Curara-Giftet, det hiskeligaste af alla bekanta,
226.

D.

- Davids Graf, 275.
DE GEER (Sv. Hist. Nat.) des's Värk, 52.
DESLON (M. D. i Paris) försvarar Magn.
Anim. 378.

Register.

- Deffenbhaciske Koppar-Taflor, 7.
Dephlogificerad Lufts kraft, 8.
Dephl. Lufts beredning, 18.
DIMSDAL (Baron) 327, 383, 384.
DOEVEREN (Lif-M.) död, 278.
DOMBEIJ (Fr. Historic. Nat.) 323.
Dowers Pulver, des kraft i Vattulot, 30, 32.
Driburgske Mineral-Vattens prof, 254.
Drunknades hjälp, 122.
DUBB (Per.) M. D. Am. Med. i Gøtheb.
151, 153.
Dufvor, åro postförare, 17.
Dulcamara, des kraft, 60, 69.
Dvärg-ormen, 54.

E.

- Eau du S:r d'Acher, 45.
Eau Medicinal de M:r Hufson, des skadlig-
het, 45.
Efterbördens beskaffenhet, 50.
EKMAN (O. T.) Under-Chir. vid K. Lazar.
Eldens tyngd, 267.
Electricitetens kraft emot Asphixie, 72.
- - - - - Döfhet, 240.
Elephant, des lynne, 56, 124, 125, 200.
Elephantiasis, 154, 353.
Elementernes undersökning, 74.
ENGELHARDT (J. H.) Med. Doctor och
Adj. 24.
Epilepsie, des bot, 161, 338.
ERICSSON (A.) Chir. 261.

Register

F.

- FAHLBERG (SAM.)** Chirurgus., 404.
FAGRÆUS (M. D.) 373.
FAXE (ARVID) K. Am. Med. 257.
Feber, Remitt. gångse, 83, 403.
- - - Rötaktig, 101, 403.
Fistula Ani, huru den bör opereras, 324.
- - - Lacrym. 324.
FLODIN (C. CL.) M. D. o. Pr. Med. 100.
Flådermöls, åtas, 55.
FONTANA (Fel.) 6.
Forskoblea, beskrifven, 288.
FORSKÅHL (J. G.) M. D:r, död, 277.
FRANK (J. P.) Archiater, 59.
FRANKLIN (Committerad öfver Magnetism.
Anim.) 383.
Frifeln, den hvita, 104.
FROBERG (Ryttare) desis medel mot Kräf-
tan, 354.
Fräffor, deras bot, 52, 350.
Fårg på Insecter och Foglar at bibehålla, 17.
Födde och döde i Stockholm 1783, 268.
Födslövararknes förklaring, 323.
Förlofsning, svår, 296, sen, 324.
Förtennings Alliag i Frankr, 64.

G.

- GAHN (Gen. Consul)** 270.
GALEAZZI (M. D.) 129.
Gallstenar, utkomne genom en bulning, 59.
Gangrän i Hospitaler, 325, 326.

Gickt,

Register.

- Gickt, bot däremot, 70, 72, 124.
Gift-Ormen, 54. 210
- - Trådet på Java, 40.
Giftig Vind i Alien, med præservatif, 57.
GIRARDI (Hist. Nat.) 6.
Glasögons-Ormen, 54.
Gonorrhœ, huru at förekomma, 66, 278.
Groders värkan i Såppa, 48.
Grossesse med Vattufot, 60.
GRÜNER (C. G.) M. D. Hof-Råd, 200.
GRÄBERG (Assessor) 63.
Gråshoppor åtas, 55.
Gröna Flyg-Ormen, 54.
Grönkål, förteckning på därtill tjenlige väx-
ter, 238.
Gulfot, des bot, 338, 352.
Guys Pulver mot Kräftan, 355.

H.

- HAARTMAN (JOH.) M. D:r Profess, och
Ridd. 361, 404.
- - - (G. E.) M. D. Adjunct, 358, 371;
befordrad, 404.
HACQVET (Prof.) 95.
Hafs-Ormen, beskrifven, 54.
HAGSTRÖM (JOH. O.) M. D. Prov. Med.
110, 257.
- - - (A. J.) M. D. Professor m. m.
170, 185, 256.
HALENIUS (JON. P.) M. D. Prov. Med.
143.

) (

HALL

Register.

- HALL (B. M.) D:r och Prov. Med. 290,
354, 356.
HALLMAN (J. G.) Med. Stud. 185.
Hallonmask, beskrifven, 3.
HAMILTON (JAMES) Sk. M. D:r, 24.
Hampa, kraften af dess öfversta blad, 56.
Hattmakares Sjukdomar, 273.
HEYDENSTAM (von) K. Arch. Dets Eli-
xir, 315.
Helvella, en Svamp, 116.
HIELM (P. S.) Mynt-Guard, 2.
HOFFBERG (C. FR.) M. D. Kongl. Håf-
Med. 193.
HOFFMAN (C. T.) Professor, 7.
Holländska Vet. Soc. Prisfrågor, 321.
HORNE (M. D. i Paris) Dets förfök med
Veneriskt gift, 66.
Hosta, dets bot, 161.
Hufvudskåls-benen på Foglar beskrefne, 6.
HULTMAN (DAV.) M. D. Prov. Med. 146.
Hus-Cur mot Durklopp, farlig, 248.
Hydrophobie, 60, 240, 273.
Hyoschymus, kraften af dets Extr. 161.

I.

- Iglars generations-fått, 258.
Influenza, 40.
Ipecach. dets beståndsdelar nästan lika kraf-
tige, 241.
Is, dets kraft emot Kräften, 119.
JUSSIEU (JOS.) Fr. Academic. 36, 37, 241.
Järn,

Register.

Järn, i huru många ämnen det finnes, 127.

K.

Kalkjord, om den fins i Socker, 2.

Kallbrand, medel däremot, 68, 89.

Kalt Vattens kraft i Kråftan, 119.

KERN (Med. D:r) 15, 65.

Kikhofta, gängle, 83, 109, 170, 210.

- - - des bot, 241.

Kinkinas kraft i Koppor, 7.

- - - huru många slag, 241.

Koppfarlot i Stockholm 1783, 163, 281,
335.

Koppor, at mogna, 7, — bota, 20, 23, 82,
145, 146, 170, 210, 287, 291,
341.

Koppymning, nytt fått, 22, 82, 294, 303,
327, 384, 385.

Kostnaden på K. Lazarettet i Stockholm och
på Salgrenske Sjukhuset i Gøtheborg,
153.

Krampe i Musklarne, des bot, 123.

Kråftan, des bot, 20, 42, 68, 110, 119,
120, 353.

Kråkmedels kraft i Vattusot, 26.

Kårsnåf, des hushållning, 113.

Kåmpherus Illustratus, 373.

Köttbråk, mycket stort, 343.

L.

Lacerta palustris L., des kraft, 44, 270.

Register.

- Lacerta Sputator, beskrifven, 336.
LAGERSTRÖM, Kläckare, des förtjenster
vid Farfoter, 284.
Lamhet, des bot, 42.
Landia, ny ört, 323.
LANDRIANI (Chemicus) 16.
Land-Sköldpadda, anm. därom, III, 257.
LAVOISIER (Fr. Chem.) 74, 276, 383.
Lazarettet, Kongl. i Stockholm, 149, 153.
- - - Salgrenske i Gøtheborg, 151.
Ledum pal. des kraft mot Lepra, I, 162.
- - - Rødsfot och Diarrhøe, 149, 242.
LENÆUS (KN. AUG.) Bruns-Intend. vid
Loka, 115.
Lepra, bot däremot, I, 21, 156, 162, 352.
LEVISON (G.) Prof. 260.
LICHTENBERG (Prof.) kraften af des E-
lectriske slag, 73.
Lifmodrens Vattusot, bot, 250.
LINNÉ (CARL von) Profess., død, 62, 252.
Lixiv. Sapon, des kraft emot Siph. 65.
Loam, Engelsk Jordart, 334.
Loka Källa beskrifven, 114.
LORRY (Fr. M. D.) død, 63.
Loxia curvirostra, anmärkn. därvid, 112.
LUDVIG (C. F.) Prof. 83, 133.
Luftarter, frågor därom, 321.
Lungprofvets gränfor, 50.
Lungfot, bot däremot, 8, 48, 60, 68.
LYMAN (JOH. L.) Med. D:r, Prov. Med.
179, 182.

Register.

LYSONS (Eng. Med. D:r) 20.

M.

Macassar-Giftet, 224.

MACQUER (Fr. Chem. Prof.) 46, död 278.

Magnetens Krampstillande kraft. 241.

Magnetisme Animal, 375.

- - - utlåtande därom, 382.

Mays stjelkar gifva Socker, 267.

Malabariske Öرنen, 55.

MALACARNE (Hist. Nat.) 6.

Manie, des bot, 60, 338, 351.

MARTINIÈRE (DE LA) K. Fr. Lif-Chir.
död, 63.

Malkar, at fördrifva, 51, 60.

Meccanske Balsamen, den äkta, 99, är ic-
ke Amyris, utan et fårskildt genus,
99.

Medel at rådda lifvet i hungersnöd, 234.

MEDERER (M. J. J.) Prof. 10.

Medicinske (Kongl.) Soc. i Paris samman-
komst, 231. Des Prisfrågor, 232,
233, 234.

Melancholie, des bot, 60, 338.

Mercur, des kraft i Kopper, 341.

Mesling, 170.

Metalliske Salters förhållande emot Acid. Sa-
lis, 39.

MICHAËLIS (J. D.) Hof-R. o. Ridd. 200.

Mineralisk Purpur, huru århåles, 3, 4.

Misfödsel, 289.

Register.

Mjök, förfök därmed, 130.

MONTIN (Assessor) Med. Doct. och Prov.
Med. 348.

Morbus Mucosus, se *Slemsjuka*,

MOROZZO (Grefve) Chemicus, 3, 46.

Mungo-Rot, botar för Repas-giftet, 226.

MURRAY (AD.) Prof. 6, 89.

MURRAY (JOH.) Hof-R. och Ridd. 227.

MURSINNA (Reg. Fältsk.) 40.

MÜNCH (Sup-Int.) 21.

N.

Naphtha Nitri, at tilreda, 256.

Nitrös Luft, beredning, 267.

NORBLAD (ERIC) Med. Doct. Assessor och
Prov. Med. 140.

Nufferska Mask-medlet, 297.

Nux-Vomica, dess värkan farlig, 348.

O.

ODHELIUS (ERIC) Med. Cand. 95.

ODHELIUS (J. L.) M. D. Ass. m. m. 1, 16,
21, 23, 46, 52, 66, 72, 135,
161, 162, 174, 184, 224, 267,
298.

Oleum Syræ, hvad det är, 255.

Omentum, fastvuxit, 38.

Opium, dess kraft i Frågor, 52, 53.

- - - Veneriske tilf. 106, 256, 301.

Ormödlor, deras kraft, 42.

Ouran-Outang, 57.

Register.

P.

- PARIS (Fr. Med.) 71.
PECKEL (Apoth. i Kongsb.) 58.
Pesten i Syrien beskrifven, 56.
PETIT (Lif-Med.) 45.
PETIT (M. D.) Decanus i Par. Med. Fac.
383.
PETTERSEN (JOH.) des s afhandling om
Lepra, 162.
Phlyctena Mortæ, händelse, 108.
PICKEL (Prof.) 136.
Platina, försök därmed, 38, 39.
- - - Huru Kåril där af göres, 268.
PLAZ (Prof.) död, 279.
PLUNKETS Pulver mot Kräftan, 355.
Politur (den svarta Engelska) 268.
POTT (Eng. Chir.) 64.
Poudre de M:r de Godernau, 45.
POUTEAU (Fr. Chir.) 119, 323.
PRICE (Eng. Chem.) des s död, 275.
Prolapsus Uteri, bot, 345.
Purgermedels kraft i Vattusot, 27.
Pyrophorus, anmärkning därvid, 255.

Q.

- Qvakalfveri, afhandling därom, 44.
- - - des s skadeliga värkan, 102, 103,
261.

R.

- Rabies Canina*, bot däremot, 10, 22.

) (4

RAU-

Register.

- RAULIN (Fr. Lif-Med.) 48, död, 279.
REFTENIUS (Apoth.) 58.
REINEGS (M. D.) dets resa til Georgien,
95.
Repas-giftet, 212, försök därmed, 219, an-
märkning därom, 225 sq.
RETZIUS (A. J.) Prof. 2, 52.
Rhabarber-plantage i Kongsberg, 58.
Rhododendron Chryf. dets kraft 124, 161.
Rhus femialatum, beskrifvit, 228.
RIBBEN (C.) Med. Doct. Assess. 327, 383,
389, 394, 396.
RICHTER (Prof. m. m.) 136.
ROLLO (J.) dets afhandling om St. Lu-
cie, 67.
Rosen, dets bot, 20.
ROSENSTEIN (K. Arch. och Ridd.) 317,
343.
RUDENSKÖLD (Gref) R. R. död, 63.
RUSSEL (Amer. Med. D.) 22.
RYDBECK (ERIC) Med. Doctor och Prov.
Med. 107.
Råformar, bot däremot, 20.
Röd Kina, dets kraft, 132, 162.
Röd foten, 100, 140, 141, 143, 145, 146,
170, 242, 281, 283, 285, 291,
332.
RÖRING (AND.) Adjunct vid Åbo Acad.
115.
Rötfeber, 280, 290.

Register.

S.

- Sabbadill-Frö, des kraft, 297.
Saklak, en Arabisk Fogel, 55.
Salmiaks fördelning genom Kalk, 4.
SALOMON (EL.) K. Lif-Chir, 63.
SALUZZO (Gref) Chemicus, 4.
SANCHEZ (Kejfl. R. Lif-M. m. m.) 234,
död, 279.
SASSE (Apoth.) 62.
SAUER (CARL) Med. Doct. Prov. Med.
141.
Schakals, Asiatiskt rofdjur, 55.
SCHÉELE (Apoth.) 2, 232.
SCHULZENHEIM (C. F. v.) Assessor, 21,
184, 261.
- - - (DAV. v.) Prof. o. Ridd, 252, 385.
SGARGI (Medicus) 128.
Siphilis, Specificum däremot, 65, 113, gång-
se, 105, 106, 109, 147, 282,
296, 300.
Skabb, bot däremot, 20, 61, 139, 241,
283; indrifven, är farlig, 95.
Skarlakans-feber, 349.
Skållågtet beskrifvit, 259.
Skörbjugg, hvarföre den ej fins på Indiske
Skepp, 57.
Slemsjuka, 19.
Smink, des skada at bota, 20.
Snäckors art at växa åter fastän de afskåras,
5.

Register.

- - - fundne i och omkring Stockh. 185.
- Socket, om dåri år Kalkjord, 2.
- - - Syra hvad den är, 255.
- Socket-ämne i Oljor, 118.
- Solandra, beskrifven, 227.
- SPALLANZANI (Abbé) Historic. Natur. 5.
- SPARRE (Bar. FR.) R. R. 63.
- SPARRMAN (AND.) M. D. Profess. 336.
- Sperma Ceti, defs ställe, 344.
- Spiritus horrendus, 113.
- Stangenspat, hvad det är, 333.
- Starr-operation, 41, 133, 134, 135.
- - Svart, defs bot, 130. *Grå går bort af sig sjelf*, 289.
- Sten-Operation, 326.
- Stenpassion, medel däremot, 68.
- Svalgets dödeliga utvidgande, 86.
- SVENSSON (ISAC) M. D. Affessor, 170.
- Svettnings kraft i Vattusot, 24, 251, 263, 266.
- Svett, svart, 129.
- Synchondrotomie, defs nytta och skada, 59, 374.
- Syrors förvandling til en enda, 17. — Isartad, 39.
- Systema Sexuale reformerat, 372.
- Sår, elaka, deras bot, 20, 42. Skutne och huggne, 35. Enkla, 83.

T.

TACCONI (Anatomicus) 28.

Ta-

Register.

- Tamariscus, desfs askas analys, 39.
Testudo pusilla, anmärkning därvid, III.
THEEL (DAN.) Med. Doct. Öfver-Direct.
150, 184.
THUNBERG (C. P.) Profess. 3, 135, 371,
404.
THURET (M. D. i Paris) 375.
Tiger, desfs art, 55, 202.
TINGSTADIUS (L. C.) Med. Doct. Anat.
Prof. 182.
Tjocksnabeln, Fogel i Indien, 55.
TISSOT (M. D.) 317.
Tobaksoljas fara, 288.
TODE (Prof.) 278.
Trepan, ny struktur, 84.
TREU (Geh. R.) 7.
Trichuris, et maskslag, 18, 20.
Tungspatjord, måttad af Luftlyra, 268, 333.

U.

- Ulmus Camp. desfs kraft, 20.
UNZER (M. D.) 317.
Urin, svart, 129.
Urindrifvande medels kraft i Vattusot, 28.
Utslag, envist, 41.

V.

- Vad, Engelsk Jord, 334.
VADSTRÖM (J. A.) Med. Doct. Prov.
Med. 147.
Valnötters kraft mot maskar, 51.

VAR-

Register.

- VARGENTIN (PER) Secreter, och Ridd.
död, 64.
- Varmen, den förborgade at utröna, 17.
- VRISBERG (Prof.) 18, 50.
- Vatten, artificiellt, 75.
- - - - - des decomposition, 75, 276.
- - - - - Crystallifation, 330.
- Vatten-Koppor, 172, 173. Deras känne-
märke, 336.
- Vattufot, des bot, 24, 60, 231, 250, 263.
- VEINBERG (P. B.) Öfver-Chir. vid Lazar.
i Gøtheborg, 153, 159.
- Velar, brännande, deras kraft, 120, 121.
- Vena Medinensis, des bot, 55.
- VERTMÜLLER (C. W.) M. D. o. Prov.
Med. 279.
- Vesicatoriers nytta, 326.
- VESTBERG (J. L.) Med. Lic. 266, 404.
- VINCENT (Marqv. St.) 9.
- VINTRINGHAM (Eng. Lif-M.) 87.
- Vin-Ättikas* nytta i Cliftir, 278.
- Vitriolsyras egenskaper, 330.
- Vitr. ant. cerat. des kraft, 102.
- Volfram, en ny half-metall, 335.
- Voorara-giftet, 226.
- VOELTGE (M. D:r) 60.
- VÅHLIN (AND.) M. D. Assess. 395, 396.
- Värk, allehanda slag at bota, 120, 124.

X.

Xanthium ecchin, beskrifvit, 228.

Register.

Z.

Zeolither, underfökte, 334.

ZEVIANI (Medicus) 6.

Zink, kraften af des Kalk, 161.

Å.

Åderbråk, medel däremot, 138.

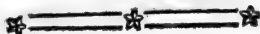
Ål, des generations-fått, 131.

Ö.

Ödlors kraft, 44, 270.

ÖDMAN (SAM.) Sv. Historie. Nat. 117,

259.

BRITISH
MUSEUM
20 JUN 29
NATURAL
HISTORY.

